

การศึกษาแบบการเขียนศิลปะปฏิบัติของนิสิตระดับปริญญาบัณฑิต
สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



นายมนชัย พิทยวารภรณ์

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2547

ISBN 974-17-6352-2

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A STUDY OF STUDIO ART LEARNING STYLES OF UNDERGRADUATE STUDENTS
ART EDUCATION MAJOR FACULTY OF EDUCATION
CHULALONGKORN UNIVERSITY



Mr. Monchai Pittayawaraporn

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education in Art Music and Dance Education

Department of Art Education

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2004

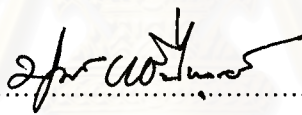
ISBN 974-17-6352-2


หัวข้อวิทยานิพนธ์ การศึกษาแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติ ของนิสิตระดับปริญญาบัณฑิต
สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
โดย นาย มนชัย พิทยวราภรณ์
สาขาวิชา ศิลปศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ ดร. อำไพ ตีรณसार

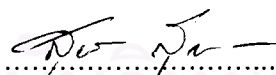
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต


.....คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ สินลารัตน์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์


.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปวงนรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์)


.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(อาจารย์ ดร. อำไพ ตีรณसार)


.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุวัฒนา สุวรรณเขตนิคม)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มนชัย พิทยวราภรณ์: การศึกษาแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติ ของนิสิตระดับปริญญาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (A STUDY OF STUDIO ART LEARNING STYLES OF UNDERGRADUATE STUDENTS ART EDUCATION MAJOR FACULTY OF EDUCATION CHULALONGKORN UNIVERSITY)
 อาจารย์ที่ปรึกษา: อาจารย์ ดร.อำไพ ตรีณสาร, 141 หน้า. ISBN 974-17-6352-2

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติของนิสิตปริญญาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และศึกษาเปรียบเทียบแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติจำแนกตามภูมิภาคหลัง ได้แก่ เพศ ระดับชั้นปี สายวิชาที่เข้ารับการศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

การดำเนินการวิจัย เป็นการวิจัยแบบบรรยาย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ชนิดประเมินค่า 5 ช่วงคะแนน และสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้างชนิดตรวจสอบรายการ เกี่ยวกับแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติ 4 แบบ คือ ได้แก่ 1) แบบปฏิบัติเชิงกล 2) แบบปฏิบัติอย่างตั้งเดิม 3) แบบปฏิบัติด้วยปัญญา 4) แบบปฏิบัติตามสัญชาตญาณและอารมณ์ โดยครอบคลุมโครงสร้าง ดังนี้ บุคลิกภาพ ทักษะคิดในการทำงาน กระบวนการทำงาน และผลงาน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชากรที่เป็นนิสิตระดับปริญญาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคการศึกษาด้าน ปีการศึกษา 2546 จำนวนทั้งสิ้น 142 คน วิเคราะห์ข้อมูลแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เปรียบเทียบแบบการเรียนจำแนกตามภูมิภาคหลังเกี่ยวกับเพศ สายวิชาที่รับเข้าทำการศึกษาด้วยการทดสอบค่าที (t-test) ระดับชั้นปี และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทดสอบด้วยค่าเอฟ (F-test)

ผลการวิจัย พบว่า

1. จากแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติทั้ง 4 แบบ นิสิตส่วนใหญ่มีลักษณะแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติแบบเชิงกลมากที่สุด ($\bar{X}=3.72$) รองลงมา ได้แก่ แบบการเรียนปฏิบัติด้วยปัญญา ($\bar{X}=3.67$) และปฏิบัติตามสัญชาตญาณและอารมณ์ ($\bar{X}=3.60$) ตามลำดับ ส่วนแบบการเรียนที่พบน้อยที่สุดคือ แบบปฏิบัติอย่างตั้งเดิม ($\bar{X}=3.58$)
2. เมื่อเปรียบเทียบแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติจำแนกตามภูมิภาคหลังเกี่ยวกับ เพศ ระดับชั้นปี สายวิชาที่เข้ารับการศึกษา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ไม่มีความสัมพันธ์ตามแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

ภาควิชา ศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษาลายมือชื่อนิสิต.....
 สาขาวิชาศิลปศึกษา.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
 ปีการศึกษา2547.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....-

##4483773627: MAJOR ART EDUCATION

KEY WORD: LEARNING STYLE / STUDIO ART / ART EDUCATION / UNDERGRADUATE

MONCHAI PITTAYAWARAPORN: A STUDY OF STUDIO ART LEARNING STYLES OF UNDERGRADUATE STUDENTS ART EDUCATION MAJOR FACULTY OF EDUCATION CHULALONGKORN UNIVERSITY. THESIS ADVISOR: AMPAI TIRANASAR, Ph.D.
141 pp. ISBN 974-17-6352-2

The purposes of this study were to study studio art learning styles of undergraduate students art education major faculty of education Chulalongkorn University and to compare studio art learning styles by using background such as sex, level, type of University entrance, and academic achievement.

The methodology was descriptive research. The instruments were questionnaires with 5 rating scales and semi-structure checklist interview about 4 studio art learning styles as follow: 1) mechanical orientation 2) primitive orientation 3) intellectual orientation and 4) intuition–emotion orientation. The questionnaires covered the following issues: personal, attitude in work, process of work, and product. The population of this study were undergraduated art education students major faculty of education Chulalongkorn University and colleted data from 142 students who enrolled in the second semester of academic year 2003. The data were analysis by using percentage, mean, standard deviation. The studio art learning styles were compared by sex and type of University entrance with t-test, and level and academic achievement with F-test.

The results showed that:

1. The most student had study studio art learning styles in mechanical orientation ($\bar{X}=3.72$). The later had study studio art learning styles in intellectual orientation ($\bar{X}=3.67$), intuition – emotion orientation ($\bar{X}=3.60$). The last had study studio art learning styles in primitive orientation ($\bar{X}=3.58$).

2. Comparing learning styles by sex, level, type of University entrance, and academic achievement. There were no significant difference in learning style at .05 level.

Department Art, Music and Dance Education Student's signature.....
Field of study Art Education Advisor's signature.....
Academic year 2004 Co-advisor's signature -.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปด้วยความช่วยเหลืออย่างดีของ อาจารย์ ดร.อำไพ ตีรณสาร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒนา สุวรรณเขตนิคม ที่ได้ให้คำปรึกษาแนะนำมาโดยตลอด รองศาสตราจารย์ ดร.ปุณณรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์ ประธานคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่าน ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พันธ์ศักดิ์ พลสารมัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศิริลักษณ์ ศรีกมล ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมโภชน์ ทองแดง อาจารย์พรเทพ เลิศเทวศิริ และอาจารย์สุรัชย์ เอกพลากร ที่ได้กรุณาเสียสละในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัยให้ได้มีคุณภาพ และหัวหน้าภาควิชาศิลปศึกษา และนิสิตระดับปริญญาตรีทุกท่านที่ได้ให้ความร่วมมือในการตรวจสอบ

ผู้วิจัยขอขอบคุณ คุณปริญญา ขาวผ่อง คุณวรวรรณ วาณิชย์เจริญชัย ที่ช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์ให้สำเร็จลุล่วงสมบูรณ์

ท้ายสุดนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณครอบครัวพิทยวารภรณ์ ครอบครัวชินกุลประสาน ห้องสมุด คณะครุศาสตร์กับข้อมูลที่ได้ และขอขอบคุณคณาจารย์ เพื่อน ๆ พี่ ๆ น้องคณะครุศาสตร์ และสังคมเรียนรู้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฉ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของ ปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
ขอบเขตของการวิจัย	5
ข้อจำกัดในการวิจัย.....	5
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
การเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา.....	8
การเรียนการสอนศิลปะปฏิบัติ.....	16
ผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา.....	45
แบบการเรียน.....	50
หลักสูตรการเรียนการสอนศิลปะศึกษา.....	66
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	71
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	83
การกำหนดกลุ่มประชากร.....	83
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	83
วิธีสร้างเครื่องมือ.....	84
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	87
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	87

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	88
ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะกลุ่มตัวอย่าง.....	89
ตอนที่ 2 แบบการเรียนรู้ศิลปะปฏิบัติของนิสิต	91
ตอนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของแบบการเรียนรู้.....	92
5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	103
สรุปผลการวิจัย.....	105
อภิปรายผลการวิจัย.....	106
รายการอ้างอิง.....	112
ภาคผนวก.....	119
ภาคผนวก ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ.....	120
ภาคผนวก ข หนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย	122
ภาคผนวก ค เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	124
ภาคผนวก ง ภาพผลงานแบบการเรียนรู้ศิลปะปฏิบัติ 4 แบบ.....	136
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	141

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญญัตินี้

ตารางที่		หน้า
1	การเชื่อมโยงประเด็นสำคัญของทฤษฎีประยุกต์สู่การเรียนการสอน ทักษะปฏิบัติ.....	20
2	โครงสร้างรูปแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติด้านทัศนคติ	60
3	โครงสร้างรูปแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติด้านบุคลิกภาพ.....	61
4	โครงสร้างรูปแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติด้านลักษณะผลงาน.....	62
5	โครงสร้างรูปแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติด้านกระบวนการทำงาน.....	63
6	ตารางแสดงจำนวนรายวิชาศิลปศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2543).....	70
7	จำนวนประชากรตามชั้นปี.....	83
8	ตารางการกระจายข้อคำถามแต่ละแบบการเรียน.....	85
9	จำนวน และร้อยละของนิสิตผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามภูมิภาค.....	88
10	จำนวนนิสิตในแต่ละระดับชั้นปี จำแนกตามเพศ.....	90
11	จำนวนนิสิตในแต่ละสาขาวิชาที่รับเข้าการศึกษา จำแนกตามเพศ.....	90
12	จำนวนนิสิตในแต่ละผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำแนกตามเพศ.....	91
13	ค่าเฉลี่ย การแปลค่า ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเฉลี่ยร้อยละ ของแบบการเรียน.....	91
14	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและสถิติค่าที ของคะแนนแบบการเรียนศิลปะ ปฏิบัติกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ.....	92
15	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและสถิติค่าเอฟ ของคะแนนแบบการเรียน ศิลปะปฏิบัติกับระดับชั้นปี.....	93
16	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและสถิติค่าที ของคะแนนแบบการเรียนศิลปะ ปฏิบัติกับสาขาวิชาที่รับเข้า.....	94
17	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและสถิติค่าเอฟ ของคะแนนแบบการเรียน ศิลปะปฏิบัติกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน.....	95
18	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานตามแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติแบบ เชิงกล.....	96
19	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานตามแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติแบบ ดั้งเดิม.....	97
20	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติแบบปัญญา.....	99
21	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติ แบบสัญชาตญาณและอารมณ์.....	101

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิ		หน้า
1	กระบวนการสร้างงานศิลปะ.....	23
2	องค์ประกอบการทำงานด้านศิลปะ.....	25



สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกที่มุ่งสู่โลกาภิวัตน์ ความหลากหลายของข่าวสารที่ทำให้สภาพสังคมมุ่งสู่สังคมพัฒนาการแห่งการเรียนรู้ ซึ่งมีอิทธิพลและส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาดังนั้น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (2545-2549) จึงได้กำหนดเป้าหมายที่จะพัฒนาสังคมให้เป็นสังคมที่เข้มแข็ง และมีคุณภาพ เป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ โดยเปิดโอกาสให้คนไทยทุกคนสามารถคิดเป็น ทำเป็น มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตเพื่อพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 24 ว่าด้วยการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการดังต่อไปนี้ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ส่งเสริมสนับสนุน ให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรู้รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ แต่จากการศึกษาที่ผ่านมากระบวนการพัฒนาการเรียนการสอนมุ่งเน้น และกำหนดทิศทางโดยผู้สอนเป็นส่วนใหญ่ ผู้สอนจะใช้วิธีการสอนที่เป็นองค์ความรู้ของผู้สอนเป็นศูนย์กลางโดยเน้นสาระและเนื้อหา โดยละเลยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาศักยภาพและกระบวนการเรียนของผู้เรียน เป็นผลทำให้การเรียนรู้ ไม่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายในการพัฒนาการเรียน (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2542)

การอุดมศึกษาเป็นการจัดการศึกษาขั้นสูง เป็นการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ของประเทศ เป็นการให้ความรู้ ความสามารถ และเสริมสร้างทักษะขั้นสูง ภารกิจหลักสำคัญ ประการหนึ่ง คือการพัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพ และมีคุณภาพพร้อมที่จะไปประกอบอาชีพตามความถนัดและความสามารถ การอุดมศึกษาจึงมีหน้าที่ผลักดันให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมสู่เป้าหมายที่พึงประสงค์ บทบาทในการจัดการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัย จะส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนา

บุคลากรที่ได้คุณภาพอย่างแน่นอน ไพฑูรย์ สินลารัตน์ กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอน จะต้อง มีรูปแบบที่ต้องเปลี่ยนไป การสอนที่เน้นท่องจำตามผู้สอนเท่านั้นย่อมเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมอีกต่อไป การเรียนจะต้องเกิดจากการเรียนที่ผู้เรียนต้องอาศัยการไต่ถาม สงสัย เพื่อให้เกิดการทำทหาย มากกว่าบอกเล่าให้ยอมรับเพื่อให้เป็นการเรียนรู้ที่แท้จริง

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2525) ชี้ให้เห็นว่าสถาบันอุดมศึกษาจะพัฒนาการเรียนการสอนให้มี ประสิทธิภาพได้นั้น สิ่งสำคัญประการหนึ่งคือการทำ ความเข้าใจในลักษณะและธรรมชาติของ ผู้เรียนตลอดจนการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้สอนจะต้องทำความเข้าใจในความแตกต่างพื้นฐานของ ผู้เรียนว่ามีความสนใจในรูปแบบการเรียน (Learning styles) ของผู้เรียนว่ามีลักษณะโครงสร้าง การเรียนเป็นอย่างไร เพื่อจะได้จัดการเรียนการสอนให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้เรียนมากที่สุดมีงานวิจัย ของ (Farr, 1971) เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบการเรียนซึ่งบ่งชี้ อย่างชัดเจนเกี่ยวกับข้อค้นพบที่ว่านิสิตมีวิธีการเรียนที่แตกต่างกัน นิสิตเรียนสาขาวิชาต่างกัน ได้ผลไม่เหมือนกัน เพราะสัมพันธ์กับการเรียนที่ต่างกัน เมื่อนิสิตได้รับการสอนที่แตกต่างกันโดยขึ้น อยู่กับวิธีการสอนที่ตรงกับแบบการเรียน นิสิตจะเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพมาก และมีวิธีการ อย่างมีระบบในการบ่งชี้แบบการเรียนที่นิสิตแต่ละคนชอบมากกว่า และมีการเสนอแนะแบบที่ เหมาะสมกับแบบการเรียนที่ต่าง ๆ กัน จะเห็นได้ว่าการเรียนการสอนย่อมต้องใช้วิธีการหลาย อย่างที่จะให้ผู้เรียนเข้าใจหลักเกณฑ์เพื่อที่จะได้นำความรู้เหล่านั้นไปใช้ในชีวิตประจำวัน อาจารย์ ผู้สอนต้องรู้วิธีการต่าง ๆ ที่จะทำให้ผู้เรียนบรรลุตามจุดมุ่งหมาย ปัญหาการขาดความเข้าใจในตัว ผู้เรียนเป็นปัญหาหนึ่งที่พบมากในการเรียนการสอน ผู้สอนส่วนใหญ่จะไม่เข้าใจถึงสภาพความ สนใจ หรือปัญหาของผู้เรียน ทำให้การเรียนการสอนเป็นอุปสรรคเพราะช่องว่างระหว่างผู้สอนกับ ผู้เรียนมีมาก และผู้สอนมักจะเน้นและคำนึงถึงเนื้อหาสาระที่ตนเองได้จัดไว้มากกว่าความสนใจและ ความต้องการของผู้เรียน (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2523) จากการศึกษาของ (Maddox, 1963) ความสำเร็จทางการเรียนรู้ร้อยละ 50-60 ขึ้นอยู่กับสติปัญญา และความสามารถ ร้อยละ 30-40 ขึ้นอยู่กับแบบการเรียนที่มีประสิทธิภาพ และร้อยละ 10-15 ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมและ โอกาสทางการเรียน

จากรายงานการวิจัยเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการเรียนการสอนที่สำคัญที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนและผลกระทบต่อการศึกษาคือผู้เรียนมีความแตกต่างกันทางธรรมชาติการเรียน พื้นความรู้ที่แตกต่างกัน นิสัยและทัศนคติในการเรียน ซึ่งเป็นตัวพยากรณ์คุณภาพการเรียนของ ผู้เรียนจะเห็นได้ว่าความแตกต่างกันของผู้เรียนในการเรียนหรือรูปแบบการเรียนมีอิทธิพลต่อ การจัดการเรียนการสอน (สุเทพ เมนไธสงและบุญ ชมภู, 2537)

อาจกล่าวโดยสรุป เกี่ยวกับการจัดระบบการเรียนการสอนจากทัศนะของนักการศึกษา หลาย ๆ ท่าน ส่วนประกอบที่สำคัญในการจัดระบบการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพนั้น ผู้สอน จะต้องคำนึงถึงคุณลักษณะของผู้เรียน ทั้งทางด้านพื้นฐานความรู้ การจัดแบ่งเวลาเรียน หรือสภาพ แวดล้อมของผู้เรียนไม่ว่าจะเป็นการเรียนการสอนในสาขาวิชาใด การจะจัดการเรียนการสอนให้มี

ประสิทธิภาพต่างก็ต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ เป้าหมายของการให้การศึกษา นั้น ๆ โดยต้องคำนึงถึงคุณสมบัติประสบการณ์ ทักษะ ทักษะ ภูมิหลัง วุฒิภาวะของผู้เรียน และแบบการเรียนของผู้เรียน เป็นต้น

ปัจจุบันการจัดการกระบวนการเรียนการสอน เป็นหัวใจสำคัญที่จะทำอย่างไรให้กับการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ และจะทำอย่างไรให้ผู้เรียนได้พัฒนาการเรียนรู้อัตโนมัติตามศักยภาพของผู้เรียนได้มากที่สุด ได้มีนักการศึกษาพยายามที่จะสร้างกระบวนการเรียนการสอนให้มีระบบ (Systematic instructional) (เค็มปี 1985 อ้างถึงใน พรพรรณ ดวงรัตน์, 2541) กล่าวถึงระบบการเรียนการสอนเป็นการวางแผนของกระบวนการเรียนการสอนที่จะตอบคำถามขั้นพื้นฐานที่ว่า การเรียนการสอนเน้นผู้เรียนลักษณะใด อะไรคือสิ่งที่ผู้สอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ผู้สอนจะใช้วิธีการสอนอย่างไร เพื่อที่จะให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ที่ดีที่สุด และผู้เรียนจะประเมินผลการเรียนของผู้เรียนได้อย่างไร คำถามทั้ง 4 คำถาม เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบที่สำคัญในกระบวนการเรียนรู้ คือ ผู้เรียนและผู้สอน โดยเฉพาะผู้เรียนจะเป็นส่วนสำคัญของระบบที่จะสร้างให้เกิดการเรียนรู้ โดยเฉพาะในการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เป็นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยพยายามส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนากระบวนการคิด การแก้ปัญหา โดยเน้นประสบการณ์และการฝึกภาคปฏิบัติ สามารถผสมผสานความรู้ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เรียนรู้ทักษะชีวิตและประกอบอาชีพ มีความสุข ความพอใจในการเรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพ ของแต่ละคนได้อย่างเต็มที่ รวมถึงวิธีการแสวงหาความรู้เพื่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (วิทยากร เชียงกูล, 2542)

การเรียนรู้ด้านศิลปะ เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องเกี่ยวข้องกับธรรมชาติของบุคคล จึงควรได้รับการแนะนำจากผู้สอนอย่างใกล้ชิด ด้วยเหตุนี้เองกระบวนการเรียนการสอนศิลปะจึงต้องมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนเพื่อเป็นแนวทางในการตรวจสอบปัญหาและความต้องการด้านการเรียนการสอน เพื่อให้การเรียนการสอน ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ จึงเล็งเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาทางด้านศิลปะ สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นสาขาวิชาหนึ่งที่เป็นแหล่งผลิตบุคลากรทางศิลปศึกษาเพื่อไปประกอบอาชีพตามความถนัดและความสามารถ โดยมีวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ดังนี้ หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (หลักสูตรปรับปรุง พุทธศักราช 2543) เพื่อให้บัณฑิตมีความรู้ ความเข้าใจในโน้ตดนตรี และเนื้อหาสาระของศาสตร์ทางศิลปศึกษา สามารถคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมิน และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้อย่างสร้างสรรค์เพื่อให้บัณฑิตตระหนักในคุณค่าของศาสตร์ศิลปศึกษา สามารถพัฒนาด้านคุณค่าให้เป็นระบบและนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตหลักสูตรศิลปศึกษามีความเกี่ยวเนื่องกันกับการพัฒนาและการจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนสำเร็จออกไปประกอบอาชีพได้ สถาบันจะเป็นตัวป้อนให้ผู้เรียนมีความสามารถในโปรแกรมของการศึกษา ซึ่งเป็นพื้นฐานการเรียนการสอนซึ่งกันและกันและปรับเปลี่ยนวิชาชีพให้สมบูรณ์แบบ หลักสูตรศิลปศึกษาจึงเน้นให้ผู้ศึกษามีองค์ความรู้ และปฏิบัติกิจกรรมเพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาศิลปะในระดับสูง และนำไปประกอบ

อาชีพนอนนาคต (ไพฑูริย์ สินลารัตน์, 2523) สำหรับนักศึกษาที่จะต้องไปประกอบวิชาชีพครูศิลปะ จะเน้นทักษะปฏิบัติมากกว่ากลุ่มวิชาเอกของการศึกษาทั่วไป โดยเนื้อหาหลักสูตรจะมีโครงสร้างรายวิชาให้เลือกตามความถนัดของสายวิชา เพื่อผลิตจะจบออกไปทำงานอิสระหรือเป็นครูในระดับสูงขึ้นไป (เกษร ธิตะจารี, 2542)

การเรียนการสอนศิลปะภาคปฏิบัติที่สมบูรณ์ได้นั้น ผู้เรียนจะต้องได้ลงมือปฏิบัติงานจริงด้วยตนเองผู้เรียนจะได้เรียนรู้ว่าสิ่งที่เรียนเป็นอย่างไร มีปัญหาอะไรบ้างที่ต้องแก้ปัญหานั้นด้วยตนเองพร้อมกันไปขึ้นอยู่กับรูปแบบของการฝึกปฏิบัติที่เป็นประสบการณ์ตรงของผู้เรียน (วิชัย วงศ์ใหญ่, 2528) จากโครงสร้างของหลักสูตรสาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งมีความหลากหลายของเนื้อหาวิชาทางศิลปะซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การเรียนการสอนที่เป็นการฝึกปฏิบัติ และการเรียนการสอนด้านทฤษฎี โดยโครงสร้างหลักสูตรมีสัดส่วนที่เป็นภาคปฏิบัติเสียเป็นส่วนใหญ่มีรายวิชาด้านทฤษฎีเป็นส่วนน้อย ทั้งโครงสร้างรายวิชาบังคับและรายวิชาเลือกในหลักสูตรปรับปรุง พุทธศักราช 2543 จะเห็นได้ว่า หลักสูตรศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเน้นให้ผู้เรียนได้มีการฝึกปฏิบัติ จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นพบว่า สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีรูปแบบการเรียนการสอนที่มีลักษณะเฉพาะของสาขาวิชา ซึ่งน่าจะส่งผลให้ผลิตมีวิธีการศึกษาหรือแบบการเรียนที่มีความแตกต่างของผู้เรียน จากการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับแบบการเรียน (Learning styles) อย่างกว้างขวาง โดยส่วนมากได้ทำการศึกษาแบบการเรียนของโครงสร้างการศึกษาทั่วไปที่เน้นการศึกษาแบบการเรียนบนพื้นฐานพฤติกรรม และระบบวิธีการคิดต่อการเรียนของผู้เรียน แต่ยังไม่ปรากฏว่ามี การศึกษาหรือการวิจัยแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติของผู้เรียน ผู้วิจัยจึงได้เลือกศึกษาแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติ โดยมีกลุ่มประชากรที่ศึกษา คือ ผลิตสาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จากความสำคัญ และความเป็นมาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าแบบการเรียนศิลปะเป็นเรื่องที่นำศึกษาและยังไม่เคยมีการศึกษามาก่อน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจจะศึกษาแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติของผลิตปริญญาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเพื่อนำผลการวิจัยครั้งนี้ ไปใช้เป็นแนวทาง ในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการวิจัยในเรื่องของแบบการเรียนของผลิตนักศึกษาในประเทศต่อไป ยังเป็นประโยชน์ต่อการออกแบบการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพต่อผลิต และเพื่อนำผลการวิจัยเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดโครงสร้างหลักสูตร และลักษณะวิชาในการจัดแผนการศึกษาให้กับผลิต สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติของนิสิตปริญญาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างในแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติกับภูมิหลังต่างกันในเรื่อง เพศ ระดับชั้นปี สายวิชาที่รับเข้าทำการศึกษา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติของนิสิตสาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นิสิตระดับปริญญาบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546 จำนวน 142 คน

2. ตัวแปรที่ศึกษา ประกอบด้วย

- 2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ เพศ ระดับชั้นปี สายวิชาที่รับเข้าทำการศึกษา และ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

- 2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ แบบการเรียนของนิสิตตามกรอบแนวคิดของ John, A. Michael โดยแบ่งแบบการเรียนไว้ 4 แบบ ได้แก่ แบบปฏิบัติเชิงกล (Mechanical orientation) แบบปฏิบัติอย่างดั้งเดิม (Primitive orientation) แบบปฏิบัติด้วยปัญญา (Intellection orientation) และ แบบปฏิบัติตามสัญชาตญาณและอารมณ์ (Intuitive emotional orientation)

ข้อจำกัดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ อาจมีตัวแปรแทรกซ้อน (Confounding variables) ที่เกี่ยวข้อง หรือมีอิทธิพลต่อแบบการเรียน ซึ่งผู้วิจัยไม่นำมาศึกษา เช่น สภาพเศรษฐกิจและสังคม ทักษะติดต่อผู้สอน เป็นต้น

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

นิสิต หมายถึง นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่กำลังศึกษา อยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546 ทุกชั้นปี

แบบการเรียนศิลปะปฏิบัติ หมายถึง ลักษณะของการเรียนศิลปะปฏิบัติประกอบด้วยโครงสร้างทางบุคลิกภาพและทัศนคติในการปฏิบัติผลงานที่นิสิตแต่ละคนตอบสนอง ต่อกระบวนการสร้างสรรค์ จนเป็นผลงานศิลปะ ซึ่งเป็นลักษณะที่ค้นหาได้ แบ่งเป็น 4 แบบ ตามแนวคิด ของ John, A. Michael ดังนี้ คือ

1. แบบปฏิบัติเชิงกล (Mechanical orientation) มีลักษณะการทำงานโดยใช้เครื่องมือ เน้นการถ่ายทอดตามสภาพจริงมากกว่าใช้ความคิด มักจะทำงานศิลปะเป็นแบบขั้นตอน (Step by step) ด้วยเครื่องมือทางศิลปะที่จำกัดอยู่ภายใต้การควบคุมอย่างเป็นระบบ ทำให้ขาดความงามทางสุนทรีย์ เป็นผลงานที่แสดงออกมาเชิงเทคนิค ชอบทำงานในสิ่งที่ถูกและผิดต่างกันอย่างชัดเจน การทำงานประสบผลสำเร็จก็ต่อเมื่อตนได้รับการยอมรับจากผู้มีอิทธิพลในการตัดสินงาน

2. แบบปฏิบัติอย่างดั้งเดิม (Primitive orientation) เป็นลักษณะของผู้เรียนที่แสดงออกในงานด้วยรูปทรงที่ดูเรียบง่ายมีระเบียบ โดยคำนึงถึงสัดส่วนที่ถูกต้อง เน้นความคงที่ของการทำงาน การทำงานบางครั้งชอบการลองผิดลองถูกมากกว่าความถูกต้องตามกฎเกณฑ์ ผู้เรียน จะแสดงออกถึงความรู้สึกส่วนตัว มีความยืดหยุ่นในประสบการณ์ทางศิลปะ พร้อมกลัรับคำวิจารณ์

3. แบบปฏิบัติด้วยปัญญา (Intellectual orientation) การทำงานของผู้เรียนในลักษณะนี้จะคำนึงถึงความสมบูรณ์ของรูปแบบวิธีคิดและทักษะแสดงออกให้เห็นถึงความสามารถในเชิงทักษะ จนขาดการแสดงออกทางด้านความรู้สึก ผู้เรียนประเภทนี้มุ่งที่เป้าหมายมากกว่าวิธีการ หรือกระบวนการ ผู้เรียนมีทักษะที่มากพอที่สามารถแสดงออกทางศิลปะที่มีความตั้งใจและเข้าใจต่อโครงสร้างในการทำงานที่ซับซ้อนเชิงองค์ประกอบได้ดีและแม่นยำ

4. แบบปฏิบัติตามสัญชาตญาณ และอารมณ์ (Intuitive emotional orientation) ผู้เรียนในลักษณะนี้เป็นผู้มีความสามารถในการทำงาน เชื่อมมั่นในตนเองสูง สามารถสร้างผลงานให้เกิดความเคลื่อนไหวความรู้สึกโดยตนเอง ไม่ต้องอาศัยคำแนะนำจากอาจารย์ จะเปิดรับสิ่งใหม่ ๆ ได้ง่ายแต่จะต่อต้านรูปแบบและหัวข้อเดิม ๆ มักมีเหตุผล และคิดว่าตนเองมีความยืดหยุ่นในการทำงานวิธีการแบบลองผิดลองถูกเป็นวิธีการทางธรรมชาติ กระบวนการจึงมีความสำคัญต่อการสร้างสรรค์ผลงาน ชอบเรียนรู้การแก้ปัญหา จะไม่คิดว่าตนเองกับการเป็นศิลปินนั้นแยกกัน มักจะไม่ค่อยยินยอมต่อคำวิจารณ์

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง คะแนนเฉลี่ยสะสมของนิสิตนักศึกษาแต่ละคน ตั้งแต่แรกเข้าจนถึงภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2546 โดยแบ่งเกณฑ์เป็น 3 ระดับ ดังนี้

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับสูง หมายถึง คะแนนเฉลี่ยสะสม เมื่อสิ้นภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2546 ตั้งแต่ 3.00 ขึ้นไป

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับกลาง หมายถึง คะแนนเฉลี่ยสะสม เมื่อสิ้นภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2546 ตั้งแต่ 2.26 ถึง 2.99

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับต่ำ หมายถึง คะแนนเฉลี่ยสะสม เมื่อสิ้นภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2546 ตั้งแต่ 2.25 ลงมา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อนำผลการวิจัยครั้งนี้ ไปใช้เป็นแนวทาง ในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการวิจัยในเรื่องของแบบการเรียนของนิสิตนักศึกษาสาขาศิลปศึกษาและสาขาศิลปกรรมในประเทศต่อไป
2. เพื่อนำผลการวิจัยไปเป็นประโยชน์ต่อการออกแบบการจัดการเรียนการสอนศิลปะปฏิบัติให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ
3. เพื่อนำสารสนเทศที่ได้จากการวิจัย เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหลักสูตร และลักษณะวิชาในการจัดแผนการศึกษาให้กับนิสิต สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง การศึกษาแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติของนิสิตปริญญาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการวิจัย โดยนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. การเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา
2. การเรียนศิลปะปฏิบัติ
3. ผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา
4. แบบการเรียน
5. หลักสูตรการเรียนการสอนศิลปศึกษา
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา

การเรียนการสอนระดับอุดมศึกษานั้น มีความแตกต่างจากระดับอื่นในแง่ที่เป็นการเน้นการแสวงหาความรู้ตามความเป็นจริง เป็นการพัฒนาให้เกิดทักษะ เกิดความรู้ และมีทัศนคติที่ดี ตลอดจนมีคุณธรรมในอาชีพนั้น ๆ ด้วย ดังนั้น ปัจจัยที่มีความสำคัญในการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ กล่าวคือ ระบบการเรียนการสอนต้องประกอบด้วยวัตถุประสงค์การเรียนการสอน กระบวนการสอนของผู้สอน กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน (อุทุมพร จามรมาน, 2530)

องค์ประกอบที่ควรพิจารณา ในการเรียนการสอน คือ ผู้เรียน ผู้สอน อุปกรณ์ สิ่งแวดล้อม และเงื่อนไขอื่น ๆ (วัลลภา เทพหัสติน ณ อยุธยา, 2530) และไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (2527) กล่าวว่าในการพิจารณาถึงกระบวนการเรียนการสอนโดยเฉพาะในสถาบันการฝึกหัดครูนั้น มี 3 ข้อที่ควรนำมาพิจารณา คือ ผู้เรียน ผู้สอน และความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนผู้สอน ซึ่งสอดคล้องกับวิชัย วงษ์ใหญ่ (2537) กล่าวว่า การสอนกิจกรรมส่วนใหญ่จะมุ่งไปที่ผู้สอน ส่วนการเรียนกิจกรรมจะมุ่งไปที่ผู้เรียน ทำให้เกิดสภาพของการเรียนการสอนมี 3 ส่วน คือ

1. ผู้สอน เมื่อทำการสอนในระดับใดก็ตามพื้นฐานของผู้สอนจะต้องมี คือ พื้นฐานทางความรู้ด้านวิชาการมีความสามารถเชี่ยวชาญในวิชาชีพที่จะทำการสอน และมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติเกี่ยวกับวิธีการสอน พื้นฐานทางด้านส่วนตัว ทรรศนะคติที่ดีต่อการสอน ซึ่งทั้งหมดจะเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงคุณภาพการสอน ดังที่ Gagne กล่าวว่า การสอนเป็นบทบาทของครูในลักษณะของวิธีการการสอนจึงเป็นแต่เพียงการแนะนำวิธีการให้แก่ผู้เรียน อย่างมีวิธีการที่เหมาะสมให้แก่ผู้เรียน และการเรียนของบุคคลแต่ละบุคคลเป็นส่วนหนึ่งของการสอนทั้งสิ้น

2. ผู้เรียน ข้อมูลส่วนตัวและพื้นฐานความรู้เดิมของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้สอนจะต้องศึกษาอย่างละเอียด อาจจะศึกษาข้อมูลด้านต่าง ๆ ได้ดังนี้ เช่น

- 2.1 ความสามารถในการรับรู้
- 2.2 วิธีการแสวงหาความรู้
- 2.3 การสร้างความเข้าใจ
- 2.4 การเรียนรู้คือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม
- 2.5 การยอมรับผู้เรียนในสภาพที่เขาเป็นอยู่

3. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน การเรียนรู้จะเกิดขึ้นจากประสบการณ์ที่ผู้สอนนำเสนอให้ และเป็นผู้สร้างบรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ในรูปแบบใดก็ได้ เช่น ความเป็นกันเอง ความเข้มงวดกวดขันหรือความไม่มีระเบียบวินัยของการเรียนรู้ สิ่งเหล่านี้ผู้สอนจะเป็นผู้สร้างเงื่อนไขและสถานการณ์ในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน

กระบวนการเรียนการสอน คือ การจัดองค์ประกอบต่าง ๆ ของการเรียนการสอนให้มีความสัมพันธ์กันเป็นระบบเพื่อความสะดวกต่อการนำไปสู่จุดหมายปลายทางของการเรียนการสอนที่ได้กำหนดไว้ การนำความคิดเกี่ยวกับการจัดระบบการเรียนการสอน ย่อมทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ เพราะทั้งนี้ผู้สอนมีความเข้าใจและความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์ขององค์ประกอบการสอน โดยตลอด อันทำให้ผู้สอนดำเนินการสอนให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างสะดวก ระบบการเรียนการสอนนั้นมีองค์ประกอบพื้นฐาน มีอย่างน้อย 4 ส่วนด้วยกัน คือ ข้อมูลนำเข้า (Input) กระบวนการดำเนินงาน (Process) ผลผลิต (Output) ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback)

ระบบการเรียนการสอนเป็นระบบ เป็นวิธีการที่ทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ (สังกัด อุทรานันท์, 2529) ซึ่งมีนักการศึกษาได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับระบบไว้ดังต่อไปนี้

1. ระบบการเรียนการสอนของ โรเบิร์ต กลาสเซอร์ (Robert Glasser, 1962 อ้างถึงใน สังกัด อุทรานันท์, 2529) ได้เสนอรูปแบบของการเรียนการสอนอย่างง่าย ๆ จะประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ส่วน

- 1.1 จุดประสงค์การสอน ในการสอนทุกครั้งต้องกำหนดจุดมุ่งหมายไว้อย่างชัดเจน
- 1.2 การประเมินสถานะของผู้เรียนก่อนสอน เป็นการตรวจสอบดูว่าผู้เรียนมีความรู้ที่จะเรียนสิ่งใหม่หรือไม่ ผู้เรียนยังมีพื้นฐานไม่เพียงพอ ก็จำเป็นต้องให้ความรู้พื้นฐานผู้เรียนเสียก่อน
- 1.3 การจัดกระบวนการเรียนการสอน เป็นขั้นที่ผู้สอนจะต้องตัดสินใจเลือกดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่จุดหมายปลายทางที่ตั้งไว้
- 1.4 การประเมินผล เป็นขั้นตอนที่ดำเนินต่อจากกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อจะได้ทราบว่าผู้เรียน บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด

1.5 ข้อมูลป้อนกลับ เป็นการนำเอาผลที่ได้จากการประเมินไปประกอบพิจารณาแก้ไข การดำเนินงานในส่วนที่ 1, 2 และ 3 หากพบว่าส่วนใดบกพร่องต้องทำการปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

2. ระบบการเรียนการสอนของ เจอร์โรลด์ อี เคมพ์ (Jerrold E.Kemp, 1971) ได้กำหนด ระบบการเรียนการสอนไว้ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ได้ 9 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

2.1 กำหนดหัวข้อที่จะสอนและเขียนจุดประสงค์ทั่วไป

2.2 ศึกษาคุณลักษณะของผู้เรียน

2.3 ระบุจุดประสงค์ของการสอนในเชิงพฤติกรรม

2.4 กำหนดเนื้อหาวิชาที่สนับสนุนจุดประสงค์ในแต่ละข้อ

2.5 ทดสอบความรู้ความสามารถก่อนทำการสอน

2.6 เลือกกิจกรรมและแหล่งวิชาการสำหรับการเรียนการสอนเพื่อจะนำเนื้อหาวิชาไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางไว้วางไว้

2.7 ประสานงานในเรื่องต่าง ๆ เช่น การเงิน บุคลากร อาคารสถานที่ เครื่องมือ เครื่องใช้ต่าง ๆ และดำเนินการไปตามแผนการที่กำหนดไว้

2.8 ประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนว่าบรรลุตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้เพียงใดและพิจารณาว่าควรจะมีการแก้ไขปรับปรุงแผนการเรียนการสอนให้ดีขึ้นอย่างไร

3. ระบบการเรียนการสอนของ เฟร็ดเดอริค จี เนิร์ด (Frederick G.Knirk, 1971 อ้างถึงใน สัจด์ อุทรานันท์, 2529)

3.1 การกำหนดเป้าหมาย เป็นการกำหนดเป้าหมายของการสอนไว้อย่างกว้าง ๆ แต่ต้องเป็นเป้าหมายที่มีคุณค่าต่อการศึกษาย่างแท้จริง

3.2 วิเคราะห์กิจกรรม เป็นการวิเคราะห์งานต่าง ๆ ที่จะต้องทำโดยการย่อยเป้าหมายของการสอนออกเป็นจุดประสงค์การสอน เพื่อให้มีความละเอียดและชัดเจนยิ่งขึ้น หลังจากนั้นก็เสนอวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์พร้อมตั้งเกณฑ์ในการประเมินผลกิจกรรมนั้น ๆ ด้วย ลำดับขั้นตอนกิจกรรมว่าสิ่งใดมาก่อน ลำดับความยากง่ายของกิจกรรม

3.3 การกำหนดกิจกรรม เป็นการกำหนดกิจกรรมให้เป็นหมวดหมู่ และเลือกเอาเฉพาะกิจกรรมที่มีความเหมาะสมที่สุด

3.4 การดำเนินการสอน เป็นการนำเอาแผนการที่วางไว้ไปสอนในชั้นเรียน ซึ่งขั้นตอนนี้ผู้สอนจำเป็นต้องควบคุมการดำเนินกิจกรรมให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพที่สุด

3.5 การประเมินผล เป็นการประเมินผลการดำเนินงานทั้งหมดของระบบเพื่อให้ทราบจุดดีและจุดอ่อน ที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข

3.6 การปรับปรุงแก้ไข หลังจากได้ทราบข้อมูลจากการประเมินผลแล้วนำข้อมูลเหล่านั้นไปแก้ไขจุดอ่อนของระบบการเรียนการสอน เพื่อจะให้เป็นระบบการเรียนการสอนที่เหมาะสมมากยิ่งขึ้น

4. ระบบการเรียนการสอนของ เวอน่อน เอส เยอร์ลาซ และโดเนลด์ พี อีลี (Vemom S. Gelach and Donald P. Ely, 1971 อ้างถึงใน สงัด อุทรานันท์, 2529) ได้กำหนดองค์ประกอบของระบบการเรียนการสอน เป็น 6 ส่วนด้วยกัน

4.1 กำหนดวัตถุประสงค์ จุดประสงค์ของการสอนจะต้องเขียนออกมาเป็นลักษณะของวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

4.2 การเลือกเนื้อหาสาระ เป็นส่วนที่จะต้องพิจารณาควบคู่ไปกับการเรียนวัตถุประสงค์ของการเรียน ต้องคำนึงถึงเนื้อหาสาระการสอนเป็นหลัก

4.3 การประเมินพฤติกรรมก่อนการเรียน เป็นขั้นของการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับพื้นฐานของผู้เรียนว่า มีพื้นฐานเพียงพอที่จะเรียนเนื้อหาสาระที่กำหนดได้หรือไม่ ทั้งนี้จะได้สอนให้เหมาะสมกับความรู้ของผู้เรียน

4.4 การดำเนินการเรียนการสอน เลือกวิธีการสอนที่เหมาะสมที่จะสอน จัดกลุ่มผู้เรียนให้เหมาะสมกับกิจกรรม เนื้อหา จัดเวลาการเรียนให้เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน จัดห้องเรียนให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน เลือกสื่อการสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาสาระหรือวิธีการสอน

4.5 การประเมินผลการเรียน เป็นการประเมินดูว่า หลังจากการเรียนการสอนได้สิ้นสุดลงไปแล้ว ผู้เรียนได้รับความรู้หรือมีความเปลี่ยนแปลงไปตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้เพียงใด

4.6 การวิเคราะห์ข้อมูลป้อนกลับ เป็นการพิจารณาผลที่ได้จากการประเมินผลการเรียนการสอนว่าควรปรับปรุงในส่วนใด ลักษณะใด

5. ระบบการเรียนการสอนของ เฮอเบิร์ต คลอสไมร์ และ ริชาร์ด อี ริปเปิล (Herbert Klausmeier and Richard E. Ripple, 1971 อ้างถึงใน สงัด อุทรานันท์, 2529) ได้กำหนดองค์ประกอบของระบบการเรียนการสอนไว้ 7 ส่วน คือ

6.1 กำหนดจุดประสงค์ของการเรียนการสอน

6.2 เตรียมความพร้อมของผู้เรียน

6.3 จัดเนื้อหาวิชา วัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือต่าง ๆ

6.4 จัดกิจกรรมการเรียนการสอน

6.5 ดำเนินการสอน

6.6 การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

6. การจัดการเรียนการสอนของ โรเบิร์ต เอ็ม กาเย และเลสลี เจ บริกส์ (Robert M. Gagne and Leslie J. Briggs, 1992) เป็นรูปแบบครอบคลุมการจัดกระบวนการเรียนการสอนค่อนข้างละเอียด องค์ประกอบนี้มีอยู่ด้วยกัน 10 ส่วนคือ

6.1 การวิเคราะห์ความต้องการ

6.2 กำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์

6.3 ระดมหาวิธีการต่าง ๆ ที่จะช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์

6.4 วิเคราะห์แหล่งทรัพยากรที่ต้องการและที่มีอยู่และข้อจำกัดต่าง ๆ

- 6.5 เลือกและพัฒนาสื่อการเรียนการสอน
- 6.6 กำหนดวิธีการประเมินการเรียนการสอน
- 6.7 ประเมินผลเพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการปรับปรุง
- 6.8 ปรับปรุงแก้ไข
- 6.9 ประเมินผลรวมเพื่อตัดสิน
- 6.10 เผยแพร่ใช้ในวงกว้าง

สรุปได้ว่า การจัดระบบการเรียนการสอน คือ การจัดองค์ประกอบต่าง ๆ ให้มีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ ขั้นตอนผู้นำไปใช้ให้บรรลุผลเป้าหมายปลายทางของการสอน เกิดประสิทธิภาพสูงสุด จะเห็นได้ว่าการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษานั้น มีความแตกต่างไปจากระดับการศึกษาอื่น ๆ เพราะเป็นการศึกษาที่เน้นการเสาะแสวงหาความรู้ตามความจริง เพื่อพัฒนาให้เกิดความรู้ เกิดความรัก มีทัศนคติที่ดี และมีคุณธรรมในอาชีพ

วิธีการสอนในระดับอุดมศึกษา

วิธีการสอน คือ ขั้นตอนในการดำเนินการสอนให้สำเร็จด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่แตกต่างกันไปตามองค์ประกอบและขั้นตอนสำคัญอันเป็นสถานะเฉพาะหรือลักษณะเด่นที่ขาดไม่ได้ของวิธีนั้น (ทิตนา แชมมณี, 2544) การสอนเป็นกระบวนการในการถ่ายทอดความรู้ รวมถึงพฤติกรรมที่ครูกระทำหรือแสดงเพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ เกิดการเปลี่ยนแปลง การสอนเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่จะทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ได้มีคุณสมบัติ เช่น ทัศนคติตามที่ผู้สร้างหลักสูตรมุ่งหวังไว้ (สุรพันธ์ ต้นศรีวงษ์, 2538) ดังนั้น การสอนคือ การถ่ายทอดข้อมูลจากการเตรียมเพื่อใช้สื่อสารกับผู้เรียน โดยจะใช้วิธีการสอนได้ต้องต่างกันไปตามองค์ประกอบและขั้นตอนสำคัญของวิธีการสอนนั้น ๆ

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537) กล่าวว่า วิธีสอนในระดับอุดมศึกษามี 4 แบบ คือ การสอนแบบบรรยาย การสอนแบบอภิปราย การสอนแบบกลุ่มย่อย และการเรียนรู้เป็นรายบุคคล มีรายละเอียดดังนี้

การสอนแบบบรรยาย เป็นการเตรียมข้อความหรือสาระที่จะเสนอในการพูดเกี่ยวกับเรื่องหนึ่งเรื่องใด โดยผู้ชำนาญในด้านนั้น ๆ ส่วนใหญ่ค่อนข้างจะเป็นทางการ สิ่งที่ผู้บรรยายควรคำนึงถึง คือ การใช้ภาษาพูดจะต้องประสานสัมพันธ์กัน และแฝงไว้ซึ่งความสามารถที่จะกระตุ้นให้ผู้ฟังคิด ติดตามในขณะที่บรรยาย

การสอนแบบอภิปราย เป็นกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักคิด มีความรับผิดชอบและกลวิธีที่ใช้ประกอบการสอนนี้มีหลายรูปแบบ เช่น ผู้สอนมอบหมายงานให้ผู้เรียนเป็นรายงานที่ทำเป็นกลุ่ม เมื่อเสร็จแล้วมีการจัดอภิปรายปัญหาพร้อมกัน

การสอนแบบกลุ่มย่อย ผู้สอนจะมีบทบาทในการช่วยเหลือ แนะนำ และอธิบาย ซึ่งจะเป็นโอกาสที่ผู้สอนได้มีการสร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้เรียนมากขึ้น ผู้สอนผู้เรียนมีการโต้ตอบกัน มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ดังนั้นผู้เรียนจึงมีความสำคัญมาก

การเรียนรู้เป็นรายบุคคล การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีที่สุดถ้าผู้เรียนได้ทำกิจกรรม ดังนั้น ใน การสอนจึงมีความจำเป็นที่จะต้องให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม ซึ่งอาจทำได้ดังนี้ 1) การมี ปฏิกิริยาโต้ตอบกับผู้สอน 2) ผู้เรียนทำงานตามลำพัง 3) การร่วมมืออื่น ๆ

สุชาติ ศิริสุขไพบุลย์ (2527) ได้เสนอวิธีการสอนที่ใช้เป็นหลักของการสอนวิชาวิชาชีพไว้ 3 วิธี คือ

1. วิธีการบรรยาย เป็นวิธีสอนที่ผู้สอนจะป้อนเนื้อหาแก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นถึง กระบวนการต่าง ๆ ของการทำงาน และลงมือปฏิบัติหลังจากการสาธิต ซึ่งผู้เรียนจะต้องมีความ ชำนาญ เชี่ยวชาญในเรื่องที่จะสอน

2. วิธีการถามตอบ เป็นการสื่อสารกับระหว่างผู้เรียนและผู้สอน คำถามเป็นตัวกระตุ้นให้ ผู้เรียนมีการแสดงออก การใช้คำถามที่ดี คือ การแสดงออกที่ดี เป็นการสอนที่ดีอย่างหนึ่งที่ใช้ในการ ในเนื้อหาวิชาและรักษาความตั้งใจในชั้นเรียนได้ดี

3. วิธีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เป็นการให้ผู้เรียนมีโอกาสศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์แก้ ปัญหาตามความต้องการ และสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล มีองค์ประกอบพื้นฐาน 4 ประการ คือ

3.1 บทบาทของผู้สอน เป็นผู้วางแผน เตรียมการให้คำปรึกษา และประเมินผล

3.2 บทบาทของผู้เรียน ศึกษาทำความเข้าใจกับจุดมุ่งหมายของเนื้อหาวิชาให้ชัดเจน ทำการสำรวจว่าตนเองถนัด หรือสนใจด้านใด ศึกษาเนื้อหาด้วยตนเองพบปะอาจารย์ที่ปรึกษาอยู่ เสมอ

3.3 อุปกรณ์การเรียนการสอน หมายถึง เอกสาร อุปกรณ์และวัสดุการศึกษาต่าง ๆ ที่ผู้เรียนจะไปศึกษาดูด้วยตนเองโดยตรง

3.4 ทักษะที่จำเป็นต่าง ๆ ได้แก่ การอ่าน การบันทึก การตีความ การรายงาน เป็นต้น

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2524) กล่าวว่า วิธีการสอนในระดับอุดมศึกษามี 4 แบบ คือ การสอน แบบบรรยาย การสอนแบบอภิปราย การสอนแบบฝึกปฏิบัติและการสอนให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การเลือกวิธีสอนเหล่านี้ ต้องพิจารณาคัดเลือกว่าวิธีใดจะเหมาะสมกับเนื้อหาแบบใด ซึ่งหลักในการ เลือกนั้นอาจพิจารณาได้ ดังนี้

1. วิธีสอนแบบนี้ๆ เหมาะกับตัวผู้สอนมากน้อยเพียงไร ผู้สอนมีความรู้ด้านใด สนใจด้าน ไหน มีความถนัดด้านไหน ก็ควรพยายามใช้แบบนี้เป็นหลัก ซึ่งไม่ได้หมายความว่า ไม่ควรจะใช้ แบบใหม่ ๆ แต่ควรพัฒนาแบบใหม่ ๆ ที่เหมาะสมกับตนเองมากขึ้น

2. เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายในการสอน ถ้าเป็นเนื้อหาที่ข้อมูลเป็นทางทฤษฎีหลักการก็จะ ใช้การบรรยายได้ ถ้าเป็นเนื้อหาที่ยังเป็นปัญหาข้อถกเถียง ก็อาจจะใช้การอภิปราย ถ้าต้องฝึกฝนก็ ควรปฏิบัติ

3. เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายในการสอน

4. เหมาะสมกับจำนวนและลักษณะของผู้เรียน

5. เหมาะสมกับบทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน เราต้องการให้ผู้เรียนมีบทบาทมากขึ้นแค่ไหน ถ้าบทบาทมากวิธีสอนก็เป็นแบบหนึ่ง ถ้าอีกบทบาทหนึ่ง วิธีสอนก็เปลี่ยนไป

จากความเห็นของนักวิชาการดังกล่าว สรุปได้ว่าวิธีสอนในระดับอุดมศึกษามีหลากหลายรูปแบบ เช่น วิธีการสอนแบบบรรยาย การสอนแบบอภิปราย การสอนแบบกลุ่มย่อย การสอนแบบถามตอบ การสอนแบบให้ค้นคว้าด้วยตนเอง และการสอนแบบฝึกปฏิบัติ ซึ่งวิธีสอนเหล่านี้จำเป็นต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาที่จะสอน และวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน

การเรียนการสอนศิลปะระดับอุดมศึกษา

ปัจจุบันการจัดกระบวนการเรียนการสอน เป็นหัวใจสำคัญที่จะทำอย่างไรให้กับการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ และจะทำอย่างไรให้ผู้เรียนได้พัฒนาการเรียนรู้ พัฒนาตามศักยภาพของผู้เรียนได้มากที่สุด ได้มีนักการศึกษาพยายามที่จะสร้างกระบวนการเรียนการสอนให้มีระบบ (Systematic instructional) (เค็มปี, 1985 อ้างถึงใน พรพรรณ ดวงรัตน์, 2541) กล่าวถึงระบบการเรียนการสอนเป็นการวางแผนของกระบวนการเรียนการสอนที่จะตอบคำถามขั้นพื้นฐานว่าการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนลักษณะใด อะไรคือสิ่งที่ผู้สอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ผู้สอนจะใช้วิธีการสอนอย่างไร เพื่อที่จะให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ที่ดีที่สุด และผู้เรียนจะประเมินผลการเรียนของผู้เรียนได้อย่างไร คำถามทั้ง 4 คำถาม เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบที่สำคัญในกระบวนการเรียนรู้ คือ ผู้เรียนและผู้สอน โดยเฉพาะผู้เรียนจะเป็นส่วนสำคัญของระบบที่จะสร้างให้เกิดการเรียนรู้ โดยเฉพาะในการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยพยายามส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนากระบวนการคิด การแก้ปัญหา โดยเน้นประสบการณ์และการฝึกภาคปฏิบัติ สามารถผสมผสาน ความรู้ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เรียนรู้ทักษะชีวิตและประกอบอาชีพ มีความสุขความพอใจในการเรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพของแต่ละคนได้อย่างเต็มที่ รวมถึงวิธีการแสวงหาความรู้เพื่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (วิทยากร เขียงกุล, 2542)

ทฤษฎีที่เกี่ยวกับพฤติกรรมการณ์การเรียนรู้ที่เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน ได้แก่ ทฤษฎีของบลูม และคณะ (Bloom et al, 1974) ซึ่งได้แบ่งความหมายในการเรียนรู้เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อการสอนของครู การพัฒนาหลักสูตร และการประเมินผล โดยแบ่งความมุ่งหมายออกเป็น 3 ด้าน คือ พุทธิพิสัย (Cognitive domain) ได้แก่ ความมุ่งหมายด้านสติปัญญาเกี่ยวกับการระลึกได้หรือจดจำความรู้ และพัฒนาความสามารถทางสติปัญญา จิตพิสัย (Affective domain) ได้แก่ ความมุ่งหมายด้านจิตใจ เกี่ยวกับทัศนคติ ค่านิยม ความสนใจและความซาบซึ้งซึ่งเป็นการพัฒนาทางด้านจิตใจ และทักษะพิสัย (Psychomotor domain) ได้แก่ ความมุ่งหมายด้านร่างกายเกี่ยวกับการแสดงออกทางกาย การปฏิบัติ การเคลื่อนไหวโดยใช้วิธีต่าง ๆ

ตามแนวคิดดังกล่าว แลนซิง (Lansing, 1976) ได้จำแนกพฤติกรรมการเรียนรู้ทางศิลปะไว้ดังนี้

1. พุทธิพิสัย (Cognitive domain) มี 5 ด้าน คือ

1.1 ความรู้ทฤษฎีทางศิลปะ โดยเฉพาะความรู้ด้านประสบการณ์ สุนทรียภาพ

ซึ่งหากผู้เรียนขาดความรู้หรือจินตนาการในด้านนี้แล้ว เขาจะสามารถพูด ทำ และพิจารณาเลือกสรรเกี่ยวกับศิลปะได้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น ความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบศิลปะนับเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่ว่าด้วยเรื่องของการจัดหรือการประกอบกันของทัศนธาตุ เพื่อให้ได้องค์ประกอบที่เหมาะสม นอกจากนี้ยังเป็นสิ่งที่จะทำให้ผู้เรียนสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับงานของเขาหรืองานของผู้อื่นได้อย่างมีระบบ

1.2 ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการทำ เป็นสิ่งสำคัญสำหรับศิลปินหรือผู้เชี่ยวชาญที่จะต้องรู้วาทศิลป์ที่เขาทำนั้น ทำอย่างไร ความรู้ด้านนี้จะทำให้เขาพิจารณาตัดสินเกี่ยวกับศิลปะได้อย่างเหมาะสม

1.3 ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลปะ เป็นความรู้เกี่ยวกับการทำงานศิลปะและเข้าถึงงานศิลปะ เป็นความรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความคิดและช่วยให้เขาทำงานศิลปะและพิจารณาตัดสินงานศิลปะได้อย่างชำนาญ

1.4 ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของศิลปะ คุณค่าของศิลปะ และธรรมชาติของประสบการณ์สุนทรีย์ เป็นความรู้ความเข้าใจที่จะนำไปสู่การพิจารณาตัดสิน สัญลักษณ์ทางการเห็นที่มีอยู่ในงานศิลปะ ความรู้ต่าง ๆ เหล่านี้จะไม่แสดงเป็นคำพูดแต่จะถูกถ่ายทอดในลักษณะของรสนิยม

2. จิตพิสัย (Affective domain) เป็นทัศนคติไปนำไปสู่การสร้างงานศิลปะและเข้าถึงงานศิลปะมี 4 ด้านคือ

2.1 ความสนใจในประสบการณ์สุนทรีย์ เป็นความสนใจหรือความโน้มเอียง อันเป็นความปรารถนาส่วนตัว เมื่อถูกชี้แนะให้รับรู้เกี่ยวกับลักษณะ ความหมายและความสัมพันธ์ของประสบการณ์ ถ้าเขาไม่รับรู้สิ่งเหล่านี้ เขาก็ไม่สามารถที่จะเข้าใจสัญลักษณ์ทางการเห็นและไม่สามารถที่จะเข้าถึงงานศิลปะได้

2.2 ความมั่นใจในการทำงานศิลปะและประเมินผลงานศิลปะ หากผู้เรียนปราศจากความมั่นใจในเนื้อหาที่เรียนแล้ว เขาก็ไม่ชอบที่จะร่วมกิจกรรมนั้น ๆ

2.3 ความเป็นผู้มีใจกว้างยอมรับความแตกต่างของรูปทรง หรือลักษณะแบบอย่างในศิลปะ หากมีใจคับแคบที่จะรับรู้เกี่ยวกับรูปทรง ลักษณะแบบอย่าง รูปร่างหรือเทคนิคที่ประกอบอยู่เป็นพิเศษในงานศิลปะ ก็จะไม่สามารถเข้าถึงสุนทรียภาพในงานชิ้นนั้นได้

2.4 ความขยันเอาใจใส่และความตั้งใจ จนกระทั่งงานที่ทำหรือได้รับมอบหมายสำเร็จลง ความขยันเอาใจใส่มีความสำคัญ โดยเฉพาะต่อการพัฒนาของทักษะในด้านการจัดวัสดุศิลปะ ซึ่งเป็นผลให้การเสนอความหมายของประสบการณ์สุนทรีย์มีความเหมาะสม

3. ทักษะพิสัย (Psychomotor domain) เป็นทักษะในงานศิลปะ การประสานกันของมือกับตา ในการใช้เครื่องมือและวัสดุได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้ว่ายังไม่เป็นที่ยุติว่าความสามารถในการใช้เครื่องมือ และวัสดุจะเกี่ยวเนื่องกับศิลปะ แต่การมีความสามารถหลาย ๆ ด้านเป็นสิ่งที่ช่วยเสริมสร้างโอกาสสำหรับการแสดงออก

นอกจากนี้ แลนซิ่ง (Lansing, 1976) ยังกล่าวว่า ทักษะเป็นความชำนาญทางเทคนิค หรือความคล่องแคล่วในการใช้เครื่องมือ หรือวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์โดยเฉพาะ ทักษะเป็นความสามารถที่จะทำให้ผู้ดูเข้าใจในการความคิดและอารมณ์ที่ได้เสนอไป ทำให้การเสนอความคิดเด่นชัดและกว้างขวางขึ้น

จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าการเรียนรู้ด้านศิลปะเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง เกี่ยวข้องกับธรรมชาติของบุคคล จึงควรได้รับการแนะนำจากผู้สอนอย่างใกล้ชิด ด้วยเหตุนี้เอง กระบวนการเรียนการสอนศิลปะจึงต้องมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนเพื่อเป็นแนวทางในการตรวจสอบปัญหา และความต้องการด้านการเรียนการสอน เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2. การเรียนการสอนศิลปะปฏิบัติ

ศิลปะเป็นสิ่งสำคัญอันควรแก่การให้การศึกษา เป็นการปลูกฝังให้คนในสังคมรู้จักนำศิลปะมาประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อชีวิตประจำวัน รู้ซึ่งถึงคุณค่าของความผูกพันระหว่างชีวิตกับศิลปะ มีความซาบซึ้งในสุนทรียภาพและบังเกิดค่านิยมอันดีต่อศิลปวัฒนธรรมของชาติ อนุรักษ์เพื่อให้คงไว้เป็นมรดกกับอนุชนรุ่นหลังได้สืบสานเจตนารมณ์ต่อไป (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2538) ด้วยเหตุนี้ศิลปะจึงเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของการศึกษา และจำเป็นที่จะต้องจัดให้มีการเรียนการสอนในทุกๆ ระดับชั้น

วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์ (2520) กล่าวว่า การเรียนรู้ทางด้านศิลปะเป็นการเสริมสร้างลักษณะนิสัยให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมอันดีงาม ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาการในด้านต่าง ๆ จากการที่ผู้เรียนได้ทำกิจกรรม ได้มีโอกาสสร้างสรรค์ แก้ปัญหา และได้สัมผัสกับสภาพความเป็นจริง สิ่งเหล่านี้ช่วยให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการทางด้านอารมณ์ สังคมและสติปัญญา วิชัย วงษ์ใหญ่ (2528) กล่าวว่า การศึกษาทางด้านศิลปะเป็นการเสริมสร้างศิลปะนิสัยให้กับผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ทางด้านศิลปะติดตัว สามารถนำไปใช้แก้ปัญหาในการดำรงชีวิต นอกจากนี้ ศิลปะยังเป็นสื่อเพื่อให้เกิดการค้นพบศักยภาพของตนเอง เปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้อย่างเสรี ทั้งทางด้านความรู้สึก ความคิด จินตนาการ แสวงหา ความชำนาญในสิ่งที่ตนสนใจอย่างกว้างขวาง ดังที่ เฮอริเบิร์ต ริด (1943) กล่าวว่า คุณค่าของการเรียนศิลปะจะเกิดขึ้นได้ในผู้เรียนนั้น ผู้เรียนจะต้องมีโอกาสในการแสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์ และอารมณ์อย่างอิสระเสรี

การเรียนการสอนทางด้านศิลปะปฏิบัติ มีจุดมุ่งหมายที่จะจรรโลงและพัฒนาผลงานที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นในผลงาน ซึ่งจะต้องมีการฝึกฝน ปฏิบัติด้วยการกระทำจริง การจัดการเรียนการสอนศิลปะภาคปฏิบัติเป็นการจัดการเรียนการสอนทางด้านศิลปะที่มีความเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานโดยตรง ซึ่งการฝึกปฏิบัติในงานศิลปะนั้นเป็นการประสานกันของตากับมือ ในการใช้เครื่องมือและวัสดุได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Lansing, 1976) ไพฑูรย์ สินลารัตน์ กล่าวว่า การเรียนการสอนทักษะปฏิบัติมีความสำคัญใน 2 ลักษณะคือ ความสำคัญในแง่ของการศึกษา การเรียนการสอนแบบฝึกปฏิบัติทำให้การศึกษาเป็นการศึกษาที่สมบูรณ์ผสมผสานระหว่างทฤษฎีและปฏิบัติ เป็นการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนเรียนรู้จากของจริง และลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ผู้เรียนจะรู้ว่าสิ่งที่เรียนเป็นอย่างไร มีปัญหาอะไรบ้างจะแก้ปัญหานั้นด้วยตนเองพร้อมกันไป แล้วแต่รูปแบบของการฝึกปฏิบัติ เป็นการให้ประสบการณ์ตรง (Direct experience) กับผู้เรียน และความสำคัญในด้านของผู้เรียนและผู้สอน สำหรับการเรียนทางด้านศิลปะเป็นการเรียนที่เน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นขั้นตอน การค้นคว้าด้านทดลอง ซึ่งประสบการณ์ที่ได้จากการทดลองทำดังกล่าว จะฝังแน่นและเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง (สันติ คุณประเสริฐ ,2535) ซึ่งการเรียนเป็นรูปแบบของการฝึกปฏิบัตินั้น เป็นกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบหนึ่ง จากออปเซน (Jacopsen,1985) กล่าวว่า ศิลปะปฏิบัติเป็นการเรียนรู้ที่บูรณาการเอาความรู้ทางด้านพุทธิปัญญา และจิตพิสัย นำเสนอออกมาในเชิงทักษะจนไม่สามารถแยกพฤติกรรมบางอย่างออกมาได้ว่าเป็นการเรียนรู้ทางด้านใด ทั้งนี้เพราะพฤติกรรมการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน จะต้องให้การเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่ง เบนจามิน เอส บลูม ได้กล่าวว่า การเรียนรู้ทางด้านศิลปะปฏิบัติจะเกิดขึ้น เมื่อผู้เรียนแสดงออก ถ้าพัฒนาการเรียนได้ทั้ง 3 ด้าน ดังนี้

1. ความรู้หรือพุทธิพิสัย (Cognitive domain) เป็นด้านที่มุ่งเน้นไปที่ความรู้ ความสามารถทางสติปัญญา กล่าวคือ ให้ความรู้ความเข้าใจในกฎ ระเบียบวิธี ความจริง ทฤษฎี หลักการ การคิดหาเหตุผล การนำความรู้ไปใช้ ระดับของพุทธิพิสัยแบ่งได้ดังนี้

- 1.1 ความรู้หรือความจำ (Knowledge or recall) คือ ความสามารถในการจดจำในสิ่งที่ได้เรียนมาแล้ว หรือจำได้ ระลึกได้โดยการมองเห็น ได้ยิน จากความรู้ที่ง่ายจนถึงความรู้ที่ยาก ความรู้หรือความจำในระดับนี้คือ หลักการ หลักของทฤษฎี หรือ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ

- 1.2 ความเข้าใจ (Comprehension) คือ ความสามารถที่ผู้เรียนได้เข้าใจและจับใจความหรือเนื้อหาของงานที่กำลังศึกษาและแสดงความสามารถออกมาได้

- 1.3 การวิเคราะห์ (Analysis) คือ ความสามารถในการแยกสิ่งต่างๆ ที่ซับซ้อนออกมาเป็นส่วนย่อยได้อย่างชัดเจน เพื่อให้เห็นถึงโครงสร้างของส่วนรายละเอียดซึ่งมีความสัมพันธ์กันซึ่งเป็นการนำไปสู่ความเข้าใจทั้งหมดได้อย่างชัดเจน ระดับการวิเคราะห์ขั้นนี้จะนำไปสู่ความคิดของการสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นแนวทางไปสู่การสังเคราะห์

1.4 การสังเคราะห์ (Synthesis) คือ ผู้เรียนมีความสามารถนำส่วนย่อยที่ได้แยกออกมาหลาย ๆ ส่วนมาวางแผนปฏิบัติการใหม่ให้ผสมผสานกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ ทั้งนี้ต้องมีแบบแผนและระบบ จะเป็นการส่งเสริมความคิดริเริ่มให้ผู้เรียนได้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ระดับการสังเคราะห์นี้จะต้องอาศัยความรู้ระดับต่าง ๆ ดังกล่าวมาเป็นพื้นฐาน

1.5 การนำความรู้ไปใช้ (Application) คือ ความสามารถในการนำความรู้ที่ได้เรียนมาไปใช้ ซึ่งมีความเข้าใจเป็นพื้นฐานในการที่จะแก้ไขปัญหา เมื่อผู้เรียนพบกับปัญหาที่ต้องพยายามศึกษาปัญหาให้เข้าใจ แล้วรวบรวมจัดเป็นหมวดหมู่ หาวิธีการ กฎ ระเบียบ วิธี หลักการและทฤษฎีต่าง ๆ อันเป็นทางนำไปสู่การเข้าใจได้อย่างชัดเจน การศึกษาปัญหาอย่างมีวิจารณ์ญาณ และการคิดแก้ปัญหาเป็นความสามารถที่จะจำแนกถึงรายละเอียดต่าง ๆ ได้ การนำความรู้ไปใช้นี้เป็นระดับปัญญาที่สูงขึ้นจากความเข้าใจ

2. ทักษะพิสัย (Psychomotor domain) เป็นการเน้นในระดับจิตใจ ซึ่งมีผลต่อผลออกมาเป็นการกระทำ เป็นความมุ่งหมายที่ต้องการพัฒนากล้ามเนื้อหรือการใช้ส่วนต่างๆ ของร่างกายในการปฏิบัติในเรื่องที่มีความรู้ความเข้าใจ เพื่อให้เกิดทักษะจนมีความชำนาญจนถึงขั้นทำได้เป็นอัตโนมัติ

2.1 การรับรู้ (Perception) คือ การที่ผู้เรียนรู้ถึงจุดมุ่งหมายของการเรียนอย่างแจ่มชัด ซึ่งผู้สอนสามารถสังเกตได้จาก การที่ผู้เรียนแสดงความรู้สึก และปฏิบัติตามของตนเองได้ตามที่ผู้สอนได้มอบหมายงานได้

2.2 การเตรียมพร้อม (Set) คือ การที่ผู้เรียนสามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับงานที่จะทำตามที่ได้รับมอบหมาย ระดับทักษะเกี่ยวกับการปฏิบัติตามนี้ จะอยู่ภายใต้การกำกับควบคุมมากกว่าการสังเกต

2.3 การยอมรับคำแนะนำ (Guided response) คือ การที่ผู้เรียนสามารถปฏิบัติการได้ภายหลังการที่ผู้สอนให้คำแนะนำ อธิบายอย่างถูกต้อง แม่นยำ คล่องแคล่ว รวดเร็ว โดยไม่ต้องควบคุม

2.4 ทำเองตามธรรมชาติ (Mechanism) คือ การที่ผู้เรียนสามารถปฏิบัติงานได้เองโดยง่ายและสมบูรณ์ โดยผู้สอนให้คำแนะนำ อธิบายแต่เพียงเล็กน้อย

2.5 ปฏิบัติต่อสิ่งที่ยุ่งยากได้ (Complex overt response) คือ การที่ผู้เรียนสามารถปฏิบัติงานต่อสิ่งที่ยุ่งยาก สลับซับซ้อนได้อย่างดี และรวดเร็วปราศจากความสับสนวุ่นวาย

3. จิตพิสัย (Affective domain) เป็นพฤติกรรมที่เน้นการสอนเกี่ยวข้องกับสุนทรียภาพ คือ การแสดงความรู้สึก อารมณ์ ความประทับใจ ความซาบซึ้ง เป็นการพัฒนาจิตใจของผู้เรียนให้เกิดลักษณะนิสัย เป็นความมุ่งหมายที่ต้องการพัฒนาทางด้านความรู้สึก อารมณ์ โดยทั่วไปซึ่งระดับของจิตพิสัยนั้นเรียงลำดับได้ดังนี้

3.1 การรับรู้ (Receiving or attending) หมายความว่า การตั้งใจของผู้เรียนที่จะศึกษาจากตำรา จากกิจกรรม ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้เกิดความตั้งใจ ทำให้เกิดการตื่นตัว

3.2 การสนองตอบ (Responding) หมายความว่าถึง การแสดงปฏิกิริยาของผู้เรียนที่อาจ จะทำงานอย่างขยันขันแข็งด้วยความเต็มใจเปลืองเปลืองสนุกสนาน ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ของการ สสนองตอบ

3.3 ความรู้สึกในค่านิยม (Valuing) หมายความว่าถึง ค่านิยมที่ผู้เรียนรู้สึกในความ ต้องการที่จะปรับปรุงการเรียน และสิ่งต่างๆ รวมทั้งคุณค่าในการเสียสละ ความรู้สึกในคุณค่านี้ จะเน้นในเรื่องทัศนคติ และความซาบซึ้งประทับใจ

3.4 การจัดระบบ (Organization) เมื่อมีความรู้สึกในค่านิยมแล้วจะต้องรวบรวมการ มีคุณค่านั้น ๆ ให้มีระบบโดยการปรับปรุงให้สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมหรือการจัดระเบียบของระบบ คุณค่าที่เด่นและสำคัญ

3.5 ลักษณะเฉพาะตน (Characterization) หมายความว่าถึง ค่านิยมที่อยู่ เป็นลักษณะที่ มั่นคงแน่นอน ค่านิยมที่ได้จัดระบบไว้แล้วนี่จะเป็นลักษณะเฉพาะตนในแต่ละบุคคล เป็นการปรับ ปรุงตัวเองให้เกิดค่านิยมของความเชื่อถือ ความคิดในการสร้างสรรค์อันเป็นนิสัยประจำตัวของแต่ละ บุคคล ค่านิยมนี้จะเกิดขึ้นตามลำดับจากที่ดีที่สุดถึงดีน้อยที่สุด

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้ และการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติสามารถ รวบรวมเป็นกลุ่มและหลักการได้ 2 กลุ่ม คือ

1. ทฤษฎีการเรียนรู้ทั่ว ๆ ไป ซึ่งสามารถนำมาใช้อธิบายวิธีการเรียนการสอนทักษะ ปฏิบัติได้
2. แนวคิด หลักการจัดการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติ ซึ่งสามารถนำมาใช้อธิบายวิธีการ จัดการเรียนการสอน ทักษะปฏิบัติได้ ทฤษฎีการเรียนรู้ที่จะกล่าวถึงในที่นี้ ได้แก่ ทฤษฎีในกลุ่ม พฤติกรรมนิยม ทฤษฎีของนักจิตวิทยากลุ่มเกสโตลท์ ทฤษฎีประมวลสารสนเทศ (Information processing) แนวทฤษฎีของนักจิตวิทยากลุ่มสาขาไซเบอร์เนติก ทฤษฎีการเรียนรู้อย่างมีลำดับ ชั้นตอน (Hierarchical control model) และทฤษฎีการเรียนรู้ การเชื่อมโยงอย่างต่อเนื่อง (chaining) ของกาเย (Gagne) การเรียนรู้ดังกล่าวมีประเด็นสำคัญ และการนำมาสู่การประยุกต์การเรียน การสอนทักษะปฏิบัติได้ ซึ่งแจกแจงรายละเอียดตามตารางต่อไปนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1 การเชื่อมโยงประเด็นสำคัญของทฤษฎีประยุกต์สู่การเรียนการสอนทักษะปฏิบัติ
(Singer,1982)

ทฤษฎี	ประเด็นสำคัญ	การประยุกต์สู่การสอนทักษะปฏิบัติ
1. ทฤษฎีพฤติกรรมนิยม	<p>1) การเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงสิ่งเร้ากับการตอบสนองที่เหมาะสม</p> <p>2) การเรียนรู้เกิดได้จากการวางเงื่อนไขและการให้การเสริมแรงแบบต่าง ๆ</p> <p>3) การเรียนรู้จะเกิดได้ดีและมีความคงทน ผู้เรียนมีโอกาสได้ทำพฤติกรรมซ้ำ ๆ หลายครั้ง</p>	<p>1) ครูสามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติได้ โดยการจัดสภาพการณ์ที่เหมาะสม คือสภาพการณ์ที่ใกล้เคียง กับการทำงานในโรงงานหรือสถานประกอบอาชีพ และได้ทำงาน โดยใช้วัสดุอุปกรณ์ที่ใกล้เคียงกับการทำงานในการประกอบอาชีพจริง ๆ</p> <p>2) การเรียนรู้ทักษะปฏิบัติเกิดขึ้นได้เมื่อผู้เรียน ได้เห็นแบบอย่างการปฏิบัติงานนั้น ๆ และได้รับการเสริมแรง ภายหลังที่ผู้เรียนมีพฤติกรรมเลียนแบบอย่างนั้น</p> <p>3) ครูสามารถทำให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติได้ดีและมีความคงทนของการเรียนรู้สูง เมื่อครูเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกทำงานทักษะปฏิบัติ นั้นซ้ำ ๆ หลาย ๆ ครั้ง</p>
2. ทฤษฎีของนักจิตวิทยาเกสโตลท์	<p>1) ประสิทธิภาพของการเรียนรู้ อยู่กับธรรมชาติของการเรียนรู้ส่วนบุคคล</p>	<p>1) การสอนทักษะปฏิบัติ จะให้ความสำคัญกับการกระทำรายบุคคลมากกว่าการทำงานเป็นกลุ่ม ดังนั้น ครูจะต้องจัด สภาพการเรียนการสอนโดยคำนึงถึง ความแตกต่างเฉพาะของผู้เรียนเป็นรายบุคคล</p>

ตารางที่ 1 การเชื่อมโยงประเด็นสำคัญของทฤษฎีประยุกต์สู่การเรียนการสอนทักษะปฏิบัติ (ต่อ)
(Singer, 1982)

ทฤษฎี	ประเด็นสำคัญ	การประยุกต์สู่การสอนทักษะปฏิบัติ
3. ทฤษฎีประมวลสารสนเทศ (Information processing)	1) การเรียนรู้เกิดจากกระบวนการเกี่ยวกับความตั้งใจความจำ และการกระบวนการภายในอื่น ๆ เชื่อมโยงกับการจัดระบบการให้ความหมายของข่าวสาร	1) ครูต้องให้ความสนใจกับวิธีการเสนอเทคนิคการจัดระบบข้อมูลให้กับผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับการทำงาน
4. ทฤษฎีของนักจิตวิทยาสาขาไซเบอร์เนติก	1) การให้ผลย้อนกลับมีอิทธิพลต่อการเกิดการเรียนรู้	1) การฝึกฝนการทำงานทักษะปฏิบัติได้รับข้อมูลย้อนกลับเป็นระยะ ๆ จะทำให้เกิดความชำนาญในการทำงาน ดังนั้น ครูจะต้องจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนงานที่ได้รับการสอนโดยผู้สอนจะต้องจัดการให้ข้อมูลย้อนกลับเป็นระยะ ๆ และฝึกให้เรียนรู้จักการสังเกตและให้ย้อนกลับเป็นระยะ ๆ และฝึกให้ผลย้อนกลับตัวตนเองเพื่อนำไปปรับปรุงการทำงานในครั้งต่อไปจนสามารถทำงานได้อย่างชำนาญ
5. ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีลำดับขั้นตอน (Hierarchical control model)	1) การทำงานที่เป็นทักษะขั้นสูงต้องเกิดจากการได้เรียนรู้การทำงานทักษะพื้นฐานแล้วรู้จักเลือกเอาทักษะพื้นฐานที่รู้แล้วมาปรับเพื่อการทำงานในทักษะขั้นสูงต่อไป	1) ในการสอนทักษะปฏิบัติ ผู้สอนต้องวิเคราะห์งานโดยแตกรายละเอียดของงานที่จะให้เรียนปฏิบัติออกเป็นงานย่อยแล้วเรียงลำดับงานทักษะย่อยที่ง่ายก่อนและการประเมินผลการปฏิบัติทักษะย่อยของผู้เรียนยังไม่ประสบความสำเร็จหากผู้เรียนไม่ประสบความสำเร็จให้ผู้เรียนกลับไปฝึกใหม่จนประสบความสำเร็จก่อน

ตารางที่ 1 การเชื่อมโยงประเด็นสำคัญของทฤษฎีประยุกต์สู่การเรียนรู้การสอนทักษะปฏิบัติ (ต่อ)
(Singer, 1982)

ทฤษฎี	ประเด็นสำคัญ	การประยุกต์สู่การสอนทักษะปฏิบัติ
6. ทฤษฎีการเรียนรู้ของ Gagne	1) ทักษะการเคลื่อนไหวประกอบตามขั้นตอนลำดับต่อเนื่องในแต่ละขั้นตอนต้องใช้ทักษะย่อยเป็นจำนวนมากกว่าเรียนรู้ทักษะการเคลื่อนไหวจะเกิดขึ้นได้ง่ายและรวดเร็วเมื่อองค์ประกอบทักษะรวมเป็นสิ่งที่ผู้เรียนได้เรียนรู้มาแล้วเป็นอย่างดี	1) ในการสอนทักษะปฏิบัติผู้สอนจะต้องวิเคราะห์งานย่อยและเรียงลำดับงานย่อยเหล่านั้นตามลำดับขั้นตอนในขณะสอนจะต้องสอนให้งานมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับความรู้พื้นฐานที่ผู้เรียนมีอยู่ก่อนทำการสอนเกี่ยวกับการทำงาน

การเรียนศิลปะปฏิบัติ

ศิลปะทุกแขนงต่างมีหลักการหรือกระบวนการสร้างสรรค์งานที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน กระบวนการทำงานศิลปะ จึงเป็นกิจกรรมเริ่มต้นที่เกิดจากความต้องการในการทำงานศิลปะ และถ่ายทอดผ่านกระบวนการทางศิลปะจนกระทั่งออกมาเป็นผลงานศิลปะในที่สุด (Michael, 1983) กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ คือ กิจกรรมที่อยู่ระหว่างตัวกระตุ้นไปจนกระทั่งทำงานสำเร็จ โดยมีสมองกับร่างกายเป็นผู้กระทำในกระบวนการทำงานศิลปะ ผู้เรียนจะมีหน้าที่ ดังนี้ (พีระพงศ์ กุลพิศาล 2529)

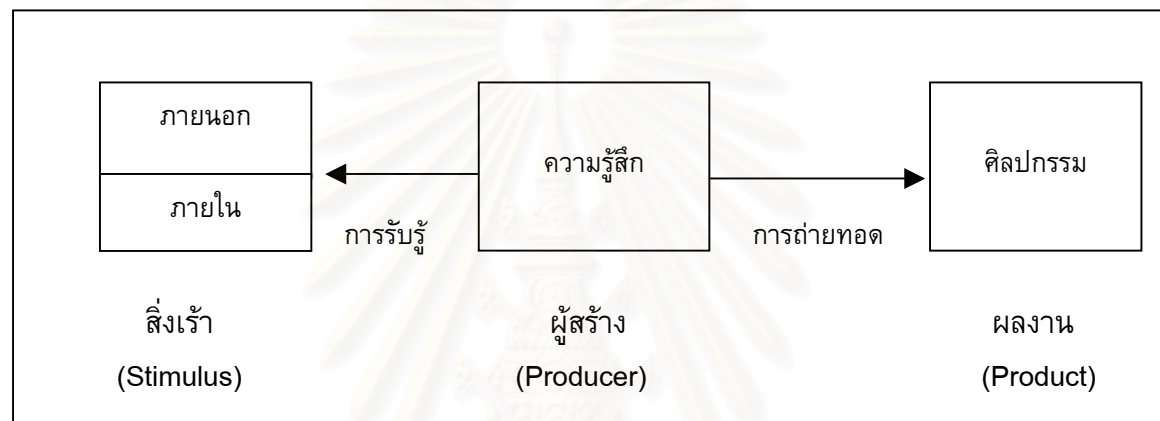
1. การถ่ายโอนการรับรู้ประสาทสัมผัสไปเป็นความรู้สึก
2. การรับแรงบันดาลใจที่ซ่อนเร้นอยู่
3. การนำประสบการณ์ที่เกิดขึ้นมาสร้างเป็นสิ่งใหม่
4. การสร้างแนวคิดที่เป็นรูปทรงที่สัมผัสได้
5. การเอาความรู้สึกด้านการสร้างเป็นผลงานออกมา

เมื่อก้าวถึงกระบวนการทำงานศิลปะนั้น จะเกิดเป็นงานศิลปะขึ้นมาได้นั้น ผู้เรียนจะต้องถูกดำเนินการในกระบวนการทำงานศิลปะ โดยได้รับสิ่งเร้าหรือแรงจูงใจที่มากพอที่จะทำให้สร้างสรรค์ผลงานศิลปะจนสำเร็จได้ ซึ่งพีระพงศ์ กุลพิศาล (2527) ได้ให้ทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการสร้างสรรค์งานศิลปะไว้ 2 ทฤษฎี คือ

1. ทฤษฎีแรงกระตุ้น (Propulsive theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าสิ่งที่ควบคุมหรือบงการเกิดขึ้นกับผู้เรียนก่อนที่กระบวนการสร้างสรรค์จะเกิดขึ้น และระหว่างกระบวนการจนกระทั่งสร้างงานสำเร็จ ทฤษฎีกลุ่มนี้เชื่อว่า ศิลปะคือการแสดงออก (Art as expression) อารมณ์ คือ จุดเริ่มต้นของการทำงาน

2. ทฤษฎีเป้าหมาย (Finalistic theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าสิ่งที่ควบคุมอยู่ที่เป้าหมายสุดท้ายของกระบวนการสร้างสรรค์งาน กระบวนการสร้างสรรค์งานในกลุ่มนี้ จะมีลักษณะเป็นการแก้ปัญหาทางคุณค่า (Qualitative problem solving) ในการศึกษากระบวนการทำงานศิลปะ ควรจะต้องศึกษาจากองค์ประกอบของกระบวนการทำงาน ซึ่งมีผู้กล่าวถึงองค์ประกอบเหล่านี้หลายท่าน เช่น ประเสริฐ ศีลรัตน์ (2525) ได้กล่าวถึงการสร้างสรรค์งานศิลปะไว้ว่าเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องโดยมีลักษณะขั้นตอนของกระบวนการทำงาน ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 กระบวนการสร้างงานศิลปะ



จากแผนภูมิ แสดงให้เห็นกระบวนการทำงานนั้นผู้สร้างจะได้รับแรงกระตุ้นทั้งภายในและภายนอกก่อให้เกิดความรู้สึกต่าง ๆ แล้วจึงถ่ายทอดออกมาในรูปผลงานซึ่งกระบวนการเหล่านี้จะเป็นไปอย่างมีระบบโดยมีลักษณะของกระบวนการดังต่อไปนี้

1. สิ่งเร้า (Stimulus) เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดแรงบันดาลใจอันนำไปสู่ปฏิบัติการตอบสนองจนกระทั่งสร้างเป็นผลงานขึ้นมา ซึ่งแบ่งสิ่งเร้าออกเป็น 2 ประเภท คือ

1.1 สิ่งเร้าภายนอก (External stimulus) เป็นสิ่งเร้ารอบๆตัวผู้สร้างทั้งที่เป็นวัตถุสิ่งของ เช่น คน สัตว์ สิ่งของ ธรรมชาติ และสิ่งที่ไม่เป็นตัวตน เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ศีลธรรมจรรยา เป็นต้น

1.2 สิ่งเร้าภายใน (Internal stimulus) ได้แก่สิ่งที่เกิดจากการของระบบภายในร่างกายของมนุษย์นั่นเองจะเป็นตัวกระตุ้นที่จะแสดงพฤติกรรมออกมา เช่น จินตนาการ อารมณ์ ความรู้สึก

2. การประสานสัมพันธ์ (Integration) เป็นกระบวนการทางจิตใจที่เกิดขึ้นหลังจากที่ได้รับแรงกระตุ้นจากสิ่งเร้าทำให้เกิดจิตใต้สำนึกซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากภายในจิตใจ ซึ่งแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ

2.1 ขั้นรับรู้ (Cognitive) คือ ผู้เรียนได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้าไม่ว่าจะเป็นภายนอกหรือภายในจะเกิดความรู้สึกจากสัมผัส แล้วผ่านไปยังประสาทสัมผัสประสาทส่วนกลาง ในการแปลความหมายออกมาเป็นการเข้าใจต่อสิ่งเร้าเหล่านั้นจนกลายเป็นความรู้สึก

2.2 **ชั้นความรู้สึก (Affective)** เป็นผลที่เกิดจากการรู้เป็นลักษณะของความรู้สึกแบบอย่างง่าย ๆ ซึ่งโดยทั่วไปมักเกิดจากการสัมผัสความรู้สึกนำไปสู่การกระทำ

2.3 **ชั้นความตั้งใจ (Conation)** เป็นผลที่เกิดจากความรู้สึกและการรู้ในสิ่งเร้าจนเกิดเป็นแรงจูงใจ (Motivation) เป็นตัวการสำคัญที่ผลักดันให้ผู้เรียนแสดงปฏิกิริยาสนองตอบ แรงจูงใจเกิดขึ้นในตัวเองเรียกว่า แรงจูงใจภายใน เช่น ความสนใจ ทศนคติ ความต้องการ เป็นต้น ส่วนแรงจูงใจภายนอกเหมือนแรงกระตุ้น เช่น การให้รางวัล การแข่งขัน เป็นต้น

3. **ปฏิกิริยาตอบสนอง (Response)** เป็นการแสดงปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่ออกมา ซึ่งจะมี 2 ขั้นตอนดังนี้

3.1 **ปฏิกิริยาตอบสนองที่เกิดขึ้นภายใน (Internal response)** เป็นขั้นตอนที่มีลักษณะในนามธรรมมีลักษณะการรู้คิดที่ประกอบด้วย มโนทัศน์ (Concept) การคิด (Thinking) และจินตนาการ (Imagination)

3.2 **ปฏิกิริยาตอบสนองที่แสดงออกภายนอก (External response)** เป็นพฤติกรรมที่ต่อเนื่องจากปฏิกิริยาตอบสนองที่เกิดขึ้นภายใน โดยแสดงให้เห็นในลักษณะของการกระทำที่อาศัยสื่อ และเครื่องมือมาใช้ในการถ่ายทอดความรู้สึกให้ออกมาเป็นศิลปะ

จากแนวคิดของประเสริฐ ศิลรัตนา จะเป็นกระบวนการทำงานศิลปะที่เกี่ยวข้องกับหลักจิตวิทยาของมนุษย์ที่เกิดจากพฤติกรรมและกระบวนการภายในและภายนอก ผู้เรียนจะมุ่งศึกษาเรื่องแรงจูงใจหรือตัวกระตุ้นในการสร้างสรรค์และกระบวนการคิด (Cognitive process) ที่เกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลงาน

จอห์น เอ ไมเคิล (1983) ยังได้กล่าวถึง การศึกษากระบวนการทำงานศิลปะของผู้เรียนจะมีองค์ประกอบของการทำงานศิลปะดังต่อไปนี้

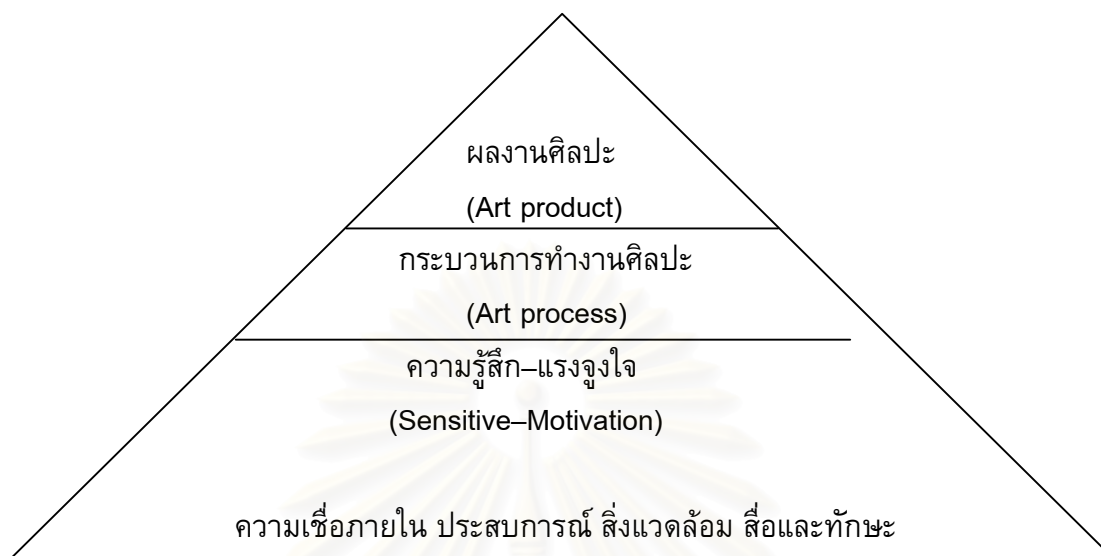
1. **ความรู้สึก-แรงจูงใจ (Sensitive motivation)** ซึ่งเป็นพื้นฐานและเป็นจุดเริ่มต้นของความต้องการการทำงานศิลปะ โดยมีที่มาจากความเป็นตัวเอง ประสบการณ์ สิ่งแวดล้อม และทักษะการใช้สื่อต่างๆ

2. **กระบวนการทางศิลปะ (Art process)** เป็นการแสดงออกส่วนตัวทางด้านความคิด ความรู้สึก และการรับรู้ที่เกี่ยวกับการจัดองค์ประกอบทางศิลปะ

3. **ผลงานศิลปะ (Art product)** เป็นสิ่งที่ปรากฏขึ้นมาจากสุนทรียภาพส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับสถานการณ์บางอย่างที่เราต้องการแสดงออก

สำหรับองค์ประกอบของการทำงานศิลปะที่จะนำมาใช้ในการศึกษากระบวนการทำงานศิลปะนี้ ไมเคิล ได้แสดงออกมาในรูปของแผนภาพดังต่อไปนี้ (Michael, 1983)

แผนภูมิที่ 2 องค์ประกอบการทำงานทางด้านศิลปะ



กระบวนการทำงานศิลปะของจอห์น เอ ไมเคิล จะเกิดจากองค์ประกอบต่าง ๆ จนเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง โดยเริ่มจากการได้รับแรงกระตุ้นจนสร้างเป็นความรู้สึก และแรงจูงใจในการทำงานศิลปะ แล้วก็ถ่ายทอดผ่านกระบวนการทางศิลปะออกมาเป็นผลงานศิลปะ

ความรู้สึก-แรงจูงใจ

แรงจูงใจ ในการศึกษากระบวนการทำงานศิลปะ เป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่แสดงออกผ่านสื่อทางด้านศิลปะ ซึ่งในทางจิตวิทยาการ มนุษย์จะเกิดพฤติกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดได้นั้นจะต้องเกิดขึ้นมาจากการได้รับแรงจูงใจ (Motive) เป็นตัวผลักดันในการทำให้เกิดพฤติกรรม

สุภัททา ปิณฑะแพทย์ (2532) ได้ให้ความหมายแรงจูงใจ หมายถึง แรงผลักดันที่ทำให้บุคคลมุ่งที่จะแสดงพฤติกรรมในการเคลื่อนไหวของร่างกาย ให้ทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อตอบสนองความต้องการนั้น

พิชัย ตูรงคินานนท์ (2538) แรงจูงใจ หมายถึง สภาวะที่สิ่งมีชีวิตถูกกระตุ้นจากความต้องการต่าง ๆ จนเกิดแรงขับภายใน ทำให้มนุษย์เกิดการกระทำหรือพฤติกรรมเพื่อที่จะให้บรรลุจุดมุ่งหมายตามความต้องการที่มีอยู่

สุชา จันท์เอม (2533) แรงจูงใจ หมายถึง พฤติกรรมที่สนองความต้องการของมนุษย์และเป็นพฤติกรรมที่นำไปสู่จุดหมายปลายทางอย่างหนึ่งอย่างใดและร่างกายอาจจะสมประสงค์ในความปรารถนาอันเกิดจากแรงขับนั้น ๆ ได้

จากความหมายแรงจูงใจดังกล่าวไปแล้วนั้น แรงจูงใจ หมายถึง สภาวะใดสภาวะหนึ่งที่มนุษย์ถูกกระตุ้นจากสิ่งเร้าจนทำให้เกิดความต้องการเป็นแรงผลักดันภายใน ทำให้มนุษย์เกิดพฤติกรรมในการแสดงออกเพื่อตอบสนองความต้องการตามจุดมุ่งหมายนั้น ๆ

องค์ประกอบของแรงจูงใจ

1. ความต้องการ (Need) คือ สภาพอินทรีย์ในขณะที่ขาดบางสิ่งบางอย่างที่เป็นความจำเป็น ความต้องการจำเป็นต่าง ๆ ถือได้ว่าเป็นมูลเหตุจูงใจที่สำคัญของพฤติกรรมบุคคล (ซุตา จิตพิทักษ์, 2535) ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1.1 ความต้องการทางสรีระ ได้แก่ อาหาร น้ำ การขาดสิ่งเหล่านี้ทำให้ร่างกายเกิดความต้องการ

1.2 ความต้องการทางจิตใจ ได้แก่ ความต้องการชื่อเสียง เกียรติยศ ค่ายกย่อง การชมเชย

2. แรงขับ (Drive) คือ สภาพความเครียดที่เกิดขึ้นภายในอินทรีย์ในขณะที่เกิดความ ต้องการ แรงขับเป็นกระบวนการภายในซึ่งจะเพิ่มผลให้แก่พฤติกรรมนั้น แรงขับมี 2 ประเภท (สุชา จันทน์เอม, 2533)

2.1 แรงขับปฐมภูมิ เป็นแรงขับที่เกิดมาพร้อมกับมนุษย์ ไม่ต้องมีการเรียนรู้ มีจุดเริ่มต้นมาจากความต้องการทางร่างกายหรือสภาวะภายในร่างกาย ได้แก่ ความหิว ความกระหาย ความต้องการทางเพศ ความอบอุ่น ความต้องการพักผ่อนและอื่นๆ

2.2 แรงขับทุติยภูมิ เป็นแรงขับที่สลับซับซ้อนอาจจะเรียกได้ว่าแรงจูงใจทางสังคมซึ่งเป็นแรงขับที่เกิดขึ้นมาจากความต้องการทางด้านจิตใจ และสังคมเป็นส่วนใหญ่

3. แรงกระตุ้น เป็นแรงผลักดันที่เป็นผลสืบเนื่องจากแรงขับทำให้อินทรีย์กระทำการ ีกริยา อาการ และควบคุมกริยาอาการให้มีทิศทางไปสู่เป้าหมายกระบวนการของแรงจูงใจ ก่อนที่มนุษย์จะแสดงพฤติกรรมใด ๆ ออกมาจะต้องมีกระบวนการดังต่อไปนี้ คือ

3.1 สภาวะของการจูงใจ มนุษย์เมื่อตกอยู่ในสภาวะของการจูงใจก็พยายามขวนขวาย กระตือรือร้นในการทำงานให้สำเร็จ เมื่อมนุษย์มีความต้องการ ซึ่งทำให้อินทรีย์เกิดความเครียดจนเกิดแรงขับ เมื่ออินทรีย์มีความเครียดก็จะเกิดพลังเพื่อกระตุ้นให้ร่างกายเกิดปฏิกิริยาตอบสนอง จนเกิดเป็นแรงจูงใจ (Motive) คือ ตัวการที่ทำให้อินทรีย์ต้องตอบสนอง ถ้าแรงขับมีไม่มากพอก็จะไม่เกิดเป็นแรงจูงใจ

3.2 ภาวะการตื่นตัวของอินทรีย์ เมื่อภาวะการณ์ที่ร่างกายเกิดแรงจูงใจแล้วร่างกายจะต้องเกิดภาวะการณ์ที่จะนำไปสู่การแสดงพฤติกรรม แต่อย่างไรก็ตาม บุคคลมักจะพยายามกระทำให้อยู่ในระดับที่ตนเองพอใจมากที่สุด ภาวะการตื่นตัวจะเป็นกระบวนการทางสรีระที่ซับซ้อน

3.3 พฤติกรรมที่ปรากฏหรือพฤติกรรมจูงใจ เป็นระดับของการจูงใจขั้นทุติยภูมิ คือ ขั้นที่ต้องใช้พฤติกรรมหรือการกระทำเป็นเครื่องมือในการบำบัดความเครียด ซึ่งเกิดจากอาการเร่งเร้าของอินทรีย์

3.4 จุดมุ่งหมายหรือสิ่งล่อใจ เป็นขั้นที่บุคคลได้รับการตอบสนองแล้ว ความรุนแรงของความต้องการก็จะลดลง แรงขับและแรงกระตุ้นก็จะหมดไปในการดำเนินพฤติกรรม จุดมุ่งหมายจะมีเครื่องล่อใจเป็นตัวควบคุมทิศทาง

สำหรับแรงจูงใจในการทำงานศิลปะของผู้เรียนนั้น เป็นพื้นฐานและเป็นจุดเริ่มทำงานของความคิดตามต้องการทำงานศิลปะของมนุษย์ โดยมีที่มาจากสิ่งต่างดังต่อไปนี้

1. แรงจูงใจที่เกิดมาจากตัวเอง เป็นแรงจูงใจประเภทภายใน เป็นสิ่งที่เกิดจากตัวผู้เรียนเอง ที่มาจากลักษณะนิสัยซึ่งประกอบด้วย ทักษะคติ และบุคลิกภาพ

1.1 ทักษะคติ หมายถึง แนวโน้มที่บุคคลได้รับมาหรือเรียนรู้มา และกลายเป็นแบบอย่างในการแสดงปฏิกิริยา สนับสนุน หรือคัดค้านต่อบางสิ่งหรือต่อบุคคล ฮิลการ์ด (Hilgard, 1962) อ้างใน นิลุล ขอรวมเดช, 2538) กล่าวว่า ทักษะคติ คือ พฤติกรรม หรือความรู้สึกครั้งแรกที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ต่อแนวความคิดหรือต่อสภาวะการณ์ใดในทางเข้าหาหรือหนีออกห่าง และเป็นความพร้อมที่จะตอบสนองในทางที่เอนเอียงไปในลักษณะเดิม เมื่อพบกับสิ่งดังกล่าวอีก จากการวิจัยของ ฟรีแมน (Freeman, 1965) พบว่า ความสนใจเป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สอดคล้องกับ กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (2528) ที่ว่าทักษะคติต่อการเรียนในทางที่ดี จะเป็นตัวกำหนดแนวทางพฤติกรรมของผู้เรียน ไปสู่จุดหมายปลายทางของการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ โคแกน (Cogan, 1957) พบว่า ความสัมพันธ์แบบบอญระหว่างครูกับผู้เรียน ทำให้การเรียนของผู้เรียนดีขึ้น ลักษณะความสัมพันธ์จะมีอิทธิพลต่อความสนใจในวิชาเรียน และความศรัทธาต่อการเรียน ซึ่งการมีทักษะคติที่ดีจะทำให้ผลของการเรียนดีขึ้น

1.2 บุคลิกภาพ เป็นเอกลักษณ์ที่แสดงถึงลักษณะของแต่ละบุคคล โดยกำหนดแผนการที่เกี่ยวกับการแสดงปฏิกิริยาต่อสภาพแวดล้อมและการเรียนของผู้เรียน Michael (1983) กล่าวถึงบุคลิกภาพของผู้เรียนศิลปะโดยนำแนวคิดการแบ่งบุคลิกภาพของจุง (Chung, 1921) ที่แบ่งบุคลิกภาพออกเป็น 2 ลักษณะ คือ Functions ซึ่งมี 4 ลักษณะย่อย ได้แก่ ความคิด ความรู้สึก การสัมผัส และการหยั่งรู้ Attitudes ซึ่งมี 2 ลักษณะย่อย ได้แก่ การโน้มเข้าหาบุคคลหรือ/และสิ่งภายนอกตน และการโน้มเข้าหาสิ่งภายในตน ซึ่งเป็นตัวกำหนดลักษณะบุคลิกภาพที่สำคัญในการกำหนดวิธีคิด การแสดงออก การตัดสินใจ การแก้ปัญหา การรับรู้ ตลอดจนแผนการในการดำเนินชีวิตและอื่นๆ ของผู้เรียน ต่อมา Myer & Brigg (1962) ได้นำหลักแนวคิดของจุง (Chung, 1921) มาอธิบายลักษณะเอกลักษณ์ แห่งบุคลิกภาพ โดยเพิ่มมิติความโน้มเอียงในวิธีการดำเนินชีวิตในการทำงาน โดยแบ่งมิติออกเป็น 2 มิติ ได้แก่ Judging (การทำงานแบบมีระเบียบกฎเกณฑ์) Perceiving (การทำงานตามสบายและยืดหยุ่น) จากมิติและฐานแนวคิดทั้งหมดทำให้เกิดแนวโน้มลักษณะพฤติกรรมของบุคลิกภาพ 8 แบบ (Myers & Briggs, 1962 อ้างถึงใน ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2543) ดังต่อไปนี้

1. การโน้มเข้าหาบุคคลหรือ/และสิ่งภายนอกตน (Extravert) เป็นมิติในการใช้พลังงาน ภายนอกตน มีแนวโน้มบุคลิกภาพและพฤติกรรมดังนี้

- ชอบสังคม
- ตรงไปตรงมา
- พร้อมเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์

- การปรับตัวเป็นรูปแบบการชดเชย
- ชอบความหลากหลาย
- ชอบการเรียนรู้อะไรใหม่ๆ
- ไม่อดทนกับงานที่ต้องใช้เวลาและงานที่ยืดเยื้อซ้ำๆ
- เข้าหาบุคคลทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น
- ชอบทำกิจกรรมหลายอย่างพร้อมกัน
- ต้องการความคิดเห็น การยอมรับและชื่นชมจากผู้อื่น

2. การโน้มเข้าหาสิ่งภายในตน (Introvert) เป็นมิติในการใช้พลังงานภายในตน และคุณค่าต่าง ๆ ภายในตน มีแนวโน้มบุคลิกภาพและพฤติกรรม ดังนี้

- คิดแล้วคิดอีกกลับไปกลับมา
- ชอบเวลาเป็นของตนเอง
- ชอบความต่อเนื่อง
- ไม่ชอบให้ใครมาขัดจังหวะ
- ยากแสดงความคิดเห็นและความรู้สึก
- ตัดสินใจใช้วิจารณญาณของตนเองเป็นหลัก

3. การใช้ประสาทสัมผัส (Sensing) เป็นมิติการรับรู้ของบุคคล มีแนวโน้มบุคลิกภาพและพฤติกรรม ดังนี้

- ชอบสิ่งที่มีความหมายชัดเจนเฉพาะเจาะจง
- ชอบปฏิบัติมากกว่าคิด
- สนใจเรื่องเฉพาะหน้ามากกว่าอนาคต
- ไม่พยายามปรับปรุงและเปิดกว้างต่อสิ่งใหม่
- ไม่ชอบใช้จินตนาการและความคิดฝัน
- ทำงานเป็นขั้นตอนเน้นความเป็นจริง
- สนใจรายละเอียด
- อาศัยแรงจูงใจ
- ชอบงานที่มีโครงสร้างชัดเจน
- ยอมรับข้อเท็จจริง
- ระมัดระวัง

4. การใช้สัมผัสภายในตน (Intuition) เป็นมิติการรับรู้ของบุคคล มีแนวโน้มบุคลิกภาพและพฤติกรรม ดังนี้

- คิดหลายๆอย่างในคราวเดียวกัน
- ชอบคิดถึงอนาคตและความน่าจะเป็น

- ไม่สนใจในเงื่อนไขของกาลเวลา
- ไม่ชอบรายละเอียดที่มากเกินไป
- อยากรู้ อยากเห็น
- ชอบแสวงหาความสัมพันธ์เชื่อมโยงของสิ่งต่างๆ
- อาศัยแรงบันดาลใจ
- สนใจภาพรวมชอบการคาดเดา
- เรียนรู้สิ่งใหม่จากประสบการณ์เดิมๆ
- ตระหนักถึงความท้าทายไม่ชอบความจำเจ
- สนใจในการพัฒนางานให้ดีขึ้น

5. ใช้ความคิด (Thinking) เป็นมิติด้านการตัดสินใจของบุคคล มีแนวโน้มบุคลิกภาพและพฤติกรรม ดังนี้

- ชอบหาความกระจ่างและความเป็นจริง
- ชอบใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์
- มีกฎเกณฑ์เน้นการวิเคราะห์
- แก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ
- สนใจรายละเอียด
- กำหนดระยะเวลาที่แน่นอน
- ตอบสนองต่อความคิด

6. ใช้ความรู้สึก (Feeling) เป็นมิติในการตัดสินใจของบุคคล มีแนวโน้มบุคลิกภาพและพฤติกรรม ดังนี้

- ใช้ความรู้สึกเป็นปทัสฐาน
- ชอบความสมดุลไม่ชอบความขัดแย้ง
- สนใจภาพรวม
- ไม่ค่อยผูกมัดด้วยเรื่องกาลเวลา
- ชอบการสังเคราะห์
- ตัดสินใจแบบมีทางเลือก
- คำนึงถึงความรู้สึก
- ชอบแรงจูงใจด้านบวก
- อยากให้คนอื่นชื่นชม

7. การทำงานแบบมีระเบียบ/กฎเกณฑ์ (Judging) เป็นมิติวิธีการทำงานและการดำเนินชีวิตของบุคคล มีแนวโน้มบุคลิกภาพและพฤติกรรม ดังนี้

- ต้องคอยคนอื่น
- จัดระบบระเบียบของสิ่งต่าง ๆ
- มีการวางแผนการทำงานเป็นขั้นเป็นตอน
- ทำงานให้เสร็จภายในเวลา
- เน้นความแน่นอนทุกอย่างควบคุมได้
- มีโครงสร้างที่ชัดเจน

8. การทำงานแบบตามสบาย/ยืดหยุ่น (Perceiving) เป็นมิติวิธีการทำงานและการดำเนินชีวิตของคุณ มีแนวโน้มบุคลิกภาพและพฤติกรรมดังนี้

- ชอบการเปลี่ยนแปลง
- สำรวจและแสวงหาสิ่งที่ไม่รู้
- ไม่วางแผนงานและขาดการทำงานที่เป็นขั้นเป็นตอน
- ไม่พิถีพิถันและไม่ประณีต
- สนใจความอลังกาและความแปลกพิสดาร
- ไม่ชอบผูกมัด
- ชอบงานที่กำหนดแนวไว้วาง ๆ
- ไม่ชอบยึดติด
- การลงมือทำสิ่งต่าง ๆ จากพลังภายในตน
- ต้องการโอกาสทำอะไรตามที่ตนสนใจ

Myers & Briggs กล่าวว่าลักษณะบุคลิกภาพจะปรากฏในตัวบุคคลในปริมาณของการแสดงออกในวาระที่ต่างกัน ผู้เรียนจะมีบุคลิกภาพแบบใดหรือมีลักษณะผสมผสานแบบใดนั้นขึ้นอยู่กับความโน้มเอียงของตนเองว่าจะมีลักษณะใดที่โดดเด่นจนเป็นลักษณะเฉพาะตน

2. แรงจูงใจที่เกิดขึ้นมาจากสิ่งแวดล้อม ตามปกติแล้วมนุษย์เมื่อเกิดมาในสังคมย่อมต้องเผชิญกับสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมจะมีอิทธิพลอย่างมากต่อลักษณะนิสัย และพฤติกรรมสังคมของบุคคล สิ่งแวดล้อมสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ เป็นสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และสิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ คือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ศาสนา อาชีพ สังคม เศรษฐกิจ และ เทคโนโลยี

3. แรงจูงใจที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ เป็นแรงจูงใจที่เกิดมาจากการเรียนรู้ เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเนื่องมาจากประสบการณ์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ด้านคือ ด้านความรู้ (Knowledge) ด้านทักษะ (Skill) และความรู้สึก (Affective) เป็นความต้องการที่เกิดขึ้นมาจากผู้เรียนมีประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ ที่ต้องการจะถ่ายทอดให้ผู้อ่านได้รับรู้ อัมไพ ตรีณสาร (2535) กล่าวว่า ประสบการณ์เป็นกระบวนการทางความคิดในการจัดการกับประสบการณ์หนึ่งที่เกิดขึ้นเมื่อประสบการณ์ หรือ สิ่งหนึ่งผ่านเข้ามาทางการรับรู้ทางประสาทสัมผัสทางใดทางหนึ่ง บุคคล

รับเข้ามาในห้วงความคิด ในรูปของวัตถุคิด โดยจะแปลงสภาพให้เป็นรูปของปัญหาที่ต้องการขบคิด จากนั้นจึงตีแผ่ความเป็นไปได้ต่าง ๆ ในการหาคำตอบ หรือ ข้อสรุปของปัญหา อาจเกิดจากการทดลอง หรือ หาประสบการณ์ใหม่มาประกอบการพิจารณา เมื่อคิดว่าได้คำตอบที่พึงพอใจแล้วจะยอมรับสมมติฐานของการทดลองอันใดอันหนึ่งที่ตั้งไว้ ความคิดรวบยอดจะรวมตัวกันเป็นกระแสเดียวกัน ไหลเลื่อนไปสะสมกับข้อสรุปจากประสบการณ์เดิมในคลังความคิด วิรุณ ตั้งเจริญ (2532) เสนอว่า ประสบการณ์ทางศิลปะมีอยู่ 3 ด้าน คือ

1. ประสบการณ์ที่ได้ฝึกปฏิบัติ การทำงานที่ต้องผสม ระหว่างความคิด การปฏิบัติอย่างศิลปะ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องฝึกฝนและฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง เมื่อปฏิบัติงานผลงานก็จะให้การเรียนรู้ การเรียนรู้ที่เกิดขึ้น ก็จะมีผลดีต่อการปฏิบัติครั้งต่อไปอีกต่างมีผลต่อกันเช่นนี้ เป็นวัฏจักรการเรียนรู้ ที่ได้รับก็คือ ประสบการณ์ฝังแน่นอย่างหนึ่งเป็นสิ่งที่มีความค่า

2. ประสบการณ์จากการศึกษาผลงานศิลปะ การศึกษาให้สัมพันธ์กับการปฏิบัติย่อมสามารถ ผลักดันให้การฝึกปฏิบัติพัฒนาไปได้ดี การศึกษาในที่นี้มิได้หมายความว่า เพียงการอ่าน หรือ การฟัง เท่านั้น แต่ยังหมายถึง การดูผลงานศิลปะทั่ว ๆ ไป การดูอย่างชื่น ชม คิด วิเคราะห์

3. ประสบการณ์จากสภาพแวดล้อม สภาพแวดล้อมในที่นี้ หมายถึง สภาพแวดล้อมเชิงวัตถุ ทั้งที่เป็นธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างขึ้น และสภาพแวดล้อมเชิงเหตุการณ์การที่ผู้เรียนมี ประสบการณ์มากได้รู้มาก และเห็นมาก ย่อมเปิดโอกาสให้เขาได้คิดมากตามมาด้วย ประสบการณ์ จากสภาพแวดล้อม ย่อมเป็นความพร้อมที่มีความหมายต่อการ เรียนรู้ และการแสดงออกทางศิลปะ

ประสบการณ์ทางศิลปะทั้ง 3 ด้าน โดยเฉพาะประสบการณ์ด้านการปฏิบัติ ต้องมีการฝึกอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้คล่อง เกิดความชำนาญ ความเคยชิน จะมีผลไปสู่การคิดวิเคราะห์ต่อวัตถุและ สิ่งแวดล้อมสืบไป ฉะนั้น การศึกษาศิลปะจึงน่าจะให้ผู้เรียนด้านศิลปะปฏิบัติ ซึ่งจะได้ผลเป็นรูปธรรม ดีกว่าการศึกษาจากตำราและการท่องจำ สตีเวนอฟ (Stevenov,1982) ทำการวิจัย เกี่ยวกับกลวิธีการสอน 3 แบบในการสอนวิชา ศิลปะชั้นนำแก่ผู้ที่ไม่ได้เรียนเอกศิลปะ ผลการวิจัยแสดงว่า การจัด สภาพการเรียนศิลปะ ภาคปฏิบัติประกอบการบรรยาย สนับสนุนส่งเสริมความรู้ด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะและความรู้ด้านการออกแบบของผู้เรียนที่ไม่ได้เรียนเอกศิลปะในระดับวิทยาลัยให้ประสบ ผลสำเร็จในการเรียนรู้สูงกว่าการใช้วิธีบรรยายเพียงอย่างเดียว แสดงว่า แม้ผู้เรียนจะไม่ได้เรียนด้าน ศิลปะ แต่ถ้าได้รับการฝึกทักษะประกอบก็จะช่วยให้มีความรู้และสามารถปฏิบัติงานศิลปะได้ ประสบการณ์จึงเป็นกุญแจสำคัญอย่างยิ่ง ต่อการเรียนศิลปะปฏิบัติ แรงจูงใจที่เกิดขึ้นมากจากทักษะ การใช้สื่อ เป็นแรงจูงใจที่เกิดขึ้นมาจากสื่อเทคนิคทางด้านศิลปะทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจเป็น ความต้องการสร้างงานศิลปะ ซึ่งผู้เรียนต้องมีประสบการณ์ ความชำนาญในสื่อเทคนิคทางด้าน ศิลปะ

กระบวนการทำงานศิลปะ

ศิลปะเป็นวิชาที่มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะและความเชี่ยวชาญในการใช้วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างสรรค์ หรือประกอบอาชีพ ตลอดจนกระทั่งสามารถถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดและจินตนาการส่วนบุคคลให้ปรากฏออกมาเป็นผลงานที่สัมผัสได้ การสร้างสรรค์งานศิลปะยังก่อให้เกิดประสบการณ์ตรงที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ เนื่องมาจากกระบวนการสร้างสรรค์งานศิลปะเป็นกระบวนการต่อเนื่อง เป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะบุคคล โดยใช้จินตนาการและประสบการณ์ของแต่ละคนเป็นพื้นฐาน การสอนศิลปะจึงมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากการสอนวิชาอื่น ๆ โดยทั่วไป โดยเฉพาะวิชาศิลปะปฏิบัตินั้นถือได้ว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการเรียนศิลปะทุกสาขาวิชา ไมเคิล (1983) ได้วิเคราะห์ถึงประสบการณ์ด้านศิลปะภาคปฏิบัติในเชิงของการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการสร้างสรรค์งานศิลปะ ซึ่งมี 5 ขั้นตอน ที่จะให้ผู้เรียนเข้าใจกระบวนการและรับรู้ว่าจะอะไรที่เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียน

1. การจูงใจ (Motivation) มีบางสิ่งบางอย่างที่ผู้เรียนพยายามพูดโดยอาศัยการสร้างสรรค์ถ่ายทอด และแสดงออกทางศิลปะ ซึ่งมีความหมายถึง การสื่อสาร ภาษาทางการเห็น ผู้เรียนมีบางสิ่งบางอย่างก่อนที่เริ่มลงมือปฏิบัติ อาจจะยังไม่ชัดเจน หรือเป็นภาพที่แม่นยำ ผู้เรียนเป็นรูปร่างในนามธรรม ของเรื่องราวบางอย่างด้วยสื่อ และความคิดที่ถูกระตุ้นและรู้สึกได้ถึงสิ่งเหล่านั้น จากการศึกษาสื่อในสภาพแวดล้อมนั้นเป็นความจำเป็นที่ผู้สอนกำหนดผู้เรียนในสถานการณ์หนึ่งที่จะทำให้เขาทั้งหลายมีความคิด และความรู้สึก เกี่ยวกับประสบการณ์ที่เขามีการจูงใจเป็นสิ่งที่ไม่มีขอบเขตผู้เรียนส่วนใหญ่มีการสังสมประสบการณ์ที่ผู้สอนสามารถดึงออกมาได้

2. ความมั่นใจในความสามารถแสดงออกทางศิลปะ (Confucians in one' s ability to express with art media) การที่ผู้เรียนรู้สึกมั่นใจในการสร้างสรรค์งานศิลปะเป็นสิ่งที่จำเป็น การทำเช่นนั้นจะทำให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการทำงานศิลปะ สำหรับผู้เรียนที่ขาดความมั่นใจ ผู้สอนจะต้องสนับสนุนช่วยเหลือในขณะที่มีการริเริ่มประสบการณ์นั้น การชมเชยในการค้นหาความคิดของผู้เรียน ผู้เรียนแต่ละคนมีความมั่นใจในการแสดงออกทางศิลปะ ไม่เท่าเทียมกันบางคนชอบวาดภาพแต่ไม่ชอบการปั้น ฉะนั้น ผู้สอนควรกระตุ้นให้ผู้เรียนมีการแสดงออกได้ในระดับที่สูงขึ้น

3. ความรู้เกี่ยวกับศิลปะ กระบวนการศิลปะและวิธีการ (Knowledge of art and art process and procedures) ผู้เรียนศิลปะไม่เพียงแต่จะมีบางสิ่งบางอย่างที่จะพูด และมีความมั่นใจในการสื่อสารเท่านั้น สิ่งที่เป็นจุดมุ่งหมาย คือ ผู้เรียนเลือกที่จะใช้สื่อและวิธีการทางศิลปะ ซึ่งเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กัน สิ่งเหล่านี้ง่ายต่อการอธิบาย แต่ไม่ควรละเลย นับตั้งแต่ความสำคัญในการพิจารณาเกี่ยวกับกระบวนการศิลปะ ทั้งทางด้านขอบเขต ลักษณะของสื่อและวิธีการที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจทำให้ผู้เรียนท้อแท้และหมดกำลังใจอย่างไรก็ตาม เมื่อผู้เรียนได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับศิลปะความรู้ด้านประวัติศาสตร์ และขอบเขตของศิลปะทั้งหมดควรถูกแนะนำให้กับผู้เรียนเพื่อที่เขาได้เห็นสิ่งที่เขาทำ และงานของเขาบนความต่อเนื่องของศิลปะสาขานั้น เมื่อการเรียนรู้ได้พัฒนาภายใต้แนวทางที่เหมาะสม ผู้เรียนก็สามารถที่จะแยกแยะงานศิลปะและสัมผัสกับมันได้ เห็นความสำคัญและความ

คล้ายคลึงระหว่างผลงานตนเองกับสิ่งอื่น สร้างความเป็นตัวของตัวเองและเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนา การตั้งใจ ความเข้าใจและการเข้าถึงงานศิลปะจากกระบวนการทำงานศิลปะ ทักษะในการสื่อ (Skill the use of media) ผู้เรียนต้องพัฒนาทักษะในการใช้สื่ออย่างเพียงพอเพื่อที่เขาจะแสดงออกได้ตามความต้องการ สำหรับผู้เรียนในวัยรุ่นจะใช้ทักษะในการใช้สื่อ เครื่องมือ และกระบวนการเป็นสิ่งที่ท้าทายและทำให้เขาประหลาดใจ ผู้สอนเป็นผู้ที่เหมาะสมที่จะพัฒนา ทักษะที่มีความหมายสำหรับผู้เรียนในการสร้างสรรค์งานศิลปะ ทักษะควรถูกพิจารณาเป็น 2 และควรจะสนับสนุน การแสดงออก เพื่อให้เกิดการประสมประสานกันอย่างกลมกลืน ระหว่างทักษะสื่อ และการแสดงออกประเมินผลในสิ่งที่เขาทำในความหมายที่ทำว่า ศิลปินประเมินผลงานได้อย่างไร คำตอบเหล่านี้มีหลายแนวทางที่ผลงานศิลปะสามารถประเมินได้ สรุปได้ดังนี้

- 3.1 ความต้องการที่บรรลุการหยั่งรู้เป็นความรู้สึก
- 3.2 ความสมบูรณ์ทางเทคนิค
- 3.3 ความต้องการที่บรรลุแล้ว แก้ปัญหาแล้ว และความคิดได้ถูกต้องให้เป็นรูปแล้ว
- 3.4 ความสมบูรณ์ในการแสดงออก
- 3.5 ความพึงพอใจในทางสุนทรียศาสตร์ มีดุลยภาพที่เหมาะสม
- 3.6 กำหนดตามชิ้นงาน ความรู้สึกของความถูกต้อง
- 3.7 เปรียบเทียบกับผลงานชิ้นอื่น ชิ้นใหม่ ต้องแสดงถึงบางสิ่งบางอย่างที่ใหม่และมี

มากกว่า

- 3.8 ความสนใจที่ลดน้อยลง ไม่มีการกระตุ้นต่อไปข้างหน้า
- 3.9 ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้แล้วสิ่งที่เพิ่มเข้าไปต้องเอาออก
- 3.10 ความคิดสำหรับทำงานชิ้นอื่นปรากฏขึ้นไม่มีอะไรทำอีกแล้ว ไม่สามารถคิดบางสิ่ง

บางอย่างที่จะทำได้แล้ว

ปรววรรณ ดวงรัตน์ (2541) ได้จำแนกรูปแบบการทำงานศิลปะและวิธีการออกเป็น 3 รูปแบบ ดังนี้

1. กระบวนการทำงานที่เป็นระบบ (Systematic art process) นักศึกษาที่ทำงานในรูปแบบนี้จะมีการวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ จากขั้นของการเก็บรวบรวมข้อมูล การเสนอความคิด การออกแบบร่าง การใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ การทดลองเทคนิควิธีการทำงาน และการลงมือปฏิบัติงานจริง การทำงานจะเป็นไปอย่างเป็นขั้นตอนนักศึกษาที่ทำงานด้วยรูปแบบนี้มักชอบการเรียนรู้แบบใช้ทักษะมากกว่าใช้ความคิดควบคุมการทำงานอย่างเป็นระบบโดยการผ่านกระบวนการของการใช้เครื่องมือทางศิลปะ ซึ่งจอห์น เอ ไมคิล (Michael, 1983) จัดกลุ่มนักศึกษาที่เรียนในรูปแบบนี้ว่าเป็นรูปแบบปฏิบัติเชิงกล (Mechanical orientation) นักศึกษาในรูปแบบนี้ส่วนมากจะเป็นนักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับชั้นปีต้น

2. กระบวนการทำงานแบบกึ่งมีระบบ (Semi-systematic art process) นักศึกษาที่ทำงานในรูปแบบนี้ จะมีการวางแผนการทำงานเช่นเดียวกับแบบมีระบบ แต่ในระหว่างการปฏิบัติผลงาน

อาจจะประสบปัญหาของการปฏิบัติงานทำให้การปฏิบัติไม่เกิดความต่อเนื่องต้องมีการลองผิดลองถูกไปจนกว่าจะค้นพบรูปแบบที่เหมาะสม ทำให้บางครั้งไม่สามารถทำตามแบบแผนที่ได้วางไว้ มีการศึกษาสนทนากับอาจารย์บ้างแต่ไม่สม่ำเสมอ นักศึกษาในรูปแบบนี้ ส่วนมากเป็นนักศึกษาที่ไม่มีพื้นฐานทางด้านศิลปะมาก่อน ทักษะที่แสดงออกจะเรียบง่าย ไม่คำนึงถึงสัดส่วน ที่ถูกต้อง จอห์น เอ ไมเคิล จัดผู้เรียนแบบนี้ว่าเป็นผู้เรียนแบบปฏิบัติดั้งเดิม (Primitive orientation) นักศึกษาในรูปแบบนี้ส่วนมากจะอยู่ระดับชั้นปีที่ 1

3. กระบวนการทำงานที่ไม่เป็นระบบ (Non-systematic art process) นักศึกษาที่ทำงานด้วยกระบวนการลักษณะนี้ มักจะยึดถือความคิดตนเองเป็นอย่างมากไม่มีการวางแผนการทำงานที่ชัดเจน มีความมั่นใจในการแสดงออกสูง นักศึกษาบางคนสามารถทำงานได้อย่างสมบูรณ์ภายใต้วิธีการคิดและทักษะที่แสดงออกมา จอห์น เอ ไมเคิล จัดผู้เรียนแบบนี้ว่าเป็นผู้เรียนแบบปฏิบัติด้วยปัญญา (Intellectual orientation) ส่วนมากเป็นผู้เรียนในระดับชั้นปีที่สูงขึ้น ที่มีประสบการณ์ทางการเรียนศิลปะที่ยากขึ้น และในแบบไม่มีระบบบางส่วนที่มีรูปแบบการทำงานโดยใช้สัญชาตญาณและอารมณ์ความรู้สึกมากกว่าที่จะคำนึงถึงความถูกต้องตามกฎเกณฑ์ นักศึกษาประเภทนี้มีความเชื่อมั่นตัวเองสูงโดยไม่ต้องอาศัยคำแนะนำจากอาจารย์ผู้สอน ซึ่ง จอห์น เอ ไมเคิล จัดผู้เรียนแบบนี้ว่าเป็นแบบปฏิบัติตามสัญชาตญาณและอารมณ์ (Intuitive emotion orientation) นักศึกษาแบบนี้มักจะมีทุกชั้นปี ส่วนมากจะศึกษาในชั้นปีระดับกลางได้อธิบายผลงานในลักษณะนี้

ผลงานศิลปะ

เป็นสิ่งที่ปรากฏในสิ่งที่ผู้เรียนต้องการแสดงออกผ่านกระบวนการที่มีลักษณะเฉพาะบุคคล กล่าวได้ว่าการทำงานศิลปะเป็นการแสดงออกถึงรูปแบบและเอกลักษณ์ส่วนตัวที่บ่งบอกถึงความคิด ความรู้สึก และประสบการณ์การรับรู้ (Michael, 1983) รูปแบบของผลงานเป็นส่วนหนึ่งของภาษาทางศิลปะที่ผู้สร้างสรรค์อาศัย ความคิด กระบวนการ สิ่งแวดล้อม ช่วงเวลา สังคม ฯลฯ เป็นตัวบอกเล่าผู้เรียน 2 คนอาจสร้างสรรค์ผลงานภายใต้หัวข้อเดียวกันหรือเทคนิคที่เหมือนกัน แต่อาจจะได้รูปแบบที่ไม่เหมือนกันเพราะแต่ละคนมีกระบวนการที่ต่างกันและรูปแบบในการแสดงออกต่างกัน ศิลปินไม่ได้ตั้งใจที่จะทำงานให้เป็นรูปแบบที่แน่นอนแต่ว่าเป็นเพราะการฝึกฝนบุคลิกภาพ ตลอดจนทัศนคติในการปฏิบัติผลงานมีความแตกต่างกัน บางครั้งศิลปินหลายคนมีรูปแบบที่เหมือนกัน อาจเป็นเพราะเรียนด้วยกัน ผู้สอนคนเดียวกันหรือศึกษารูปแบบผลงานในแนวทางเดียวกัน รูปแบบผลงานก็เป็นตัวแทนอย่างหนึ่งที่บอกถึงผู้เรียนได้เป็นอย่างดี จากการศึกษารูปแบบผลงานศิลปะที่ได้สร้างสรรค์ไว้ (Feldman, 1970) ได้แบ่งประเภท หรือรูปแบบผลงานไว้เป็น 4 รูปแบบดังนี้

1. แบบถ่ายทอดตามที่ปรากฏเห็น (Accuracy) ผลงานประเภทนี้ต้องการแสดงออกให้อยู่ 2 อย่างคือ สิ่งที่ปรากฏเห็น และทักษะที่แสดงออก ผลงานเต็มไปด้วยการถ่ายทอดสิ่งต่าง ๆ ตามที่ปรากฏเห็น เป็นการลอกเลียนแบบตามความเป็นจริง ความสมบูรณ์ของความจริงจะถูกกำหนดไว้ใน

ความคิดก่อนการสร้างผลงาน เป็นการรวมความจริงเข้ากับความเร็วบางอย่างไม่ซับซ้อน การใช้หลักทัศนียภาพเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการสร้างสรรค์ผลงานประเภทนี้ จากหลักฐานที่ปรากฏให้เห็นในผลงานสอดคล้องกับรูปแบบเชิงกลที่ (Michael, 1983) ได้อธิบายถึง ผลงานผู้เรียนประเภทนี้ไว้ว่า ผลงานจะมีลักษณะที่ไม่ตายตัว อาศัยการเลียนแบบเป็นพื้นฐาน ไม่เน้นความถูกต้องเกินจริง จากการศึกษาทฤษฎีองค์ประกอบรูปแบบผลงาน (Efland, 1979) ได้วิเคราะห์ปัจจัยของสถานการณ์ของผลงานศิลปะแนวนี้และเสนอทฤษฎีมีเมติก (Mimetic theories) ที่ว่าผู้เรียนให้ความสำคัญกับความเป็นสากลหรือธรรมชาติ พิจารณาระดับความใกล้เคียงหรือความเหมือนกับต้นแบบ ศิลปะของผู้เรียนพวกนี้คือการเลียนแบบให้มีความเหมือนจริงให้ได้มากที่สุด จากหลักฐานที่ปรากฏในผลงานสอดคล้องกับรูปแบบในการเรียนของผู้เรียนศิลปะที่มีลักษณะเป็นแบบปฏิบัติเชิงกลดังที่ (Michael, 1983) ได้เขียนสรุปไว้

2. แบบระเบียบ (Order) ผลงานไม่มีความซับซ้อนในโครงสร้าง ความรู้สึกของระเบียบนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับความเที่ยงตรงในการวาด ความเป็นระเบียบเป็นความคงที่ของการจัดวางภาพรูปร่างหรือรูปทรงพื้นฐานที่ดูเรียบง่ายถูกนำมาสร้างความรู้สึกได้อย่างรวดเร็ว และเป็นเหมือนสัญลักษณ์แทนสิ่งต่างๆ ได้เป็นอย่างดี เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมระหว่างศิลปินและผู้ชม (Efland, 1979) ได้เสนอทฤษฎีออบเจกทีฟ (Objective theories) ที่ว่าผู้เรียนยึดผลงานเป็นศูนย์กลางเป็นแนวทฤษฎีที่มีความเชื่อว่า ผลงานเป็นสิ่งที่มีความคุ้มค่าในตัวเองโดยไม่จำเป็นต้องอาศัยจากแหล่งอ้างอิงภายนอก อาศัยการจัดวางเป็นเกณฑ์ โดยนำสิ่งต่าง ๆ มาจัดรวมกันโดยความเหมาะสมความงามเป็นเรื่องของรูปแบบซึ่งเกี่ยวกับเส้น น้ำหนัก รูปร่าง รูปทรง การรับรู้สัญลักษณ์ที่เป็นผลรวมของการแสดงออกและอารมณ์ความรู้สึกที่มีอยู่ งานศิลปะจะต้องมีโครงสร้างจากองค์ประกอบย่อยมารวมกัน ผู้เรียนได้เรียนรู้จากผลงานตามความจริง การประเมินคุณค่า ผู้ประเมินต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ เกี่ยวกับทฤษฎีศิลปะและองค์ประกอบจึงสามารถตัดสินผลงานนั้น ๆ ว่ามีคุณค่าและมีความสมบูรณ์เพียงใด จากการศึกษาดังกล่าว (Michael, 1983) เรียกผู้เรียนที่มีลักษณะการทำงานและลักษณะผลงานในรูปแบบนี้ว่าแบบปฏิบัติดั้งเดิม

3. แบบจินตนาการเพื่อฝัน (Fantasy) เป็นความพยายามในการใช้ความคิดเป็นหลักที่จะสร้างรูปแบบที่เต็มไปด้วยความต้องการถ่ายทอดตามจินตนาการ กระบวนการและประสบการณ์ในการรับรู้ผสมผสานกับทักษะที่ดี ทำให้ผลงานมีลักษณะที่แตกต่างจากความเป็นจริง (Efland, 1979) กล่าวถึง ผลงานในรูปแบบนี้ว่าเป็นสื่อกลางที่ทำให้เกิดผลอย่างใดอย่างหนึ่งกับผู้ชมประสิทธิภาพของผลงานเป็นการให้สาระและคุณค่าและสร้างความพึงพอใจแก่ผู้ชม (Michael, 1983) กล่าวถึง ผลงานในแนวทางนี้มีลักษณะเด่นที่เน้นความถูกต้องความแม่นยำเน้นทักษะและเทคนิควิธีการ มีการจัดวางที่มีโครงสร้างรายละเอียดสลับซับซ้อน ให้ความสำคัญต่อความคิดและเนื้อหาสาระซึ่งรูปแบบผลงานดังกล่าวสอดคล้องกับลักษณะผู้เรียนที่มีรูปแบบปฏิบัติด้วยปัญญา

4. แบบอารมณ์ (Emotion) รูปแบบอารมณ์สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะบุคลิกภาพและทัศนคติที่แสดงออกต่ออารมณ์โดยอาศัยสื่อและทักษะโดยให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกและอารมณ์ร่วมต่อผลงาน (Efland, 1979) นำหลักสุนทรียศาสตร์มาวิเคราะห์จนได้ทฤษฎีเอกซ์เพรสซีฟ (Expressive

theories) ที่มีรูปแบบที่ยึดตัวผู้สร้างสรรค์ผลงานเป็นหลักโดยอาศัยการแสดงออกตามอารมณ์ หรือความรู้สึก การประเมินคุณค่าผลงานจะพิจารณาจากระดับที่งานศิลปะแสดงออกซึ่งอารมณ์ของผู้ปฏิบัติ (Michael, 1983) ได้กล่าวถึงผลงานในรูปแบบนี้และได้ทำการเทียบเคียงกับลักษณะบุคลิกภาพ ทักษะคติในการทำงาน ตลอดจนกระบวนการทำงานของผู้เรียนแบบนี้ว่าเป็นรูปแบบปฏิบัติด้วยสัญชาตญาณและอารมณ์

การเรียนการสอนสาขาทางศิลปะ เป็นกระบวนการหนึ่งที่มีโครงสร้างทางการเรียนการสอนที่ต่อเนื่องและมีความเกี่ยวข้องกับการเรียนที่ต้องมีเนื้อหาสาระทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติควบคู่กันไปเพื่อให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ทางด้านศิลปะติดตัวและนำไปใช้แก้ปัญหาในการดำรงชีวิต นอกจากนี้ ศิลปะยังเป็นสื่อเพื่อให้เกิดการค้นพบศักยภาพของตนเอง ดังที่ Read (1943) กล่าวว่าคุณค่าการเรียนศิลปะจะเกิดขึ้นได้ในผู้เรียนนั้นผู้เรียนต้องมีโอกาสทางการแสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์และอารมณ์อย่างอิสระ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนการสอนทางด้านศิลปะปฏิบัติ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับผู้เรียนในการปฏิบัติโดยตรง

การสอนศิลปะปฏิบัติ

ไมเคิล จอห์น เอ (Michael, John A., 1983) กล่าวถึงคุณสมบัติและบทบาทของผู้สอนศิลปะที่ดีว่า จะต้องเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพที่แสดงออกถึงความกระตือรือร้น ความตั้งใจ มีชีวิตชีวากับการสอน เปิดใจกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีจิตใจพร้อมกับการเรียนรู้เรื่องใหม่ มีความเมตตาและอดทน ยืดหยุ่นต่อการแก้ปัญหา มีความไวต่อการรับรู้ สามารถจัดสรรประสบการณ์ทางการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ตามโอกาสที่เหมาะสม สามารถกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนให้มีความสุขสนุกสนานในการเรียนด้วยมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีท่าทีอบอุ่นและมีอารมณ์ขัน มีทักษะในการถามตอบ สามารถเชื่อมโยงความรู้ในศาสตร์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและสามารถอธิบายได้อย่างชัดเจน และมีความยุติธรรมในการประเมินผลการเรียนของผู้เรียนเป็นอย่างดี สำหรับบทบาทของผู้สอนศิลปะนั้น ควรต้องมีความเข้าใจในปัญหาการทำงานของผู้เรียนศิลปะ (The Problem of the Artist) เป็นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาด้านการถ่ายทอด การแสดงออกทางความคิด การสื่อความหมายที่ผู้เรียนพยายามแสดงออก ผู้สอนจึงมีหน้าที่อันสำคัญที่จะต้องศึกษาหา ความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ เพื่อสามารถสร้างความเข้าใจที่กระจ่างชัดให้กับผู้เรียนได้ เมื่อผู้เรียนประสบปัญหาระหว่างปฏิบัติงาน และสามารถสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการทำงานศิลปะ (The Process of Creating Art) ผู้สอนมีหน้าที่สำคัญที่จะต้องช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจในกระบวนการทำงาน และรู้ว่าอะไรเกิดขึ้นบ้างในระหว่างการปฏิบัติงาน มีอยู่ 5 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นสร้างแรงจูงใจ (Motivation)
2. ขั้นสร้างความมั่นใจในการแสดงออก (Confident in One's Ability to Express with Art

Media)

3. ขั้นการให้ความรู้เกี่ยวกับศิลปะ กระบวนการทำงานศิลปะ และวิธีการทำงานศิลปะ (Knowledge of Art Process and Procedure)

4. ขั้นการฝึกทักษะในการใช้สื่อทำงานศิลปะ (Skill in The Use of Media)

5. ขั้นการฝึกให้นักศึกษามีความสามารถในการประเมินความพยายาม และความสำเร็จในผลงานของตนเอง (Evaluation of Efforts) ด้วยวิธีการต่างๆ คือ การหยั่งรู้ ความสมบูรณ์ทางเทคนิค การบรรลุผลในการแก้ปัญหาของการทำงาน ความสมบูรณ์ของการแสดงออกทางความคิดของผู้สร้าง ความพึงพอใจทางสุนทรียศาสตร์ และองค์ประกอบศิลป์ ความพึงพอใจ ทางสุนทรียภาพที่เกิดขึ้นตามความพอใจส่วนบุคคลเปรียบเทียบความสมบูรณ์ ทั้งทางด้านเทคนิคและสุนทรียภาพของผลงานใหม่ให้มีความสมบูรณ์มากกว่างานชิ้นเดิม ผลงานชิ้นนั้นไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้อีกแล้ว สิ่งที่ถูกเพิ่มเข้าไปเกินพอดีหรือเกินความคิดสำหรับการทำงานชิ้นใหม่

ปาสตัน (Paston, 1973) กล่าวถึงคุณลักษณะครูศิลปะที่มีประสิทธิภาพว่า ต้องมีลักษณะสำคัญ 4ประการ คือ (1) มีความสามารถหยั่งรู้ และเข้าถึงผู้เรียน (2) มีความสามารถในการรับรู้ถึงความรู้สึกภายในของผู้เรียนได้ (3) มีความรู้ ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ (4) รู้คุณค่าของตนเอง และของผู้เรียน

สัลักษณ์ ศรีบุรี (2530) กล่าวถึง คุณสมบัติในด้านต่างๆ ของผู้สอนศิลปศึกษาไว้ว่า ควรมีรูปร่างหน้าตาดี เสียงดังฟังชัด สุขภาพพลานามัยดี สุภาพ มีอารมณ์ขัน ชอบความเป็นระเบียบ เข้าใจผู้อื่น มีความปรารถนา มีความยุติธรรมมีสติปัญญา ไหวพริบดี รู้จักแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เข้าใจในตัวผู้เรียน สามารถแยกแยะความสามารถของนักเรียนแต่ละคนได้ ใช้สื่อทัศนูปกรณ์อย่างสม่ำเสมอ รู้จักกระตุ้นให้ผู้เรียนทำกิจกรรมต่างๆ รู้จักสอนให้ผู้เรียนประเมินผลตนเอง เพื่อพัฒนาการด้านความคิดอารมณ์ และการแสดงออก

อุบล ตูจินดา (2532) กล่าวถึง คุณลักษณะของครูศิลปะ ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพการสอนที่ดีว่า ควรมีพื้นฐานทางด้านวิชาศิลปะอย่างดี มีความชำนาญในวิชาศิลปะ รวมทั้งมีความรู้ในวิธีการเทคนิคการสอน มีประสบการณ์ในการทำงาน มีสถานภาพทางสังคมที่ดี มีความรักในผู้เรียน วิชาศิลปะ และรักในการสอนศิลปะ ซึ่งพอจะแบ่งประเด็นหลักๆ คือ (1) มีความรู้ความสามารถ ความถนัดทางศิลปศึกษาโดยตรง (2) มีอารมณ์ คือ มีการผ่อนคลาย รู้จักใช้อารมณ์ที่เหมาะสม (3) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (4) มีความสามารถในการปรับปรุงพฤติกรรม

จากคุณสมบัติและลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้สอนดังกล่าวข้างต้น อาจสรุปได้ว่าผู้สอนเป็นผู้ก่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาการในตัวผู้เรียน ดังนั้นการที่จะเป็นผู้สอนศิลปะที่ดีได้ ต้องเป็นผู้ทรงความรู้ รวมถึงมีความประพฤติที่เหมาะสม กล่าวคือ ควรเป็นบุคคลที่มีบุคลิกภาพที่ดีมีการวางตัวที่เหมาะสม แล้วยังต้องมีความรู้ในเนื้อหาวิชาที่ตนสอนเป็นอย่างดี ทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ พร้อมทั้งสนใจศึกษาหาความรู้ใหม่ๆ เพิ่มเติม นอกจากนี้ควรต้องมีทักษะในการถ่ายทอดความรู้ รู้จักเลือกเทคนิคการสอนให้เหมาะสมกับวิชาและความสามารถของผู้เรียน

ไมเคิล จอห์น เอ (Michael, John A., 1983) ได้แบ่งวิธีการสอนศิลปะภาคปฏิบัติออกเป็น 3 แบบ ดังนี้คือ

1. การสอนแบบบอกโดยตรง (Direct method) เป็นวิธีการสอนแบบที่ผู้สอนบอกให้ผู้เรียนทำโดยตรง ให้ผู้เรียนปฏิบัติหรือทำตามคำแนะนำของผู้สอนด้วยวิธีการลอกเลียนแบบจากหนังสือ จากแบบจำลอง จากแบบที่ผู้สอนเขียน หรือจากของจริง เช่น ดอกไม้ ใบไม้ ทิวทัศน์ ฯลฯ การสอนแบบนี้เป็นการสอนตามทฤษฎีเหมือนจริงไร้มายา (Naive realism) คือ การถ่ายทอดตามธรรมชาติที่เด็กรับรู้ ตามวุฒิภาวะของวัย โดยมีได้มีความรู้ในด้านศิลปะมาก่อน การสอนด้วยวิธีการนี้มีความเชื่อพื้นฐานว่าผู้เรียนจะเกิดความคิดสร้างสรรค์ขึ้นได้เอง เมื่อได้เห็นและลองทำตามแบบอย่างหลายๆ ครั้ง และเมื่อผู้เรียนเรียนรู้ไปถึงจุดที่เกิดความคิดสร้างสรรค์นั้นก็จะแสดงออกมาอย่างอิสระ วิธีการสอนแบบนี้เหมาะสมกับผู้เรียนที่เพิ่งเริ่มเรียน และยังไม่มีความคิดใดๆ การได้เห็นแบบอย่างและการเรียนรู้ถึงหลักเกณฑ์การใช้เครื่องมือ และอุปกรณ์ต่างๆ ตามคำบอกเล่าของผู้สอนเป็นการปูพื้นฐานความรู้ และได้ปฏิบัติตามซ้ำๆ หลายครั้งจะทำให้ผู้เรียนเกิดแนวความคิดสร้างสรรค์ของตนเองออกมา การสอนด้วยวิธีการแบบนี้ บางครั้งผู้สอนไม่ยอมให้ผู้เรียนแสดงออกตามความคิดสร้างสรรค์ของตน จนอาจจะกลายเป็นวิธีบั่นทอนศิลปะให้ตกต่ำลงในตัวของผู้เรียน เพราะไม่มีโอกาสที่จะแสดงออกทางด้านความคิดสร้างสรรค์และเป็นตัวของตัวเอง

2. การสอนแบบการแสดงออกอย่างเสรี (Free expression method) เป็นวิธีการสอนที่มีความตรงกันข้ามกับวิธีการสอนแบบแรก คือ เป็นวิธีที่ปราศจากการบังคับควบคุม ผู้เรียนจะได้รับอิสระในการทำงานอย่างเต็มที่ตามความพอใจของตัวเอง วิธีนี้ยึดกระบวนการมากกว่าการผลิต เป็นวิธีการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเพลิดเพลิน และเกิดความสนใจที่จะเรียนในระยะเวลาเริ่มต้นก่อนที่จะเริ่มสอนเนื้อหาสาระหรืองานที่เป็นชิ้นงานในโอกาสต่อไป

3. การสอนแบบมีความมุ่งหมายในการเรียน (Meaningful art education) เป็นวิธีการสอนศิลปะที่ให้ผลเป็นที่พึงพอใจ เพราะผู้เรียนจะมีเสรีภาพอย่างเพียงพอ ในด้านอารมณ์และความคิด การสอนศิลปะแบบนี้ขึ้นอยู่กับหลัก 2 ประการคือ การกระทำนั้นต้องมีความมุ่งหมายเป็นสิ่งสำคัญ และต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล การสอนศิลปะแบบมีความมุ่งหมายนี้ มีเป้าหมายเพื่อให้ศิลปะมีความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะกับสังคม ในด้านการสอนต้องการที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้สึกในสิ่งที่ดีงามเป็นรายบุคคล และรู้จักคุณค่าของศิลปะที่มีต่อสังคม ต้องการให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในความรู้สึกของวัตถุและรูปทรง โดยสนับสนุนให้ทำงานจนประสบความสำเร็จ ผู้เรียนจะได้รับการส่งเสริมให้รู้จักความหมายในสิ่งที่ตนเองเขียนมากกว่ากฎเกณฑ์ในการเขียนภาพนั้นๆ แต่การที่ผู้เรียนจะสามารถแสดงความหมายของภาพได้ดีนั้น ผู้สอนจะต้องจัดประสบการณ์ให้ตรงกับความต้องการที่ให้ผู้เรียนแสดงออก ประสบการณ์นั้นอาจจะนำมาแสดงเป็นภาพหรือการบันทึกความรู้สึกในการสร้างสรรค์ของผู้เรียนก็จะแสดงออกมาเมื่อสามารถปฏิบัติงานได้ ก็จะสามารถสร้างรูปอย่างมีความหมายได้

ไมเคิล จอห์น เอ (Michael, John A., 1983) ได้จำแนกวิธีการสอนตามระดับความสามารถของผู้เรียนไว้ 5 วิธี ดังนี้

1. การสอนแบบปฏิบัติตามคำสั่ง (Authoritarian–Dictatorial method) เป็นวิธีการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติงานตามคำสั่งอย่างเป็นลำดับขั้นตอน วิธีการนี้เหมาะสำหรับการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนที่มีทักษะค่อนข้างต่ำ เป็นการปรับพื้นฐานให้อยู่ในระดับที่สูงขึ้น

2. วิธีการสอนแบบกำหนดหัวข้อ (The assigned topic) เป็นการสอนด้วยการกำหนดหัวข้องานเป็นโจทย์ให้ผู้เรียนจินตนาการและสร้างสรรค์ออกมาเป็นผลงาน ผู้สอนมีหน้าที่จะต้องสร้างแรงจูงใจด้วยการให้ผู้เรียนได้ร่วมกันระดมความคิด (Brainstorming) เกี่ยวกับเรื่องที่ตนเองมีความสนใจ ให้มีการนำเสนอผลงานร่วมกันแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์ผลงานตามความเหมาะสม

3. วิธีสอนแบบเน้นการใช้สื่อ (The media method) เป็นวิธีการสอนที่ให้ผู้เรียนใช้สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ทางศิลปะที่หลากหลายแปลกใหม่ เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนสนใจที่จะปฏิบัติงานเพื่อเรียนรู้ถึงวิธีการใช้สื่ออุปกรณ์ทางศิลปะ และได้ศึกษาถึงผลจากการใช้เทคนิคผ่านสื่อที่แตกต่างกัน และสามารถนำวิธีการดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม

4. วิธีสอนแบบให้คำแนะนำที่เป็นแนวทางในการทำงาน (The guide–facilitator method) เป็นวิธีสอนที่ให้ผู้เรียนมีอิสระในการเลือกหัวข้อการทำงาน แนวคิด หรือเทคนิคทางศิลปะลงมือวางแผนการทำงานและการปฏิบัติงานด้วยตนเองตั้งแต่ต้นจนสำเร็จ ผู้สอนมีหน้าที่ให้คำแนะนำ คำวิจารณ์ และให้ความรู้ด้านศิลปะที่ผู้เรียนจะสามารถนำมาพัฒนาผลงานของตนสู่ขั้นสูงได้

5. วิธีสอนแบบให้ผู้เรียนมีอิสระในการปฏิบัติงาน (The laissez – faire method) เป็นวิธีการสอนที่ให้อิสระกับผู้เรียนที่สุด ทั้งด้านของแนวความคิด การแสดงออก เทคนิคการทำงาน การปฏิบัติงาน ผู้เรียนสามารถเลือกผู้สอนที่มีความสามารถทางทักษะ และวิธีคิดสูงมีความรับผิดชอบต่อการทำงาน และมีความตั้งใจจริงที่จะพัฒนาทักษะการแสดงออกทางความคิดให้พัฒนายิ่งขึ้น

แชปแมน (Chapman, 1978) กล่าวว่า การสอนศิลปะนั้นเกี่ยวข้องกับการจัดสถานการณ์ต่างๆ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ซึ่งรูปแบบการเรียนรู้ทางศิลปะสามารถจำแนกได้เป็น 2 ลักษณะคือ

1. การแสดงออก (Expressive) ประกอบด้วย

1.1 การแสวงหาแนวความคิด (Interception of an idea) หมายถึง การกระตุ้นเร้าให้คำแนะนำหรือสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่จะแสวงหาแนวคิดในการแสดงออกทางศิลปะตามวิถีทางของตน

1.2 การวางแผนงานที่เหมาะสม (Elaboration and refinement) เป็นการสนับสนุนให้ผู้เรียนคิดทบทวนเกี่ยวกับการคิดหรือการสร้างสรรค์งานของตน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้หรือมีประสบการณ์ในการปรับปรุงหรือขยายแนวคิดให้กว้างขวางขึ้น

1.3 การปฏิบัติงานการใช้สื่ออุปกรณ์ (Execution in a medium) คือ การสนับสนุนให้ผู้เรียนสามารถเลือกใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการแสดงออก สำหรับการสร้างสรรค์ศิลปะได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับความคิดและสามารถถ่ายทอดออกมาได้ตามความต้องการ

2. การตอบรับตอบสนอง (Perceptual Response) ประกอบด้วย

2.1 การสังเกตความชัดเจนและลักษณะความละเอียดอ่อน (Perceiving obvious and subtle qualities)

2.2 การอธิบายลักษณะแหล่งที่มาของความรู้สึก (Interpreting qualities as sources of feeling)

2.3 ความสัมพันธ์ของการตัดสินประสบการณ์การรับรู้ (Judging the significance of perceptual experience)

แอฟแลนด์ (Efland, 1978) ได้นำเสนอทฤษฎีทางการสอนศิลปะ โดยนำปัจจัยพื้นฐานของสถานการณ์ทางศิลปะมาวิเคราะห์ และใช้ปัจจัยเหล่านี้เป็นหลักในการเปรียบเทียบและผสมผสานเข้ากับทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์ ทฤษฎีทางจิตวิทยา และทฤษฎีการสอนซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

องค์ประกอบพื้นฐานของสถานการณ์ทางศิลปะ (The elements in the total situation of a work of art) ได้แก่

1. ด้วงงานศิลปะ (The Work of art itself)
2. ศิลปิน (The artist)
3. ผู้ชมงานศิลปะ (The audience)
4. สาระหรือความเป็นสากลในงานศิลปะ (The universal)

ถึงแม้ทุกสถานการณ์ทางศิลปะจะประกอบด้วยองค์ประกอบที่กล่าวมานี้ แต่นักการเน้นในแต่ละองค์ประกอบอาจแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดยืนของกลุ่มบุคคลในการให้ความสำคัญตามความถนัดหรือตามบทบาทเฉพาะทางอย่างเช่น นักวิจารณ์ศิลปะจะมุ่งแยกแยะ วิเคราะห์ และประเมินค่างานศิลปะตามหลักและวิธีการของตน ในขณะที่บุคคลกลุ่มอื่นๆ เช่น ครูศิลปะจะมีจุดยืนและให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบหนึ่งๆ แตกต่างออกไป

เมื่อพิจารณาโดยยึดองค์ประกอบพื้นฐานของสถานการณ์ทางศิลปะดังที่กล่าวข้างต้น แอฟแลนด์ ได้นำไปเปรียบเทียบกับทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์ 4 แนวทางดังนี้

1. ทฤษฎีมีเมติก (Mimetic theories) เป็นแนวทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับความเป็น สากลหรือธรรมชาติ การพิจารณาคุณค่าของงานศิลปะในแนวนี้นี้คือ การพิจารณาระดับความใกล้เคียงหรือความเหมือนกับต้นแบบในความสากลจากธรรมชาติหรือจากชีวิต ดังนั้นวิธีการสร้างงานศิลปะของศิลปินที่ทำงานตามแนวทฤษฎีมีเมติกนี้ คือการลอกเลียนให้เหมือนจริงให้ได้มากที่สุด

2. ทฤษฎีแพรกเมติก (Pragmatic theories) เป็นแนวทฤษฎีที่ยึดผู้ชมเป็นแกนกลางเน้นกระบวนการหรือการเป็นสื่อกลาง ดังนั้นงานศิลปะในแนวทฤษฎีนี้มีหน้าที่เป็นสื่อกลางทำให้เกิด

ผลอย่างใดอย่างหนึ่งในตัวผู้ชม การประเมินคุณค่าของงานศิลปะตามทฤษฎีแพรกเมติก คือ การประเมินผลตามระดับงานที่ศิลปินสามารถสร้างความพึงพอใจหรือความรู้สึกหนึ่งๆ ในตัวผู้ชม หรือประสิทธิภาพของงานศิลปะในการให้สาระความรู้แก่ผู้ชม ซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางหลักในการ ประเมินคุณค่าของงานศิลปะ

3. ทฤษฎีเอกซ์เพรสซีฟ (Expressive theories) เป็นทฤษฎีที่ยึดการแสดงออกตามอารมณ์ หรือความรู้สึกของศิลปินผู้สร้างงานศิลปะเป็นหลัก ดังนั้นในการประเมินคุณค่าจะพิจารณาถึงความ สามารถของศิลปินในการแสดงออกทางอารมณ์ความรู้สึกผ่านงานศิลปะ

4. ทฤษฎีออปเจกทีฟ (Objective theories) เป็นทฤษฎีที่มีความเชื่อว่า งานศิลปะเป็นสิ่งที่ มีคุณค่าในตัวเองโดยไม่จำเป็นต้องอาศัยแหล่งอ้างอิงจากภายนอก คุณค่าดังกล่าวอาศัยเพียงหลัก และกฎเกณฑ์ทางศิลปะที่ปรากฏอยู่ในตัวงานศิลปะเอง

จากการกำหนดแนวความคิดโดยใช้สถานการณ์ทางศิลปะผสมผสานกับทฤษฎี ทางสุนทรียศาสตร์ตามโครงสร้างดังกล่าวข้างต้นนั้น เพื่อเป็นการโยงเข้าสู่แนวทางใน การจัดการเรียนการสอนทางศิลปะ ดังนั้น แอปแลนด์จึงได้นำทฤษฎีทางจิตวิทยาเข้ามาเปรียบเทียบ อีก ซึ่งทำให้เห็นถึงสภาพและธรรมชาติในการเรียนรู้ชัดเจนขึ้น โดยสามารถแบ่งทฤษฎีทาง จิตวิทยาตามโครงสร้างหลักดังกล่าวออกเป็น 4 แนวดังนี้

1. ทฤษฎีจิตวิทยาพฤติกรรมนิยม (Behavioralism psychology) ผู้นำของทฤษฎีกลุ่มนี้คือ (Watson, 1875 - 1958) แนวคิดกลุ่มนี้เห็นว่า พฤติกรรมทุกอย่างต้องมีเหตุผล และเหตุผลนั้นอาจ มาจากสิ่งเร้าในรูปใดก็ได้มากระทบอินทรีย์ ทำให้อินทรีย์มีพฤติกรรมเกิดขึ้น ดังนั้น นักจิตวิทยา กลุ่มนี้จึงศึกษาพฤติกรรมด้วยวิธีทดลอง และการสังเกตอย่างมีระบบจนสามารถสรุปได้ว่า การวาง เงื่อนไข (Conditioning) เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดพฤติกรรมและสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมได้ ซึ่ง พฤติกรรมส่วนใหญ่ของมนุษย์เกิดจากการเรียนรู้มากกว่าเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ

2. ทฤษฎีจิตวิทยาปัญญานิยม (Cognitive psychology) ผู้นำของทฤษฎีกลุ่มนี้ คือ บรุนเนอร์ (Bruner, 1960 - 1969) และ ดิวอี้ (Dewey) นักจิตวิทยากลุ่มนี้มีความเชื่อว่าการเรียนรู้จะ เกิดขึ้นได้เมื่อผู้เรียนลงมือกระทำเองหรือที่กล่าวว่า "Learning by Doing" วิธีสอนจึงควรใช้วิธีการแก้ ปัญหาและการค้นพบ ซึ่งจะช่วยให้เพิ่มพูนปัญญาของผู้เรียนช่วยในการจำมากกว่าการเรียนรู้โดยวิธี อื่นๆ ทำให้ผู้เรียนอยากรู้ อยากรเรียนมากขึ้น แต่ต้องคำนึงถึงลักษณะและพัฒนาการทางสติปัญญา ของผู้เรียน

3. ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic psychology) ผู้นำของทฤษฎีกลุ่มนี้ คือ ซิกมันด์ฟรอยด์ (Sigmund Freud) จิตแพทย์ชาวเวียนนา ซึ่งได้ศึกษาวิเคราะห์จิตของมนุษย์และ กล่าวไว้ว่า พลังจิตทำหน้าที่ควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ นักจิตวิทยากลุ่มนี้มีความเชื่อว่าการกระทำ พฤติกรรมทั้งหลาย มีสาเหตุเกิดจากพลังผลักดันจากอารมณ์ การศึกษากลุ่มนี้เชื่อว่าควรให้มีการระบายความ ในใจอย่างเสรี (Free association) เพื่อให้เกิดความสบายใจ ความกังวล ผู้วิเคราะห์จะทราบสาเหตุ พฤติกรรมนั้นๆ โดยพิจารณาจากประสบการณ์ในอดีตเป็นสำคัญ

4. ทฤษฎีจิตวิทยาเกสตัลท์ (Gestalt psychology) ผู้นำของทฤษฎีกลุ่มนี้ คือ ฟอนเออเรนเฟิลส์ (Von ehrenfels) เป็นผู้เสนอแนวคิดครั้งแรก คำว่า เกสตัลท์ มาจากเยอรมัน ซึ่งหมายถึงส่วนรวมทั้งหมด กลุ่มทฤษฎีนี้มีแนวคิดว่าการเรียนรู้เกิดได้จากการจัดสิ่งเร้าต่าง ๆ มารวมกัน เริ่มต้นด้วยการเรียนรู้โดยส่วนรวมก่อนแล้วจึงจะสามารถแยกวิเคราะห์เรื่องการเรียนรู้ ส่วนย่อยที่ละส่วนต่อไป กลุ่มแนวคิดนี้จึงมีความเชื่อว่า ความงามเป็นเรื่องของรูปแบบซึ่งเกี่ยวกับ เส้น น้ำหนัก รูปปร่าง รูปทรง การรับรู้สัญลักษณ์ภายนอก เป็นผลรวมของการแสดงออกและอารมณ์

จากการนำองค์ประกอบสถานการณ์ทางศิลปะ ทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์และทฤษฎีทางจิตวิทยาการศึกษาามาผสมผสานกันนั้น เอฟแลนต์จึงได้นำเสนอแนวทางในการจัดการเรียนการสอนทางศิลปะไว้ ดังนี้

1. ทฤษฎีมีเมติดกับทฤษฎีจิตวิทยาพฤติกรรมนิยม จากแนวคิดที่เชื่อว่าศิลปะคือการลอกเลียนแบบ พฤติกรรมส่วนใหญ่เกิดได้จากการเรียนรู้ การสอนควรต้องจัดแบบจำลอง เพื่อให้เด็กลอกเลียนแบบในทุกๆ ด้าน เช่น แบบจำลองการฝึกหัดตามเป็นต้น การพิจารณาหรือประเมินคุณค่าตามทฤษฎีนี้ สามารถประเมินได้ค่อนข้างง่าย เพราะมุ่งประเด็นที่มีความเหมือนจริงเพียงอย่างเดียว

2. ทฤษฎีแฟรกเมติดกับทฤษฎีปัญญานิยม จากแนวคิดที่เชื่อว่าศิลปะคือ การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างผู้ดูและผลงานที่สร้างขึ้นพฤติกรรมของมนุษย์จะต้องลงมือกระทำเอง ค้นพบปัญหาและแก้ปัญหาจากประสบการณ์ การสอนควรมีบทบาทเป็นเพียงผู้สร้างปัญหาเพื่อให้เกิด การแก้ปัญหาในผลงานและให้ผู้ชมเกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้สึกอารมณ์ ความเชื่อ และการคล้อยตามให้มากที่สุด ส่วนการพิจารณาหรือประเมินค่างานกลุ่มนี้คือ ดูว่าผู้สร้างงานสามารถแก้ปัญหาได้หรือไม่ โดยไม่ต้องเน้นวิธีการหรือรูปแบบอย่างไร เพราะยึดเอาผลลัพธ์มากกว่าวิธีการ

3. ทฤษฎีเอกซ์เพรสซิฟ กับทฤษฎีจิตวิเคราะห์ จากแนวความคิดที่ว่าพฤติกรรมของ มนุษย์เกิดจากพลังผลักดันทางอารมณ์ การแสดงออกควรออกมาจากความคิดและอารมณ์อย่างอิสระเสรี ดังนั้นการสอนจึงไม่ใช่การจัดหาแบบจำลองให้เด็กลอกเลียนแบบและไม่ใช่การกำหนดปัญหาให้เด็กเรียนแก้ไข การสอนควรเปิดให้มีการแสดงออกถึงสิ่งที่ซ่อนเร้นอยู่ภายในจิตใต้สำนึก ส่วนการประเมินคุณค่างานตามทฤษฎีนี้ค่อนข้างยุ่งยาก เพราะไม่สามารถหาเกณฑ์หรือรูปแบบทดสอบมาวัดอย่างจริงจังได้เพราะงาน Expressive คุณค่าของงานอยู่ที่ “การแสดงออกอย่างบริสุทธิ์” ของตัวผู้สร้างงาน

4. ทฤษฎีอุปเจกทีฟกับทฤษฎีจิตวิทยาเกสตัลท์ จากแนวความคิดที่กล่าวว่า โครงสร้างศิลปะคือสิ่งที่มีความสมบูรณ์แบบอยู่ในตัวของมันเอง งานศิลปะจะต้องมีโครงสร้างจากองค์ประกอบย่อยมารวมกัน การสอนควรให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ลักษณะของงานศิลปะตามความจริง ควรกำหนดสถานการณ์ให้ผู้เรียนค้นพบความแตกต่างทางโครงสร้างและการรวมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ส่วนการประเมินคุณค่าตามแนวความคิดนี้ ผู้ประเมินต้องเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับ

ทฤษฎีทางศิลปะและองค์ประกอบร่วมต่าง ๆ จึงสามารถจะตัดสินได้ว่าศิลปะชิ้นนั้นๆ มีคุณค่าและสมบูรณ์แบบมากน้อยเพียงใด

Bates (2000) ได้นำเสนอรูปแบบการสอนศิลปะไว้ 3 รูปแบบ คือ

1. แบบปลายปิด (Closed-ended) เป็นรูปแบบการสอนที่ยึดครูเป็นศูนย์กลางการเรียน เน้นทักษะการทำงานเป็นรูปแบบการสอนที่ต้องการพัฒนาในด้านทักษะ ซึ่งครูจะเป็นผู้วางแผนและเป็นแบบอย่างให้นักเรียนทำตามทีละขั้น โดยมีขั้นตอนที่แน่นอน ส่วนผลงานนั้นมีแบบเดียวที่ถูกที่สุด

2. แบบปลายเปิด (Open-ended) เป็นรูปแบบการสอนที่เน้นให้ครูกับนักเรียนร่วมมือกัน นักเรียนมีโอกาสในการเลือกที่จะแสดงออก โดยทำตามเกณฑ์ที่ครูกำหนดให้ แต่มีอิสระในการแสดงความคิดเห็น ส่วนกิจกรรมนั้นกระบวนการหรือผลงานก็ได้

3. แบบอิสระ (Laissez-faire) เป็นรูปแบบการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางเน้นกระบวนการทำงานแต่ไม่เน้นผลงาน ให้อิสระนักเรียนเต็มที่ในการสำรวจ ค้นคว้า ทดลอง เป็นการเรียนที่นักเรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยการเรียนจากประสบการณ์และสิ่งแวดล้อม

อำไพ ตีรณสาร (2543) ได้กล่าวถึงรูปแบบการสอนศิลปะปฏิบัติไว้ดังนี้

1. การสอนแบบเน้นประสบการณ์ (Art approached experimentally) เป็นการสอนที่เน้นการทดลอง การลงมือปฏิบัติจริง และกระบวนการคิดแก้ปัญหา ซึ่งผลจากการสอนแนวนี้ ผู้เรียนจะสามารถพัฒนาทั้งด้านทักษะ และความเข้าใจ ลักษณะการสอนแนวนี้จะประกอบด้วย ขั้นตอนในการเรียนรู้หลายอย่างด้วยกันกล่าวคือ การสำรวจ การแสวงหาความเป็นไปได้ต่างๆ การสรุปเป็นสมมุติฐาน และการทดสอบสมมุติฐาน เพื่อการยอมรับหรือปฏิเสธสมมุติฐาน ซึ่งวงจรการเรียนรู้นี้จะต่อเนื่องกันไป ไม่มีวันจบสิ้น วิธีดำเนินการเรียนรู้ตามวงจรนี้จะเกิดจากการสังเกต เปรียบเทียบ แยกแยะ และการหาความสัมพันธ์ในแง่มุมใหม่ๆ ของเรื่องราว สื่อ และกระบวนการต่างๆ คุณค่าของการสอนแนวนี้ นอกจากจะเป็นการพัฒนาทักษะ และความเข้าใจแล้ว ยังช่วยสร้างทัศนคติที่ดีต่อกระบวนการทำงาน เพราะผลลัพธ์ของการเรียนรู้เปิดกว้าง และไม่มีกำหนดคำตอบ หรือผลลัพธ์ที่ตายตัวไว้ล่วงหน้า ทำให้รู้สึกว่าการเรียนการสอนเป็นการท้าทาย ทำให้เกิดความตื่นตัวอยู่เสมอ ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทำให้ผู้เรียนกล้าเสี่ยงในการตัดสินใจ การยอมรับข้อจำกัดต่างๆ ตลอดจนการยอมรับความล้มเหลว หรือความผิดพลาด โดยมองว่า ความผิดพลาดเป็นเพียงขั้นตอนหนึ่งในขบวนการเรียนรู้ที่จะพัฒนาตนเองต่อไป มิใช่เป็นบทสรุปว่าตนไร้ความสามารถ และทำให้เกิดความมั่นใจในความสามารถของตนเอง

2. แนวการสอนแบบมีศิลปินเป็นแบบอย่าง (The artist as model) แนวความคิดนี้เกิดจากความพยายามที่จะจัดประสบการณ์การเรียนการสอนให้ใกล้เคียงกับการทำงานศิลปะในโลกอาชีพ ในชีวิตจริงให้มากที่สุด กล่าวคือการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้สัมผัสและได้เรียนรู้ชีวิต และกระบวนการทำงานในอาชีพทางศิลปะจากศิลปินจริงๆ การเรียนรู้ของนักเรียนด้วยวิธีการสอนในแนวนี้ นั้นนักเรียนจะได้สัมผัสประสบการณ์ตรง แทนที่จะเรียนแบบทฤษฎี เช่น จากการบอกกล่าวจากครู

หรือการอ่านตำรา การสัมผัสเท่านั้น จะเป็นทั้งทางด้านกระบวนการการทำงาน ความคิด ความรู้สึก ตลอดจนการแสดงออกของศิลปินการเรียนรู้ นั้น มาจากกิจกรรมหลายๆ รูปแบบ ได้แก่ การทำความเข้าใจจักศิลปินจริงๆ การสังเกตการทำงานศิลปะ การสนทนาหาความรู้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น การประยุกต์วิธีการของศิลปินมาใช้ในการทำงานของตน การขอคำแนะนำ การวิเคราะห์งานของตน เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาความรู้ความสามารถ

3. แนวการสอนแบบมีนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-centered approaches) หลักการพื้นฐานสำหรับการสอนแนวนี้คือ การให้ความสำคัญต่อลักษณะเฉพาะของนักเรียนแต่ละบุคคล กล่าวคือ นักเรียนแต่ละคนย่อมมีความแตกต่างกันในแต่ละคน ในหลายด้าน เป็นต้นว่าด้านวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ความต้องการทางด้านร่างกาย ความสนใจ ระดับสติปัญญา ทักษะ และความถนัด การแสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึก และความไวต่อการรับรู้ แนวการสอนนี้เริ่มได้รับความสนใจในยุค Progressive Education โดย วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ (Viktor lowenfeld) ได้ชี้ให้เห็นความสำคัญของพัฒนาการของเด็ก และความเจริญเติบโตที่เกิดขึ้นในตัวเด็กเอง ดังนั้นหากถูกก้ำกัวยกระบวนการเจริญเติบโตจากภายนอกมากเกินไปอาจทำให้เด็กเกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อการเรียน และมีผลต่อความเติบโตทางด้านความสามารถ และความคิดสร้างสรรค์ จากแนวคิดที่กล่าวนี้จึงสามารถสรุปได้ว่า ความมองการสอนในแง่ของการถ่วงดุลระหว่างบทบาทหลักของครูกับการปล่อยให้เด็กแสดงออกโดยเสรี (Self expression) การสอนที่มีนักเรียนเป็นศูนย์กลางนี้มี 2 แบบ คือ แบบเปิดเสรี (Open classroom) และแบบแนวลึก (Indepth apporoach) ทั้ง 2 แบบนี้ต่างก็เน้นความสำคัญที่ตัวนักเรียนแต่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างกัน ออกไป ดังรายละเอียดดังนี้

3.1 แบบเปิดเสรี เป็นการสอนที่เริ่มต้นใช้ในประเทศอังกฤษ โดยให้นักเรียนมีบทบาทในตนเองอย่างเต็มที่ กล่าวคือ นักเรียนจะเป็นผู้เลือกเรียนในสิ่งที่ตนสนใจ และจะเป็นผู้วางแผนและดำเนินการเรียนด้วยตัวเอง ส่วนบทบาทของครูนั้น จะเน้นการเป็นผู้จัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียน จัดวัสดุอุปกรณ์ให้พร้อม เพื่อให้เด็กเป็นผู้ใช้เลือก และครูจะป้อนคำถามต่างๆ ที่ท้าทาย กระตุ้นความคิด และทำให้นักเรียนสามารถสรุปความสนใจ และความต้องการของตนเองได้อย่างชัดเจน หรือครูอาจปล่อยให้เด็กคิด และลงมือทำงานตามลำพังโดยอิสระหากนักเรียนต้องการ และครูจะมีส่วนช่วยแนะนำ หรือให้ข้อเสนอแนะเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

3.2 แบบการศึกษาแนวลึก เป็นการสอนที่มีนักเรียนเป็นศูนย์กลางอีกแบบหนึ่ง โดยให้ความสำคัญต่อศักยภาพทางศิลปะของนักเรียนแต่ละบุคคล ในขณะที่แบบแรก ซึ่งได้แก่แบบเปิดเสรีนั้น เป็นการให้อิสระแก่นักเรียนอย่างเต็มที่ และบทบาทของครูเสมือนหนึ่งเป็นผู้ช่วยเหลือแบบ การศึกษาแนวลึกนี้ ถึงแม้ว่าจุดศูนย์กลางจะอยู่ที่ตัวนักเรียน แต่การเรียนการสอนจะเป็นในรูปแบบที่ครูมีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิด ตั้งแต่การเสนอข้อขึ้นตอน และการแนะนำให้นักเรียนสามารถดำเนินการ และวิเคราะห์ประเมินผลการทำงานในแต่ละขั้นตอน

คุณค่าของการสอนแบบเปิดเสรีนี้ คือการตอบสนองความต้องการ และความพอใจของผู้เรียนช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนกระตุ้นตนเองในการเรียน รู้จักการสรุปความคิด และวางแผนการทำงาน นั่นคือ การรับผิดชอบตัวเอง ทำให้เกิดความมั่นใจในตนเอง และเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนสำรวจ ค้นหา และรู้จักตนเอง

จากแนวคิดต่างๆ เกี่ยวกับการสอนศิลปะนั้น ควรประกอบไปด้วย วิธีการฝึกปฏิบัติ วิธีการสอนเพื่อพัฒนากระบวนการคิด การแสดงออก การสร้างสรรค์ และวิธีการสอนที่ให้ผู้เรียนศึกษา ค้นคว้า ทดลอง โดยการเรียนจากประสบการณ์และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ อาจร่วมกับวิธีการสอนแบบอื่นๆ ประกอบกันด้วย เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะของเนื้อหา รวมถึงการจัดดำเนินการสอนที่เป็นระบบอย่างต่อเนื่อง ในการพัฒนาผู้เรียนให้เติบโตตามเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้ และสามารถให้ผู้เรียนได้บรรลุถึงพฤติกรรมการเรียนรู้ หลังจากที่ได้ผ่านการเรียนการสอนแล้ว

3. ผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา

องค์ประกอบสำคัญของการเรียนการสอน คือ ตัวผู้เรียน เพราะถ้าผู้เรียนไม่มาเรียน หรือไม่มีส่วนร่วมในการเรียนการสอน การถ่ายทอดหรือการเรียนรู้ย่อมไม่เกิดขึ้น ดังนั้น ผู้สอนจำเป็นต้องรู้จักและเข้าใจลักษณะและธรรมชาติของผู้เรียนเป็นอย่างดี จึงจะดำเนินการสอนได้ดีและมีประสิทธิภาพ

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2524) ได้อธิบายว่า ผู้เรียนในระดับอุดมศึกษามีลักษณะที่ค่อนข้างเฉพาะ เป็นตัวของตัวเอง แม้จะไม่ใช่มัธยมเต็มที แต่ก็ไม่ใช่เด็กอีกต่อไป อายุส่วนใหญ่จะอยู่ระหว่าง 18 – 22 ปี คนในวัยนี้ตามทฤษฎีของเปียเจต์ถือว่าเป็นวัยที่มีความเป็นผู้ใหญ่เต็มที เพราะได้ผ่านขั้น Formal Operations ซึ่งเป็นขั้นของการมีเหตุผล เป็นวัยที่มีความสามารถมีความเข้าใจ และอธิบายเหตุการณ์ต่างๆ ที่เป็นนามธรรมได้อย่างดี จึงอาจกล่าวได้ว่า ความสามารถทางพุทธิปัญญาจึงพัฒนาเต็มที่และสูงพอที่จะเรียนรู้ และทำความเข้าใจกับของยากๆ ได้เป็นอย่างดี

ผดุง พรหมมูล (2538) กล่าวถึง คุณสมบัติที่สำคัญของการเป็นผู้เรียนศิลปะโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านทัศนศิลป์ว่า จะต้องเป็นผู้พร้อมที่จะแสวงหาความรู้ด้วยตนเองในหลายรูปแบบและมีทัศนคติของคนยุคใหม่ที่ว่า “ชีวิต คือการเรียนรู้” สามารถเชื่อมโยงศิลปะกับศาสตร์ด้านอื่นๆ ได้อย่างประสานกลมกลืน มีความสามารถที่จะถ่ายทอดผลงานความคิดสร้างสรรค์ออกมาได้อย่างมีเป้าหมาย สามารถแสดงภูมิปัญญาที่มีความเป็นตัวของตัวเอง กระบวนการเรียนต้องมีความสามารถที่จะบูรณาการรายวิชาต่างๆ ในเชิงความคิดรวบยอดมากกว่ารายละเอียดและรู้จักเลือกสาระสำคัญมาเป็นสิ่งเรียนรู้ เป็นนักปฏิบัติที่สามารถเชื่อมโยงทฤษฎีมาสู่การปฏิบัติได้ มีความสามารถในการแสวงหาเครื่องมือทางศิลปะที่จะช่วยพัฒนาการเรียนรู้ และการดำเนินชีวิตตามความจำเป็น

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2544) กล่าวว่า ผู้เรียนระดับอุดมศึกษา เป็นผู้ที่อยู่ในระยะผู้ใหญ่วัยรุ่น จึงเป็นผู้ที่มีอารมณ์ผันแปรที่ต้องการคำแนะนำให้ปรับพฤติกรรมให้ถูกต้องในด้าน

การเรียนมีความกระตือรือร้น สนใจบทเรียนที่แปลกใหม่ สนใจความคิดที่มีอุดมการณ์สนใจเรื่องที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและนำไปช่วยสังคมได้ ผู้เรียนระดับอุดมศึกษามาจากทุกสารทิศมาจากสิ่งแวดล้อม ทัศนคติ และวิถีชีวิตจากครอบครัวที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะพื้นฐานทางด้านวิชาการที่ได้รับมาจากโรงเรียนต่างๆ มีความแตกต่างกันมาก สถิติปัญญาส่วนใหญ่ก็อยู่ในระดับปานกลาง

ลักษณะของนิสิตนักศึกษา

องค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้เกิดความแตกต่างเรื่องการเรียนรู้อีกประการหนึ่ง ได้แก่ ลักษณะนิสิตนักศึกษาซึ่ง โจเซฟ คอฟฟ์แมน (Joseph Kauffman) ได้กล่าวถึง ลักษณะบางประการของนิสิตนักศึกษา เมื่อเข้าสู่มหาวิทยาลัยไว้ ดังนี้

1. นิสิตนักศึกษาเป็นผู้ที่แสวงหาความไว้วางใจในสังคม แต่ก็สงสัยเกี่ยวกับอุดมการณ์กับความเป็นจริงที่พบเห็นอยู่ในสังคม ซึ่งสั่นคลอนความรู้สึกที่อยากจะไว้วางใจพวกเขา นิสิตนักศึกษาได้พบแต่ความวุ่นวาย ความสับสน การคอร์รัปชันของผู้ใหญ่ในสังคม ความไม่เป็นระบบในสังคมและโลกรอบ ๆ ตัวเรา ทำให้นิสิตนักศึกษารู้สึกกลางแครงใจ

2. นิสิตนักศึกษา มีความสงสัยในอุดมการณ์ที่เป็นแบบแผน นิสิตนักศึกษาจึงใช้สัมพันธภาพระหว่างบุคคลเป็นแหล่งสำหรับหาจุดมุ่งหมายและความหมายที่เขาต้องการค้นหาในชีวิต

3. นิสิตนักศึกษามีความรู้สึกอย่างแรงกล้า ที่จะถูกรับเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่เขาจะเข้ามาแสวงหาความรู้ พวกเขาต้องการเป็นที่ยอมรับ ต้องการ ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ต้องการที่จะได้แบ่งปันกันในทุกเรื่อง รอบ ๆ ตัวเขา

4. นิสิตนักศึกษาเป็นผู้ที่มีความใจดี เป็นนักอุดมคติ แต่ก็ไม่รู้ลึกล้ำซึ่งนัก จึงทำให้กลัวว่าถ้าต้องให้บริการสังคมไปเป็นเวลานาน ๆ อาจทำให้ตนเองหมดความเป็นอิสระไปได้

5. นิสิตนักศึกษา มีความลังเลและไม่มั่นใจในตนเอง บางครั้งนึกตำหนิตนเอง ทำให้นิสิตนักศึกษาหึงเกลียดทั้งกลัวการถูกจับอันดับ การประเมินผล การเปรียบเทียบ การให้คะแนนในระบบมหาวิทยาลัย รวมทั้งกลัวว่าตนเองจะไม่แกร่งพอที่จะประสบความสำเร็จในสังคมที่มีแต่การแข่งขัน

6. นิสิตนักศึกษามีความสงสัยตนเอง เกี่ยวกับสถาบันการศึกษาที่เขาศึกษาอยู่ จึงมีแนวโน้มว่านิสิตนักศึกษาจะแครงใจและไม่ไว้วางใจ การบริหารในมหาวิทยาลัย รวมทั้งอาจารย์ของพวกเขา

7. นิสิตนักศึกษาเข้าสู่มหาวิทยาลัย ด้วยความตื่นเต้น กระหายและเต็มใจที่จะไฝหาความรู้ อย่างเต็มที่ถึงแม้ว่าพวกเขาอาจจะยังไม่เข้าใจว่าการเรียนในระดับอุดมศึกษาเป็นอย่างไรก็ตาม แต่ความคาดหวังและความตั้งใจเรียนจะลดลงไปอย่างรวดเร็วในช่วงแรก ๆ ของปีหนึ่ง ถ้านิสิตนักศึกษาพบความน่าเบื่อหน่ายและความไม่สนใจจากอาจารย์ผู้สอน รวมทั้งความไม่สัมพันธ์ของวิชาที่เรียนกับเป้าหมายในการประกอบอาชีพของตน

8. นิสิตนักศึกษามีความคาดหวัง การเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยจะทำให้พวกเขาได้เป็นตัวของตัวเอง และเป็นอิสระจากบิดามารดา และผู้ปกครอง (Kauffman, 1968: 16-27)

สำหรับนิสิตนักศึกษาไทยนั้น เตือนใจ ชิวภักดี (2516) ได้แบ่งประเภทได้ 2 กลุ่ม คือ

1. นิสิตนักศึกษาที่เข้ามาหาวิทยาลัยเพื่อต้องการเรียน ได้แก่ พวกที่เลือกเข้าเรียนในคณะ มหาวิทยาลัยที่ชอบและสอบเข้าได้ หรือพวกที่สอบเข้าเรียนในคณะที่ไม่ชอบแต่มีความต้องการที่จะเรียน นิสิตนักศึกษาพวกนี้ เมื่อเข้ามาเรียนแล้วจะตั้งใจเรียน ปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับที่ มหาวิทยาลัยวางไว้ มีความกระตือรือร้นในการศึกษา เพราะมีแรงจูงใจ คือ ความต้องการที่จะได้ปริญญาบัตร

2. นิสิตนักศึกษาที่เข้ามาเพราะความจำเป็น ได้แก่ พวกที่เข้ามาหาวิทยาลัยโดยฝืนความรู้สึกของตนเอง ซึ่งอาจจะเป็นเพราะถูกบังคับ ถูกกดดันจากบิดามารดาให้เรียนคณะที่ตนเองไม่ชอบ เพราะเป็นคณะที่บิดา มารดาเคยศึกษามาก่อน หรือเป็นคณะที่หางานง่าย นอกจากนี้ ยังมีนิสิตนักศึกษาที่เลือกเรียนตามเพื่อน เมื่อเข้าได้ก็จะไม่ค่อยชอบที่จะเรียนในคณะที่สอบได้ นิสิตนักศึกษาประเภทนี้ บางครั้งเป็นพวกที่ก่อปัญหาแก่มหาวิทยาลัย ไม่ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ ไม่ตั้งใจเรียน

ลักษณะของนิสิตนักศึกษาที่แตกต่างกันตามชั้นปีที่ศึกษา นั้น ทองเรียน อมรัชกุล (2525) กล่าวว่า

นิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่เริ่มเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัย หวังความสำเร็จในเชิงวิชาการ สนใจในการศึกษาหาความรู้ ความคิดต่าง ๆ ต้องการแสวงหาความเข้าใจตนเอง รวมทั้งแสวงหาเอกลักษณ์ของตนเอง มีความเป็นมิตร ผูกพันอยู่กับเพื่อน ชอบรวมกลุ่ม อยู่ในกลุ่มและเป็นผู้มีมนุษยธรรม สุภาพ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีความรู้สึกกลัวทั้งตื่นเต้น สนใจเข้าร่วมกิจกรรมทุกประเภทในมหาวิทยาลัย

นิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 2 เริ่มเกิดความไม่พอใจในมหาวิทยาลัย บางครั้งอาจรู้สึกเฉย ๆ เบื่อ ๆ ไม่นิยมยินร้ายต่อสภาพทั่วไปในมหาวิทยาลัย ทั้งนี้เพราะ เกิดความรู้สึกว่าถูกทอดทิ้ง ไม่ได้ความเอาใจใส่ จนเกิดความรู้สึกว่าตนเองขาดความรับผิดชอบ ดังนั้น จึงหาทางออกโดยสร้างกลุ่มย่อยขึ้นมาจนเกิดเป็นวัฒนธรรมเพื่อนฝูงขึ้น

นิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 3 มีความเป็นตัวของตัวเองที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะในลักษณะที่สูงมาก สำหรับกลุ่มปีที่ 3 ด้วยกันเอง อาจมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันออกไป มีความคิดเห็นไปในแนวเดียวกันเป็นส่วนใหญ่ มีค่านิยมคล้ายคลึงกัน และทุกคนส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ลักษณะที่คล้ายกับกลุ่มปี 2 คือ ความไม่พอใจมหาวิทยาลัยในด้านต่าง ๆ รวมทั้งมีข้อวิพากษ์วิจารณ์มหาวิทยาลัยด้วย

นิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 4 พวกนี้มีแนวโน้มที่จะเบนความสนใจออกไปจากมหาวิทยาลัยจะเข้ามาเพียงมีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย เริ่มตั้งแต่ไม่สนใจความเป็นอยู่ของนิสิตนักศึกษา รวมทั้งไม่ยอมรับระเบียบวินัยประเพณีของนิสิตนักศึกษาด้วยกัน โดยส่วนใหญ่จะสนใจเรื่องเกี่ยวกับเรื่องส่วนตัว โดยเฉพาะชีวิตภายหลังสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยไปแล้ว

วัฒนธรรมของนิสิตนักศึกษา

วัฒนธรรมของนิสิตนักศึกษา ซึ่งคอฟแมน (Joseph Kauffman) ได้กล่าวไว้มี 4 ลักษณะ คือ (1) กลุ่ม นิสิต นักศึกษา (Collegiate) (2) กลุ่ม อาชีพ (Vocational type) (3) กลุ่ม วิชาการ (Academic) และ (4) กลุ่มนอกกรอบแบบ (Non conformist) มีรายละเอียด ดังนี้

1. กลุ่มนิสิตนักศึกษา (Collegiate) ลักษณะกลุ่มนี้เป็นแบบชอบสมาคมมักจะเป็นนักศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่มาจากครอบครัวมีเงินหรือคนชั้นกลาง กลุ่มนี้สนใจชีวิตในสังคม การกีฬา การบำเพ็ญประโยชน์ สำหรับนักศึกษาในสหรัฐอเมริกา กลุ่มนักศึกษาส่วนใหญ่มักจะอยู่ตามบ้านของสังคมที่มีอักษรกรีกตัวย่อเป็นเครื่องเช่น กลุ่มภริษฐาน (Sorority) และภราดรชน (Fraternity) พวกนี้บางครั้งอาจจะต่อต้านอาจารย์ที่เน้นความต้องการที่จะพัฒนาสติปัญญา ส่วนนักศึกษาไทยจะพบว่า เป็นกลุ่มที่มาจากครอบครัวคนชั้นกลางหรือสูง เป็นครอบครัวที่มาจากสังคมดี เศรษฐกิจดี เป็นพวกที่เรียนรัฐศาสตร์ สังคมศาสตร์ ลักษณะทั่วไปจะเป็นคนที่มีน้ำใจช่วยเหลือสังคมได้ดี

2. กลุ่มอาชีพ (Vocation) กลุ่มนี้มักสนใจการฝึกฝนอาชีพโดยเฉพาะ ครอบครัวของกลุ่มนี้ส่วนใหญ่มาจากพื้นฐานของชนชั้นกรรมาชีพ พ่อค้า นักศึกษากลุ่มนี้จะมีทัศนคติว่าอุดมศึกษา คือสถาบันที่ให้โอกาสแก่เข้าในการสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ และยกสถานะทางสังคมให้ตน ฉะนั้นกลุ่มนักศึกษานี้มักจะเลือกสาขาวิชาทางวิศวกรรม ธุรกิจ บัญชี ครุศาสตร์ และเทคโนโลยี สำหรับนิสิตนักศึกษาในประเทศกลุ่มนี้สนใจวิชาเรียนต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการงานที่จะประกอบต่อไปในอนาคต พวกนี้มักจะมาจากครอบครัวที่พ่อแม่มีอาชีพเกี่ยวกับธุรกิจ การค้าขาย ลูกจ้าง บริษัท ซึ่งมีฐานะครอบครัวปานกลาง

3. กลุ่มวิชาการ (Academic) กลุ่มนักศึกษากลุ่มนี้มักจะมุ่งเน้นด้านสัมฤทธิ์ผลทางวิชาการ ส่วนใหญ่มาจากครอบครัวชั้นกลางและมีพ่อแม่ที่มีการศึกษาดี มักจะสนใจการศึกษา และเลือกสถาบันที่ดี ๆ มีชื่อเสียงที่เข้าได้ยาก เพื่อจะแข่งขันทางประสิทธิภาพทางการเรียน พวกนี้พยายามเรียนเพื่อให้ได้ปริญญาสูง ๆ ในสาขาที่ตนสนใจ มักไม่ชอบยุ่งเกี่ยวกับคนในสังคม มีเพื่อนน้อย บางครั้งอาจจะมีนิสัยเห็นแก่ตัวมุ่งผลประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าที่จะช่วยเหลือสังคมและคนอื่น ๆ ในสังคม

4. กลุ่มนอกกรอบแบบ (Non conformist) กลุ่มนักศึกษากลุ่มนี้จะไม่ยอมรับค่านิยมใด ๆ ของนักศึกษาทั้งสามกลุ่มดังกล่าวมาแล้ว เพราะพวกนี้จะสนใจในเรื่องความคิด และอุดมคติอย่างลึกซึ้ง และมักจะมีลักษณะที่เป็นปฏิปักษ์ต่อสถาบันและระบบต่าง ๆ กลุ่มนี้รวมทั้งกลุ่มที่เป็นนักกิจกรรมนิยม บุปผาชน และพวกที่ชอบการแตกแยก ซึ่งบางครั้งก็จะเป็นพวกที่อยู่เฉย ๆ แต่เมื่อไม่พอใจระเบียบต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยก็มักจะรวมตัวต่อต้านได้อย่างรวดเร็ว พวกนี้มักจะรวมตัวต่อต้านได้อย่างรวดเร็ว พวกนี้มักจะกลายเป็นผู้นำของสังคมนิสิตนักศึกษา และมักจะมีวิธีการที่จะทำให้กลุ่มนิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ทำตามใจตนเองได้ เนื่องจากกลุ่มพวกนี้จะคิดอะไรได้ฉับไว ฉลาด และมีทักษะการใช้ภาษาดี

กลุ่มสังคมย่อยของนักศึกษาที่มีผลกระทบไปสู่การเรียนการสอนของอาจารย์เพราะพฤติกรรมของนักศึกษาย่อมมีผลทำให้ต้องเลือกใช้วิธีการสอนให้สอดคล้อง ซึ่งมีสภาพแตกต่างกัน เช่น พวกกลุ่ม “นิสิตนักศึกษา” มีมากในชั้นของผู้สอน อาจารย์หากพึงเล็งเคร่งครัดในการสร้างเสริมสติปัญญาเต็มที่นักก็คงขัดข้อง เพราะธรรมชาติของกลุ่มนี้ไม่ค่อยสนใจเกี่ยวกับการเรียนมากนัก นิสิตนักศึกษากลุ่มนี้มุ่งพัฒนาตนเองให้เป็นกุลบุตรกุลสตรีมากกว่า และเป็นผู้มีประโยชน์ต่อสังคมมากกว่า ดังนั้น อาจารย์จะต้องเลือกแบบการสอนที่ทำให้ลักษณะนิสิตนักศึกษาที่สนใจทางด้านกิจกรรม เกิดความรู้สึกว่าอาจารย์มิได้ยึดเยียดวิชาการให้ การสอนจึงต้องเลือกเป็นงานกลุ่มให้โอกาสได้ทำงานร่วมกัน พุดจาสมาคมกับกลุ่ม ช่วยกันทำงาน หรือมีกิจกรรมให้ได้มีโอกาสไปสัมผัสสภาพชีวิตจริง สภาพงานจริง จึงจะทำให้กลุ่มนี้รู้สึกว่าตนได้ทำกิจกรรมบางอย่างควบคู่ไปกับการเรียนมากกว่ามาตั้งหน้าตั้งตารับวิชาการอย่างเดียว

นอกจากนี้ เอ็นทวิสเทิล (Entwistle อ้างในวัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2530) ได้ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของนิสิตนักศึกษา แยกตามสาขาวิชาต่าง ๆ ดังนี้ คือ

นักศึกษาสาขาวิชาอักษรศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มีลักษณะภาษาดี ค่านิยมทางสุนทรียศาสตร์ สูง เหตุผลเฉียบเฉียบขาด รุนแรง เอาแต่อารมณ์ มีบุคลิกภาพไม่แน่นอน และไม่ค่อยมีเหตุผลด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ

นักศึกษาสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ มีความสามารถด้านคำนวณสูง อารมณ์มั่นคงทัศนคติทางสังคมค่อนข้างไปทางอนุรักษ์นิยม เพราะมีระเบียบแบบแผน มีคุณค่าทางสุนทรียต่ำ แต่ความคิดทางการเมือง สังคมและเศรษฐกิจสูง

นักศึกษาสาขาสังคมศาสตร์ มักจะไม่ค่อยมักใหญ่ใฝ่สูง ใจคอค่อนข้างคับแคบ คุณค่าทางศาสนาค่อนข้างต่ำ เจ้าปัญญา และสนใจการเมืองและเศรษฐกิจสูง

จากการรวบรวมเกี่ยวกับลักษณะนิสิตนักศึกษาที่มีความแตกต่าง จุดมุ่งหมายและความมุ่งหมายและความมุ่งหวังต่อมหาวิทยาลัย ความแตกต่างด้านชั้นปีและสาขาวิชาที่ศึกษา จะเห็นได้ว่ามีส่วนส่งผลต่อความสำเร็จและการเรียนในมหาวิทยาลัยของนิสิตนักศึกษา

อาจกล่าวได้โดยสรุปเกี่ยวกับผู้เรียนจากข้อมูลข้างต้นได้ว่า ผู้เรียนในระดับอุดมศึกษามีลักษณะที่ค่อนข้างเฉพาะเป็นตัวของตัวเอง ในด้านการเรียนมีความกระตือรือร้น สนใจ บทเรียนที่แปลกใหม่ สนใจความคิดที่มีอุดมการณ์ มีความสามารถที่จะบูรณาการรายวิชาต่างๆ ในเชิงความคิดรวบยอดมากกว่ารายละเอียด และรู้จักเลือกสาระสำคัญมาเป็นสิ่งเรียนรู้เป็นนักปฏิบัติที่สามารถเชื่อมโยงทฤษฎีมาสู่การปฏิบัติได้ ตลอดจนมีความสามารถในการแสวงหาเครื่องมือทางศิลปะที่จะช่วยพัฒนาการเรียนรู้อุทิศ และการดำเนินชีวิตตามความจำเป็น

4. แบบการเรียนรู้

คำว่าแบบการเรียนรู้ (Learning styles) นั้นตามพจนานุกรมทางการศึกษาของแชฟไฟรท์ (Shafritz and others, 1988) ได้ให้ความหมาย แบบการเรียนรู้ว่าเป็นวิถีทางการเรียนของแต่ละบุคคลในการรับรู้ข้อมูลใหม่บางครั้งเรียกว่าแบบการคิด (Cognitive style) ซึ่งคล้ายกับ (Rowntree, 1981) กล่าวคือ ลักษณะนิสัยของนิสิตนักศึกษาในการแก้ปัญหาหรือการคิด การรู้และมีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายแบบการเรียนรู้ไว้ดังนี้

ชเม็ค (Schmeck, 1977) ได้ให้ความหมายว่า แบบการเรียนรู้เป็นเรื่องของผลที่เกิดจากการจัดกลุ่มของกิจกรรม การประมวลผลข่าวสารข้อมูล บุคคลแต่ละบุคคลจะใช้ก็ต่อเมื่อเผชิญกับสิ่งที่ต้องเรียนรู้

เดวิด อี ฮันท์ (David E. Hunt, 1979) ได้ให้ความหมายว่า แบบการเรียนรู้เป็นสิ่งที่อธิบายว่า ผู้เรียน เรียนอย่างไร ไม่ใช่ผู้เรียน เรียนอะไรมาบ้างแล้ว

แอนโทนี เอฟ กรีกอร์ซ (Anthony F. Gregorce, 1979) ได้ให้ความหมายว่า แบบการเรียนรู้ประกอบด้วยพฤติกรรมที่แตกต่างกัน ซึ่งใช้เป็นตัวบ่งชี้ว่าบุคคลเรียนอย่างไร และปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมของตนอย่างไร แบบการเรียนรู้ยังเป็นตัวแนะนำจิตใจของบุคคลทำงานอย่างไร

แอกเนส จี เรสเลอร์ และวิกเตอร์ เรสโมวิก (Agnes G. Rezler, Victor Resmovic, 1981) ได้ให้ความหมายว่า แบบการเรียนรู้ เป็นลักษณะที่แต่ละบุคคลรับรู้ และประมวลข้อมูลในสภาพต่างๆ ของการเรียนรู้

เดวิด เอ คอลบ์ (David A. Kolb, 1981) ได้ให้ความหมายว่า แบบการเรียนรู้เป็นเครื่องมือทางพันธุกรรม ประสบการณ์เดิม และความต้องการของสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน ทำให้เกิดการเรียนรู้ คือ ประสบการณ์เชิงรูปธรรม การสังเกตอย่างไตร่ตรอง การสร้างมโนทัศน์เชิงนามธรรม และการทดลองปฏิบัติ

เจมส์ ดับบลิว คีเฟ (Jame W. Keefe, 1984) ได้ให้ความหมายว่า แบบการเรียนรู้ประกอบด้วยองค์ประกอบด้านปัญญา ร่างกาย และอารมณ์ แบบการเรียนรู้ค่อนข้างคงที่ เป็นตัวบ่งชี้ว่าผู้เรียนรับรู้ มีปฏิสัมพันธ์ และตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมทางการเรียนอย่างไร

อาชัญญา รัตนอุบล (2538) ได้ให้ความหมายว่า แบบการเรียนรู้เป็นลักษณะทางด้านสติปัญญา จิตใจและพฤติกรรมเป็นการแสดงออกที่ผู้เรียนแต่ละคนเลือกชอบที่จะเรียนรู้

สำนักงานทรัพยากรการสอน (2541) ได้ให้ความหมายว่า แบบการเรียนรู้เป็นวิธีการเฉพาะที่แต่ละคนใช้ๆ ในการจัดกระทำข้อมูล โดยที่ความชอบแบบการเรียนนั้นจะครอบคลุมทั้งการเรียนและการสอนที่ส่งผลต่อกิจกรรมที่ผู้สอนเลือกใช้ในการสอนนักศึกษา

จากคำนิยามต่าง ๆ ที่กล่าวมา พอจะสรุปแบบการเรียนรู้ได้ว่าเป็นลักษณะวิธีการเรียนที่บุคคลอาศัยกระบวนการคิด ความรู้สึก ตลอดจนการรับรู้ ที่แต่ละคนตอบสนองต่อกิจกรรมการเรียนการสอนที่ตนเลือกชอบ

แบบการเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ

ข้อค้นพบทางการวิจัยบ่งชี้ว่า นิสิตนักศึกษาที่มีแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายในช่วงเวลา 30 ปีที่ผ่านมา นักจิตวิทยาการศึกษาได้ให้ความสนใจในเรื่องแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน นักการศึกษาได้สร้างแบบการเรียนรู้ ดังนี้

คอลบ (Kolb, 1971) นำเสนอทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Theory of experiential learning) เพื่อจัดประเภทของแบบการเรียนรู้ ทฤษฎีดังกล่าวได้กล่าวถึง กระบวนการเรียนรู้ และการปรับตัว ของแต่ละบุคคลรวมทั้งระบุบรรยากาศของการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับรูปแบบของแต่ละคน โดยสามารถอธิบายเป็นวงจรการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน คือ

1. ประสบการณ์เชิงรูปธรรม (Concrete experience) ในสถานการณ์การเรียนรู้หนึ่ง ๆ ในขั้นนี้จะมีลักษณะที่ยึดความรู้สึกของตนเองเป็นหลักมากกว่าจะใช้แนวความคิดอย่างมีระบบในการจัดการกับสถานการณ์ต่าง ๆ

2. การไตร่ตรอง (Reflective observation) ขั้นนี้มุ่งที่จะทำความเข้าใจกับประสบการณ์ต่าง ๆ ได้พบด้วยการสังเกตและไตร่ตรองจากหลาย ๆ แง่มุม จะเรียนรู้จากการเฝ้าดูและการฟัง

3. สรุปเป็นหลักการนามธรรม (Abstract conceptualization) เป็นการเรียนรู้ที่มุ่งใช้เหตุผลและความคิดมากกว่าการใช้ความรู้สึกในการเข้าใจสถานการณ์ต่าง ๆ สามารถสร้างความคิดรวบยอดใหม่ ๆ และจะเรียนรู้ด้วยการคิด

4. การทดลองปฏิบัติ (Active experimental) เป็นขั้นที่มุ่งนำเอาเทคนิคหรือความคิดรวบยอดใหม่ ๆ ที่สรุปได้ไปปฏิบัติจริงในสถานการณ์ต่าง ๆ เป็นการเรียนรู้จากการกระทำ

จากทฤษฎีดังกล่าว คอลบ (Kolb) ได้แบ่งแบบการเรียนรู้ออกเป็น 4 แบบ คือ ได้แก่

1. แบบคิดออกเนกนัย (Divergent) เป็นแบบการเรียนรู้ที่เป็นประสบการณ์ความรู้สึก ความเข้าใจกับประสบการณ์ที่ตนได้รับ ผู้เรียนแบบนี้มีความสามารถในการรับรู้และสร้างจินตนาการต่าง ๆ ขึ้นเอง สามารถไตร่ตรองจนมองเห็นภาพรวมจะทำงานได้ดีในสถานการณ์ที่ต้องการความคิดหลากหลาย จะให้ความสนใจต่อบุคคล วัฒนธรรมต่าง ๆ มีความเชี่ยวชาญพิเศษในด้านศิลปะ เป็นผู้ที่มีพื้นฐานทางมนุษยศาสตร์และศิลปศาสตร์

2. แบบซึมซับ (Assimilative type) มีลักษณะเด่นในด้านการไตร่ตรอง มีความสามารถในการสรุปเป็นแนวคิดสนใจในทฤษฎีต่าง ๆ มีความเข้าใจในหลักการเชิงนามธรรมมากกว่าลงมือปฏิบัติ บุคคลประเภทนี้ส่วนมากเป็นนักศึกษาในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์

3. แบบเอกนัย (Convergent type) มีความสามารถสูงด้านแนวคิดนามธรรม ทดลองปฏิบัติจริง สามารถสรุปหาวิธีการที่ดีที่สุดที่จะนำไปใช้แก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ เป็นผู้ใช้เหตุผล ชอบทำงานกับวัตถุมากกว่าบุคคล มีความสนใจในสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะ

4. แบบปฏิบัติ (Accommodation) เป็นแบบเน้นการนำความคิดไปทดลองปฏิบัติ และแสวงหาประสบการณ์มักทำงานได้ดีในสถานการณ์ที่ต้องใช้การปรับตัว มีแนวโน้มที่จะแก้ปัญหาด้วยวิธีการที่ตนคิดขึ้นเอง ชอบลองผิดลองถูก

กราซา และ ไรช์แมน (Grasha and Reichman, 1985) ได้ศึกษาตัวแปรหรือสถานการณ์กับสภาพภายในตัวผู้เรียน และองค์ประกอบทางด้านสภาพแวดล้อมทางการเรียนมาประกอบกันเพื่อใช้อธิบายแบบการเรียนที่ผู้เรียนชอบ โดยแบ่งเป็น 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านกระบวนการคิด เกี่ยวกับวิธีการเรียน การรับรู้ การจำ เป็นต้น
2. ด้านระหว่างบุคคล เกี่ยวกับการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบุคคล เช่น บทบาทการเป็นผู้นำหรือคนเด่นในกลุ่ม
3. ด้านประสาทสัมผัส เกี่ยวกับวิธีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ด้วยการดู การฟัง การสัมผัส เป็นต้น
4. ด้านคุณลักษณะภายในตัวบุคคล เช่น ความต้องการ แรงจูงใจ การคาดหวัง การตั้งเป้าหมาย เป็นต้น
5. ด้านสิ่งแวดล้อม เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เช่น สภาพห้องเรียน การจัดที่นั่ง เวลาเรียน อุณหภูมิห้อง

จากตัวแปรและสถานการณ์ดังกล่าว กราซา และ ไรช์แมน (Grasha and Reichman) จึงได้สร้างแบบสำรวจแบบการเรียนของผู้เรียน (Learning style inventory) ซึ่งเป็นการวัดความรู้สึก การปฏิบัติและทัศนคติที่มีต่อการเรียน รูปแบบห้องเรียน วิธีสอน ครู และกลุ่มเพื่อนในชั้นเรียน (Partridge, 1983) แบ่งผู้เรียนเป็น 6 แบบ ได้แก่

1. แบบอิสระ (Independent) ผู้เรียนแบบที่ชอบคิดด้วยตนเอง ชอบทำงานด้วยความคิดเห็นของตนเอง ยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น ๆ ในชั้นเรียน ผู้เรียน กลุ่มนี้ ตั้งใจเรียนเนื้อหาวิชาสำคัญ
2. แบบพึ่งพา (Dependent) ผู้เรียนแบบนี้ มีความอยากรู้อยากเห็นทางวิชาการน้อยมาก เรียนรู้เฉพาะสิ่งที่กำหนดไว้ให้เรียนเท่านั้น ผู้เรียนประเภทนี้มองอาจารย์และเพื่อนร่วมชั้นเรียนเป็นแหล่งความรู้ และแหล่งที่ช่วยเหลือเขาได้ พยายามที่จะแสวงหาคนที่มีความสามารถที่จะแนะนำเขาได้ และต้องการที่จะรับคำสั่งหรือบอกให้ทำ
3. แบบร่วมมือ (Collaborative) ผู้เรียนแบบนี้ เป็นคนที่มีความรู้สึกว่าเขาจะสามารถเรียนรู้ได้ดีมากที่สุดด้วยการร่วมกันแสดงความคิดเห็น และร่วมใช้ความสามารถที่ทุกคนมีอยู่ ชอบทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยมีความเห็นว่าห้องเรียนเป็นที่เหมาะสมกับการพบปะปฏิสัมพันธ์ (Social interactions) พร้อมกับเรียนรู้วิชา
4. แบบหลีกเลี่ยง (Avoidance) ผู้เรียนแบบนี้จะมีพฤติกรรมที่ไม่สนใจเรียนในเนื้อหาวิชาในชั้นเรียน ไม่มีส่วนร่วมกับนักศึกษาคนอื่น ๆ และอาจารย์ในชั้นเรียน ไม่สนใจสิ่งที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน มีทัศนคติต่อห้องเรียนไม่น่าสนใจ
5. แบบแข่งขัน (Competitive) ผู้เรียนแบบนี้ พยายามเอาชนะเพื่อน ๆ โดยที่จะทำอะไรให้ดีกว่าคนอื่น ๆ รู้สึกว่าต้องแข่งขันกับคนอื่น ๆ เพื่อได้รับคำชม คำยกย่อง ความสนใจจากอาจารย์

เขาคิดว่าห้องเรียนเป็นสนามแข่งขันจะต้องแพ้ ชนะ และผู้เรียนแบบนี้จะคิดเสมอว่าตัวเองต้องเป็นผู้ชนะด้วยการได้คะแนนที่ดี

6. แบบมีส่วนร่วม (Participant) ผู้เรียนแบบนี้ต้องการเรียนรู้เนื้อหาวิชา ชอบเข้าห้องเรียน มีความรับผิดชอบในการเรียน พยายามรับรู้ให้มากที่สุดจากชั้นเรียน ให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วม กับผู้อื่นในการทำในสิ่งที่ตกลงไว้ร่วมกัน เขามีความรู้สึกว่าควรจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชั้นเรียน ให้มากที่สุด แต่จะมีส่วนร่วมน้อยมาก ถ้าหากกิจกรรมนั้นเป็นกิจกรรมนอกหลักสูตร หรือกิจกรรม ที่มีเกี่ยวข้องกับแบบการเรียน

แมนน์ (1970) ได้ศึกษาพฤติกรรมการเรียนของนักศึกษาในห้องเรียนโดยทำการศึกษา เกี่ยวกับอารมณ์ และ ทักษะคติของผู้เรียน และได้แบ่งพฤติกรรมการเรียนของนักศึกษาออกเป็น 8 แบบ ได้แก่ (แปลโดย ประโยชน์ คุปต์กาญจนากุล อ้างถึงใน อุไรรัตน์ ศรีสวย, 2527)

1. แบบยินยอม (The complaint students) เป็นแบบยอมตามและให้เป็นที่พอใจของครู และเพื่อน ผู้เรียนแบบนี้จะยึดความสำคัญของงานเป็นหลัก (Task oriented) ไม่สนใจประสบการณ์ อื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับงานที่อาจารย์ได้มอบหมายให้ทำ เพราะถือว่าอาจารย์เป็นผู้ให้คะแนน ผู้เรียนจะ ทำตามคำสั่งที่กำหนดมากกว่าความรู้สึกอยากจะทำ จะตั้งใจทำงานเพื่อให้ถูกใจอาจารย์ ผู้ปกครอง และเพื่อน ๆ

2. แบบวิตกกังวล (The anxious dependent students) อาจารย์ผู้สอนควรให้ความสนใจ กับผู้เรียนแบบนี้ พวกเขาจะทำอะไรโดยอาศัยอาจารย์ทั้งด้านความรู้ และความช่วยเหลือจะมีความ วิตกกังวลในเรื่องการวัดผล จะรู้สึกว่าตนไม่มีความสามารถทำและผสมผสานกับแรงกดดันจาก ปัญหาอื่น ๆ ทางบ้านจะสร้างให้เกิดความวิตกกังวลอย่างมาก ซึ่งจะมีผลกระทบต่อคะแนนด้วย

3. แบบท้อใจ (The discouraged workers) ผู้เรียนแบบนี้จะรู้สึกไม่พอใจตัวเองเมื่อทำผิด หรือบกพร่อง ก็จะโทษตัวเอง ไม่เห็นความดีของตัวเอง มีทัศนคติต่อตนเองในทางลบ ท้อแท้ ชอบดูถูกตนเอง ไม่เป็นที่ชื่นชมของเพื่อนในกลุ่ม เพราะทัศนคติของเขาจะเอาตนเองเป็นหลัก มักยก ปมด้อยมาพาดพิงกับผลการเรียน มากกว่าจะสร้างปมเด่น เพื่อลดปมด้อย

4. แบบอิสระ (The independents) ผู้เรียนกลุ่มนี้มีลักษณะความเป็นผู้ใหญ่สูง มีสติปัญญา ดี มีความรับผิดชอบ เชื่อมั่นในตนเอง เป็นอิสระในตัวเอง สามารถมองเห็นความสัมพันธ์ของการ เรียน วัตถุประสงค์และการทำงานอย่างมีความคิดสร้างสรรค์

5. แบบวีรบุรุษ (The Heroes) เป็นพวกแนวหน้า สร้างชื่อเสียงให้เป็นที่รู้จักทางด้านการ เรียนกับบทบาทในการประท้วงต่อต้าน ผลงานในกลุ่มนี้จะออกมาที่ประเภทสร้างสรรค์ และต่อต้าน ก่อให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรง พยายามทำเอกลักษณ์โดยการแสดงออก เพื่อความภาคภูมิใจใน สิทธิและหน้าที่และอำนาจของตน

6. แบบลอบยิง (The snipers) ผู้เรียนแบบนี้มักมองโลกในแง่ร้าย เกี่ยวกับความสามารถ ของตนเอง ไม่ได้เห็นประโยชน์ของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับอาจารย์ มีความภูมิใจในตนเอง ระดับต่ำเป็นพวกหลบหลีก สร้างความขัดแย้งกับอาจารย์

7. แบบแสวงหาความสนใจ (The attention seekers) ผู้เรียนแบบนี้เน้นด้านสังคมมากกว่าด้านสติปัญญา ต้องการสร้างความสัมพันธ์กับอาจารย์และเพื่อน ๆ ด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น พูดคุย แสดงตัว คุยโม้ และเรื่องตลก เพื่อก่อให้เกิดความสนใจเป็นที่ยอมรับในหมู่เพื่อนฝูง เพื่อบดบังความสนใจทางพุทธิปัญญาหรือทางวิชาการ

8. แบบสงบเงียบ (The silent student) ผู้เรียนแบบนี้ไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการอภิปรายในชั้นเรียน พูดน้อยเงียบเฉย ไม่แสดงออกทั้งนอกและในชั้นเรียน มีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอนน้อย ไม่ชอบทำกิจกรรม

ฟิลลิป แอล แบนด์ และคณะ (Phillip L. Bandt and Other, 1974) โดยแบ่งแบบการเรียนรู้ โดยนำพื้นฐานมาจากการรวมทักษะและความสามารถผู้เรียน (ประโยชน์ คูปต์กาจนากุล, 2525) โดยแบ่งแบบการเรียนรู้ของนักศึกษาไว้ 12 แบบ คือ

1. แบบนักเล่นกล (The illusionist) สนใจในการทำคำตอบที่ถูกต้องรวดเร็ว ชอบเขียนสรุปคำบรรยายให้สั้น สะดวก เข้าใจง่าย ตั้งใจเล่าเรียน จะทบทวนหนังสือแต่ละบทและทำเครื่องหมายหรือจดไว้ เวลาส่วนใหญ่ใช้ในการเรียนรู้แต่จะเรียนรู้ได้เพียงเล็กน้อย

2. แบบใฝ่สันติภาพ (The pacifist) จะเรียนไปตามระบบ ไม่ได้ใช้ความคิด เวลาเรียนเพื่อฝัน หวังความจริง ในชั้นเรียน จะจดทุกสิ่งทุกอย่าง ทันทีที่ได้ฟังหลักจากนั้นจะไม่สามารถจะจำได้

3. แบบมนุษย์เจ้าความคิด (The idea man) มีความคิดของตนเองต่อหัวข้อ มักจะมีคำถามที่ทำท่าในชั้นเรียน ไม่ชอบศึกษาด้วยตนเองอย่างลึกซึ้ง ผู้เรียนแบบนี้จะมีข้อมูลน้อย พวกนี้จะได้เปรียบในรายวิชากว้าง ๆ แต่ไม่ชอบเรียนรู้ข้อเท็จจริง ที่จะใช้สนับสนุนแนวคิดของเขา

4. แบบนักสืบ (The delective) อุทิศแสวงหารายละเอียดทุกอย่าง ที่เขาขยัน เขาก็ไม่สามารถทำใจสงบ ที่นอกเหนือจากที่จดได้ ทำให้สามารถรับรู้ในประเด็นที่กว้างและหลักการสำคัญ

5. แบบนักโทษทางปัญญา (The cognitive prisoner) จำกัด ขอบเขตตัวเอง กับความจำ มักประสบปัญหาในการหาความรู้ไปประยุกต์ใช้ มีวิธีเป็นที่ไร้ความสามารถน้อย

6. แบบช่างานัญเฉพาะ (The technician) พวกนี้มีความสามารถในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ในเชิงประดิษฐ์ มักมีปัญหากการเรียนมุ่งความรู้ เพราะเขามักให้ความสนใจกับการระลึกได้ใช้ประสบการณ์มากกว่าความรู้เดิม

7. แบบโดดเดี่ยว (The isolation) รับรู้สิ่งต่าง ๆ มาก แต่ไม่สามารถเปรียบเทียบความแตกต่างของแนวคิดเหล่านี้ไว้ ไม่สามารถรวบรวมประเด็นเพื่อเป็นความคิด เสนอตอบโต้ได้ เขาจะแยกความรู้ออกเป็นส่วนตัว พวกนี้จึงมีการประสานความรู้เข้าด้วยกัน ให้เกิดความคิดใหม่

8. แบบนักปรับปรุง (The revisionist) มีแนวคิดที่แน่นอนมีค่านิยม จะพิจารณาต่อทุกส่วนที่เขาควรจะเรียนการเรียนรู้ประเภทนี้ นำไปสู่การเรียนรู้ในสิ่งที่ต้องเลือกเฟ้น ดังนั้น มักจะพบปัญหาในการเรียนบ่อย ๆ หากจะทำงานให้ดีจะต้องพัฒนาเหตุผลให้ได้ชัดเจนในทันทีที่ยึดถือ

9. แบบมายา (The shadow) เรียนแบบท่องจำพยายามหลีกเลี่ยงการศึกษาแบบเครื่องเครียด จะรีบอ่านคำถามในการสอนให้รวดเร็วที่สุด ผู้เรียนแบบนี้ไม่อาจจะทำหน้าที่การงานได้ดี ไม่สามารถศึกษาชั้นบัณฑิตศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

10. แบบปิดบัง (The mask) ปิดบังตัวเองระหว่างที่เรียนรัฐวิชาการ เช่น แสดงให้เห็นถึงความสับสน ความหมดหวัง ยืมสมุดรายวิชาผู้อื่น ให้ผู้อื่นทำงาน พยายามทำให้เพื่อนคนหนึ่งเสียอย่างเต็มที่

11. แบบนักปฏิบัติ (The pragmatist) พยายามค้นหาสิ่งที่เขามุ่งหวังในการเรียนทุกวิถีทางเชิงปฏิบัติ การเลือกสาขาเรียนอย่างระมัดระวัง มีแบบการเรียนที่มีประสิทธิภาพสูง ทำงานที่รับมอบหมายดี แต่จะมีประสิทธิภาพน้อย ในกระบวนการเรียนรู้ในเชิงวิชาการ

12. แบบนักสร้างสรรค์ (The innovator) สร้างความรู้สึกส่วนตัวอยู่นอกเหนือสิ่งที่เขาเรียนรู้ซึ่งหมายถึง แนวทางการวิเคราะห์ และเข้าใจเนื้อหาละเอียดถี่ถ้วนไป อ่อนโยนต่อความแตกต่างระหว่างความรู้และความคิดเห็นมักจะสับสนในรายวิชาพื้นฐานที่มุ่งความรู้กว้าง ๆ แต่จะประสบผลสำเร็จในรายวิชาเฉพาะที่สูงขึ้น

เรสเลอร์ และ เฟรนช์ (Rezler and French ,1975 อ้างถึงใน พรชูลี อาชวอำรุง 2535) ได้กำหนดทฤษฎีว่าด้วยแบบการเรียนโดยเป็นมิติและองค์ประกอบต่าง ๆ โดยแบ่งแบบการเรียนเป็น 6 แบบ คือ

1. แบบนามธรรม (Abstract) แบบนี้ชอบเรียนเกี่ยวกับทฤษฎี สมมติฐานซึ่งเกี่ยวกับกฎและมโนทัศน์

2. แบบรูปธรรม (Concrete) แบบนี้ชอบการเรียนที่สามารถมองเห็น และสัมผัสได้จริง จึงชอบการฝึกทักษะ

3. แบบรายบุคคล (Individual) แบบนี้ชอบทำงานเกี่ยวกับตนเองไม่สัมพันธ์กับผู้อื่น มั่นใจตัวเองสูง มีความคิดอ่านเป็นอิสระไม่อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์

4. แบบระหว่างบุคคล (Interpersonal) แบบนี้ชอบเรียนโดยอาศัยความสัมพันธ์กับผู้อื่น และชอบการร่วมมือกับเพื่อนนักศึกษาและอาจารย์สูง มักอาศัยกฎเกณฑ์เป็นแนวทางในการเรียน

5. แบบตามโครงสร้างของผู้สอน (Teacher structure) แบบนี้ชอบเรียนในชั้นเรียนตามประมวลรายวิชา วัตถุประสงค์ การประเมินผล และนิยมการกำหนดตารางทำงานโดยผู้สอนอย่างชัดเจน

6. แบบตามโครงสร้างของนิสิตนักศึกษา (Student structure) ชอบการเรียนโดยสัมพันธ์กับการกำหนดวัตถุประสงค์ ตารางเวลา การประเมินผล และทำงานร่วมกันในหมู่นิสิตด้วยตนเอง โดยมีผู้สอนเป็นผู้เฝ้าอำนาจ

ชเมค (Schmeck, 1988) ศึกษาวิจัยแบบการเรียน โดยนำองค์ประกอบของการเคลื่อนไหวทัศนคติและมีความสัมพันธ์กับบุคลิกภาพของผู้เรียน และผู้สอน โดยมีแบบการเรียนแบ่งเป็น 3 มิติคือ

1. แบบลึก (Deep) แบบนี้ค้นหามโนทัศน์ โดยจัดกลุ่มสาระวิชา เปรียบเทียบและจับกลุ่มตรงกันข้ามการเรียนรู้เป็นการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินผลสรุป
2. แบบขยายความ (Elaborative) แบบนี้เป็นการเรียนที่เหมาะสมกับแต่ละคน ใช้ความคิดส่วนตัวการอ้างอิงด้วยตนเอง ยกตัวอย่าง แปลความจากภาพลักษณ์ มักเป็นการประยุกต์ พัฒนาบุคลิกภาพและทักษะทางสังคมตลอดจนความเข้าใจในตนเอง
3. แบบตื้น (Shallow) แบบนี้ใช้กลวิธีการจำ เป็นหลักในการเรียน โดยการท่องบททวนซ้ำไปซ้ำมา ผลการเรียนรู้อยู่ในรูปของการบรรยายสิ่งที่ศึกษา และคัดลอกมาจากตำราและการบรรยายของผู้สอน

แคนฟิลด์ (Canfield, 1992 อ้างถึงในนิภา ไชยภูมิ และอาชัญญา รัตนอุบล, 2537) ได้แบ่งแบบการเรียนรู้ตามองค์ประกอบทางด้านอารมณ์ และความรู้สึก (Affective component) ที่จูงใจให้ผู้เรียนเลือกเรียน 4 ด้าน ได้แก่

1. ด้านสภาพการเรียนรู้ หมายถึง สภาพการณ์การเรียนหรือบริบทของการเรียนการสอนที่ผู้เรียนชอบ ซึ่งจำแนก 8 ประเภท ได้แก่ ความต้องการทำงานกับกลุ่มเพื่อน ความต้องการข้อมูลที่เป็นระบบ (Organization) ความต้องการวางเป้าหมายของตนเอง (Goal setting) ความต้องการการแข่งขัน (Competition) การต้องการสัมพันธ์ภาพกับครู (Instructor) ความต้องการรายละเอียดของข้อมูล (Detail) ความต้องการอิสระในการทำงาน (Independence) และความต้องการใช้อำนาจหน้าที่ของครู (authority)
2. ด้านขอบเขตความสนใจ เป็นการกล่าวถึงลักษณะเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ของหลักสูตร วัตถุประสงค์โดยทั่วไปของการเรียน หรือรายวิชา หรือการทำงานต่าง ๆ ซึ่งแบ่งได้ 4 ประเภท ได้แก่ ด้านความสนใจเกี่ยวกับตัวเลข (Numeric) เกี่ยวกับการใช้ภาษา (Qualitative) เกี่ยวกับสิ่งไม่มีชีวิต (Inanimate) เกี่ยวกับผู้คน (People)
3. ด้านวิธีเรียน เป็นการกล่าวถึงการใช้ประสาทสัมผัสและรูปแบบในการรับข้อมูลเข้ามาเพื่อการเรียนรู้ตามความถนัดหรือความชอบของแต่ละคน แบ่งได้ 4 ประเภท ได้แก่ การฟัง (Listening) การอ่าน (Reading) การใช้ภาพหรือของจริง (Iconic) และ การลงมือปฏิบัติจริง (Direct experience)
4. ด้านระดับความคาดหวัง หมายถึง ความต้องการของแต่ละคนต่อผลการปฏิบัติงานว่าอยู่ในระดับใด ระดับความคาดหวังของผู้เรียนแต่ละคนแสดงให้เห็นถึงอัตมโนทัศน์หรือแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักเรียนแต่ละคนได้ ระดับความคาดหวังแบ่งได้ 4 ระดับ ได้แก่ ระดับดีมาก (A-expectation) ระดับดี (B-expectation) ระดับปานกลาง (C-expectation) และระดับควรปรับปรุง (D-expectation)

จากองค์ประกอบข้างต้น แคนฟิลด์ (Canfield) ได้ศึกษาลักษณะของผู้เรียนโดยเลือกศึกษาเพียงบางองค์ประกอบ และได้ลักษณะของผู้เรียน 9 ลักษณะดังนี้

1. กลุ่มสังคม (Social) ผู้เรียนกลุ่มนี้ไม่ชอบการปฏิบัติงานที่ต้องทำเพียงคนเดียว มักจะสร้างกลุ่มขึ้นมาเองตามความชอบเพื่อให้มีโอกาสในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนด้วยกันหรือกับครูผู้สอน ชอบการเรียนแบบอภิปรายกลุ่มเล็ก ๆ และการทำงานเป็นทีม
2. กลุ่มอิสระ (Independent) ผู้เรียนกลุ่มนี้ชอบการทำงานตามลำพังโดยใช้จุดมุ่งหมายของตนเองต้องการให้ครูใช้เทคนิคการสอนแบบให้เลือกเรียนด้วยตนเองและชอบการเรียนที่ต้องอาศัยการควบคุมตนเอง
3. กลุ่มประยุกต์ (Applied) ผู้เรียนกลุ่มนี้ชอบทำกิจกรรมที่ต้องลงมือปฏิบัติเอง ชอบให้มีการสอนแบบฝึกปฏิบัติ ชอบการศึกษานอกสถานที่ และการทำงานในห้องทดลอง
4. กลุ่มความคิดรวบยอด (Conceptual) ผู้เรียนกลุ่มนี้ชอบทำงานที่ต้องใช้การรวบรวมความคิด ชอบการอ่าน ไม่ชอบให้มีการสอนแบบลงมือปฏิบัติจริงหรือแบบเข้าสังคม
5. กลุ่มกลาง (Neutral preference) ผู้เรียนกลุ่มนี้เป็นพวกที่ไม่ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบที่จูงใจให้เรียนในด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ พวกนี้มีความสามารถโดยทั่ว ๆ ไป ชอบการสอนที่ใช้เนื้อหาและวิธีการแบบกว้าง ๆ หลากอย่าง การทำให้ผู้เรียนกลุ่มนี้เกิดความเอือมระอาหรือเกิดความสนใจในบทเรียนจึงทำได้ค่อนข้างยาก
6. กลุ่มสังคมและการประยุกต์ (Social applied) ผู้เรียนกลุ่มนี้ชอบสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนและผู้สอนในกิจกรรมที่ต้องลงมือปฏิบัติจริง ชอบการสอนแบบแสดงบทบาทสมมติ ชอบการแก้ปัญหาเป็นกลุ่ม ไม่ชอบกิจกรรมที่ต้องทำคนเดียว หรือการเรียนด้วยตนเองที่ต้องการใช้อ่านหรือการใช้ภาษา
7. กลุ่มสังคมและความคิดรวบยอด (Social conceptual) ผู้เรียนกลุ่มนี้ชอบการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนด้วยกันหรือกับครู ชอบกิจกรรมที่ต้องมีการใช้ภาษาหรือการใช้ความคิดรวบยอดในการจัดระบบข้อมูล ชอบให้มีการสอนแบบที่ใช้ความสมดุลระหว่างการบรรยายและการอภิปราย ไม่ชอบการทำงานคนเดียวหรือการลงมือปฏิบัติจริง
8. กลุ่มอิสระและการประยุกต์ (Independent applied) ผู้เรียนกลุ่มนี้ชอบทำงานตามลำพังตามจุดมุ่งหมายของตนเอง ชอบเรียนในสิ่งที่สัมพันธ์กับการลงมือปฏิบัติจริง ชอบทำงานในห้องทดลอง หรือการได้ลงมือปฏิบัติจริงโดยไม่มีการควบคุม ไม่ชอบการทำงานที่ต้องมีการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ไม่ชอบการทำงานที่ต้องมีการใช้ภาษาหรือความคิดรวบยอดในการจัดระบบข้อมูล
9. กลุ่มอิสระและความคิดรวบยอด (Independent conceptual) ผู้เรียนกลุ่มนี้ชอบทำงานตามลำพังตามจุดมุ่งหมายของตนเอง ชอบใช้ความคิดรวบยอดในการจัดระบบข้อมูล ชอบให้มีการสอนแบบให้อิสระในการอ่าน การค้นคว้าวรรณกรรม การวิจารณ์ ไม่ชอบ กิจกรรมที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และการลงมือปฏิบัติจริง

เฟลเดอร์ และ ซิลเวอร์แมน (Felder & Silverman, 1988, 1993) ได้นิยามประเภทของแบบการเรียนรู้ตามลักษณะและวิธีที่ผู้เรียนรับและจัดกระทำข้อมูล โดยการตอบคำถาม 5 ข้อ ดังนี้

1. ข้อมูลประเภทใดที่ผู้เรียนชอบที่จะรับเข้าระหว่างข้อมูลที่รับเข้าได้จากประสาทสัมผัสภายนอก เช่น ภาพ เสียง การสัมผัสทางกายภาพ หรือข้อมูลที่รับเข้าได้จากภายใน หรือญาณหยั่งรู้ เช่น ความจำ ความคิด การหยั่งรู้ ลางสังหรณ์ เป็นต้น

2. รูปแบบหรือวิธีใดที่ผู้เรียนสามารถรับข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุดของข้อมูลประเภทประสาทสัมผัส ระหว่างข้อมูลที่รับเข้าโดยการมอง เช่น ภาพ แผนภูมิ กราฟ การแสดงสาธิต หรือข้อมูลที่รับเข้าในลักษณะของคำ เช่น เสียง งานเขียน คำพูด สูตรต่าง ๆ

3. การจัดระบบระเบียบข้อมูลแบบใดที่ผู้เรียนรู้สึกสะดวกสบายมากที่สุดระหว่างข้อมูลที่จัดแบบนิรนัย หรือข้อมูลที่จัดแบบอุปนัย

4. ผู้เรียนชอบที่จะจัดกระทำกับข้อมูลแบบใด ระหว่างแบบลงมือปฏิบัติ โดยการมีส่วนร่วมในการในกิจกรรมนั้น ๆ และได้มีการอภิปราย หรือ จัดกระทำต่อข้อมูลแบบไตร่ตรองโดยได้มีการพิจารณา

5. ผู้เรียนมีวิธีทำความเข้าใจข้อมูลอย่างไร ระหว่างการทำความเข้าใจแบบเป็นส่วน ๆ และการทำความเข้าใจแบบทั้งหมด

จากคำถาม 5 ข้อข้างต้นสามารถแบ่งแบบการเรียนรู้ออกเป็น 5 มิติ ดังนี้

1. ด้านการรับรู้ (Perception) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่พัฒนามาจากทฤษฎีของคาร์ลจุง (Carl Jung) ที่กล่าวถึงการรับรู้ของมนุษย์ซึ่งมี 2 ทาง ได้แก่การรับรู้โดยประสาทสัมผัส และการรับรู้โดยญาณ การรับรู้โดยประสาทสัมผัสรวมถึงการรับรู้จากการสังเกต การรับเอาข้อมูลผ่านทางประสาทสัมผัสต่าง ๆ ส่วนการรับรู้โดยญาณเป็นการรับรู้ในทางอ้อม เช่น การครุ่นคิด การจินตนาการ ลางสังหรณ์ ปกติมนุษย์ทุกคนใช้ความสามารถดังกล่าวในการเรียนรู้อยู่แล้ว เพียงแต่คนส่วนมากมักชอบลักษณะใดลักษณะหนึ่งมากกว่า ดังนั้น ลักษณะของผู้เรียนตามมิติการรับรู้แบ่งได้ 2 แบบ ได้แก่

1.1 ผู้เรียนแบบประสาทสัมผัส (Sensing learner) ผู้เรียนประเภทนี้จะชอบข้อมูลที่มากระทบกับประสาทสัมผัส ชอบการเรียนรู้กับสิ่งที่เกิดจากความจริง หรือการสังเกต ไม่เกี่ยงงานที่มีรายละเอียด แต่ไม่ชอบการสับเปลี่ยนหรือความซับซ้อน จึงชอบแก้ปัญหาตามขั้นตอนที่ได้มีการกำหนดไว้แล้ว ชอบเรียนวิชาที่มีความเกี่ยวข้องกับความเป็นจริง ส่วนในด้านการทำงานคนกลุ่มนี้จะทำงานช้าแต่มีความระมัดระวังสูง

1.2 ผู้เรียนแบบญาณหยั่งรู้ (Intuitive learner) ผู้เรียนประเภทนี้ชอบข้อมูลที่เกิดจากภายในผ่านออกมาทางความทรงจำ การไตร่ตรอง และจินตนาการ ชอบการคิด และตีความ ชอบเรียนรู้ทฤษฎี ชอบความหลากหลาย และไม่เกี่ยงเรื่องความซับซ้อน แต่มักจะเป็อกับงานที่มีรายละเอียดมากเกินไปที่ก่อให้เกิดความซ้ำซาก ในด้านการทำงานคนกลุ่มนี้จะทำงานเร็วแต่ขาดความระมัดระวัง

2. ด้านการนำเข้าข้อมูล (Input) เป็นทางเข้าของข้อมูลที่ผู้เรียนรับเข้าผ่านทางตา หรือทางหู ได้แก่

2.1 ผู้เรียนแบบการมอง (Visual learner) ผู้เรียนประเภทนี้จะชอบรับข้อมูลจากสิ่งที่มองเห็นได้ เช่น รูปภาพ ภาพยนตร์ แผนภาพ กราฟ แผนผัง การแสดง เป็นต้น และจะจำได้ดีในสิ่งที่เรียนรู้จากการมอง

2.2 ผู้เรียนแบบถ้อยคำภาษา (Verbal learner) ผู้เรียนประเภทนี้จะชอบที่จะรับข้อมูลจากสื่อที่เป็นภาษา เช่น งานเขียน คำพูด สูตรทางคณิตศาสตร์

3. ด้านการจัดระบบข้อมูล (Organization) ได้แก่

3.1 ผู้เรียนแบบอุปนัย (Deductive learner) ผู้เรียนประเภทนี้จะเรียนโดยการศึกษาค้นคว้าจากกรณีย่อยก่อน โดยใช้วิธีสังเกต ดูผลการทดลอง หรือตัวอย่างที่เกิดขึ้น แล้วสรุปอ้างอิงไปสู่กฎหรือทฤษฎี

3.2 ผู้เรียนแบบนิรนัย (Inductive learner) ผู้เรียนประเภทนี้จะเริ่มต้นจากกฎทั่ว ๆ ไปก่อน แล้วนำไปสู่ผลที่เกิดตามมา รวมถึงการนำไปประยุกต์ใช้

4. ด้านการจัดกระทำข้อมูล (Processing) เป็นกระบวนการทางสมองที่ซับซ้อนในการรับเอาข้อมูลแล้วนำมาจัดกระทำจนเกิดความรู้ ซึ่งสามารถแบ่งผู้เรียนตามลักษณะการจัดกระทำต่อข้อมูลดังกล่าวได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

4.1 ผู้เรียนแบบปฏิบัติ (Active learner) ผู้เรียนประเภทนี้มักจะเรียนรู้ในขณะที่ลงมือปฏิบัติ การประยุกต์ใช้งาน ทดลอง การได้อภิปราย และอธิบายต่อผู้อื่น ทำทลายความคิดของคนอื่น ผู้เรียนแบบนี้จะทำงานกลุ่มได้ดี

4.2 ผู้เรียนแบบไตร่ตรอง (Reflective learner) ผู้เรียนประเภทนี้มักจะใช้เวลามากในการคิดใคร่ครวญทุกอย่างก่อนลงมือทำงาน คนกลุ่มนี้ชอบทำงานคนเดียวหรือเป็นคู่

5. ด้านการทำความเข้าใจข้อมูล (Understanding) ได้แก่

5.1 ผู้เรียนแบบทำความเข้าใจข้อมูลเป็นส่วน ๆ หรือเป็นขั้นตอน (equential learner) ผู้เรียนประเภทนี้สามารถรับข้อมูลและต้องการทำความเข้าใจเนื้อหาในแต่ละส่วนย่อย ๆ ที่มีความสัมพันธ์กันเป็นแนวตรง เช่น เมื่อผู้เรียนสามารถเข้าใจในขั้นตอนที่หนึ่งแล้วจะทำให้เข้าใจในส่วนที่สองและส่วนต่อ ๆ ไป คนกลุ่มนี้ชอบแก้ปัญหาแบบเป็นขั้นเป็นตอนและง่ายในการปฏิบัติตาม แต่อาจจะไม่สามารถจับภาพรวมของเนื้อหาทั้งหมดได้

5.2 ผู้เรียนแบบทำความเข้าใจข้อมูลทั้งหมดหรือองค์รวม (Global learner) สามารถที่จะรับข้อมูลได้โดยที่ไม่จำเป็นต้องเข้าใจในเนื้อหาที่ละส่วน จะทำความเข้าใจเนื้อหาในภาพรวมก่อนข้างจะชอบแก้ปัญหาที่ซับซ้อนได้อย่างรวดเร็ว และสามารถผสมผสานให้ได้สิ่งใหม่ ๆ แต่จะมีปัญหาในการอธิบายเกี่ยวกับวิธีการเหล่านั้น ผู้เรียนประเภทนี้ถ้าจะลงมือทำอะไรก็จะทำทั้งหมดหรือถ้าไม่ทำก็ไม่ทำและไม่สนใจเลย สำหรับการทำการบ้านหรือการทำข้อสอบจะทำไม่ได้ไม่ติดนักจนกว่าจะสามารถมองเห็นภาพได้ทั้งหมด เมื่อเขามองเห็นภาพได้ทั้งหมดแล้วเขาก็จะสามารถเชื่อมโยงส่วนที่สัมพันธ์กับวิชาอื่น ๆ ได้

จอห์น เอ ไมเคิล (John A. Michael, 1983) ได้เสนอรูปแบบการเรียนรู้ศิลปะโดยนำองค์ประกอบทางความคิด ความรู้สึก และการรับรู้ของผู้เรียนผ่านโครงสร้าง 4 ด้าน คือ 1) ด้านทัศนคติในการทำงาน 2) ด้านบุคลิกภาพ 3) ด้านลักษณะผลงาน 4) ด้านกระบวนการทำงาน

ตารางที่ 2 โครงสร้างรูปแบบการเรียนรู้ศิลปะปฏิบัติด้านทัศนคติในการทำงาน

แบบการเรียนรู้ศิลปะปฏิบัติ	ทัศนคติในการทำงาน
แบบปฏิบัติเชิงกล	<ol style="list-style-type: none"> 1. รู้สึกปลอดภัยในการทำงานที่มีแบบแผน 2. ประารถนาในการใช้เครื่องมือในการทำงานศิลปะ 3. เชื่อว่าตนเองขาดความคิดสร้างสรรค์ 4. การทำงานขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของเพื่อนและครู 5. กังวลเรื่องคะแนน 6. คิดว่าตนเองขาดการแสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึก 7. ต้องการมาตรฐานในการตัดสินผลงาน 8. ไม่ชอบเสี่ยงต่อการทดลอง 9. ต้องการผลงานที่ประสบความสำเร็จ 10. สามารถวิจารณ์ผลงานได้
แบบปฏิบัติดั้งเดิม	<ol style="list-style-type: none"> 1. ขาดความเชื่อมั่นในพลังการแสดงออกของตน 2. หมดกำลังใจง่าย หากในการทำงานพบปัญหา 3. วิจารณ์ผลงานศิลปะพวกเขาได้ 4. พึ่งพอใจที่จะแสดงออกถึงความรู้สึกส่วนตัว
แบบปฏิบัติด้วยปัญญา	<ol style="list-style-type: none"> 1. เน้นความคิดมากกว่าความรู้สึก 2. เป้าหมายหรือผลงานมีความสำคัญมากกว่ากระบวนการ 3. ทำงานศิลปะเพื่อสร้างความประทับใจ 4. ต้องการมีชื่อเสียง 5. วิจารณ์ผลงานในทางลบได้ 6. ต้องการการประเมินคุณค่าจากผลงาน
แบบปฏิบัติสัญชาตญาณและอารมณ์	<ol style="list-style-type: none"> 1. เน้นเรื่องอารมณ์เป็นหลัก 2. ต้องการสไตล์ของตนเอง 3. คิดว่าตนเองมีความยืดหยุ่นเป็นอิสระ 4. คิดว่าการความสำเร็จหรือล้มเหลวในการทำงานศิลปะเป็นความสำเร็จหรือความล้มเหลวในฐานะบุคคลด้วย 5. อ่อนไหวต่อคำวิจารณ์

ตารางที่ 3 โครงสร้างรูปแบบการเรียนรู้ศิลปะปฏิบัติด้านโครงสร้างบุคลิกภาพ

แบบการเรียนรู้ ศิลปะปฏิบัติ	โครงสร้างบุคลิกภาพ
แบบปฏิบัติเชิงกล	<ol style="list-style-type: none"> 1. เข้มงวด 2.ต่อต้านการเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ ๆ 3. ฟุ้งพวยึดติด 4. กลัวการเปลี่ยนแปลง 5. ต้องการการยอมรับ 6. ไม่เป็นตัวของตัวเอง
แบบปฏิบัติดั้งเดิม	<ol style="list-style-type: none"> 1. ไม่เปลี่ยนแปลงง่าย ๆ ขาดการเปิดกว้างต่อสิ่งใหม่ 2. ขาดความเป็นผู้ใหญ่ 3. มีความยึดติด 4. ความรู้สึกเด่นกว่าความคิด 5. ชอบความคงที่ไม่เปลี่ยนแปลง
แบบปฏิบัติด้วยปัญญา	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีการจัดระเบียบที่ดี 2. เปิดรับสิ่งใหม่ ๆ 3. ขาดการแสดงออกทางความรู้สึก 4. ตั้งใจทำงาน 5. ชอบความแตกต่างหรือสิ่งที่อยู่ตรงข้าม 6. รอบคอบ 7. ชอบให้มีคนมาสนใจ 8. ละเอียดถี่ถ้วน
แบบปฏิบัติสัญชาตญาณและอารมณ์	<ol style="list-style-type: none"> 1. เป็นอิสระ 2. มีความเชื่อมั่น ตัดสินใจเองได้ 3. มีการเปิดใจรับสิ่งใหม่ 4. มีความคิดสร้างสรรค์ 5. อ่อนไหวต่ออารมณ์และความรู้สึก 6. อดทนต่อความผิดหวัง 7. ค้นหาค้นหาตัวเอง

ตารางที่ 4 โครงสร้างรูปแบบการเรียนรู้ศิลปะปฏิบัติด้านลักษณะผลงาน

แบบการเรียนรู้ ศิลปะปฏิบัติ	ลักษณะผลงาน
แบบปฏิบัติเชิงกล	<ol style="list-style-type: none"> 1. แสดงออกตามสิ่งที่เห็น 2. ไม่ปรากฏสิ่งที่จุดจาดเหนือจริง 3. มีโครงสร้างเป็นแบบง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน 4. ปรากฏการเลียนแบบตามความเป็นจริง
แบบปฏิบัติดั้งเดิม	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีการนำรูปร่างและรูปทรงมาใช้เป็นสัญลักษณ์ในการตอบสนองอารมณ์ความรู้สึก 2. ปรากฏความคงที่ของการจัดวาง 3. ทุกสิ่งทุกอย่างจัดวางอย่างจงใจ 4. เน้นความสมมาตรเป็นองค์ประกอบหลัก 5. โครงสร้างไม่ซับซ้อน เรียบง่าย 6. ใช้สีวัสดุตอบสนองอารมณ์
แบบปฏิบัติด้วยปัญญา	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีการจัดวางที่ซับซ้อน 2. มีการจัดวางที่แน่นอน 3. ขาดความลึกในความรู้สึก
แบบปฏิบัติสัญชาตญาณและอารมณ์	<ol style="list-style-type: none"> 1. ไม่เน้นรายละเอียด 2. แสดงออกทางอารมณ์ความรู้สึกที่เหนือจริง 3. มีการจัดระเบียบที่ดี 4. การแก้ปัญหา

ตารางที่ 5 โครงสร้างรูปแบบการเรียนรู้ศิลปะปฏิบัติด้านกระบวนการทำงาน

แบบการเรียนรู้ ศิลปะปฏิบัติ	กระบวนการทำงาน
แบบปฏิบัติเชิงกล	<ol style="list-style-type: none"> 1. เน้นกระบวนการทำงานที่แน่นอน 2. ใ้ไตร่ตรองถึงผลงานที่เสร็จสมบูรณ์ล่วงหน้า กำหนดภาพผลงานในความคิดก่อนเสมอ 3. ทำงานเป็นขั้นตอน 4. วิธีการต้องคงที่ สามารถควบคุมได้ 5. มีการร่างโครงสร้างก่อนเสมอ 6. ไม่ยืดหยุ่น
แบบปฏิบัติดั้งเดิม	<ol style="list-style-type: none"> 1. ชอบทดลอง 2. ใช้ประโยชน์ที่เกิดจากความบังเอิญในการลองผิดลองถูก 3. ใช้สื่อหลากหลาย 4. ยืดหยุ่น
แบบปฏิบัติด้วยปัญญา	<ol style="list-style-type: none"> 1. ทำงานด้วยความแม่นยำถูกต้อง 2. ทำงานด้วยทักษะและเทคนิคที่ดี 3. มักจะนึกก่อนว่าจะทำอะไร 4. เริ่มวาดด้วยโครงสร้างองค์ประกอบหลักก่อน จากนั้นค่อยเขียนที่ละส่วนจนเสร็จ 5. เน้นเป้าหมายมากกว่าวิธีการทำงาน 6. มีความยืดหยุ่นในการควบคุมสื่อวัสดุ
แบบปฏิบัติสัญชาตญาณและอารมณ์	<ol style="list-style-type: none"> 1. มักไม่มีการร่างโครงสร้าง 2. ไม่มีการวางแผนล่วงหน้า 3. ชอบลองผิดลองถูก 4. เริ่มวาดภาพจากศูนย์กลางก่อน 5. มีความอิสระในการเคลื่อนไหวผลงาน 6. เน้นกระบวนการมากกว่าผลงาน

จากโครงสร้างทั้ง 4 โครงสร้างเป็นตัวกำหนดลักษณะของผู้เรียนศิลปะปฏิบัติโดยองค์ประกอบพื้นฐานดังกล่าวข้างต้น (Michael, 1983) ได้เสนอรูปแบบการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. แบบปฏิบัติเชิงกล (Mechanical orientation) ผู้เรียนประเภทนี้รู้สึกปลอดภัยในการทำงานที่ตายตัวที่สามารถลอกเลียนแบบได้ บรรณาณที่จะใช้เครื่องมือต่าง ๆ เพื่อเป็นเครื่องช่วยใน

การทำงานศิลปะ ความคิดหรือแรงบันดาลใจในการทำงานผู้เรียนประเภทนี้มีความอ่อนไหวต่อความคิดเห็นของเพื่อนและอาจารย์ พวกเขาจะไม่สร้างสรรค์ผลงานนอกแนวทางเพราะกลัวความผิดพลาดและมักขาดกำลังใจในการทำงาน มีความเชื่อว่าตนเองยังขาดความคิดสร้างสรรค์ และมักกังวลเกี่ยวกับคะแนนที่ได้รับ เวลาปฏิบัติก็คิดว่าตนเองขาดการแสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึก

ในการทำงานศิลปะใด ๆ ก็ตามผู้เรียนแบบนี้จะมีภาพของผลงานที่เสร็จแล้วอยู่ในความคิดก่อนเสมอ พยายามคิดที่ไต่ตรงที่แน่นอนและต้องการทำให้สำเร็จโดยรวดเร็ว พวกเขาต้องการวิธีที่ปลอดภัย และเป็นวิธีที่บรรลุเป้าหมายโดยไม่เสี่ยงที่ต้องทดลองทำสิ่งใหม่ ๆ และต้องการมาตรฐานทั่วไปในการตัดสินผลงาน เกณฑ์การประเมินผลงานให้ความสำคัญต่อความเหมือนจริงเป็นหลักความสำเร็จ หมายถึงการได้รับการยอมรับจากผู้มีอำนาจหรือบุคคลรอบข้างซึ่งจะเป็นตัวกระตุ้นและชีวิตความสำเร็จ

งานของผู้เรียนประเภทนี้จะดูแข็ง ไม่มีความยืดหยุ่นทั้งความคิดและเทคนิควิธีการ โครงสร้างผลงานเป็นแบบง่าย ๆ ที่สามารถลอกแบบได้ มีความอ่อนไหวต่อพื้นผิวที่นำมาปฏิบัติและมักใช้พื้นผิวที่สว่างหรือมืด ไม่สามารถที่จะทำอะไรที่จุดฉาดและเกินความจริง ให้ความสำคัญต่อความเหมือนจริงตามที่ปรากฏเห็น

ผู้เรียนแบบนี้ไม่เป็นตัวของตัวเองพึ่งพาและยึดติดต่อตำราการเปิดรับประสบการณ์ใหม่ ๆ มีความคิดของความเป็นตัวตนกับความเป็นศิลปะนั้นแยกออกจากกัน หากเกิดความผิดพลาดหรือล้มเหลวในการปฏิบัติผลงานก็เป็นแค่ผู้เรียนศิลปะที่ล้มเหลวไม่ใช่บุคคลที่ล้มเหลว เพราะฉะนั้น จึงสามารถวิจารณ์ผลงานของเขาได้อย่างเต็มที่ โดยไม่ต้องเกรงว่าจะทำร้ายความรู้สึก จริง ๆ แล้วพวกเขาเห็นด้วยกับการวิจารณ์เชิงลบ

2. แบบปฏิบัติอย่างดั้งเดิม (Primitive orientation) ผู้เรียนแบบนี้จะแสดงออกถึงอารมณ์ความรู้สึกส่วนตัวอย่างธรรมดา โดยให้ความสำคัญต่อความรู้สึกมากและเด่นกว่าความคิด มักใช้สื่อในการทำงานให้ตอบสนองทางอารมณ์และความต้องการที่ตนเองสนใจ มีความยืดหยุ่นในการทำงานและชอบการทดลอง (ลองผิดลองถูก) ไม่กลัวทำผิดหรือสูญเสียผลงาน บางครั้งขาดความมั่นใจในพลังของการแสดงออก พวกเขาจึงมักพึ่งพาผลประโยชน์ที่ได้จากความบังเอิญที่ได้จากการทดลองในขณะทำงาน

ผู้เรียนประเภทนี้จะแยกความคิดของความเป็นบุคคลกับแนวโน้มความเป็นศิลปะออกจากกัน หากล้มเหลวก็เป็นแค่ผู้เรียนศิลปะที่ล้มเหลวไม่ใช่บุคคลที่ล้มเหลว เพราะฉะนั้น จึงสามารถทำการวิจารณ์ผลงานได้อย่างเต็มที่ พวกเขาไม่หมกมุ่นกังวลง่าย ๆ หากปัญหาในการทำงานมีมากขึ้นและรู้สึกยากที่จะควบคุม

ผู้เรียนประเภทนี้ จะประสบความสำเร็จในการแสดงความรู้สึกด้วยวิธีการง่าย ๆ ของรูปแบบตามธรรมชาติ ไม่เน้นความซับซ้อน มักมีความสนใจต่อการตอบสนองหัวข้อหรือโจทย์เพราะผู้เรียนมักแสดงออกถึงความรู้สึกชั่วคราวเท่านั้นไม่เน้นความต่อเนื่องของการทำงานศิลปะ ใช้วิธีการธรรมดาในการทำงานเน้นความสมมาตรของการจัดวาง ที่แสดงออกอย่างมีขอบเขตในการแสดงออก

ของอารมณ์ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นทันทีทันใด ผู้เรียนแบบนี้มีแนวโน้มที่จะไม่เปลี่ยนแปลงง่าย ๆ และขาดการเปิดกว้างต่อประสบการณ์ใหม่ ๆ

3. แบบปฏิบัติด้วยปัญญา (Intellectual orientation) ผู้เรียนแบบนี้เน้นที่ความคิดมากกว่าความรู้สึก พวกเขาจะนึกก่อนว่าทำอะไรในการและวิธีการของพวกเขาจะมีความเป็นระเบียบสูง ผู้เรียนเหล่านี้ มุ่งที่เป้าหมายมากกว่าวิธีการ พวกเขาจะควบคุมกระบวนการเพื่อค้นหาปัญญาสำหรับแนวคิดที่จะนำไปสู่การค้นพบสิ่งใหม่ ๆ และต้องทำด้วยความรอบคอบ

ผู้เรียนเหล่านี้มีความยืดหยุ่นและการควบคุมต่อสื่อวัสดุในการสร้างประโยชน์ที่เกิดจากความผิดพลาดถึงแม้จะใช้การลองผิดลองถูกในการทำงานแต่พวกเขาก็ขาดความสนใจในการทดลอง เพราะผู้เรียนแบบนี้คิดว่ากระบวนการไม่ได้สร้างสรรค์ ความสร้างสรรค์จะเกิดในตอนสุดท้ายเมื่อทุกส่วนเสร็จสมบูรณ์ ผู้เรียนจะรู้สึกไม่ปลอดภัยเมื่อต้องทำในสิ่งที่ไม่ได้วางแผนไว้ก่อนในการทำงานทั้งหมดของเขา ด้วยเหตุที่ผู้เรียนประเภทนี้มีความสามารถในการควบคุม กระบวนการ และการสังเกตที่แหลมคมพวกเขาจึงพัฒนาทักษะการใช้สื่อวัสดุได้อย่างมาก ทำให้พวกเขาได้รับการยอมรับและบางคนจะกลายเป็นผู้ที่ชอบให้คนอื่นเพิ่มความสนใจ ซึ่งเข้าไปแทนที่การแสดงออกที่แท้จริงและคุณค่าส่วนตัว พวกเขาจะทำงานศิลปะเพื่อสร้างความประทับใจเท่านั้น

ผู้เรียนแบบนี้จะแยกแนวคิดระหว่างตนเองกับความเป็นศิลปินออกจากกัน ซึ่งมาจากการขาดความลึกทางอารมณ์ในผลงาน โดยทั่วไปแล้วพวกเขาจะไม่ถูกทำลายขวัญและกำลังใจง่าย ๆ แม้ถูกวิจารณ์ด้วยตนเองก็ตาม ผู้เรียนแบบนี้ปรารถนาที่จะเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นเพื่อเป็นการเพิ่มประสบการณ์ที่สูง พวกเขา มักสร้างสรรค์และเปิดรับประสบการณ์ใหม่ ๆ ในระดับปัญหา ความเป็นผู้ใหญ่ แต่จำกัดในการแสดงออกทางอารมณ์ มีทักษะมากพอที่จะกลายเป็นผู้ที่มีความสามารถในการแสดงออกทางศิลปะที่มีความตั้งใจ และความเข้าใจในต่อโครงสร้างที่ซับซ้อนเชิงองค์ประกอบได้ดีและแม่นยำ

4. แบบปฏิบัติตามสัญชาตญาณและอารมณ์ (Intuitive-emotion orientation) ผู้เรียนแบบนี้ค่อนข้างเป็นอิสระ มีความเชื่อมั่นและตัดสินใจเองได้ มีความอดทนต่อความผิดหวังและคิดว่าตนเองมีความยืดหยุ่นมีเหตุผลและมักค้นหาตนเองเวลาทำงาน มีความสนใจในการสร้างสรรค์ที่แสดงออกจากประสบการณ์ของตนเอง เน้นแนวคิดทั้งหมดในตอนแรกเริ่มทำงานอย่างไรก็ตามเป็นแต่แนวคิดทั่วไป สัญชาตญาณจะเป็นตัวกำหนดทิศทางของผลงานมากกว่าการวางแผนไว้ล่วงหน้า วิธีการลองผิดลองถูกจึงเป็นวิธีการทางธรรมชาติของพวกเขา กระบวนการจึงมีความสำคัญมากกว่าผลงาน แรงบันดาลใจมักจะพัฒนาการบ่งชี้อารมณ์ที่เข้มข้นผ่านสื่อวัสดุ พวกเขาอาจจะรู้สึกดีเครียด และผ่อนคลายในการทำงานในงานเดียว พวกเขาไม่พอใจต่อการทำงานที่เป็นแนวทางของตนเอง การจัดระเบียบสำหรับการทำงานของพวกเขาไม่ใช่ปัญหาชอบเรียนรู้การแก้ปัญหาชอบค้นหาความสำเร็จจำเป็นต่อการยอมรับนับถือตนเอง

ผู้เรียนเหล่านี้พยายามค้นหาตัวเองด้วยการสำรวจและค้นหา พวกเขาจะไม่แยกความเป็นตัวเองกับความเป็นศิลปินออกจากกัน ความล้มเหลวหรือความสำเร็จในการทำงานศิลปะ คือความล้มเหลวของบุคคลด้วย การวิจารณ์ผลงานจึงส่งผลต่อความรู้สึกการตอบสนองภายใน

(ความรู้สึก) เกี่ยวกับสื่อวัสดุเป็นสิ่งสำคัญ ที่จะทำให้พวกเขาตื่นตัวและมีส่วนร่วมกับการศิลปะที่เขากำลังทำอยู่มีความรู้สึก และมีความเคลื่อนไหวของมือเป็นจุดเด่นในผลงานจะเน้นที่อารมณ์เป็นหลักไม่ค่อย

มีการขึ้นโครงร่าง ไม่มีการวางแผน ไม่สนใจต่อลักษณะงานที่มีความละเอียดและความเหมือนจริง มีความอ่อนไหวต่อสื่อและวัสดุ มีการจัดระเบียบที่ดี ผลงานจะแสดงออกถึงอารมณ์ความรู้สึกที่ได้จากการพัฒนาที่เป็นรูปแบบของตนเอง

5. หลักสูตรศิลปศึกษา

ศิลปะเป็นการเรียนรู้ถึงคุณค่าของความผูกพันระหว่างชีวิตกับศิลปะ มีความซาบซึ้งในสุนทรียภาพ ก่อให้เกิดค่านิยมอันดีต่อศิลปวัฒนธรรมของชาติ ศิลปะจึงเป็นส่วนสำคัญของการศึกษาด้วยเหตุนี้ ศิลปะจึงจำเป็นต้องมีการจัดการเรียนการสอนในทุกๆระดับชั้น สถาบันอุดมศึกษาต่างๆ จึงเล็งเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาทางด้านศิลปะ สาขาวิชาศิลปศึกษาคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นสาขาหนึ่งที่เป็นแหล่งผลิตบุคลากรทางศิลปศึกษาเพื่อไปประกอบอาชีพตามความถนัดและความสามารถ

หลักสูตร เป็นส่วนประกอบเพื่อเป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอน โดยองค์ประกอบของหลักสูตรอาจจำแนกเป็น ความมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาวิชา วิธีการ กิจกรรม และการประเมินผลสิ่งต่างๆ เหล่านี้สถานศึกษาจัดให้กับผู้เรียนเพื่อผู้เรียน เรียนแล้วสามารถนำประสบการณ์ต่างๆ เหล่านี้ไปใช้ประโยชน์ได้ตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ หลักสูตรจึงเป็นตัวกำหนดหรือเป็นโครงสร้างในการจัดประสบการณ์ทางการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ในรายงานการประชุมสัมมนาเรื่อง สถานะการศึกษาศิลปะระดับอุดมศึกษาในประเทศไทยได้สรุปไว้ว่า หลักสูตรศิลปะของแต่ละสถาบันต่างมีปรัชญา จุดเด่น และตอบสนองลักษณะเฉพาะของแต่ละสถาบัน (มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2528)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เปิดการเรียนการสอนหลักสูตรศิลปศึกษา ในปี พ.ศ. 2512 เป็นหลักสูตร 4 ปี รับผู้จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อผลิตครูศิลปศึกษา สำหรับสอนวิชาศิลปะและศิลปะปฏิบัติในโรงเรียนประถม โรงเรียนมัธยมตอนปลาย วิทยาลัยอาชีวศึกษา วิทยาลัยครู ตลอดจนสถานประกอบการศึกษาอื่น ๆ ที่มีการสอนวิชาศิลปะและศิลปะปฏิบัติเป็นวิชาสามัญและบังคับเรียน
2. เพื่อปรับปรุงมาตรฐานและวุฒิของครูศิลปศึกษาให้เท่าเทียมกับครูสาขาวิชาอื่น
3. เพื่อส่งเสริมการศึกษาของนิสิตครุศาสตร์ และคณะอื่น ๆ ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยเปิดโอกาสให้เรียนวิชาศิลปศึกษา เป็นวิชาการศึกษาทั่วไปหรือวิชาเลือก
4. เพื่อเพิ่มและขยายงานในวิชาศิลปศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการ

5. เพื่อเป็นศูนย์กลางการค้นคว้าวิจัยหลักสูตร และการสอนวิชาศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา

6. เพื่อเป็นการการอบรมครูประจำการในสาขาวิชาศิลปศึกษา ให้มีความรู้และคุณวุฒิที่เหมาะสมกับการสอนในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษาและฝึกหัดครู

สำหรับการจัดโครงสร้างหลักสูตร ทั้งนี้ ยังมีความสอดคล้องกับหลักสูตรมาตรฐานศิลปศึกษา ในประเทศสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับโครงสร้างหลักสูตรและเนื้อหาหลักสูตร (สมาคมศิลปศึกษาแห่งชาติ, 1976) ดังนี้

1. เนื้อหาวิชาสำหรับการสอนวิชาเฉพาะทางด้านศิลปศึกษา ประกอบด้วย

1.1 รายวิชาที่เป็นพื้นฐานความรู้และทักษะทางด้านศิลปะ ได้แก่ กลุ่มรายวิชาปฏิบัติการทางศิลปะขั้นพื้นฐาน เช่น การวาด การพิมพ์ ประติมากรรม การออกแบบ งานช่าง เป็นต้น ควรจัดให้เรียนประมาณ 21-30 หน่วยกิต กลุ่มรายวิชาความรู้ความเข้าใจทางศิลปะ เช่น ประวัติศาสตร์ศิลป์ ศิลปวิจารณ์ ปรัชญาศิลปะ สุนทรียศาสตร์ เป็นต้น ควรจัดให้มีการเรียนประมาณ 12-15 หน่วยกิต กลุ่มวิชาศิลปะขั้นสูง ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนทางสาขาหนึ่งหรือมากกว่าตามความสนใจของผู้เรียนควรจัดให้เรียนประมาณ 6-9 หน่วยกิต

1.2 รายวิชาที่มีเนื้อหาวิชาเสริมความรู้ความเข้าใจเนื้อหาวิชาทางศิลปะให้กว้างขวางเพียงพอสำหรับการนำไปสอน รายวิชาด้านนี้มีหลายกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มวิชาที่ให้ความรู้ ความซาบซึ้งในศิลปะสาขาอื่น ๆ เช่น การละคร วรรณคดี หรือดนตรี เป็นต้น กลุ่มวิชาเกี่ยวกับความรู้ด้านเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ เช่น วัสดุฝึกงาน องค์ประกอบทางเคมีของสี เป็นต้น กลุ่มวิชาทางด้านจิตวิทยาศิลปะ กลุ่มวิชาด้านศิลปะกับชีวิตประจำวัน หรือการประกอบอาชีพ กลุ่มวิชาความรู้ด้านประวัติและปรัชญาศิลปศึกษา เนื้อหาวิชาเหล่านี้ ควรจัดให้เรียนประมาณ 12-15 หน่วยกิต

2. เนื้อหาวิชาทางมนุษยศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ ประกอบด้วย รายวิชาทางสังคมวิทยา จิตวิทยา มานุษยวิทยา ธรรมชาติวิทยา และปรัชญาของการศึกษาทั่วไป และวิชาด้านหลักสูตรและการศึกษาทั่วไป วิชาต่างๆเหล่านี้ควรจัดให้เรียนประมาณ 9 หน่วยกิต

3. เนื้อหาวิชาเกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนการสอนและประสบการณ์จากการปฏิบัติงานจริง เนื้อหาวิชาในส่วนนี้จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการวิเคราะห์ ตรวจสอบทฤษฎีทางศิลปะ การใช้สื่อทัศนูปกรณ์ การประเมินผล การสังเกตการเรียนการสอนศิลปะในชั้นเรียน การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน การถ่ายทอดความรู้และสื่อความหมาย การบริหารและการจัดการวัสดุอุปกรณ์ สถานที่และเครื่องมือต่างๆ

4. การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ผู้เรียนควรได้มีประสบการณ์การสอนทั้งในระดับประถมและมัธยมศึกษา ทั้งในฐานะผู้ช่วยสอนหรือสอนเองโดยตรงโดยการดูแลแนะนำของอาจารย์นิเทศน์ที่มีประสบการณ์ ในรายวิชาใดวิชาหนึ่ง ไม่น้อยกว่า 2 เดือน อาจารย์นิเทศน์หรือผู้ดูแลการฝึกสอนของนิสิตควรมีประสบการณ์การสอนมาแล้วไม่ต่ำกว่า 2 ปี การประเมินผลผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพควรประเมินจากการเรียนการสอนและสภาพการสอนควบคู่กับการประเมินความก้าวหน้าของ

นิสิตจะต้องมีการประสานงานระหว่างสถาบันกับโรงเรียนที่ฝึกสอน และโรงเรียนนั้นควรมีสภาพที่เอื้ออำนวยต่อการฝึกประสบการณ์ของผู้เรียน

สำหรับหลักสูตรศิลปศึกษา ได้ทำการปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาศิลปศึกษา ดังต่อไปนี้

1. โครงสร้างหลักสูตรมีความซับซ้อนน้อยลง สาเหตุเนื่องจากการปรับปรุงวัตถุประสงค์วิชาเฉพาะที่ต้องการให้นิสิตสามารถนำความรู้ไปเป็นพื้นฐานการศึกษาต่อชั้นสูง จึงต้องปรับฐานการศึกษาวิชาศิลปศึกษา จึงทำให้รายวิชาเฉพาะมีจำนวนหน่วยกิตเพิ่มขึ้น

2. วิชาเฉพาะศิลปศึกษามีมากขึ้น ทั้งนี้ เป็นเพราะการพัฒนาคุณภาพและความต้องการครูให้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขามากขึ้น เพื่อจะได้เป็นพื้นฐานสำหรับการประกอบอาชีพอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3. หลักสูตรเป็นการศึกษาต่อ มาจากสาเหตุของแผนพัฒนาการศึกษาที่ส่งเสริมนโยบายการศึกษาต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการยกระดับคุณภาพครู

หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (หลักสูตรปรับปรุง พุทธศักราช 2543) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ดังนี้

1. เพื่อให้นิสิตมีความรู้ ความเข้าใจในมโนทัศน์ และเนื้อหาสาระของศาสตร์ทางศิลปศึกษา สามารถคิด วิचारณ์ สังเคราะห์ ประเมิน และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้อย่างสร้างสรรค์

2. เพื่อให้นิสิตตระหนักในคุณค่าของศาสตร์ศิลปศึกษา สามารถพัฒนาด้านคุณค่าให้เป็นระบบและนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต

หลักสูตรศิลปศึกษาจึงมีความเกี่ยวเนื่องกันกับการพัฒนาและการจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนสำเร็จออกไปประกอบอาชีพได้ สถาบันจะเป็นตัวป้อนให้ผู้เรียนมีความสามารถในโปรแกรมของการศึกษา ซึ่งเป็นพื้นฐานการเรียนการสอนซึ่งกันและกัน และปรับเปลี่ยนวิชาชีพให้สมบูรณ์แบบ หลักสูตรศิลปศึกษาจึงเน้นให้ผู้ศึกษามีองค์ความรู้และปฏิบัติกิจกรรมเพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาศิลปะในระดับสูง และนำไปประกอบอาชีพในอนาคต (ไพฑูริย์ สิ้นลาร์ตัน, 2523) สำหรับนักศึกษาที่จะต้องไปประกอบวิชาชีพครูศิลปะ จะเน้นทักษะปฏิบัติมากกว่ากลุ่มวิชาเอกของการศึกษาทั่วไป โดยเนื้อหาหลักสูตรจะมีโครงสร้างรายวิชาให้เลือกตามความถนัดของสายวิชา เพื่อนิสิตจะจบออกไปทำงานอิสระหรือเป็นครูในระดับสูงขึ้นไป (เกษร ธิตะจारी, 2542)

โครงสร้างหลักสูตรสาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (หลักสูตรฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2543) หน่วยกิต ตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 150 หน่วยกิต โดยมีสัดส่วนจำแนกตามหมวดวิชา ประกอบด้วย 3 หมวดวิชา คือ

1. หมวดวิชาศึกษาทั่วไป	39	หน่วยกิต
ก. ตามข้อกำหนดมหาวิทยาลัย	18	หน่วยกิต
- กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์	3	หน่วยกิต
- กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์	3	หน่วยกิต
- กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์	3	หน่วยกิต
- กลุ่มวิชาสหศาสตร์	3	หน่วยกิต
- กลุ่มวิชาภาษาต่างประเทศ	6	หน่วยกิต
ข. ตามข้อกำหนดของคณะครุศาสตร์	21	หน่วยกิต
- กลุ่มวิชาภาษาไทย	6	หน่วยกิต
- กลุ่มวิชาภาษาต่างประเทศ	4	หน่วยกิต
- กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์	3	หน่วยกิต
- กลุ่มวิชาคณิตศาสตร์และเทคโนโลยี	4	หน่วยกิต
- วิชาเลือก	4	หน่วยกิต
2. หมวดวิชาเฉพาะ	101	หน่วยกิต
ก. วิชาครู	41	หน่วยกิต
ข. วิชาเอกศิลปศึกษา	60	หน่วยกิต
- วิชาบังคับเอกศิลปศึกษา	42	หน่วยกิต
- วิชาเลือก	18	หน่วยกิต
3. หมวดวิชาเลือกเสรี	10	หน่วยกิต
รวม	150	หน่วยกิต

ภาพรวมของแผนการเรียนหลักสูตรศิลปปะในวิชาเฉพาะศิลปะจะมีลักษณะของการเรียนวิชาพื้นฐานที่ให้นิสิตมีความรู้ในแนวกว้าง คือ มีวิชาศิลปะด้านปฏิบัติและภาคทฤษฎีครอบคลุมทุกสาขาวิชาไม่ว่าจะเป็นจิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ หรือด้านประยุกต์ เช่น วิชาการออกแบบ วิชาด้านพาณิชศิลป์ และมีรายวิชาบังคับทางด้านศิลปะในชั้นสูง เช่น จิตรกรรมชั้นสูง ประติมากรรมชั้นสูง วิชาการออกแบบชั้นสูง เป็นต้น แต่ยังคงรักษาวิชาด้านกว้างไว้เท่าเดิม

หลักสูตรศิลปศึกษาระดับปริญญาตรี ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การเรียนการสอนแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ การเรียนการสอนที่เน้นด้านปฏิบัติ และการเรียนการสอนด้านทฤษฎี รายวิชาใดจะเน้นไปทางใด หลักสูตรกำหนดโดยใช้รหัสรายชื่อวิชา สำหรับสัดส่วนจำนวนรายวิชาที่เรียนทางด้านปฏิบัติและทางด้านทฤษฎี (หลักสูตรฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2543) มีดังนี้

ตารางที่ 6 ตารางแสดงจำนวนรายวิชาศิลปศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2543)

จำนวนรายวิชา					
วิชาทางด้านปฏิบัติ		รวม	วิชาทางด้านทฤษฎี		รวม
บังคับ	เลือก		บังคับ	เลือก	
10	59	69	10	14	24

จากตารางพบว่า รายวิชาของสาขาศิลปศึกษาส่วนใหญ่เน้นการเรียนการสอนทางด้านปฏิบัติ มีรายวิชาส่วนน้อยที่เน้นไปทางด้านทฤษฎี ทั้งรายวิชาบังคับและรายวิชาเลือก ที่เน้นการเรียนการสอนทางด้านปฏิบัติมากกว่าด้านทฤษฎี

จากการวิเคราะห์วัตถุประสงค์การเรียนการสอนและการประเมินผลการเรียนการสอนในรายวิชาทางด้านปฏิบัติของสาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้กำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ดังนี้

1. มุ่งเน้นไปที่ความรู้ ความเข้าใจ การนำความรู้ไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ ตลอดจนการวิจารณ์และประเมินผล ในการเรียนการสอนในแต่ละรายวิชา

2. สามารถนำความรู้ที่ได้นำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดทักษะในการปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องตามวัตถุประสงค์ และสามารถตอบสนองโดยการแสดงออกผ่านทางสุนทรียภาพตามความเหมาะสม

เป็นการตอบสนองแนวคิดการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรปรับปรุงให้มีความสอดคล้องกับพันธกิจของมหาวิทยาลัย คือ เน้นการพัฒนาด้านจิตพิสัย และทักษะพิสัยควบคู่ไปกับการพัฒนาด้านพุทธิพิสัย เน้นการคิด วิจัย สร้างสรรค์ความรู้มากกว่าการจำ เน้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการศึกษามากกว่าทักษะการใช้ เน้นการสร้างสรรคการเรียนรู้นิวเวิท

จะเห็นได้ว่าศิลปะปฏิบัติของหลักสูตรศิลปศึกษามีการบูรณาการหมวดวิชาเป็นการเรียนรู้ที่บูรณาการเอาความรู้ทางด้าน จิตพิสัย โดยนำเสนอออกมาในเชิงทักษะ ควบคู่กับพุทธิพิสัยโดยมุ่งเน้นพฤติกรรมกรเรียนรู้อันทั้ง 3 ด้าน ไปพร้อม ๆ กันและมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สำหรับการพิจารณาการรับเข้าทำการศึกษาของนิสิตระดับปริญญาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยทำการจัดสอบตรงกับทบวงมหาวิทยาลัยโดยสาขาวิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทำการรับนิสิตที่ผ่านการสอบจาก 2 สายวิชา ได้แก่ สายวิทยาศาสตร์ และสายศิลปศาสตร์ โดยมีอัตราเข้ารับการศึกษแต่ละปีการศึกษาจำนวน 40 คน จากโครงสร้างการรับเข้าทำการศึกษาของสาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

ลักษณะ มีนะนันท์ และรุจิเรศ ธนุรักษ์ (2527) ศึกษาแบบการเรียนของนักศึกษาพยาบาล โรงเรียนพยาบาลรามาริบัติ ตามตัวแปรภูมิลาเนา ระดับชั้นปี และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 275 คน โดยใช้แบบวัดแบบการเรียนของ กราชา และไรช์แมน พบว่า นักศึกษาพยาบาลชอบแบบการเรียนแบบร่วมมือมาก รองลงมาชอบแบบการเรียนแบบมีส่วนร่วม แบบพึ่งพา แบบอิสระอยู่ในระดับปานกลาง และชอบแบบการเรียนแบบแข่งขันและแบบหลีกเลี่ยงในระดับต่ำ นักศึกษาที่มีภูมิลาเนาอยู่ในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดชอบแบบการเรียนทุกอย่างไม่แตกต่างกัน และนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันชอบแบบการเรียนไม่แตกต่างกัน แต่นักศึกษาที่มีระดับชั้นปีต่างกันชอบแบบการเรียนแต่ละแบบต่างกัน

อุไรรัตน์ ศรีสวย (2527) ได้ศึกษาเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการเรียนกับเพศ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ระดับชั้นเรียน และ วิชาเอก ของนักศึกษาวิทยาลัยครู ในกรุงเทพมหานคร” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและความสัมพันธ์ของรูปแบบการเรียนของนักศึกษาวิทยาลัยครูในกรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามรูปแบบการเรียนของนักศึกษาซึ่งผู้วิจัยได้แปลและดัดแปลงมาจากแบบสอบถามที่สร้างโดย กราชา และไรช์แมน (Grasha and Reichman) ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาวิทยาลัยครูในกรุงเทพมหานครมีรูปแบบการเรียนแบบมีส่วนร่วมและแบบร่วมมืออยู่ในเกณฑ์สูง แบบพึ่งพา แบบอิสระ และแบบแข่งขันอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง และแบบหลีกเลี่ยงอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ส่วนรูปแบบการเรียนไม่มีความสัมพันธ์กับเพศและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

กรอบกาญจน์ ศรีประสิทธิ์ (2529) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาแบบการเรียนของนักศึกษาพยาบาลในสถาบันการศึกษาพยาบาล สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบแบบการเรียนของนักศึกษาพยาบาล ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน พบว่า 1) นักศึกษาพยาบาลมีแบบการเรียนแบบร่วมมือเป็นอันดับหนึ่ง และอยู่ในเกณฑ์สูง รองลงมาได้แก่แบบมีส่วนร่วม แบบพึ่งพา แบบอิสระ แบบแข่งขันและแบบหลีกเลี่ยง 2) นักศึกษาพยาบาลที่มีผลสัมฤทธิ์ต่างกันมีแบบการเรียนไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ แต่เมื่อทดสอบรายคู่ พบว่า นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ และสูงมีแบบการเรียนแบบหลีกเลี่ยงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยที่นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำมีแบบการเรียนแบบหลีกเลี่ยงสูงกว่านักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง นอกนั้นไม่พบว่ามีผลแตกต่างกัน

เกสร ธิตะจารี (2532) ได้ค้นคว้าวิจัยข้ามวัฒนธรรม เรื่องการเปรียบเทียบคะแนนความคิดสร้างสรรค์กับรูปแบบของการรับรู้ทางการมองระหว่างศึกษาไทยกับสหรัฐอเมริกา ซึ่งประกอบด้วย นิสิตและนักศึกษาทางด้านศิลปจากคณะจิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และคณะศิลปกรรม

วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา วิทยาเขตเพาะช่าง จากประเทศไทย จำนวน 120 คน และ นักศึกษาศิลปกรรมจากมหาวิทยาลัยซานกามอน (Sangamon state university) มหาวิทยาลัย เบรดเลย์ (Bradley university) และมหาวิทยาลัยรัฐอิลลินอยส์ (Illinois state university) จากประเทศสหรัฐอเมริกา จำนวน 94 คน พบผลการวิจัย พบว่า การรับรู้ทางการมองกับความคิด สร้างสรรค์ไม่มีความสัมพันธ์กัน และความคิดสร้างสรรค์ระหว่างนักศึกษาไทยกับนักศึกษาสหรัฐอเมริกาไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ

บรรลือ ขอรวมเดช (2533) ทำการวิจัยเรื่อง “ สภาพปัญหาและการสอนศิลปะปฏิบัติใน สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ เขตกรุงเทพมหานคร ” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและการสอนศิลปะภาคปฏิบัติ ในด้านการวางแผนการสอน สื่อการสอน การดำเนินการสอน วิธีการสอน การประเมินผลและเกณฑ์ที่ใช้ในการวัดและการประเมินผล นอกจากนี้ยังศึกษาถึงปัญหาการสอน ศิลปะภาคปฏิบัติเนื่องมาจากผู้เรียน ผู้สอน การบริหารหลักสูตร สถานที่และวัสดุอุปกรณ์ ในสถาบัน อุดมศึกษาของรัฐ เขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยอาจารย์ที่สอน วิชาศิลปะภาคปฏิบัติ สาขาทัศนศิลป์ ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ เขตกรุงเทพมหานคร รวม 10 แห่ง จำนวน 60 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามชนิดเลือกตอบ แบบประเมินค่า และ แบบปลายเปิด ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเองนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า สภาพการสอน ศิลปะภาคปฏิบัติ โดยส่วนรวมมีการปฏิบัติ อยู่ในระดับบ่อยครั้ง เมื่อจำแนกเฉพาะด้าน พบว่า การปฏิบัติด้านเกณฑ์ที่ใช้วัดผลและประเมินผล มีการปฏิบัติบ่อยครั้งซึ่งได้แก่ จินตนาการและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความขยัน เอาใจใส่และการตรงต่อเวลาในการส่งงาน มีการปฏิบัติเป็นประจำ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีการปฏิบัติเป็นประจำมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ การให้คำแนะนำติชมแก้ไข และการวัดผลด้วยการ ตรวจผลงานที่มอบหมาย ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ การใช้เครื่องฉายภาพยนตร์ ด้านปัญหาการสอนศิลปะภาคปฏิบัติโดยส่วนรวมพบว่า มีปัญหาปานกลางเมื่อจำแนกเฉพาะด้านพบว่า ข้อปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ปัญหาเนื่องมาจากสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ว่าเป็นปัญหามาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ห้องเรียนศิลปะภาคปฏิบัติไม่เพียงพอกับความต้องการ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดแสดงว่าไม่ค่อยเป็นปัญหา คือ ผู้สอนไม่ได้สอนวิชาใดวิชาหนึ่งเป็นประจำ

อริยพร สมจิตต์ (2533) ได้ทำวิจัยเรื่อง “ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษาสาขา วิชาศิลปศึกษา หลักสูตร 4 ปีและหลักสูตร 2 ปี เกี่ยวกับการศึกษาในหลักสูตรศิลปศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย” มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของ นักศึกษาสาขาวิชาศิลปศึกษา หลักสูตร 4 ปีและหลักสูตร 2 ปี ในด้านสาเหตุที่เลือกเข้าศึกษาสาขา วิชาศิลปศึกษา การเรียนการสอนในสาขาวิชาศิลปศึกษา และแนวโน้มในการประกอบอาชีพและ การศึกษาต่อประชากรกำลังเรียนเป็นปีสุดท้าย ปีการศึกษา 2532 จำนวน 112 คน เครื่องมือที่ใช้ใน การวิจัยเป็นแบบสอบถาม แบบตรวจสอบรายการ แบบประเมินค่าและแบบปลายเปิด วิเคราะห์

ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ มัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เปรียบเทียบโดยการทดสอบค่า t-test

ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาศาखाวิชาศิลปศึกษา หลักสูตร 4 ปี และหลักสูตร 2 ปี มีความคิดเห็นในด้านสาเหตุที่เลือกเข้าศึกษาศาखाวิชาศิลปศึกษา และการเรียนการสอนในสาขาศาखाวิชาศิลปศึกษา ไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านแนวโน้มในการประกอบอาชีพ ที่นักศึกษามีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ในแบบสอบถามปลายเปิด มีข้อเสนอแนะสำคัญที่พอสรุปได้ดังนี้ คือ อาจารย์ควรมีความยุติธรรมยอมรับความคิดเห็นของนักศึกษา และส่งเสริมการทำงานและการแสดงออก วิธีการสอนของอาจารย์ควรปรับปรุงให้น่าสนใจและทันสมัยอยู่เสมอ ในด้านหลักสูตรควรเพิ่มเวลาเรียนในการปฏิบัติงาน และเพิ่มวิชาบังคับศิลปะ ควรเพิ่มรายวิชาเลือกที่ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบันและที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพ ซึ่งนักศึกษาสามารถเลือกเรียนได้ตามถนัด ความสามารถ ความสนใจ และควรเชิญอาจารย์พิเศษที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขาศาखाวิชามาสอน ในด้านเนื้อหาของหลักสูตรควรเน้นภาคปฏิบัติให้มากขึ้น เพื่อให้นักศึกษาได้มีประสบการณ์ตรง และควรให้ข้อมูลในการศึกษาต่อ และการประกอบอาชีพแก่นักศึกษาก่อนที่จะสำเร็จการศึกษา

พรทิพย์ บุญรอด (2534) ศึกษาเรื่อง “แบบการเรียนของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบแบบการเรียนของนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชา ระดับชั้นปี และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า 1) นักศึกษามีแบบการเรียนแบบมีส่วนร่วมมากที่สุด รองลงมา คือ แบบร่วมมือ และมีแบบการเรียนแบบหลีกเลี่ยงน้อยที่สุด 2) นักศึกษาทุกชั้นปีมีแบบการเรียนไม่แตกต่างกัน 3) นักศึกษาต่างสาขาศาखाวิชา มีแบบการเรียนแตกต่างกัน คือ นักศึกษาศาखाวิชามนุษยศาสตร์มีแบบการเรียนร่วมมือสูงสุด ส่วนนักศึกษาศาखाวิชาสังคมศึกษาและสาขาศาखाวิทยาศาสตร์มีแบบการเรียนแบบมีส่วนร่วมสูงสุด 4) นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกันมีแบบการเรียนแตกต่างกัน คือ นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและต่ำ มีแบบการเรียนแบบมีส่วนร่วมสูงสุดในขณะที่นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับปานกลาง มีแบบการเรียนแบบร่วมมือมากที่สุด

วิชาญ เลิศลพ (2534) ศึกษาแบบการเรียนของนักเรียนในโครงการวิทยาศาสตร์โอลิมปิก วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแบบการเรียนของนักเรียนในโครงการวิทยาศาสตร์โอลิมปิก แบบการเรียนที่ศึกษาจำแนกเป็น 4 แบบ ตามหลัก เดวิด เอ คอลบ์ ซึ่งผู้วิจัยได้ดัดแปลงมาจากแบบสำรวจแบบการเรียนของ เดวิด เอ คอลบ์ (David A. Kolb) ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนในโครงการวิทยาศาสตร์โอลิมปิก มีแบบการเรียนเรียงลำดับดังนี้คือ แบบปรับปรุง แบบดูดซึม แบบคิดอเนกนัย และแบบคิดอเนกนัย นักเรียนในโครงการวิทยาศาสตร์โอลิมปิกที่จำแนกตามสาขาต่าง ๆ มีแบบการเรียนดังต่อไปนี้ นักเรียนฟิสิกส์โอลิมปิก มีแบบการเรียน เรียงลำดับดังนี้ คือ แบบดูดซึม แบบปรับปรุง แบบคิดอเนกนัย และแบบคิดอเนกนัยนักเรียนเคมีโอลิมปิกมีแบบการเรียนเรียงลำดับดังนี้ คือ แบบ

ปรับปรุง แบบคิดอเนกนัย แบบจุดซึม และแบบคิดเอกนัยนักเรียนชีววิทยาโอลิมปิก มีแบบการเรียนรู้เรียงลำดับดังนี้ คือ แบบปรับปรุง แบบคิดอเนกนัย แบบจุดซึม และแบบคิดเอกนัย

จันทนา พรหมศิริ (2535) ศึกษาแบบการเรียนรู้ของนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และเปรียบเทียบแบบการเรียนรู้ของนิสิตกับระดับชั้นปี สาขาวิชา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า นิสิตชอบแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือสูงสุด และชอบแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมรองลงมา โดยชอบแบบการเรียนรู้แบบอิสระน้อยที่สุด เมื่อเปรียบเทียบแบบการเรียนรู้ ระดับชั้นปี สาขาวิชาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า ระดับชั้นปี และสาขาวิชาไม่มีความสัมพันธ์กับแบบการเรียนรู้ที่ระดับ .05 และ .01 ตามลำดับ

สุพัฒน์ เศรษฐคุณกุล (2535) ทำการศึกษา แบบการเรียนรู้ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชน วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแบบการเรียนรู้ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชน และเปรียบเทียบแบบการเรียนรู้ของนักศึกษาจำแนกตามระดับชั้นปี สาขาวิชาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้แบบวัดแบบการเรียนรู้ของ กราชา และ โรชแมน (Grasha and Reichman) ผลการวิจัย พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนชอบแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมสูงสุด ชอบแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือรองลงมา และชอบแบบการเรียนรู้แบบหลีกเลี่ยงน้อยที่สุดจากการเปรียบเทียบแบบการเรียนรู้กับระดับชั้นปี สาขาวิชา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพบว่านักศึกษาต่างระดับชั้นปี และต่างสาขาวิชา ชอบแบบการเรียนรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ส่วนนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน ชอบแบบการเรียนรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยที่นักศึกษาชั้นปีระดับต้น ชอบแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมสูงสุด นักศึกษาชั้นปีระดับปลาย ชอบแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือสูงสุด ส่วนนักศึกษาสาขาวิชาสังคมศาสตร์และสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ประยุกต์ชอบแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมสูงสุด นักศึกษาสาขามนุษยศาสตร์ ชอบแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมสูงสุด สำหรับนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับสูง และระดับต่ำ ชอบแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมสูงสุด แต่นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับกลาง ชอบแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือสูงสุด

ราชพร บำรุงศรี (2536) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์แบบการเรียนรู้ของนิสิตนักศึกษาต่างสาขาวิชาตามแนวทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบแบบการเรียนรู้ของนิสิตนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชา ระดับชั้นปี และเพศ กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตปริญญาตรีที่เรียนอยู่ในมหาวิทยาลัยของรัฐ ในกรุงเทพมหานคร 10 สาขาวิชา ได้แก่ ศึกษาศาสตร์ และการฝึกหัดครู มนุษยศาสตร์ ศาสนาและเทววิทยา วิศวกรรมศิลป์และประยุกต์ศิลป์ นิติศาสตร์ สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ แพทยศาสตร์และวิชาที่ เกี่ยวกับสุขภาพ เกษตรศาสตร์ วนศาสตร์และการประมง จำนวน 3,384 คน ผลการวิจัยพบว่า นิสิตนักศึกษาต่างสาขาวิชา เพศต่างกัน มีแบบการเรียนรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในขณะที่ นิสิตนักศึกษาต่างระดับชั้นปีมีแบบการเรียนรู้ไม่แตกต่างกัน

พิชัย ตูรงค์นันทน์ (2538) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ การศึกษากระบวนการทำงานศิลปะ ภาพพิมพ์ของศิลปินชั้นเยี่ยมเดชา วราชน ” มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษากระบวนการทำงานศิลปะ ภาพพิมพ์และประวัติชีวิตของศิลปินชั้นเยี่ยม เดชา วราชน การศึกษากระบวนการทำงานศิลปะ ภาพพิมพ์ จะแบ่งออกเป็น 2 ประเด็นคือ แรงจูงใจในการทำงานศิลปะและกระบวนการทางศิลปะ การศึกษาประวัติชีวิตของศิลปินแบ่งประเด็นของการศึกษาประวัติชีวิตออกเป็น 6 ด้าน คือ ประวัติชีวิตส่วนตัว ประวัติครอบครัว การดำเนินชีวิต ประวัติการศึกษา-การทำงาน ประสบการณ์ทำงาน ศิลปะและแบบบันทึกข้อมูลผลงานศิลปะ

จากการศึกษากระบวนการทำงานทางศิลปะภาพพิมพ์ของศิลปินพบว่า แรงจูงใจในการทำงานศิลปะของศิลปินจะมีที่มาจากความต้องการของตนเองมากที่สุด คือเพื่อตอบสนองความสุขของตนเอง รองลงมาคือ สิ่งแวดล้อมทางการศึกษา ประสบการณ์การทำงานอย่างต่อเนื่อง และจากทักษะการใช้สื่อศิลปะภาพพิมพ์ที่ต้องมีการค้นคว้าทดลองทางด้านเทคนิค

ส่วนกระบวนการทางศิลปะพบว่า มีจุดเริ่มต้นจากแรงบันดาลใจที่ต้องการค้นคว้าทดลองทางด้านเทคนิค และการนำทัศนธาตุมาจัดวางองค์ประกอบศิลป์ โดยมีการสร้างแนวคิดที่มีลักษณะเป็นเชิงนามธรรม ในขั้นของการแสดงออกทางรูปทรงทางศิลปะ ศิลปินจะคิดรูปทรงทางศิลปะด้วยวิธีการทำภาพร่างคร่าว ๆ ขึ้นมาก่อนแล้วนำไปขยายเป็นผลงานจริงด้วยเทคนิคภาพพิมพ์ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นภาพพิมพ์ตะแกรงใหม่ และการใช้วัสดุอื่น ๆ เช่น ผงทราย น้ำยาวาณิชดำมาสร้างเป็นแม่พิมพ์ ส่วนการประเมินผลการทำงานจะเกิดขึ้นตลอดทั้งกระบวนการ มีวิธีประเมินผลงานศิลปะด้วยตนเอง และการส่งผลงานเข้าประกวด เพื่อประเมินคุณภาพของผลงาน ผลงานภาพพิมพ์ของศิลปินมีลักษณะเป็นศิลปะแบบนามธรรม ซึ่งเกิดจากการนำทัศนธาตุต่าง ๆ มาใช้ โดยอาศัยเทคนิคภาพพิมพ์ตะแกรงใหม่เป็นส่วนใหญ่

จากการศึกษาประวัติชีวิตของศิลปิน พบว่าศิลปินจะเป็นคนเรียบง่าย มีชีวิตครอบครัวที่อบอุ่น การดำเนินชีวิตมีความสอดคล้องกับการทำงานศิลปะเป็นอย่างมาก การศึกษาทางด้านศิลปะในอดีตจะมีอิทธิพลต่อการทำงานศิลปะมาโดยตลอด ปัจจุบันศิลปินมีอาชีพหลักเป็นอาจารย์สอนศิลปะ มีประสบการณ์ในการทำงาน เคยแสดงผลงานทั้งในประเทศ และต่างประเทศ ตลอดจนเคยได้รับรางวัลจากการประกวดหลายครั้ง ส่วนผลงานศิลปะของศิลปินสามารถแบ่งได้ 5 ช่วงระยะเวลาตามลักษณะการทำงานและผลงานศิลปะของศิลปิน

อาชัญญา รัตนอุบล (2538) ศึกษาแบบการเรียนของนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาการศึกษา นอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแบบการเรียนรู้อของนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาการศึกษา นอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตามแบบการเรียนรู้อของ แคนฟิลด์ (Canfield) ในด้านเงื่อนไขการเรียนรู้ ด้านเนื้อหา ด้านวิธีการเรียนรู้ และด้านการคาดหวังของผู้เรียน และเพื่อเปรียบเทียบการเรียนรู้ทั้ง 4 ด้านของนิสิตสาขาวิชาการศึกษา นอกระบบโรงเรียน จำแนกตามวิชาเอกที่เรียน ผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านเงื่อนไขนิสิตส่วนใหญ่ชอบแบบการเรียนรู้อเกี่ยวกับการมีสัมพันธภาพและรองลงมาได้แก่การ

มีสัมฤทธิ์ผล 2. ด้านเนื้อหา นิสิตส่วนใหญ่ชอบแบบการเรียนเกี่ยวกับคนและรองลงมาเกี่ยวกับสัญลักษณ์ 3. ด้านวิธีการเรียนรู้ นิสิตส่วนใหญ่ที่ชอบแบบการเรียนที่เกี่ยวกับการแสดงสัญลักษณ์และรองลงมาเกี่ยวกับการได้รับประสบการณ์ตรงและ 4. ด้านความคาดหวังของผู้เรียนนิสิตส่วนใหญ่ชอบแบบการเรียนที่คาดหวังระดับหรือระดับสูงกว่าคะแนนเฉลี่ย (B) และรองลงมา ได้แก่ ระดับพอใจ หรือ ระดับคะแนนเฉลี่ย (C) และระดับเยี่ยมหรือสูงสุด (A) และยังพบว่านิสิตส่วนใหญ่ชอบแบบการเรียนที่คาดหวังระดับไม่เป็นที่พอใจหรือระดับต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ย (D) น้อยมาก นอกจากนี้ยังพบว่านิสิตที่เรียนวิชาเอกแตกต่างกันใช้แบบการเรียนรู้อันเนื่องมาจากการมีสัมพันธภาพ การกำหนดโครงการสร้างและการแข่งขัน ด้านเนื้อหาเกี่ยวกับตัวเลข ภาษาและคน ด้านวิธีการเรียนรู้เกี่ยวกับการฟัง และการอ่าน ด้านความคาดหวังเกี่ยวกับการรับคะแนนระดับเยี่ยมหรือระดับสูงสุด (A) การได้รับคะแนนพอใจหรือระดับคะแนนเฉลี่ย (C) ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นิสิตที่เรียนวิชาเอกแตกต่างกันใช้แบบการเรียนรู้อันเนื่องมาจากการมีสัมฤทธิ์ผลด้านเนื้อหาเกี่ยวกับสัญลักษณ์ ด้านวิธีการเรียนรู้เกี่ยวกับการแสดงสัญลักษณ์ และการได้รับประสบการณ์ด้านความคาดหวังเกี่ยวกับการได้รับคะแนนระดับไม่เป็นที่พอใจหรือระดับต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ย (D) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จกมล พูลสวัสดิ์ (2541) ศึกษาแบบการเรียนของนิสิตศึกษาเฉพาะกรณีสาขาศึกษาศาสตร์เกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พบว่า 1) นิสิตสาขาศึกษาศาสตร์เกษตรมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีรูปแบบการเรียนแบบมีส่วนร่วมและแบบร่วมมืออยู่ในระดับมาก 2) นิสิตหญิงและนิสิตชายมีรูปแบบการเรียนแต่ละแบบไม่แตกต่างกัน 3) นิสิตต่างชั้นปีมีรูปแบบการเรียนแบบร่วมมือ และแบบหลีกเลี่ยงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05 ตามลำดับ 4) นิสิตชอบรูปแบบการสอนแบบบูรณาการ การพาไปศึกษานอกสถานที่ สัมมนา มีผู้ทรงคุณวุฒิมาบรรยายและอภิปรายอยู่ในระดับมาก

ปรววรรณ ดวงรัตน์ (2541) ได้ทำวิจัยเรื่อง “ การศึกษาสภาพและปัญหาการเรียนการสอนศิลปะภาคปฏิบัติ สาขาทัศนศิลป์ ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการเรียนการสอนศิลปะภาคปฏิบัติของอาจารย์และนักศึกษา สาขาทัศนศิลป์ ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ในด้านการวางแผนการสอน การดำเนินการสอน วิธีการสอน สื่อการสอน การวัดและการประเมินผลสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และสังคมของอาจารย์ และด้านความรู้ความเข้าใจทางศิลปะ ลักษณะนิสัยทางการเรียน กระบวนการทำงานทางศิลปะ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ และสังคมของนักศึกษา ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยอาจารย์ผู้สอนศิลปะภาคปฏิบัติ สาขาทัศนศิลป์ จำนวน 15 คน และนักศึกษาสาขาทัศนศิลป์ จำนวน 120 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถามชนิดเลือกตอบแบบประเมินค่า และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และสังเกต วิเคราะห์เนื้อหาโดยการคำนวณเป็นร้อยละ และสรุปสาระสำคัญของแต่ละด้าน แล้วบรรยายเป็นความเรียง

ผลการวิจัยพบว่า สภาพในด้านการวางแผนการสอนศิลปะภาคปฏิบัติของอาจารย์มีสภาพตามความเป็นจริงอยู่ในระดับมากและเป็นปัญหาปานกลาง สภาพการดำเนินการสอนอยู่ในระดับมากและเป็นปัญหาปานกลาง สภาพและปัญหาด้านวิธีการสอน สื่อการสอน การวัดและการประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง สภาพแวดล้อมทางกายภาพอยู่ในระดับน้อย และเป็นปัญหาปานกลาง สภาพและปัญหาสภาพแวดล้อมทางสังคมอยู่ในระดับปานกลาง สภาพและปัญหา การเรียนศิลปะภาคปฏิบัติของนักศึกษา พบว่า ด้านความรู้ความเข้าใจทางการเรียนศิลปะ มีสภาพตามความเป็นจริงและเป็นปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง สภาพด้านลักษณะนิสัยทางการเรียนอยู่ในระดับปานกลาง และเป็นปัญหาน้อย สภาพด้านกระบวนการทำงานทางศิลปะอยู่ในระดับมาก และเป็นปัญหาปานกลางด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพมีสภาพตามความเป็นจริงอยู่ในระดับน้อย และเป็นปัญหาปานกลาง และด้านสภาพแวดล้อมทางสังคมมีสภาพปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

ผลการสัมภาษณ์อาจารย์ พบว่า อาจารย์จะคำนึงถึงปัญหาด้านความแตกต่างกันทางความรู้พื้นฐานทางศิลปะของนักศึกษา แผนการสอนจะต้องเน้นให้เกิดพัฒนาการทางด้านความคิดสร้างสรรค์ และพัฒนาการทางด้านทักษะ มีการใช้วิธีสอนแบบสาธิตในเทอมต้นของชั้นปีที่ 1 และชั้นปีที่ 2 และใช้วิธีสอนแบบสัมมนาชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 การวัดและการประเมินผลพิจารณาจากพัฒนาการทางด้านศิลปะในแฟ้มสะสมผลงาน สภาพแวดล้อมทางกายภาพยังไม่เหมาะสมสำหรับการเรียนการสอนศิลปะภาคปฏิบัติเท่าที่ควร ปัญหาที่พบ นอกจากกรณีของทักษะของนักศึกษาแล้วยังพบประเด็นความขัดแย้งทางความคิดของอาจารย์ การขาดการสนับสนุนทั้งทางด้านงบประมาณและการพัฒนาคุณภาพทางด้านวิชาการจากผู้บริหาร ผลการสัมภาษณ์นักศึกษา พบว่า นักศึกษามีพัฒนาการการเรียนรู้และทักษะสูงขึ้นตามลำดับชั้น ในด้านกระบวนการทำงานศิลปะ พบว่าสามารถจำแนกได้เป็น 3 รูปแบบ คือ แบบเป็นระบบแบบกึ่งเป็นระบบ และแบบไม่เป็นระบบ ด้านของสภาพแวดล้อมทางกายภาพ นักศึกษาระบุว่า ยังไม่เหมาะสมกับการเรียนการสอนศิลปะภาคปฏิบัติเท่าที่ควร ปัญหาที่พบ คือ การขาดห้องจัดนิทรรศการ และขาดตำราศิลปะที่มีคุณภาพในห้องสมุด

ผลการสังเกตสภาพทั่วไปของอาคารสถานที่ พบว่า มีห้องปฏิบัติงานศิลปะแบ่งตามเทคนิควิธีการศิลปะ เช่น ห้องปฏิบัติงานจิตรกรรม ห้องปฏิบัติงานประติมากรรม และห้องปฏิบัติงานภาพพิมพ์ เป็นต้น ภายในห้องปฏิบัติงานมีความพร้อมทางวัสดุอุปกรณ์ศิลปะ เพียงพอสำหรับการใช้งาน สภาพของการเรียนการสอนศิลปะภาคปฏิบัติ ใช้วิธีสอนแบบสาธิตในเทอมต้นของชั้นปีที่ 1 และชั้นปีที่ 2 มีการวิจารณ์ติชมผลงาน และให้นักศึกษามีเวลาในการฝึกปฏิบัติงานด้วยตนเอง ส่วนนักศึกษาชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 ใช้วิธีสอนแบบสัมมนา นักศึกษาและอาจารย์ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิจารณ์ ติชม และให้คำแนะนำในผลงานศิลปะที่นักศึกษาสร้างสรรค์ขึ้นมา

กาญจนา พันธุ์โยธี (2542) ศึกษาแบบการเรียนของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีตามรูปแบบของเฟลเดอร์และโซโลแมน และเพื่อเปรียบเทียบแบบการเรียนของ นักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีตามรูปแบบของเฟลเดอร์และโซโลแมน ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษา

ส่วนใหญ่มีแบบการเรียนแบบการมองในมิติด้านการนำเข้าข้อมูลมากที่สุด รองลงมาคือแบบประสาทสัมผัสในมิติด้านการรับรู้ ส่วนแบบการเรียนที่พบน้อยที่สุดคือแบบถ้อยคำภาษาในมิติด้านการนำเข้าข้อมูล เมื่อจำแนกเป็นรายมิติพบว่า ด้านการรับรู้ นักศึกษามีแบบการเรียนประสาทสัมผัสมากกว่า ญาณหยั่งรู้ ด้านการนำเข้าข้อมูล นักศึกษามีแบบการเรียนแบบการมองมากกว่าแบบถ้อยคำภาษา ด้านการจัดกระทำข้อมูล นักศึกษามีแบบการเรียนแบบปฏิบัติมากกว่าแบบไตร่ตรอง ด้านการทำความเข้าใจข้อมูล นักศึกษามีแบบการเรียนแบบองค์รวมมากกว่าแบบเป็นขั้นเป็นตอน เมื่อเปรียบเทียบระหว่างแบบการเรียนกับเพศ ภูมิภาค ระดับชั้นปี กลุ่มสาขาวิชา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และประเภทของการเข้าศึกษา พบว่า เพศ และกลุ่มสาขาวิชา มีความสัมพันธ์กับแบบการเรียนที่ระดับ .05 แต่ไม่พบความสัมพันธ์กันระหว่างภูมิภาค ระดับชั้นปี ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และประเภทของการเข้าศึกษา กับแบบการเรียน

งานวิจัยต่างประเทศ

การศึกษาเรื่อง แบบการเรียน ของ แพทริเซีย กิลด์ (Patricia Guild, 1980) ได้ศึกษาแบบการเรียนโดยพยายามที่จะนำเอาแบบการเรียนมาใช้ให้เป็นประโยชน์สำหรับครู การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสาร เพื่อจะหาข้อมูลที่เหมาะสมสำหรับครู โดยการเสนอข้อมูลในรูปของแนวทาง และเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้ในห้องเรียน และได้ชี้ให้เห็นแนวทาง 5 ประการ สำหรับครูที่จะนำมาใช้ในห้องเรียน คือ นักศึกษามีแนวทางในการเรียนแตกต่างกัน ซึ่งอาจจัดให้เป็นลักษณะแบบการเรียนของแต่ละคน คุณลักษณะของแบบการเรียน สามารถประเมินและจำแนกได้ คุณลักษณะของแบบการเรียน มีผลต่อบุคคลในทิศทางที่ต่างกัน และมีปัจจัยหลายประการที่มีผลต่อแบบการเรียนของบุคคลทฤษฎีแบบการเรียน มีความสำคัญที่จะนำมาใช้สำหรับการเรียนการสอนในห้องเรียนแบบการสอนที่มีอยู่ จะมีผลต่อแบบการเรียนและผลการเรียน

แบลค (Black, Robert Alan, 1984) ได้ศึกษาการจับคู่แบบการเรียนและแบบการสอนบนพื้นฐานของทฤษฎีการใช้ซึ่งกันและกัน เพื่อเพิ่มการเรียนรู้ด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์ การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจประสิทธิผลของการจับคู่รูปแบบการเรียนและรูปแบบการสอน ซึ่งรูปแบบการเรียนและรูปแบบการสอนนี้จะพิจารณาจากการใช้เครื่องมือจากการรายงานโดยส่วนตัว ซึ่งจะอยู่บนพื้นฐานของการควบคุมมุมมอง กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาปีที่ 3-4 ที่ลงเรียนวิชา ภูมิสถาปัตยกรรมศาสตร์ ตกแต่งภายใน และศิลปศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การจับคู่รูปแบบการเรียนและการสอนที่ขึ้นกับทฤษฎีการควบคุมมุมมองมีนัยสำคัญในผลลัพธ์ กล่าวคือรูปแบบการสอนมีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน และผลการวิจัยไม่พบว่านักศึกษาที่เรียนวิชาแต่ละเอกมีรูปแบบการเรียนใดเป็นพิเศษเนื่องจากจำนวนวิชาที่ศึกษาและจำนวนกลุ่มประชากรน้อยไป ผู้วิจัยเสนอแนะว่าควรมีการศึกษาแบบการเรียนต่อไป

วูดเวิร์ด (Woodward, 1985) ได้ศึกษาเรื่อง “แบบการเรียนและแบบการสอนของนักศึกษาและครูผู้สอนสาขาวิชาอุตสาหกรรมศิลป์และสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์” โดยมีจุดประสงค์ในการวิจัย

เพื่อเปรียบเทียบกลุ่มนักเรียนชายกับครูผู้สอน กลุ่มนักเรียนหญิงกับครูผู้สอน และครูผู้สอนทั้งสองกลุ่ม และศึกษาเทคนิควิธีสอนและวิธีเรียนที่สอดคล้องกับแบบการเรียนของกลุ่ม ตัวอย่างประชากรประกอบด้วยนักเรียนชายจำนวน 64 คน นักเรียนหญิงจำนวน 51 คน ครูผู้สอนวิชาอุตสาหกรรมศิลป์ชาย จำนวน 45 คน และครูผู้สอนวิชาคหกรรมศาสตร์หญิงจำนวน 37 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสำรวจแบบการเรียนของแคนฟิลด์ (Canfield learning style inventory) แบบสำรวจแบบการสอนและ (Learning and instructional style methodology matrix) ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนไม่มีความแตกต่างกันในด้านสภาพของการสอนแต่มีความแตกต่างกันในด้านเนื้อหาวิชา ครูผู้สอนทั้งสองกลุ่มชอบเทคนิคการสอนที่แตกต่างกัน นักเรียนชายและครูชายมีความแตกต่างกันในด้านสภาพ 4 ด้าน เนื้อหา 1 ด้าน แต่ไม่แตกต่างกันในด้านวิธีการ เทคนิควิธีการเรียนที่นักเรียนชายชอบมี ความแตกต่างจากเทคนิควิธีสอนที่ครูชอบ นักเรียนหญิงและครูหญิงมีความแตกต่างกันในด้านสภาพ 1 ด้าน ด้านเนื้อหา 1 ด้าน และด้านในวิธีการ 1 ด้าน เทคนิควิธีการเรียน ที่นักเรียนหญิงชอบ มีความแตกต่างจากเทคนิควิธีสอนที่ครูชอบ และกลวิธีการสอนสำหรับนักเรียนชาย คือ การฉายภาพยนตร์ วิดีทัศน์และสไลด์ สำหรับนักเรียนหญิงคือ การสาธิตของนักเรียนหนึ่งหรือสองคน

คิสสิค และ กร็อบ (Kissick and Grob, 1988) ได้ศึกษา เรื่อง “ การวิเคราะห์แบบการเรียน: นักศึกษาสายวิชาการและสายวิชาชีพ” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความแตกต่างระหว่างแบบการเรียนของนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงที่เรียนในสายวิชาการและสายวิชาชีพ และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแบบการเรียนแบบต่างๆ 9 แบบภายใต้กลุ่มใหญ่ 3 กลุ่ม คือ แบบการคิด (Cognitive -Style) แบบสังคม(Social Style) และแบบการแสดงออก (Expressive Style) ผลการวิจัยพบว่ามี ความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างแบบการเรียนของนักศึกษาที่เรียนสายวิชาการและสายวิชาชีพ และระหว่างเพศ โดยพบว่านักศึกษาหญิงชอบเรียนโดยการฟังภาษาพูดมากกว่านักศึกษาชาย นักศึกษาหญิงชอบเรียนจากประสบการณ์ตรงรวมทั้งการสัมผัสที่เป็นวัตถุมากกว่านักศึกษาชาย นักศึกษาสายวิชาการ คิดและจำได้ดีกว่าเมื่อทำงานตามลำพัง มากกว่านักศึกษาสายวิชาชีพ นักศึกษาสายวิชาการและวิชาชีพ หญิงชอบแสดงออกโดยการเขียนมากกว่า นักศึกษาวิชาชีพชาย

แซค (Zak, 1990) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความแตกต่างของแบบการเรียนระหว่างนักเรียนที่เรียนสายวิชาชีพและนักเรียนที่ไม่ได้เรียนสายวิชาชีพ “ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสำรวจแบบการเรียนที่จัดทำโดย ดันน์ ดันน์ และ ไพร์ซ์ (Dunn, Dunn and Price) ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนที่เรียนสายวิชาชีพมีความแตกต่างในแบบการเรียน นักเรียนที่เรียนสายวิชาต้องการสภาพแวดล้อมที่เงียบสงบกว่า ไม่ต้องการแสงสว่างที่มากเกินไปและต้องการอุณหภูมิที่เย็นกว่า รวมทั้งต้องการให้มีผู้ใหญ่ออกมาควบคุมดูแลขณะทำงาน สิ่งที่นักเรียนสายวิชาชีพไม่ชอบคือการเรียนตามลำพัง การเรียนกับเพื่อนหรือในบางกรณี การเรียนโดยมีผู้ใหญ่ออกมาควบคุมดูแล นักเรียนไม่ชอบในตอนเช้าแต่ชอบเรียนในตอนเย็นมีลักษณะเชื่อฟังครูผู้สอนมากกว่าผู้ปกครอง ซึ่งแบบการเรียนดังกล่าวนี้แตกต่างจากนักเรียนที่ไม่ได้เรียนสายวิชาชีพ

ชาร์เทิล-กาลอตโต (Shartel-Garlotto, 1992) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์เปรียบเทียบแบบการเรียนระหว่างนักศึกษาที่เรียนในหลักสูตรฝึกงาน กับนักศึกษาที่เรียนหลักสูตรสามัญ ณ วิทยาลัยชุมชนแบบประสม” ผลที่ได้จากการศึกษาจะนำไปประกอบการแนะแนวให้คำปรึกษา และจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสำรวจแบบการเรียนของคอล์บ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาหลักสูตรฝึกงานมีคะแนนในขั้นประสบการณ์เชิงรูปธรรมไม่สูง แต่มีค่าคะแนนเฉลี่ยแบบการเรียนใกล้เคียงกับนักศึกษาหลักสูตรสามัญ 3 ชั้น ดังนี้ ชั้นสรุปเป็นหลักการนามธรรม, ชั้นการไตร่ตรอง และ ชั้นการทดลองปฏิบัติ นักศึกษาหลักสูตรฝึกงานมีลักษณะของแบบการคิดเอกลัวยิ่งกว่านักศึกษาหลักสูตรสามัญเล็กน้อย และพบความแตกต่างระหว่างกลุ่มเพียงเล็กน้อยแม้ว่านักศึกษาหลักสูตรฝึกงานจะเป็นผู้ที่มีอายุสูงกว่านักศึกษาหลักสูตรปกติ และเป็นผู้ที่ทำงานเต็มเวลาก็ตาม นอกจากนี้นักศึกษาทั้งสองกลุ่มยังมีวิธีการเรียนที่คล้ายคลึงกัน สรุปผลการวิจัยคือ นักศึกษาทั้งสองกลุ่มไม่มีความแตกต่างกัน

Somjai Pumipantu (1992) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการเรียนและกระบวนการแก้ปัญหาของนักเรียนอุตสาหกรรมศิลป์ ของวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเทศไทย “Learning Styles and Problem-Solving of Industrial arts Students in Teachers’ Colleges in Northeast Thailand (Teachers Colleges) โดยจุดประสงค์ของวิจัยครั้งนี้เพื่อสำรวจ 1) อายุเกรดเฉลี่ยชนิดประสบการณ์การสอนสัมพันธ์กับรูปแบบการเรียนของ คอป (Kolb’ learning Style) สรุปรูปแบบปัญหาและการแก้ปัญหา 2) ความสัมพันธ์ระหว่างความเที่ยงตรง การร่วมกันของการเรียนการสอน และความเที่ยงตรงของปัญหา และการแก้ปัญหาหรือไม่ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างการร่วมกันของรูปแบบการเรียน การวัด และความตรงร่วมกันของการเรียนและความเที่ยงตรงกันของหน่วยปัญหา และการแก้ปัญหาโดยใช้แบบสอบถาม ประกอบกับค่าสถิติ โดยใช้รูปแบบสอบถามอิลีกทรอนิกส์ และใช้รูปแบบการเรียนของคอป และสรุปขบวนการแก้ปัญหาใช้สหสัมพันธ์ (Product Moment correlation) สหสัมพันธ์แบบ (Point biserial) วิเคราะห์ ตัวเลข ข้อค้นพบที่สำคัญไม่มีความสัมพันธ์กันระหว่างรูปแบบการเรียนการสอนและตัวแปรอื่นๆ เช่น อายุเกรดเฉลี่ยและประสบการณ์การสอน ประเภทของนักเรียน และประสบการณ์การสอนมีความสัมพันธ์กันกับการควบคุมของขบวนการแก้ปัญหา อย่างไรก็ดีไม่มีความสัมพันธ์กันระหว่างรูปแบบขบวนการแก้ปัญหาและรูปแบบการเรียนรู้อันระหว่างตัวแปรการแก้ปัญหา และระดับการเรียนรู้อีกค้นพบ อย่างไรก็ดีความสัมพันธ์นี้ไม่มีน้ำหนักพอ ความสำคัญโดยเฉพาะสำหรับการค้นพบนี้อาจจะสามารถสงสัยได้ ดังนั้นการศึกษาต่อไปต้องการการชี้เฉพาะ ตัวแปรสำคัญ หลายๆตัวมีอิทธิพลมากในรูปแบบการแก้ปัญหา

ไรท์ (Wright, 1986) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์และผลกระทบที่มีต่อการเรียนการสอนศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างวิชาต่างๆ ที่มีการเรียนการสอนในชั้นเรียนศิลปศึกษาและผลกระทบที่มีต่อการเรียนการสอนศิลปศึกษา ตัวอย่างประชากร คือ นักเรียนในชั้นเรียนศิลปศึกษา 122 ชั้นเรียน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา 25 โรงเรียน ข้อมูลที่ได้รับได้มาจากการสังเกตการเรียนการสอนในชั้นเรียนของครู และการสัมภาษณ์

ผลของการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความแปรปรวนในการเรียนรู้ทางศิลปศึกษาในชั้นเรียนมี 4 ประการ คือ ครูผู้สอน ผู้เรียน การมีผลกระทบและความสัมพันธ์ภายในชั้นเรียนและเนื้อหาของหลักสูตร ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เสนอแนะข้อควรปฏิบัติซึ่งได้จากผลการวิจัยดังนี้ คือ

1. ครูศิลปศึกษาจะต้องประสานงานและจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. ครูสอนศิลปศึกษาจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีอิสระในการคิดและตัดสินใจด้วยตนเอง
3. ครูสอนศิลปศึกษาจะต้องให้ความสนใจอย่างยิ่งต่อผลกระทบ และความสัมพันธ์ภายในชั้นเรียน
4. โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ควรจะมีห้องเรียนเฉพาะสำหรับการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา
5. ในกลุ่มปฏิบัติการกิจกรรมทางศิลปศึกษา ควรเน้นการปฏิบัติการทางทัศนศิลป์

คาร์ซิลโล และ สคาบาโร (Carsillo, Pamela & Kay Scarborough, 1996) ได้ศึกษาเรื่องรูปแบบการเรียนที่จัดกลุ่มในห้องเรียนแบบสตูดิโอศิลปะ: การสังเกต สิ่งที่เกี่ยวข้อง และคำแนะนำวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาในการจัดกลุ่มนักเรียนที่มีพื้นฐานความแตกต่างของบุคคลมีอิทธิพลทางบวกกับพฤติกรรมนักเรียน การมีส่วนร่วม การทำกิจกรรม และการร่วมมือกันในการจัดสตูดิโอ เพื่อตัดสินคุณภาพชิ้นงาน ข้อคำถามของนักเรียน การมีส่วนร่วมในกลุ่ม และการให้ระดับคะแนนมีอิทธิพลในกลุ่มหรือไม่ ผลการวิจัยพบว่าการจัดกลุ่มนักเรียนเป็นกลุ่มที่มีแบบการเรียนเหมือนกันเรียนด้วยกันทำให้นักเรียนพัฒนาพฤติกรรม การมีส่วนร่วมในชั้นเรียน คุณภาพของผลงาน ความสะอาด และระดับคะแนนดีมากกว่ากลุ่มที่มีแบบการเรียนแตกต่างกันเรียนร่วมกัน นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่าการใช้กลยุทธ์ในการสอนที่ตรงแบบการเรียนมีอิทธิพลทางบวกทางด้านพฤติกรรม การมีส่วนร่วมในชั้นเรียน การร่วมมือ คุณภาพงาน และระดับคะแนน

โรซาติ (Rosati) อ้างถึงใน เฟลเดอร์ (Felder, 1998) ได้ศึกษาวิจัยแบบการเรียนของคณาจารย์คณะวิศวกรรมศาสตร์ และนักศึกษาวิศวกรรมศาสตร์ ชั้นปีที่ 1 และชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาวิศวกรรมโยธา มหาวิทยาลัยแห่งออนตาริโอตะวันตก โดยใช้แบบวัดแบบการเรียนตามทฤษฎีของเฟลเดอร์ และโซโลแมน ผลการวิจัยพบว่า คณาจารย์ส่วนใหญ่มีลักษณะได้ตรงรอง ญาณหยั่งรู้ และแบบขั้นตอนมากกว่านักศึกษา ผลการศึกษาแนะนำว่าอาจารย์ผู้สอนสามารถปรับปรุงการสอนวิศวกรรมศาสตร์โดยการเพิ่มวิธีการสอนที่เหมาะสมสำหรับผู้เรียนในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้ ผู้เรียนแบบปฏิบัติ ควรใช้วิธีการเรียนแบบมีส่วนร่วม การใช้กิจกรรม การทำงานเป็นทีม หรือการทำโครงการ สำหรับผู้เรียนแบบประสาทสัมผัส ควรใช้วิธีการเรียนแบบการฝึกหัดให้เกิดการชี้แจงการประยุกต์จากเนื้อหาขั้นมูลฐานกับสิ่งที่มีอยู่จริง ส่วนผู้เรียนแบบองค์รวมควรสอนโดยใช้วิธีการให้ภาพรวมแก่นักศึกษา แสดงถึงความเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหาสาระวิชาที่เรียนกับวิชาอื่น และกับประสบการณ์นักศึกษา

จากงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น พบว่า เป็นการศึกษาแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนในลักษณะต่างๆ กัน โดยมีการนำแนวคิดของนักการศึกษา และนักจิตวิทยาหลายท่านมาใช้ ซึ่งขึ้นอยู่กับองค์ประกอบทางการเรียน เช่น การคิด พฤติกรรมการเรียน ประสบการณ์ทางการเรียน สภาพแวดล้อมทางการเรียน ทักษะสติ บุคลิกภาพ ซึ่งมีผลทำให้ผู้เรียนมีแบบการเรียนที่แตกต่างกันออกไป และผลการวิจัยที่ได้ยังชี้ให้เห็นแนวทางสำหรับผู้สอนที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้กับผู้เรียน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ต่อไป



สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive research) ในเรื่องการศึกษาแบบการ เรียนของนิสิตปริญญาบัณฑิตสาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติของนิสิตปริญญาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนและรายละเอียดตามลำดับ ดังนี้

การกำหนดกลุ่มประชากร

ประชากรของการวิจัยครั้งนี้ คือ นิสิตระดับปริญญาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะ ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2546 จำนวนทั้งสิ้น 142 คน จำแนกตามชั้นปี ดังนี้

ตารางที่ 7 จำนวนนิสิตปีการศึกษา 2546 จำแนกตามชั้นปี

ชั้นปี	จำนวนคน
ชั้นปีที่ 1	35
ชั้นปีที่ 2	37
ชั้นปีที่ 3	32
ชั้นปีที่ 4	38
รวม	142

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- แบบสอบถามแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติ ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ
ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ ระดับชั้นปี สาขาวิชาที่เข้ารับการศึกษาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติ โครงสร้างประกอบด้วย 4 ด้าน คือ บุคลิกภาพ ทักษะคติในการทำงาน กระบวนการทำงาน และผลงาน เป็นการตอบตาม ลักษณะความเป็นจริง แบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) 5 ระดับ โดยมีเกณฑ์ที่ให้ผู้ตอบ แบบสอบถามได้พิจารณา ดังนี้

ลักษณะความคิดเห็น	ระดับคะแนน
ตรงตามลักษณะของนิสิตมากที่สุด	5
ตรงตามลักษณะของนิสิตมาก	4
ตรงตามลักษณะของนิสิตปานกลาง	3
ตรงตามลักษณะของนิสิตน้อย	2
ตรงตามลักษณะของนิสิตน้อยที่สุด	1

2. แบบสัมภาษณ์แบบการเรียนศิลปะปฏิบัติ

เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi structure interview) โดยนำโครงสร้าง 4 ด้าน คือ บุคลิกภาพ ทักษะคติในการทำงาน กระบวนการทำงาน และผลงาน ซึ่งมีกรอบข้อคำถามเพื่อสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยสามารถดัดแปลงข้อคำถามโดยให้ข้อคำถามคงความหมายเดิม รวมทั้ง ยังสามารถตั้งข้อคำถามใหม่เพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่ละเอียดยิ่งขึ้น การตอบแบบสัมภาษณ์เป็นการตอบตามลักษณะความเป็นจริงตามแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับสถานภาพของนิสิตประกอบด้วยข้อคำถามดังนี้ เพศ ระดับชั้นปี สาขาวิชาที่รับเข้าทำการศึกษา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามแบบการเรียนศิลปะโดยมีโครงสร้างของข้อคำถามในด้าน บุคลิกภาพ ทักษะคติในการทำงาน กระบวนการทำงาน และผลงาน

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเพิ่มเติมและข้อเสนอแนะอื่นๆ

วิธีสร้างเครื่องมือ

เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย แบบสอบถามลักษณะแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติ และแบบสัมภาษณ์แบบการเรียนศิลปะปฏิบัติที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีจากหนังสือตำรา เอกสาร วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแบบการเรียน สร้างกรอบแนวคิดแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติของนิสิตปริญญาบัณฑิตสาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดโครงสร้างงานวิจัย

2. สร้างข้อคำถามตามแนวความคิดแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติโดยข้อคำถามที่สร้างขึ้น แบ่งเป็น โครงสร้างบุคลิกภาพ ทักษะคติในการทำงาน กระบวนการทำงาน และผลงาน โดยมีข้อคำถาม 48 ข้อ ซึ่งแบ่งเป็นลักษณะแบบการเรียนของผู้เรียนศิลปะปฏิบัติ 4 แบบดังนี้

- แบบปฏิบัติเชิงกล
- แบบปฏิบัติอย่างดั้งเดิม

- แบบปฏิบัติด้วยปัญญา
- แบบปฏิบัติตามสัญชาตญาณและอารมณ์

ผู้วิจัยนำข้อคำถามทั้ง 48 ข้อ ในแต่ละแบบปฏิบัติ มาทำการสลับข้อคำถามเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการตอบแบบสอบถาม และผลที่ได้จากการวิจัย

ตารางที่ 8 ตารางการกระจายข้อคำถามแต่ละแบบการเรียน

แบบการเรียน	เลขข้อคำถาม
แบบปฏิบัติเชิงกล	1 7 12 14 18 24 27 30 34 37 44 46
แบบปฏิบัติอย่างตั้งใจเต็ม	4 5 10 13 19 23 28 29 35 38 43 45
แบบปฏิบัติด้วยปัญญา	3 6 9 15 17 22 25 32 36 40 41 47
แบบปฏิบัติตามสัญชาตญาณและอารมณ์	2 8 11 16 20 21 26 31 33 39 42 48

เกณฑ์ในการเทียบระดับคะแนนของแบบการเรียน แต่ละรูปแบบ ผู้วิจัยแบ่งคะแนนออกเป็น 5 ระดับตามเกณฑ์ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.50-5.00	หมายถึง	นิสิตมีลักษณะตรงกับแบบการเรียนนั้น อยู่ในเกณฑ์สูงสุด
คะแนนเฉลี่ย 3.50-4.49	หมายถึง	นิสิตมีลักษณะตรงกับแบบการเรียนนั้น อยู่ในเกณฑ์สูง
คะแนนเฉลี่ย 2.50-3.49	หมายถึง	นิสิตมีลักษณะตรงกับแบบการเรียนนั้น อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย 1.50-2.49	หมายถึง	นิสิตมีลักษณะตรงกับแบบการเรียนนั้น อยู่ในเกณฑ์น้อย
คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.49	หมายถึง	นิสิตมีลักษณะตรงกับแบบการเรียนนั้น อยู่ในเกณฑ์น้อยที่สุด

3. ศึกษาคุณภาพของเครื่องมือ

3.1 หาความตรงตามเนื้อหา

ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน ดังนี้ เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการจัดการเรียน การสอนศิลปะปฏิบัติ 2 ท่าน คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมโภชน์ ทองแดง อาจารย์สุรชัย เอกพลากร ผู้ทรงคุณวุฒิทางการเรียนการสอนศิลปศึกษา 2 ท่าน คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศิริลักษณ์ ศรีกรมล อาจารย์พรเทพ เลิศเทวศิริ และผู้ทรงคุณวุฒิทางการเรียนการสอนอุดมศึกษา 1 ท่าน คือ ผู้ช่วย ศาสตราจารย์ ดร.พันธ์ศักดิ์ พลสารมัย ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่าน มีความเชี่ยวชาญทางด้านศิลปะ และวัฒนธรรมไทย ซึ่งเหมาะสมกับโครงสร้างการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับบริบทการศึกษาไทย

- 3.1.1 ผู้วิจัยนำโครงสร้างแบบการเรียนรู้ให้ผู้ทรงคุณวุฒิและอาจารย์ที่ปรึกษาอภิปรายกลุ่ม (Focus group) เพื่อตรวจดูโครงสร้างและหาข้อสรุปร่วมของเครื่องมือ
- 3.1.2 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเหมาะสมและครอบคลุมเนื้อหาให้ตรงกับโครงสร้าง
- 3.2 ศึกษาคุณภาพกับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อหาค่าความเที่ยงของเครื่องมือ
- 3.2.1 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นให้บัณฑิตระดับบัณฑิตศึกษา สาขาศิลปศึกษา จำนวน 10 ท่าน ตรวจสอบความชัดเจนของภาษาและความเข้าใจ
- 3.2.2 ผู้วิจัยนำเครื่องมือไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ใกล้เคียงกับกลุ่มประชากรโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (α -coefficient) ซึ่งเป็นสูตรหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามที่เป็นรายข้อ ซึ่งมีสูตรดังนี้

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S_x^2} \right]$$

α แทนค่า สัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่น

n แทนค่า จำนวนข้อสอบ

S_i^2 แทนค่า ความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ

S_x^2 แทนค่า ความแปรปรวนของคะแนนของผู้รับการทดสอบทั้งหมด
ได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.86

- 3.2.3 ผู้วิจัยตรวจสอบความสอดคล้องตามเกณฑ์สัมพันธ์ของแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่าง 80 คน จำแนกจาก 4 ชั้นปี ชั้นปีละ 20 คน มาหาความสอดคล้องตามเกณฑ์สัมพันธ์ โดยดูผลรวมของแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ จากสูตร

$$r_{xy} = \frac{N\sum xy - \sum x \sum y}{\sqrt{[N\sum x^2 - (\sum x)^2][N\sum y^2 - (\sum y)^2]}}$$

(ศิริชัย กาญจนวาสี, 2544)

เมื่อหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ระหว่างคะแนนแบบสอบถามและสัมภาษณ์มีค่าเท่ากับ 0.89 แสดงว่าแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์มีความตรงตามสภาพสูง

4. ผู้วิจัยนำแบบสอบถาม ไปใช้กับกลุ่มประชากรที่เป็นนิสิตปริญญาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์จากหัวหน้าภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อศึกษาและเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม
2. ผู้วิจัยแจกแบบสอบถาม โดยตรวจสอบรายชื่อของนิสิตที่ศึกษาในภาคการเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546 ทั้งหมด 142 คน ตามกลุ่มประชากรและรอเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง
3. ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ ไปสัมภาษณ์นิสิตที่ตอบแบบสอบถามดังกล่าวข้างต้น โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 80 คน จำแนกตามระดับชั้นปี ชั้นปีละ 20 คน โดยผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์หลังจากนิสิตได้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้เวลาห่าง 1 สัปดาห์
3. ผู้วิจัยนำแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ที่ได้นำมาวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามที่ได้จากการสำรวจมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical package for social sciences) ด้วยวิธีทางสถิติ ดังนี้

1. วิเคราะห์ลักษณะกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ และค่าร้อยละ
2. การวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัยวิเคราะห์ผล คือ วิเคราะห์แบบการเรียนรู้โดยหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แต่ละแบบการเรียนรู้
3. การวิเคราะห์เพิ่มเติม เนื่องจากข้อมูลมีภูมิหลังในเชิงสำรวจเบื้องต้น ของความแตกต่างในเรื่องของแบบการเรียนรู้ที่มีความแตกต่างกันนั้น การทดสอบหาค่า (t-test) ทดสอบกับเพศ และสาขาวิชาที่รับเข้าทำการศึกษา และการทดสอบ (F-test) ทดสอบกับระดับชั้นปี และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติ ของนิสิตปริญญาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเปรียบเทียบแบบการเรียนของนิสิต จำแนกตาม เพศ ระดับชั้นปี สาขาวิชาที่เข้ารับทำการศึกษาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนซึ่งผู้วิจัยเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 แบบการเรียนศิลปะปฏิบัติของนิสิต

ตอนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของแบบการเรียน

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 9 จำนวน และร้อยละของนิสิตผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามภูมิหลัง

ภูมิหลัง	จำนวน	ร้อยละ
<i>เพศ</i>		
ชาย	62	43.66
หญิง	80	56.34
รวม	142	100
<i>ระดับชั้นปี</i>		
ชั้นปีที่ 1	35	24.65
ชั้นปีที่ 2	37	26.06
ชั้นปีที่ 3	32	22.53
ชั้นปีที่ 4	38	26.76
รวม	142	100

ตารางที่ 9 จำนวน และร้อยละของนิสิตผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามภูมิภาค (ต่อ)

ภูมิภาค	จำนวน	ร้อยละ
<i>สายวิชาที่รับเข้าทำการศึกษา</i>		
สาย วิทยาศาสตร์	67	47.18
สาย ศิลป์	75	52.82
รวม	142	100
<i>คะแนนเฉลี่ยสะสม</i>		
น้อยกว่า 2.25	4	2.82
2.26-2.99	63	44.36
3.00 ขึ้นไป	75	52.82
รวม	142	100

จากตารางที่ 9 พบว่า นิสิตผู้ตอบแบบสอบถามในการศึกษาคณะนี้จำนวน มีจำนวนทั้งสิ้น 142 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 56.34 และเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 43.66 ส่วนใหญ่เป็นนิสิตชั้นปีที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 26.76 รองลงมาเป็นนิสิตชั้นปีที่ 2, 1 และ 3 คิดเป็นร้อยละ 26.06, 24.65 และ 22.53 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาถึงสายวิชาที่เข้ารับศึกษาส่วนใหญ่มาจากสายศิลป์ คิดเป็นร้อยละ 52.82 สายวิทยาศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 47.18 และเมื่อจำแนกตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า นิสิตมีผลการเรียนในระดับสูง คือ 3.00 ขึ้นไป มากที่สุดจำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 52.82

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 10 จำนวนนิสิตในแต่ละระดับชั้นปี จำแนกตามเพศ

ระดับชั้นปี	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ชั้นปีที่ 1	11	31.43	24	68.57	35	100
ชั้นปีที่ 2	15	40.54	22	59.46	37	100
ชั้นปีที่ 3	16	50.00	16	50.00	32	100
ชั้นปีที่ 4	19	50.00	19	50.00	38	100

จากตารางที่ 10 พบว่า จำนวนนิสิตในแต่ละระดับชั้นปี เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า ระดับชั้นปีที่ 1 เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 68.57 และเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 31.43 ระดับชั้นปีที่ 2 เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 59.46 และเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 40.54 ระดับชั้นปีที่ 3 และระดับชั้นปีที่ 4 เป็นเพศหญิง และเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 50.00 เท่ากันทั้ง 2 ชั้นปี

ตารางที่ 11 จำนวนนิสิตในแต่ละสายวิชาที่รับเข้าการศึกษา จำแนกตามเพศ

สายวิชาที่รับเข้า การศึกษา	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
สายวิทย์	33	49.25	34	50.75	67	100
สายศิลป์	29	38.67	46	61.33	75	100

จากตารางที่ 11 พบว่า จำนวนนิสิตในแต่ละสายวิชาที่เข้ารับเข้าการศึกษา เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า นิสิตสายวิทย์ เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 50.75 และเพศชาย 49.25 คน นิสิตสายศิลป์ เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 61.33 และเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 38.67

ตารางที่ 12 จำนวนนิสิตในแต่ละผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำแนกตามเพศ

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่า 2.25	3	75.00	1	25.00	4	100
2.26-2.99	30	47.62	33	52.38	63	100
3.00 ขึ้นไป	29	38.67	46	61.33	75	100

จากตารางที่ 12 พบว่า จำนวนนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำแนกตามเพศ พบว่า นิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ คือ คะแนนน้อยกว่า 2.25 เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 75.00 และเพศหญิง ร้อยละ 25.00 นิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลาง คือ คะแนน 2.26 – 2.99 เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 52.38 และเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 47.62 นิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ คือ คะแนน 3.00 ขึ้นไป เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 61.33 และเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 38.67

ตอนที่ 2: แบบการเรียนศิลปะปฏิบัติของนิสิต

ตารางที่ 13 ค่าเฉลี่ย การแปลค่า ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเฉลี่ยร้อยละของแบบการเรียน

แบบการเรียนศิลปะปฏิบัติ	\bar{X}	แปลค่า	S.D.	\bar{X} %
แบบปฏิบัติเชิงกล	3.72	มาก	0.38	74.40
แบบปฏิบัติด้วยปัญญา	3.67	มาก	0.34	73.40
แบบปฏิบัติตามสัญชาตญาณและอารมณ์	3.60	มาก	0.34	72.00
แบบปฏิบัติอย่างดั้งเดิม	3.58	มาก	0.38	71.60

จากตารางที่ 13 พบว่า แบบการเรียนศิลปะทั้ง 4 แบบ นิสิตมีแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์มากทั้งหมด โดยมีแบบปฏิบัติเชิงกลมากที่สุด ($\bar{X}=3.72$) รองลงมา คือ แบบปฏิบัติด้วยปัญญา ($\bar{X}=3.67$) แบบปฏิบัติตามสัญชาตญาณและอารมณ์ ($\bar{X}=3.60$) น้อยที่สุด คือ แบบปฏิบัติตามอย่างดั้งเดิม ($\bar{X}=3.58$) คิดเป็นร้อยละ 74.40, 73.40, 72.00 และ 71.60 ตามลำดับ

ตอนที่ 3: ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของแบบการเรียนรู้

ตารางที่ 14 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและสถิติค่าที ของคะแนนแบบการเรียนรู้ศิลปะปฏิบัติ กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ

แบบการเรียนรู้ ศิลปะปฏิบัติ	เพศ				t-test
	ชาย (N=62)		หญิง (N=80)		
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	
แบบปฏิบัติเชิงกล	3.76	0.38	3.68	0.37	1.34
แบบปฏิบัติด้วยปัญญา	3.70	0.30	3.60	0.36	1.16
แบบปฏิบัติอย่างดั้งเดิม	3.61	0.42	3.55	0.33	0.85
แบบปฏิบัติตามสัญชาตญาณและอารมณ์	3.59	0.35	3.59	0.32	0.06

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 14 พบว่า คะแนนแบบการเรียนรู้ศิลปะปฏิบัติทั้ง 4 แบบ ของเพศชายและเพศหญิง ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัย พบว่า นิสิตชายมีแบบการเรียนรู้ศิลปะปฏิบัติเชิงกลมากที่สุด ($\bar{X}=3.76$) รองลงมา คือ แบบปฏิบัติด้วยปัญญา ($\bar{X}=3.70$) และน้อยที่สุด คือ แบบปฏิบัติตามสัญชาตญาณและอารมณ์ ($\bar{X}=3.59$) ส่วนนิสิตหญิงมีค่าเฉลี่ยแบบการเรียนรู้ศิลปะปฏิบัติเชิงกลมากที่สุด ($\bar{X}=3.68$) รองลงมา คือ แบบปฏิบัติด้วยปัญญา ($\bar{X}=3.60$) และน้อยที่สุด คือ แบบปฏิบัติตามสัญชาตญาณและอารมณ์ ($\bar{X}=3.59$)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 15 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและสถิติค่าเอฟ ของคะแนนแบบการเรียนศิลปะ ปฏิบัติกับระดับชั้นปี

แบบการเรียน ศิลปะปฏิบัติ	ระดับชั้นปี								F-test
	ชั้นปีที่ 1 (N=35)		ชั้นปีที่ 2 (N=37)		ชั้นปีที่ 3 (N=32)		ชั้นปีที่ 4 (N=38)		
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	
แบบปฏิบัติเชิงกล	3.65	0.34	3.73	0.41	3.77	0.38	3.74	0.39	0.61
แบบปฏิบัติอย่างดั้งเดิม	3.50	0.39	3.61	0.33	3.55	0.44	3.67	0.35	1.38
แบบปฏิบัติด้วยปัญญา	3.68	0.36	3.60	0.32	3.66	0.37	3.74	0.32	1.04
แบบปฏิบัติตามสัญชาตญาณและอารมณ์	3.60	0.29	3.52	0.32	3.58	0.38	3.68	0.35	1.27

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 15 พบว่า คะแนนแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติทั้ง 4 แบบ ของนิสิตทั้ง 4 ชั้นปี ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05

เมื่อพิจารณานิสิตชั้นปีที่ 1 มีแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติด้วยปัญญาสูงที่สุด ($\bar{X}=3.68$) รองลงมา คือ แบบปฏิบัติเชิงกล ($\bar{X}=3.65$) และน้อยที่สุด คือ แบบปฏิบัติอย่างดั้งเดิม ($\bar{X}=3.50$) นิสิตชั้นปีที่ 2 มีแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติเชิงกลสูงที่สุด ($\bar{X}=3.73$) รองลงมา คือ แบบปฏิบัติอย่างดั้งเดิม ($\bar{X}=3.61$) และน้อยที่สุด คือ แบบปฏิบัติตามสัญชาตญาณและอารมณ์ ($\bar{X}=3.52$) นิสิตชั้นปีที่ 3 มีแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติเชิงกลสูงที่สุด ($\bar{X}=3.77$) รองลงมา คือ แบบปฏิบัติด้วยปัญญา ($\bar{X}=3.66$) และน้อยที่สุด คือ แบบปฏิบัติอย่างดั้งเดิม ($\bar{X}=3.55$) นิสิตชั้นปีที่ 4 มีแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติเชิงกลและแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติด้วยปัญญาสูงที่สุดเท่ากัน ($\bar{X}=3.74$) รองลงมา คือ แบบปฏิบัติตามสัญชาตญาณและอารมณ์ ($\bar{X}=3.68$) และน้อยที่สุด คือ แบบปฏิบัติอย่างดั้งเดิม ($\bar{X}=3.67$)

ตารางที่ 16 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและสถิติค่าที ของคะแนนแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติ กับสายวิชาที่รับเข้า

แบบการเรียนศิลปะปฏิบัติ	สายวิชา				t-test
	วิทย์ (N=66)		ศิลป์ (N=76)		
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	
แบบปฏิบัติเชิงกล	3.74	0.36	3.70	0.39	0.52
แบบปฏิบัติอย่างดั้งเดิม	3.62	0.36	3.55	0.39	1.18
แบบปฏิบัติด้วยปัญญา	3.69	0.33	3.66	0.36	0.56
แบบปฏิบัติตามสัญชาตญาณและอารมณ์	3.61	0.34	3.58	0.34	0.55

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 16 พบว่า คะแนนแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติทั้ง 4 แบบ ของสายวิชาที่เข้ารับศึกษา ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05

เมื่อพิจารณาสายวิชาวิทย์มีแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติเชิงกลมากที่สุด ($\bar{X}=3.74$) รองลงมา คือ แบบปฏิบัติด้วยปัญญา ($\bar{X}=3.69$) และน้อยที่สุด คือ แบบปฏิบัติตามสัญชาตญาณและอารมณ์ ($\bar{X}=3.61$) สายวิชาศิลป์มีแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติเชิงกลมากที่สุด ($\bar{X}=3.70$) รองลงมา คือ แบบปฏิบัติด้วยปัญญา ($\bar{X}=3.66$) และน้อยที่สุด คือ แบบปฏิบัติอย่างดั้งเดิม ($\bar{X}=3.55$)

ตารางที่ 17 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและสถิติค่าเอฟ ของคะแนนแบบการเรียนศิลปะ ปฏิบัติกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

แบบการเรียน ศิลปะปฏิบัติ	ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน						F-test
	น้อยกว่า 2.25 (N=4)		2.26-2.99 (N=63)		3.00 ขึ้นไป (N=75)		
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	
แบบปฏิบัติเชิงกล	3.36	0.47	3.74	0.38	3.72	0.37	1.93
แบบปฏิบัติอย่างดั้งเดิม	3.67	0.18	3.56	0.37	3.60	0.40	0.28
แบบปฏิบัติด้วยปัญญา	3.60	0.18	3.66	0.36	3.68	0.33	0.15
แบบปฏิบัติตามสัญชาตญาณและ อารมณ์	3.48	0.28	3.61	0.34	3.59	0.35	0.28

จากตารางที่ 17 พบว่า คะแนนแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติทั้ง 4 แบบ ของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05

เมื่อพิจารณา นิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนน้อยกว่า 2.25 มีแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติอย่างดั้งเดิมสูงที่สุด ($\bar{X}=3.67$) รองลงมา คือ แบบปฏิบัติด้วยปัญญา ($\bar{X}=3.60$) และน้อยที่สุด คือ แบบปฏิบัติเชิงกล ($\bar{X}=3.36$) นิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่าง 2.26–2.99 มีแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติเชิงกลสูงที่สุด ($\bar{X}=3.74$) รองลงมา คือ แบบปฏิบัติด้วยปัญญา ($\bar{X}=3.66$) และน้อยที่สุด คือ แบบปฏิบัติอย่างดั้งเดิม ($\bar{X}=3.56$) นิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 3.00 ขึ้นไป มีแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติเชิงกล สูงที่สุด ($\bar{X}=3.72$) รองลงมา คือ แบบปฏิบัติด้วยปัญญา ($\bar{X}=3.68$) และน้อยที่สุด คือ แบบปฏิบัติตามสัญชาตญาณและอารมณ์ ($\bar{X}=3.59$)

ตารางที่ 18 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานตามแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติแบบเชิงกล

แบบการเรียนศิลปะปฏิบัติแบบเชิงกล	\bar{X}	$\bar{X}\%$	S.D.	แปลค่า
1. นิสิตชอบที่จะให้อาจารย์สาธิตผลงานให้ดูก่อนลงมือปฏิบัติผลงานของตน	4.23	84.60	0.77	มาก
2. นิสิตต้องการให้อาจารย์มีการอธิบายและเปรียบเทียบผลงานที่ได้คะแนนดีและที่ได้คะแนนไม่ดีในผลงานแต่ละครั้ง	4.15	83.00	0.68	มาก
3. นิสิตต้องการให้ผู้สอนมีวัตถุประสงค์และมีเกณฑ์มาตรฐานในการให้คะแนนผลงาน	4.13	82.60	0.82	มาก
4. ในการวาดภาพนิสิตมักกำหนดภาพที่สมบูรณ์ให้เกิดขึ้นในความคิดก่อนการปฏิบัติงานจริง	4.04	80.80	0.74	มาก
5. ในการทำงานศิลปะนิสิตมักเริ่มต้นด้วยการออกแบบร่าง	4.04	80.80	0.87	มาก
6. นิสิตปฏิบัติงาน และส่งผลงานตรงตามกำหนดเวลา	3.69	73.80	0.39	มาก
7. นิสิตพยายามควบคุมการทำงานด้วยการวางแผนและกำหนดขั้นตอนการทำงาน	3.65	73.00	0.77	มาก
8. การวาดลายเส้น (Drawing) นิสิตเน้นการถ่ายทอดสิ่งต่าง ๆ ให้เหมือนกับต้นแบบ	3.51	70.20	0.97	มาก
9. นิสิตให้ความสนใจในการศึกษาและชอบปฏิบัติผลงาน โดยเฉพาะ ผลงานในรูปแบบสัจนิยม (Realistic) และหรือรูปแบบความประทับใจ (Impressionism)	3.49	69.80	0.80	ปานกลาง
10. นิสิตเลือกที่จะปรึกษาอาจารย์และเพื่อนก่อนปฏิบัติผลงาน	3.49	69.80	0.75	ปานกลาง
11. นิสิตเลือกที่จะใช้สีในผลงานให้ดูแล้วมีความเหมือนจริงมากที่สุด	3.23	64.60	0.80	ปานกลาง
12. นิสิตเลือกที่จะปฏิบัติตามแผนงานที่ละขั้นตอนมากกว่าการลองผิดลองถูก	2.96	59.20	0.95	ปานกลาง
รวม	3.72	74.40	0.38	มาก

จากตารางที่ 18 พบว่า นิสิตที่มีแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติแบบเชิงกลโดยรวมอยู่ในเกณฑ์มาก ($\bar{X} = 3.72$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นิสิตมีลักษณะปฏิบัติแบบเชิงกลที่มีเกณฑ์มาก 8 ข้อ และมีเกณฑ์ปานกลาง 4 ข้อ โดยนิสิตชอบที่จะให้อาจารย์สาธิตผลงานให้ดูก่อนลงมือปฏิบัติผลงานของตน ($\bar{X} = 4.23$) มากที่สุด รองลงมา นิสิตต้องการให้อาจารย์มีการอธิบายและเปรียบเทียบผลงานที่ได้คะแนนดีและที่ได้คะแนนไม่ดีในผลงานแต่ละครั้ง ($\bar{X} = 4.15$) โดยนิสิตเลือกที่จะปฏิบัติตามแผนงานที่ละขั้นตอนมากกว่าการลองผิดลอง ($\bar{X} = 2.96$) น้อยที่สุด

ตารางที่ 19 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานตามแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติแบบดั้งเดิม

แบบการเรียนศิลปะปฏิบัติแบบดั้งเดิม	\bar{X}	$\bar{X}\%$	S.D.	แปลค่า
1. นิสิตคิดว่าการจำกัดพื้นที่ในการทำงานส่งผล/อิทธิพลต่อการปฏิบัติผลงานของนิสิต	4.18	83.60	0.88	มาก
2. นิสิตเห็นว่าผลงานศิลปะที่ดีต้องสามารถถ่ายทอดความรู้สึกของ ศิลปินที่ต้องการแสดงออก	4.13	82.60	0.71	มาก
3. นิสิตสนใจนำวัสดุหลายหรือร่องรอยที่เกิดขึ้นอย่างบังเอิญ ในการทดลองมาเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงาน	3.73	74.60	0.91	มาก
4. ในการปฏิบัติผลงานที่อาจารย์มอบหมาย นิสิตมักทำเมื่อมีอารมณ์และรีบทำให้เสร็จ	3.73	74.60	1.04	มาก
5. นิสิตชอบทำงานให้เสร็จที่ละชิ้นมากกว่าทำงานพร้อมกันทีละหลายชิ้น	3.68	73.60	0.86	มาก
6. นิสิตพึงพอใจในการปฏิบัติผลงานหรือกิจกรรมที่อาจารย์กำหนดหัวข้อหรืออุปกรณ์มาให้	3.62	72.40	0.73	มาก
7. นิสิตให้ความสำคัญต่อการจัดวางสิ่งต่างๆในผลงานที่ดูแล้วสบายตา ไม่ซับซ้อนและเน้นเรื่องความสมมาตร	3.57	71.40	0.85	มาก
8. นิสิตอาศัยรูปร่างและรูปทรงพื้นฐาน มาเป็นสัญลักษณ์เพื่อแสดงถึงความรู้สึกที่ตนเองต้องการถ่ายทอด เช่น สามเหลี่ยมที่วางบน ฐานสี่เหลี่ยมทำให้รู้สึกถึงบ้านหรือ ความมั่นคง	3.41	68.20	0.88	ปานกลาง
9. ไม่ชอบปฏิบัติกิจกรรมที่มีขั้นตอนยุ่งยากและสลับซับซ้อน	3.32	66.40	0.97	ปานกลาง
10. นิสิตให้ความสนใจในการศึกษาและชอบปฏิบัติผลงานในรูปแบบดั้งเดิม (Primitive- Art) หรือผลงานที่ดูแล้วสบายๆ คล้ายผลงานศิลปะเด็ก	3.30	66.00	0.89	ปานกลาง
11. นิสิตเลือกที่จะเดินเส้นขอบของรูปทรงให้มีความคมชัดเพราะทำให้ผลงานมีจุดเด่นและชัดเจน	3.28	65.00	0.89	ปานกลาง
12. นิสิตรู้สึกหมดกำลังใจหรือหยุดปฏิบัติผลงาน ถ้าคิดว่าผลงานกำลังมีปัญหาที่ยากต่อการควบคุม	3.05	61.00	0.92	ปานกลาง
รวม	3.58	71.60	0.34	มาก

จากตารางที่ 19 พบว่า นิสิตที่มีแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติแบบดั้งเดิมโดยรวม อยู่ในเกณฑ์มาก ($\bar{X} = 3.58$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นิสิตมีลักษณะปฏิบัติแบบดั้งเดิมที่มีเกณฑ์มาก 7 ข้อ และมีเกณฑ์ปานกลาง 5 ข้อ โดยนิสิตคิดว่าการจำกัดพื้นที่ในการทำงานส่งผล/อิทธิพลต่อการปฏิบัติผลงานของนิสิต ($\bar{X} = 4.18$) มากที่สุด รองลงมา นิสิตเห็นว่าผลงานศิลปะที่ดีต้องสามารถถ่ายทอดความรู้สึกของศิลปินที่ต้องการแสดงออก ($\bar{X} = 4.13$) และนิสิตรู้สึกหมดกำลังใจหรือหยุดปฏิบัติผลงานถ้าคิดว่าผลงานกำลังมีปัญหาที่ยากต่อการควบคุม ($\bar{X} = 3.05$) น้อยที่สุด



สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 20 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติแบบปัญญา

แบบการเรียนศิลปะปฏิบัติแบบปัญญา	\bar{X}	$\bar{X}\%$	S.D.	แปลค่า
1. นิสิตรู้สึกดีใจเมื่อมีคนสนใจและพูดถึงผลงานที่นิสิตได้ปฏิบัติไว้	4.11	82.20	0.81	มาก
2. นิสิตมีความคิดเห็นว่าผลงานที่ดีต้องแสดงออกถึงความคิดและมีเนื้อหาสาระให้กับผู้ชมผลงาน	3.98	79.60	0.79	มาก
3. ก่อนส่งผลงานนิสิตจะตรวจผลงานทุกส่วนของชิ้นงานว่ามีความถูกต้องและสมบูรณ์แล้วหรือไม่	3.96	79.20	0.84	มาก
4. นิสิตต้องการให้ผู้สอนประเมินผลงานด้านความคิดและจินตนาการเป็นหลัก	3.83	76.60	0.68	มาก
5. ให้ความสนใจในการศึกษาและชอบปฏิบัติผลงานในรูปแบบเพื่อฝัน (Fantasy) และ/หรือรูปแบบเหนือจริง (Surrealism)	3.80	76.00	0.87	มาก
6. นิสิตกำหนดแก่นของภาพขึ้นมาก่อนแล้วค่อยจินตนาการส่วนต่าง ๆ ขึ้นมาต่อเติมจนเป็นผลงาน	3.65	73.00	0.78	มาก
7. นิสิตให้ความสำคัญของรูปแบบผลงานหรือผลงานที่สำเร็จแล้วมากกว่ากระบวนการทำงาน	3.60	72.00	0.86	มาก
8. ผลงานที่ตนปฏิบัติต้องมีเทคนิคและวิธีการที่ดูแล้วช้อน มีรายละเอียดและต้องมีความแปลกใหม่	3.58	71.60	0.73	มาก
9. มักใช้เวลาในการศึกษาข้อมูลก่อนเพื่อนำมากำหนดแนวคิดและรูปแบบของผลงาน	3.56	71.20	0.80	มาก
10. การเปลี่ยนมุมมองของสิ่งต่างๆ หรือเปลี่ยนสถานะที่ไม่ควรเป็นของสิ่งเหล่านั้นเป็นประเด็นในความคิดที่นิสิตใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน	3.54	70.80	0.90	มาก
11. นิสิตอาศัยการปฏิบัติผลงาน (Work shop)ร่วมกับผู้อื่นเพื่อเปิดมุมมองการทำงานและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น	3.42	68.40	0.94	ปานกลาง
12. นิสิตมักติดตามข่าวสารที่มีการวิเคราะห์ผลงานของศิลปินที่ได้สร้างสรรค์ผลงานจนเป็นที่รู้จัก	3.03	60.60	0.92	ปานกลาง
รวม	3.67	73.40	0.34	มาก

จากตารางที่ 20 พบว่า นิสิตที่มีแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติแบบปัญญาโดยรวม อยู่ในเกณฑ์มาก ($\bar{X} = 3.67$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นิสิตที่มีแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติแบบปัญญาที่มีเกณฑ์มาก 10 ข้อ และมีเกณฑ์ปานกลาง 2 ข้อ โดยนิสิตรู้สึกดีใจเมื่อมีคนสนใจและพูดถึงผลงานที่นิสิตได้ปฏิบัติไว้ ($\bar{X} = 4.11$) มากที่สุด รองลงมา นิสิตมีความคิดเห็นว่าผลงานที่ดีต้องแสดงออกถึงความคิดและมีเนื้อหาสาระให้กับผู้ชมผลงาน ($\bar{X} = 3.98$) และนิสิตมักติดตามข่าวสารที่มีการวิเคราะห์ผลงานของศิลปินที่ได้สร้างสรรค์ผลงานจนเป็นที่รู้จัก ($\bar{X} = 3.03$) น้อยที่สุด



สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 21 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติแบบสัญชาตญาณและ
อารมณ์

แบบการเรียนศิลปะปฏิบัติตามสัญชาตญาณ และอารมณ์	\bar{X}	$\bar{X}\%$	S.D.	แปลค่า
1. นิสิตต้องการความอิสระและความเป็นส่วนตัวในการปฏิบัติผลงาน	4.42	88.40	0.80	มาก
2. นิสิตมีความต้องการและพึงพอใจที่จะปฏิบัติผลงานให้มีรูปแบบที่เฉพาะตัว	4.26	85.20	0.69	มาก
3. นิสิตสนุกและตื่นเต้นกับการปฏิบัติผลงานที่ต้องอาศัยวัสดุอุปกรณ์ที่มีความหลากหลาย	4.12	82.40	0.69	มาก
4. นิสิตคิดว่าการแก้ปัญหาระหว่างการทำงานเป็นหนึ่งในกระบวนการทำงานของตนเอง	4.06	81.20	0.70	มาก
5. นิสิตมีความคิดเห็นต่อผลงานของตนเองว่าต้องแสดงออกถึงพลังของการสร้างสรรค์ที่แปลกใหม่ กระชากอารมณ์และความรู้สึก	3.87	77.40	0.82	มาก
6. นิสิตมักนำรูปทรงที่ตัดทอนแล้ว หรือมีความบิดเบี้ยวมาช่วยในการสร้างสรรค์ผลงาน	3.61	72.20	0.94	มาก
7. นิสิตชอบใช้เทคนิคทางจิตรกรรม เช่น การขีด ขีด ปาด ป้าย เท สาด โปะ มากกว่าระบายสีเรียบ ๆ ด้วยวิธีการธรรมดา	3.51	70.20	1.02	มาก
13. นิสิตให้ความสนใจในการศึกษาและชอบปฏิบัติผลงานโดยเฉพาะผลงาน รูปแบบสำแดงพลังอารมณ์ (Expressionism) และ/หรือรูปแบบสำแดงพลังอารมณ์แนวนามธรรม (Abstract expressionism)	3.49	69.80	0.98	ปานกลาง
14. นิสิตเริ่มวาดภาพจากตรงกลางก่อนแล้วค่อยเคลื่อนไหวไปตามทิศทางและความต่อเนื่องของภาพ จนเสร็จสมบูรณ์	3.26	65.20	0.94	ปานกลาง
15. นิสิตสร้างสรรค์ผลงานด้วยความฉับพลันมากกว่าวางแผนหรือร่างแบบไว้ก่อน	3.18	63.60	1.05	ปานกลาง
16. นิสิตมักปฏิบัติผลงานให้เสร็จเรียบร้อยก่อน แล้วจึงนำมาปรึกษาอาจารย์ที่หลัง	3.12	62.40	0.81	ปานกลาง
12. นิสิตไม่ชอบให้มีการวิจารณ์ผลงานภายในชั้นเรียน	2.28	45.60	0.96	น้อย
รวม	3.60	72.00	0.34	มาก

จากตารางที่ 21 พบว่า นิสิตที่มีแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติตามสัญญาติญาณและอารมณ์ โดยรวมอยู่ในเกณฑ์มาก ($\bar{X} = 3.60$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นิสิตที่มีแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติตามสัญญาติญาณและอารมณ์อยู่ในเกณฑ์มาก 7 ข้อ มีเกณฑ์ปานกลาง 4 ข้อ และมีเกณฑ์น้อย 1 ข้อ โดยนิสิตต้องการความอิสระและความเป็นส่วนตัวในการปฏิบัติผลงาน ($\bar{X} = 4.42$) มากที่สุด รองลงมา นิสิตมีความต้องการและพึงพอใจที่จะปฏิบัติผลงานให้มีรูปแบบที่เฉพาะตัว ($\bar{X} = 4.26$) และนิสิตไม่ชอบให้มีการวิจารณ์ผลงานภายในชั้นเรียน ($\bar{X} = 2.28$) น้อยที่สุด



สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ศึกษาแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติของนิสิตปริญญาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นลักษณะของผู้เรียน โดยมีโครงสร้างบุคลิกภาพ ทักษะคติในการทำงาน กระบวนการทำงาน และผลงาน โดยแบ่งผู้เรียนออกเป็น 4 แบบ คือ แบบปฏิบัติเชิงกล แบบปฏิบัติอย่างดั้งเดิม แบบปฏิบัติด้วยปัญญา และแบบปฏิบัติตามสัญญาติญาณและอารมณ์ สามารถสรุป และอภิปรายผลได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติของนิสิตปริญญาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างในแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติกับภูมิหลังต่างกันในเรื่องเพศ ระดับชั้นปี สายวิชาที่รับเข้าทำการศึกษา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวิธีการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นิสิตระดับปริญญาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2546 จำนวนทั้งสิ้น 142 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

- 2.1 แบบสอบถามแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

- ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลังของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ ระดับชั้นปี สายวิชาที่เข้ารับทำการศึกษา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

- ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติตามโครงสร้างบุคลิกภาพ ทักษะคติในการทำงาน กระบวนการทำงาน และผลงาน เป็นการตอบตามลักษณะความเป็นจริง แบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยแบบการเรียนแต่ละแบบมี 12 ข้อ รวมข้อคำถาม 48 ข้อ

- ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้ตอบแบบสอบถาม

- 2.2 แบบสัมภาษณ์แบบการเรียนศิลปะปฏิบัติ

- ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ ระดับชั้นปี สายวิชาที่เข้ารับทำการศึกษา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับแบบการเรียนรู้ศิลปะปฏิบัติตามโครงสร้าง บุคลิกภาพ ทักษะในการทำงาน กระบวนการทำงาน และผลงาน เป็นการตอบตามลักษณะความเป็นจริง โดยแบบการเรียนรู้แต่ละแบบมี 12 ข้อ รวมข้อคำถาม 48 ข้อ

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้ตอบแบบสอบถาม เมื่อหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ระหว่างคะแนนแบบสอบถามและสัมภาษณ์มีค่าเท่ากับ 0.89 แสดงว่าแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์มีความตรงตามสภาพสูง

3. ผู้วิจัยศึกษาคุณภาพของเครื่องมือ โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา โดยใช้วิธีอภิปรายกลุ่ม (Focus group) เพื่อตรวจสอบโครงสร้างและหาข้อสรุปร่วมของเครื่องมือ หลังจากนั้นนำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเหมาะสมและครอบคลุมเนื้อหาให้ตรงกับโครงสร้าง หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ตรวจสอบความเที่ยงของเครื่องมือ โดยได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.86 และผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความสอดคล้องตามเกณฑ์สัมพัทธ์ของแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ระหว่างคะแนนแบบสอบถามและสัมภาษณ์มีค่าเท่ากับ 0.89

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลจากนิสิตตามกลุ่มประชากรโดยใช้แบบสอบถามที่สมบูรณ์คืนทั้งหมด 142 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

2. ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ ไปสัมภาษณ์นิสิตที่ตอบแบบสอบถามดังกล่าวข้างต้น โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 80 คน จำแนกตามระดับชั้นปี ชั้นปีละ 20 คน โดยผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์หลังจากนิสิตได้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้เวลาห่าง 1 สัปดาห์

3. หลังจากนั้นจึงนำแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ที่ได้มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บได้มาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows โดยทำการวิเคราะห์ตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. วิเคราะห์ภูมิหลังของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ ระดับชั้นปี กลุ่มสาขาวิชา สายวิชาที่รับเข้าทำการศึกษา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และมาจำแนกตามตัวแปรเพศ โดยใช้ค่าความถี่ และค่าร้อยละ

2. วิเคราะห์แบบการเรียนรู้ของนิสิตในแต่ละแบบการเรียนรู้โดยรวมทุกด้านและในแต่ละด้าน

จำแนกตามตัวแปรเพศ สายวิชา มาวิเคราะห์โดยใช้สถิติทดสอบค่าที (t-test) ส่วนตัวแปรชั้นปี และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิเคราะห์โดยใช้สถิติทดสอบค่าเอฟ (F-test) จากนั้นวิเคราะห์แบบการเรียนรู้เป็นรายข้อในแต่ละแบบการเรียนรู้ โดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

1. แบบการเรียนศิลปะปฏิบัติของนิสิต พบว่า ในภาพรวมนิสิตมีแบบการเรียนศิลปะ

ปฏิบัติเชิงกลมากที่สุด ($\bar{X}=3.72$) รองลงมา คือ แบบปฏิบัติด้วยปัญญา ($\bar{X}=3.67$) และน้อยที่สุด คือ แบบปฏิบัติตามอย่างดั้งเดิม ($\bar{X}=3.58$)

เมื่อวิเคราะห์แบบการเรียนศิลปะปฏิบัติของนิสิต จำแนกตามภูมิภาค พบว่า

เพศ นิสิตชายมีแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติเชิงกลมากที่สุด ($\bar{X}=3.76$) รองลงมา คือ แบบปฏิบัติด้วยปัญญา ($\bar{X}=3.70$) และน้อยที่สุด คือ แบบปฏิบัติตามสัญญาติญาณและอารมณ์ ($\bar{X}=3.59$) ส่วนนิสิตหญิงมีค่าเฉลี่ยแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติเชิงกลมากที่สุด ($\bar{X}=3.68$) รองลงมา คือ แบบปฏิบัติด้วยปัญญา ($\bar{X}=3.60$) และน้อยที่สุด คือ แบบปฏิบัติตามสัญญาติญาณและอารมณ์ ($\bar{X}=3.59$)

ระดับชั้นปี นิสิตชั้นปีที่ 1 มีแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติด้วยปัญญาสูงที่สุด ($\bar{X}=3.68$) รองลงมา คือ แบบปฏิบัติเชิงกล ($\bar{X}=3.65$) และน้อยที่สุด คือ แบบปฏิบัติอย่างดั้งเดิม ($\bar{X}=3.50$) นิสิตชั้นปีที่ 2 มีแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติเชิงกลสูงที่สุด ($\bar{X}=3.73$) รองลงมา คือ แบบปฏิบัติอย่างดั้งเดิม ($\bar{X}=3.61$) และน้อยที่สุด คือ แบบปฏิบัติตามสัญญาติญาณและอารมณ์ ($\bar{X}=3.52$) นิสิตชั้นปีที่ 3 มีแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติเชิงกลสูงที่สุด ($\bar{X}=3.77$) รองลงมา คือ แบบปฏิบัติด้วยปัญญา ($\bar{X}=3.66$) และน้อยที่สุด คือ แบบปฏิบัติอย่างดั้งเดิม ($\bar{X}=3.55$) นิสิตชั้นปีที่ 4 มีแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติเชิงกลและแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติด้วยปัญญาสูงที่สุดเท่ากัน ($\bar{X}=3.74$) รองลงมา คือ แบบปฏิบัติตามสัญญาติญาณและอารมณ์ ($\bar{X}=3.68$) และน้อยที่สุด คือ แบบปฏิบัติอย่างดั้งเดิม ($\bar{X}=3.67$)

สาขาวิชาที่รับเข้าศึกษา สาขาวิชาวิทยามีแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติเชิงกลมากที่สุด ($\bar{X}=3.74$) รองลงมา คือ แบบปฏิบัติด้วยปัญญา ($\bar{X}=3.69$) และน้อยที่สุด คือ แบบปฏิบัติตามสัญญาติญาณและอารมณ์ ($\bar{X}=3.61$) สาขาวิชาศิลปมีแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติเชิงกลมากที่สุด ($\bar{X}=3.70$) รองลงมา คือ แบบปฏิบัติด้วยปัญญา ($\bar{X}=3.66$) และน้อยที่สุด คือ แบบปฏิบัติอย่างดั้งเดิม ($\bar{X}=3.55$)

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนน้อยกว่า 2.25 มีแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติอย่างดั้งเดิมสูงที่สุด ($\bar{X}=3.67$) รองลงมา คือ แบบปฏิบัติด้วยปัญญา ($\bar{X}=3.60$) และน้อยที่สุด คือ แบบปฏิบัติเชิงกล ($\bar{X}=3.36$) นิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่าง 2.26–2.99 มีแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติเชิงกลสูงที่สุด ($\bar{X}=3.74$) รองลงมา คือ แบบปฏิบัติด้วยปัญญา ($\bar{X}=3.66$) และน้อยที่สุด คือ แบบปฏิบัติอย่างดั้งเดิม ($\bar{X}=3.56$) นิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

3.00 ขึ้นไป มีแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติเชิงกล สูงที่สุด ($\bar{X}=3.72$) รองลงมา คือ แบบปฏิบัติด้วยปัญญา ($\bar{X}=3.68$) และน้อยที่สุด คือ แบบปฏิบัติตามสัญชาตญาณและอารมณ์ ($\bar{X}=3.59$)

เปรียบเทียบแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติตามตัวแปรต่าง ๆ เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติของนิสิต พบว่า เพศ ระดับชั้นปี สาขาวิชาที่เข้ารับทำการศึกษา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในแต่ละแบบการเรียน

2. ผลการวิเคราะห์แบบการเรียนศิลปะปฏิบัติทั้ง 4 แบบ แยกเป็นรายข้อ พบว่า

แบบเชิงกล พบว่า นิสิตชอบที่จะให้อาจารย์สาธิตผลงานให้ดูก่อนลงมือปฏิบัติผลงานของตน ($\bar{X} = 4.23$) รองลงมา นิสิตต้องการให้อาจารย์มีการอธิบายและเปรียบเทียบผลงานที่ได้คะแนนดีและที่ได้คะแนนไม่ดีในผลงานแต่ละครั้ง ($\bar{X} = 4.15$) และนิสิตเลือกที่จะปฏิบัติตามแผนงานที่ละขั้นตอนมากกว่าการลองผิดลอง ($\bar{X} = 2.96$)

แบบดั้งเดิม พบว่า นิสิตคิดว่าการจำกัดพื้นที่ในการทำงานส่งผล/อิทธิพลต่อการปฏิบัติผลงานของนิสิต ($\bar{X} = 4.18$) รองลงมา นิสิตเห็นว่าผลงานศิลปะที่ดีต้องสามารถถ่ายทอดความรู้สึกของศิลปินที่ต้องการแสดงออก ($\bar{X} = 4.13$) และนิสิตรู้สึกหมดกำลังใจหรือหยุดปฏิบัติผลงานถ้าคิดว่าผลงานกำลังมีปัญหาที่ยากต่อการควบคุม ($\bar{X} = 3.05$)

แบบปัญญา พบว่า นิสิตรู้สึกดีใจเมื่อมีคนสนใจและพูดถึงผลงานที่นิสิตได้ปฏิบัติไว้ ($\bar{X} = 4.11$) รองลงมา นิสิตมีความคิดเห็นว่าผลงานที่ดีต้องแสดงออกถึงความคิดและมีเนื้อหาสาระให้กับผู้ชมผลงาน และนิสิตมักติดตามข่าวสารที่มีการวิเคราะห์ผลงานของศิลปินที่ได้สร้างสรรค์ผลงานจนเป็นที่รู้จัก ($\bar{X} = 3.03$)

แบบสัญชาตญาณและอารมณ์ นิสิตต้องการความอิสระและความเป็นส่วนตัวในการปฏิบัติผลงาน ($\bar{X} = 4.42$) รองลงมา นิสิตมีความต้องการและพึงพอใจที่จะปฏิบัติผลงานให้มีรูปแบบที่เฉพาะตัว ($\bar{X} = 4.26$) และนิสิตไม่ชอบให้มีการวิจารณ์ผลงานภายในชั้นเรียน ($\bar{X} = 2.28$)

อภิปรายผล

จากการศึกษาแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติของนิสิตระดับปริญญาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สามารถนำประเด็นมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. แบบการเรียนศิลปะปฏิบัติ ของนิสิตระดับปริญญาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผลการวิจัย พบว่า นิสิตมีลักษณะของแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติส่วนมาก เป็นแบบเชิงกล รองลงมา มีลักษณะการปฏิบัติแบบปัญญา และมีลักษณะการปฏิบัติแบบดั้งเดิมน้อยที่สุด จากการที่ลักษณะการเรียนการสอนในหลักสูตรศิลปศึกษา (หลักสูตรปรับปรุง พุทธศักราช 2543) เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นความรู้ ความเข้าใจในมนทัศน์ และเนื้อหาสาระของ

ศาสตร์ทางศิลปศึกษา สามารถคิด วิचारณ์ สังเคราะห์ ประเมิน และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้อย่างสร้างสรรค์ และให้นิสิตตระหนักในคุณค่าของศาสตร์ศิลปศึกษา สามารถพัฒนาด้านคุณค่าให้เป็นระบบและนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต ดังนั้นลักษณะการเรียนการสอนจึงจำเป็นต้องใช้วิธีการสอนที่เหมาะสมกับรูปแบบการเรียนของผู้เรียนแต่ละบุคคล ซึ่งจากผลการวิจัยในครั้งนี้พบว่า นิสิตมีลักษณะที่สอดคล้องกับแบบเชิงกลมากที่สุด โดยนิสิตชอบที่จะให้อาจารย์สาธิตผลงานให้ดูก่อนลงมือปฏิบัติผลงานของตน และต้องการให้อาจารย์มีการอธิบายและเปรียบเทียบผลงานที่ได้คะแนนดีและที่ได้คะแนนไม่ดีในผลงานแต่ละครั้ง เพื่อให้ตนเองเกิดความมั่นใจในการปฏิบัติงานของตนเอง ทั้งนี้เนื่องจากผู้เรียนที่มีลักษณะแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติแบบเชิงกล จะมีลักษณะของการปฏิบัติที่เน้นการใช้เครื่องมือต่าง ๆ เพื่อเป็นเครื่องช่วยในการทำงานศิลปะ ชอบทำงานที่มีลักษณะที่เป็นแบบแผน ขาดความคิดสร้างสรรค์สิ่งในการคิดสิ่งใหม่ ๆ มักต้องฟังคำแนะนำหรือความคิดเห็นของเพื่อนและอาจารย์อยู่เสมอ จึงมักยอมรับคำวิจารณ์ผลงานจากผู้อื่นได้ ดังนั้นวิธีการสอนศิลปะกับนิสิตกลุ่มนี้ จึงเหมาะสำหรับการใช้วิธีการสอนแบบที่ผู้สอนบอกให้ผู้เรียนทำโดยตรง เพื่อให้ผู้เรียนปฏิบัติหรือทำตามคำแนะนำของผู้สอนด้วยวิธีการลอกเลียนแบบจากหนังสือ จากแบบจำลอง จากแบบที่ผู้สอนเขียน หรือจากของจริง (ไมเคิล, 1983) และควรให้ผู้สอนได้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ซักถาม และให้คำแนะนำเป็นขั้นตอนแก่ผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ ไม่ควรปล่อยให้ผู้เรียนลองผิดลอง ถูกด้วยตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถผลิตผลงานที่มีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2523) ที่ว่าการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนเรียนรู้จากของจริงและลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ผู้เรียนจะรู้ว่าสิ่งที่เรียนเป็นอย่างไร มีปัญหาอะไรบ้างจะแก้ปัญหาเหล่านั้นด้วยตนเองพร้อมกันไป ซึ่งแล้วแต่รูปแบบของการฝึกปฏิบัติ เป็นการให้ประสบการณ์ตรงกับผู้เรียน และยังคงสอดคล้องกับงานวิจัยของโรชาติ (อ้างถึงใน เฟลเดอร์, 1998) ที่ว่าผู้เรียนแบบปฏิบัติ ควรใช้วิธีการเรียนแบบมีส่วนร่วม การใช้กิจกรรม การทำงานเป็นทีม และงานวิจัยของกรรธา และ ไรซ์แมน (1985) พบว่าผู้เรียนที่มีลักษณะการเรียนแบบพึ่งพา จะมองอาจารย์และเพื่อนเป็นแหล่งให้ความรู้ และช่วยเหลือการปฏิบัติผลงาน และบ่อยครั้งจะมีลักษณะแบบวิตกกังวลที่รู้สึกว่าจะตนเองไม่มีความสามารถซึ่งจะส่งผลต่อ ตนเองทางด้านคะแนน

สำหรับนิสิตที่มีแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติเป็นแบบปัญญา พบว่า นิสิตจะรู้สึกชอบเมื่อมีคนสนใจและพูดถึงผลงานที่นิสิตได้ปฏิบัติไว้ โดยนิสิตมีความคิดเห็นว่าผลงานที่ดีต้องแสดงออกถึงความคิดและมีเนื้อหาสาระให้กับผู้ชมผลงาน ดังนั้นก่อนที่จะส่งผลงานนิสิตจะตรวจผลงานทุกส่วนของชิ้นงานว่ามีความถูกต้องและสมบูรณ์ก่อนเสมอ เพื่อให้ผลงานของตนเองมีความถูกต้องและสมบูรณ์ที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากผู้เรียนที่มีลักษณะแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติแบบปัญญา จะมีลักษณะของการเน้นที่ความคิดมากกว่าความรู้สึก มุ่งไปที่เป้าหมายหรือผลงานมากกว่ากระบวนการทำงาน เพราะผู้เรียนแบบนี้คิดว่ากระบวนการไม่ได้สร้างสรรค์ ความสร้างสรรค์จะเกิดในตอนสุดท้ายเมื่อทุกส่วนเสร็จสมบูรณ์ และจากผลงานวิจัยยังพบอีกว่า นิสิตต้องการให้ผู้สอนประเมินผลงานในด้านความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการมากกว่าการประเมินทางด้านทักษะเป็นหลัก ทั้งนี้เนื่องจากนิสิต

ชอบปฏิบัติผลงานในรูปแบบเพื่อฝัน (Fantasy) และ/หรือรูปแบบเหนือจริง (Surrealism) นิสิตจึงมีการกำหนดแก่นของภาพขึ้นมาก่อนแล้วค่อยจินตนาการส่วนต่างๆ ขึ้นมาต่อเติมจนเกิดเป็นผลงานนั่นเอง ดังนั้นวิธีการสอนศิลปะกับนิสิตกลุ่มนี้ จึงเหมาะสำหรับการใช้วิธีการสอนแบบให้ผู้เรียนมีอิสระในการปฏิบัติงาน เพราะจะทำให้ผู้เรียนมีเสรีภาพอย่างเพียงพอ ในด้านของอารมณ์แนวความคิด และการแสดงออก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wright (1986) ที่ว่า ผู้สอนศิลปะศึกษาจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีอิสระในการคิดและตัดสินใจด้วยตนเอง และในการประเมินผลงานของผู้เรียนก็ควรเป็นลักษณะของการประเมินผลงานในด้านความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ แทนที่จะประเมินทักษะการทำงาน และควรส่งเสริมให้นิสิตกลุ่มนี้ได้มีพัฒนาตนเองให้มีโอกาสในการทำงานร่วมกับผู้อื่นเพื่อเป็นการเปิดมุมมองการทำงานและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันมากขึ้น ตลอดจนการส่งเสริมให้มีการติดตามข่าวสารที่มีการวิเคราะห์ผลงานของศิลปินท่านอื่นที่ได้สร้างสรรค์ผลงานจนเป็นที่รู้จัก เพื่อที่จะได้นำข้อมูลที่ได้มาพัฒนาผลงานของตนเองให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

สำหรับนิสิตที่มีแบบการเรียนรู้ศิลปะปฏิบัติเป็นแบบดั้งเดิม พบว่า การจำกัดพื้นที่ในการทำงานจะมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติผลงานของนิสิต ทำให้นิสิตรู้สึกอึดอัดในการทำงาน ขาดความรู้สึกเป็นส่วนตัว จึงอาจทำให้ผลงานที่ออกมาไม่มีประสิทธิภาพ และในการปฏิบัติผลงานที่อาจารย์มอบหมาย นิสิตมักจะทำเมื่อมีอารมณ์และรีบทำให้เสร็จ โดยนิสิตชอบที่จะทำงานให้เสร็จที่ละชิ้นมากกว่าทำงานพร้อมกันที่ละหลายชิ้น และนิสิตจะพึงพอใจในการปฏิบัติผลงานหรือกิจกรรมที่อาจารย์เป็นผู้กำหนดหัวข้อหรืออุปกรณ์มาให้แล้ว ทั้งนี้เนื่องจากผู้เรียนที่มีลักษณะแบบการเรียนรู้ศิลปะปฏิบัติแบบดั้งเดิม จะมีลักษณะของการขาดความเป็นผู้ใหญ่ มีความยึดติด ชอบความคงที่ไม่เปลี่ยนแปลง ให้ความสำคัญต่อความรู้สึกมากกว่าความคิด มักมีความสนใจต่อการตอบสนองหัวข้อหรือโจทย์ทำงานให้เสร็จเป็นชิ้นๆ ไม่เน้นการทำงานที่เป็นความต่อเนื่องของการทำงานศิลปะ ดังนั้นวิธีการสอนศิลปะกับนิสิตกลุ่มนี้ จึงเหมาะสำหรับการใช้วิธีการสอนแบบกำหนดหัวข้อให้ผู้เรียนปฏิบัติ โดยให้ผู้เรียนจินตนาการและสร้างสรรค์ออกมาเป็นผลงาน และมีการมอบหมายงานให้ผู้เรียนทำที่ละงาน เมื่อทำเสร็จแล้วจึงค่อยมอบหมายงานชิ้นต่อไปให้แก่ผู้เรียน และควรส่งเสริมให้นิสิตกลุ่มนี้ได้มีการปฏิบัติกิจกรรมที่มีขั้นตอนยุ่งยากและสลับซับซ้อนมากขึ้น และให้กำลังใจในการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อไม่ให้นิสิตรู้สึกหมดกำลังใจหรือหยุดปฏิบัติผลงาน เมื่อพบว่าผลงานนั้นกำลังมีปัญหาที่ยากต่อการปฏิบัติ นอกจากนี้ จากผลงานวิจัยยังพบอีกว่า นิสิตมีการใช้รูปร่างและรูปทรงพื้นฐานมาเป็นสัญลักษณ์เพื่อแสดงถึงความรู้สึกที่ตนเองต้องการถ่ายทอดไม่มากนัก ดังนั้นจึงควรส่งเสริมให้นิสิตได้มีการใช้ความรู้สึกเข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตผลงาน โดยการใช้รูปร่างและรูปทรงพื้นฐานมาเป็นสัญลักษณ์มากขึ้น

2. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบแบบการเรียนรู้ของนิสิตระดับปริญญาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตามรูปแบบการเรียนรู้ศิลปะปฏิบัติตามเพศ ระดับชั้นปี สายวิชาที่รับเข้าทำการศึกษา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีประเด็นที่น่าสนใจอภิปราย ดังนี้

2.1 การเปรียบเทียบระหว่างเพศกับแบบการเรียน พบว่าเพศไม่มีความสัมพันธ์กับแบบการเรียน กล่าวคือ นิสิตระดับปริญญาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีแบบการเรียนไม่แตกต่างกัน ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้อง อุไรรัตน์ ศรีสวย (2527) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการเรียนกับเพศ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ระดับชั้นเรียน และวิชาเอก ของนักศึกษาวิทยาลัยครู ในกรุงเทพมหานคร พบว่า รูปแบบการเรียนไม่มีความสัมพันธ์กับเพศและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของจงกล พูนสวัสดิ์ (2541) ศึกษาแบบการเรียนของนิสิตศึกษาเฉพาะกรณีสาขาศึกษาศาสตร์เกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พบว่า นิสิตหญิงและนิสิตชายมีรูปแบบการเรียนแต่ละแบบไม่แตกต่างกัน

2.2 การเปรียบเทียบระหว่างระดับชั้นปีกับแบบการเรียน พบว่า ระดับชั้นปีไม่มีความสัมพันธ์กับแบบการเรียน กล่าวคือ นิสิตระดับปริญญาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ศึกษาในระดับชั้นปีต่างกัน มีแบบการเรียนที่ไม่แตกต่างกัน ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่อง แบบการเรียนของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ของประโยชน์ คุปต์กาญจนากุล (2525) ผลการวิจัยของอุไรรัตน์ ศรีสวย (2527) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการเรียน กับเพศ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ระดับชั้นปี และวิชาเอก ของนักศึกษาวิทยาลัยครูในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยเรื่อง แบบการเรียนของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร ของพรทิพย์ บุญรอด (2534)

2.3 การเปรียบเทียบระหว่างสายวิชาที่รับเข้าทำการศึกษา กับแบบการเรียน พบว่า นิสิตสายวิทย์ และสายศิลป์ มีแบบการเรียนที่ไม่แตกต่างกัน ซึ่งผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัย กาญจนา พันธุ์โยธี (2542) ศึกษาแบบการเรียนของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีตามรูปแบบของเฟลเดอร์และโซโลแมน และเพื่อเปรียบเทียบแบบการเรียนของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีตามรูปแบบของเฟลเดอร์และโซโลแมน พบว่า กลุ่มสาขาวิชาเรียน และประเภทของการเข้าศึกษา กับแบบการเรียนไม่มีความแตกต่างกัน นอกจากนี้ จันทนา พรหมศิริ (2535) ศึกษาแบบการเรียนของนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และเปรียบเทียบแบบการเรียนของนิสิตกับระดับชั้นปี สาขาวิชา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า นิสิตแต่ละสาขาวิชาไม่มีความสัมพันธ์กับแบบการเรียนที่ระดับ .05 และ .01 ตามลำดับ

2.4 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับแบบการเรียน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่มีความสัมพันธ์กับแบบการเรียน กล่าวคือ นิสิตระดับปริญญาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อาจเป็นเพราะการกำหนดเกณฑ์ในการแบ่งระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน ซึ่งผู้วิจัยแบ่งเกณฑ์เป็น 3 ช่วง ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง หมายถึง คะแนนเฉลี่ยสะสมตั้งแต่ 3.00 ขึ้นไป ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับกลาง หมายถึง คะแนนเฉลี่ยสะสม ระหว่าง 2.00-2.99 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ หมายถึง คะแนนเฉลี่ยสะสมต่ำกว่า 2.00 ในขณะที่ จันทนา พรหมศิริ (2535) กำหนดเกณฑ์ในการแบ่งผลสัมฤทธิ์ทางการ

เรียนออกเป็น 3 ช่วง แต่กำหนดช่วงคะแนนเฉลี่ยสะสมต่างกัน คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับสูง หมายถึง คะแนนเฉลี่ยสะสม ตั้งแต่ 3.00 ขึ้นไป ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับกลาง หมายถึง คะแนนเฉลี่ยสะสมตั้งแต่ 2.26 – 2.99 ส่วนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับต่ำ หมายถึง คะแนนเฉลี่ยสะสม ตั้งแต่ 2.25 ลงมา นอกจากนี้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนยังมีองค์ประกอบหลายอย่างเป็นตัวแปรร่วมอื่นที่จะส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์แตกต่างกัน เช่น คุณลักษณะเกี่ยวกับตัวผู้เรียนเอง ทั้งทางด้านระดับสติปัญญา เช่น ความสามารถทางสมอง เซอร์วิปัญญา ความถนัดทางการเรียน ความรู้เดิม หรือพื้นฐานของผู้เรียน ด้านอารมณ์ เช่น แรงจูงใจในการเรียน ความสนใจ เจตคติ และนิสัยในการเรียน ความนึกคิดและความเข้าใจเกี่ยวกับตน การปรับตัว คุณลักษณะเกี่ยวกับครูผู้สอน และองค์ประกอบด้านวัฒนธรรมและสภาพโรงเรียน เช่น ภูมิหลังทางครอบครัวและสังคม ประสิทธิภาพของระบบการจัดการเรียนการสอน บรรยากาศในการสอน พฤติกรรมระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน (Herbert J. Klausmeir, 1975, Benjamin S. Bloom, 1976) อย่างไรก็ตามผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ ลักษณีย์ มีนะนันท์ และรุจิเรศ ฐนุรักษ์ (2527) กรอบกาญจน์ ศรีประสิทธิ์ (2529)

3. แบบการเรียนศิลปะปฏิบัติของนิสิตระดับปริญญาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยจำแนกแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติแต่ละแบบการเรียน ผลการวิจัยพบว่า

3.1 แบบปฏิบัติเชิงกล พบว่า นิสิตส่วนใหญ่ชอบที่จะให้อาจารย์สาธิตผลงาน ให้ดูก่อนลงมือปฏิบัติงานของตนเอง เพราะว่า นิสิตยังไม่มี ความมั่นใจในการทำงาน ฟังพา ยึดติดกับรูปแบบการทำงาน พร้อมทั้งยังไม่มีทักษะที่ดีพอขาดความรู้ และความเข้าใจ ดังนั้น นิสิตยังต้องอาศัยผู้สอนเป็นต้นแบบในการถ่ายทอดโดยวิธีการสาธิตผลงานให้ดูก่อนจะลงมือปฏิบัติงานของตนเองเป็นจำนวนมากที่สุด นอกจากนี้ นิสิตยังมีความวิตกกังวล ต้องการความสำเร็จในการทำงาน และต้องการการยอมรับจากอาจารย์ผู้สอน ดังนั้น นิสิตจึงต้องการให้ผู้สอนมีการอธิบายและเปรียบเทียบผลงานที่ได้คะแนนตามมาตรฐานที่ผู้สอนได้กำหนดไว้

3.2 แบบตั้งเดิม พบว่า นิสิตส่วนใหญ่คิดว่าการจำกัดพื้นที่ในการทำงานส่งผลและมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของนิสิต เพราะว่า ต้องการสร้างบรรยากาศในการทำงานเพื่อตอบสนองต่อความรู้สึกที่เบิกกว้างต่อการทำงานของตนเอง ฟังพอใจที่จะนำเสนอผลงานศิลปะของตนเองที่แสดงถึงความรู้สึกส่วนตัว บ่อยครั้งมักหมดกำลังใจหากในการทำงานพบปัญหา เพราะนิสิตขาดความเชื่อมั่นในพลังของการแสดงออก

3.3 แบบปัญญา พบว่า นิสิตส่วนใหญ่รู้สึกดีใจเมื่อมีคนสนใจและพูดถึงผลงานที่นิสิตได้ปฏิบัติไว้ เพราะนิสิตเหล่านี้มีความสามารถทำให้เกิดการยอมรับ จนกลายเป็นผู้ที่ต้องการให้คนรอบข้างสนใจ ซึ่งเป็นตัวแทนของการแสดงออก และคุณค่าส่วนตัวอย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังต้องการการประเมินคุณค่าที่ได้จากการทำงาน โดยมีเป้าหมายที่จะแสดงถึงความคิด วิธีการในการทำงานของตนเองทั้งด้านความคิดสร้างสรรค์ และเนื้อหาสาระ

3.4 แบบสัญญาชาติญาณและอารมณ์ ลักษณะแบบการเรียนของนิสิตมีความเป็นลักษณะเฉพาะตัวสูง ชอบความเป็นอิสระและพึงพอใจที่จะปฏิบัติงานให้มีรูปแบบที่เฉพาะตัว กล้าลองผิดลองถูก และมีความเชื่อมั่น สามารถตัดสินใจพร้อมเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ ๆ

ข้อเสนอแนะของการวิจัยในครั้งนี้

1. สามารถนำแบบประเมินนี้ไปใช้ในการคัดเลือกผู้เรียนที่มีคุณลักษณะที่ตรงกับลักษณะการเรียนการสอนของสาขาศิลปศึกษา
2. ผลงานวิจัยในครั้งนี้ สามารถช่วยทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับจัดการเรียนการสอนของสาขาวิชาศิลปศึกษา ไม่ว่าจะเป็นผู้สอน หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร ได้ใช้เป็นตัวบ่งชี้ในการพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับปณิธานหรือวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติของนิสิตและรูปแบบการสอนศิลปะปฏิบัติของอาจารย์ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ
2. ควรมีการศึกษาแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติของผู้เรียนในศาสตร์สาขาที่มีการเปิดสอนตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่แตกต่างกัน
3. ควรมีการศึกษาพัฒนาแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติในโครงสร้างต่าง ๆ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มากปรับปรุงแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์. (2528). จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ: ศรีเดชา, 2528
- กาญจนา พันธุ์โยธี. (2542). แบบการเรียนของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีตามรูปแบบของเฟลเดอร์และโซโลแมน. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาอุดมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกษร ธิตะจारी. (2532). ความคิดสร้างสรรค์. ใน สันติ คุณประเสริฐ และสมใจ สิทธิชัย. ศิลปศึกษา-ศิลปะปฏิบัติ ครุศิลป์ 4. หน้า 39-44. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกษร ธิตะจारी. (2543). ผลการใช้วิธีสอนแบบแก้ปัญหาโดยเน้นการจัดการชั้นเรียนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาศิลปศึกษาของนิสิตคณะครุศาสตร์. กรุงเทพฯ: ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2544). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (2545-2549). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- จันทนา พรหมศิริ. (2535). แบบการเรียนของนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาอุดมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- จินตนา ยูนิพันธุ์. (2527). การเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชลอ พงษ์สามารถ. (2526). ศิลปะสำหรับครูมัธยม. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์. ทบวงมหาวิทยาลัย. (2538). แผนการพัฒนาระดับอุดมศึกษา ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- ทองจันทร์ หงส์ลัดดารมภ์ และคณะ. (2524). หลักการเรียนและการสอน ใน คู่มืออาจารย์ด้านการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ: ฝ่ายวิชาการ หน่วยพัฒนาอาจารย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ทองเรียน อมรัชกุล. (2525). การบริหารกิจการนิสิต ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู.
- ทศนา แคมมณี. (2544). ศาสตร์การสอนเพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.
- นิลกุล ขอรวมเดช. (2539). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงระหว่างนักศึกษาที่มาจากมัธยมศึกษาตอนปลายกับประกาศนียบัตรในวิทยาเขตเพาะช่าง สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- บรรลือ ขอรวมเดช. 2533. สภาพและปัญหาการสอนศิลปะภาคปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ กรุงเทพมหานคร. วิทยาลัยนพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2535). การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ปรววรรณ ดวงรัตน์. (2541.) การศึกษาสภาพและปัญหาการเรียนการสอนศิลปะภาคปฏิบัติสาขาทัศนศิลป์ ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน. วิทยาลัยนพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประโยชน์ บุปต์กาญจนากุล. (2525). แบบการเรียนของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. วิทยาลัยนพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาอุดมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเสริฐ ศีลรัตน์. (2525). ความเข้าใจในศิลปะ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ผดุง พรหมมูล. (2538). นักศึกษาทัศนศิลป์ในการประชุมสัมมนาวิสัยทัศน์ทางทัศนศิลป์ครั้งที่ 1. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พรทิพย์ บุญรอด. (2534). แบบการเรียนของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร. วิทยาลัยนพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาอุดมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรชูลี อาชวอำรุง. (2537). สไตล์การเรียนรู้ของนิสิตนักศึกษาไทย. กรุงเทพฯ: ภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิชัย ตูรงคินานนท์. (2539). การศึกษาแบบการทำงานศิลปะภาพพิมพ์ของศิลปินชั้นเยี่ยม เตชา วราชน. วิทยาลัยนพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พีระพงษ์ กุลพิศาล. (2527). มโนภาพและการรับรู้ทางศิลปะ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- ไพฑูรย์ สีนลาร์รัตน์. (2527). การวิจัยทางการศึกษา: หลักและวิธีการสำหรับนักวิจัย. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูรย์ สีนลาร์รัตน์. (2525). ปรัชญาแห่งจุดมุ่งหมายของการอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูรย์ สีนลาร์รัตน์. (2524). หลักและวิธีการสอนระดับอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ: ภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูรย์ สีนลาร์รัตน์. (2542). หลักการพื้นฐานการอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- มนัส อารีรอบ. (2534). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวินัยในตนเองกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตศิลปศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชพร บำรุงศรี. (2535). การวิเคราะห์แบบการเรียนของนิสิตนักศึกษาต่างสาขาวิชาตามแนวทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาอุดมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. (2523). การอุดมศึกษา ในไฟฟูร์ย สีนลาร์ตน์ (บรรณาธิการ). การเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. (2530). บุคลากรนิสิตนักศึกษา. กรุงเทพฯ: ภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. (2530). อุดมศึกษา. กรุงเทพฯ :โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. (2544). การพัฒนาการเรียนการสอนทางการอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิชัย วงศ์ใหญ่. (2537). กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการสอนภาคปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม.
- วิชาญ เลิศลพ. (2535). แบบการเรียนของนักเรียนในโครงการวิทยาศาสตร์โอลิมปิก. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิทยากร เชียงกูร. (2542). รายงานสภาวะการศึกษาไทย ปี 2541: วิฤติและโอกาสในการปฏิรูปการศึกษาและสังคมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: อมรินทร์นิตติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์. (2520). กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ศิลปะศึกษาในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: สารมวลชน.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2532). ศิลปวรรณกรรมรวบรวมบทวิจารณ์และทรรศนะทางศิลปะ. กรุงเทพฯ: แสงศิลป์การพิมพ์.
- ศรีเรื่อน แก้วกั้ววาพ. (2543). จิตวิทยาเด็กพิเศษ: แนวคิดสมัยใหม่. กรุงเทพฯ: ภาควิชาจิตวิทยา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริชัย กาญจนวาสี (2544). ทฤษฎีการทดสอบแบบดั้งเดิม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สงัด อุทรานันท์. (2529). การจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สันติ คุณประเสริฐ. (2535). กิจกรรมการออกแบบ. กรุงเทพฯ: ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุชา จันท์เอม. (2533). จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

- สุชาติ ศิริสุขไพบูลย์. (2527). เทคนิคและวิธีการสอนวิชาชีพ กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- สุเทพ เม่นไธสง และบุญ ชมพู. (2537). การวิเคราะห์ตัวแปรที่ดีที่สุดที่ใช้พยากรณ์คุณภาพทางการเรียนของนักศึกษาในวิทยาลัยพลศึกษา. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุพัฒน์ เศรษฐาคมกุล. (2536). แบบการเรียนของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาอุดมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภัทรา พิณทะแพทย์. (2532). จิตวิทยาทั่วไปแนวคิดและทฤษฎีขั้นมูลฐาน. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.
- สุนม อมรวิวัฒน์. (2543). ปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สุลักษณ์ ศรีบุรี. (2543). การวัดและประเมินผลศิลปศึกษา. เอกสารประกอบการสอน วิชา 2709610 การประเมินผลศิลปศึกษา. กรุงเทพฯ: ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรนุช ชาลีรินทร์. (2539). การพัฒนามาตรวัดความชอบแบบการเรียนสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อริยพร สมจิตต์. 2533. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษาสาขาวิชาศิลปศึกษาหลักสูตร 4 ปี และหลักสูตร 2 ปี เกี่ยวกับการศึกษาในหลักสูตรศิลปศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาชญญา รัตนอุบล. (2538). การศึกษาแบบการเรียนรัฐของนิสิตปริญญาตรีสาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อำไพ ตีรณสาร. (2543). ขยายมุมมองการเรียนรู้ศิลปะ. [Online] จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. แหล่งที่มา: <http://pioneer.netserv.chula.ac.th/~tampan/ampai/visperc.htm> (22 มกราคม)
- อุทุมพร จามรมาน. (2530). การวัดและประเมินการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ: โครงการตำราวิทยาศาสตร์อุตสาหกรรม.
- อุบล ตูจินดา. (2532). หลักและวิธีสอนศิลปะ. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- อุไรรัตน์ ศรีสว. (2527). ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการเรียนกับเพศผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับชั้นปี และวิชาเอกของนักศึกษาวิทยาลัยครูในกรุงเทพฯ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาวิจัยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

- Bates, J.K. (2000). Becoming an art teacher. U.S.A.: Wadsworth
- Black, R.A. (1984). A match of learning style to teaching style base on use of hemispheric dominance theory to enhance learning of creative thinking skills.
Dissertation Abstracts International 45 (2): 393-A.
- Bandt, P.I., Mera, N.M. and Schmidt, L.D. (1974). A time to learn: A guide to academic and personal effectiveness. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Bloom, B.S., Madaus, G.F. and Hasting, T.J. (1981). Evaluation to improve learning. New York: McGraw-Hill.
- Carsillo, P. K. (1997). A study of learning style grouping in an art studio classroom.
Dissertation Abstracts International 57 (7): 2811-A.
- Canfield, A.A. (1992). Learning style inventory. 2nd ed. California: Western Psychological Services.
- Chapman, L.H. (1978). Approaches to art in education. New York: Harcourt Brace
- Jung, C. G. (1959). Psychological types. London: Routledge Kegan.
- Cogan, M.L., Harry L. (1957). Studies of teacher behavior. Journal of experimental Education 24 (September): 321-329.
- Curry L. (2000). Review of Learning Style, Study Approach and Instructional Preference Research in Medical Education. In R.J. Riding & S.G. Rayner (Eds). International Perspectives on Individual Differences (1): Cognitive Styles. Stamford, Conn.: Ablex Publishing.
- Efland, A. (1979). Conceptions in teaching art education. Art education 32 (April): 21–33.
- Farr, B.J. (1971). Individual differences in learning predicting one's more affective learning modality. Dissertation Abstracts International 32 (3): 1322-A.
- Freeman, F.S. (1965). Theory and practice of psychological testing. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Gagne, R.M. (1977). The condition of learning. 3rd ed. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Gregorce, A.F. (1979). Learning and teaching styles: Potent forces behind them.
Educational leadership 36 (4): 234-236.
- Hayes, J. & Allinson, C.W. (1996). The implications of learning styles for training and development: A discussion of the matching hypothesis.
British journal of management 6: 63-73.

- Hoffman, E. (2002). Psychological testing at work: How to use, interpret, and get the most out of the newest tests in personality, learning style, aptitudes, interests, and more. New York: McGraw-Hill.
- Hunt, D.E. (1979). Learning styles and student needs: An introduction to conceptual level. In student learning style: Diagnosing and prescribing programs. pp. 27-38. Reston, Virginia: National association of secondary school principals.
- Jacobsen, D., Eggen, P. and Kanchak, D. (1985). Method for teaching. 3rd ed. Columbus, Ohio: Merrill publishing company.
- Kauffman, J. (1971). Profile of college students. The Encyclopedia of education. U.S.A: MacMillan.
- Keefe, J.W. (1984). Instructional leadership handbook. Reston, Virginia: National Association of Secondary School Principals.
- Kemp, J.E. (1971). Instructional design: A plan for unit and course development. California: Fearon / Lear Siegler.
- Kemp, L.E. (1985). The instructional design process. New York: Harper & Row.
- Kissick, B. and Krob, D.H. (1988). Analysis of learning styles: Academic and vocation students. International journal of instruction media 15 (2): 151-162.
- Kolb, D.A. (1981). Disciplinary inquiry norm and student learning styles: Diverse pathways for growth. Sanfrancisco: Jossey–Bass.
- Lansing, K.M. (1976). Art artist and art education. Iowa: kendall/Hunt publishing.
- Maddox, H. (1965). How to study. London: The english language book society.
- Mann, R.D. et al. (1970). The college classroom: conflict, change and Learning. New York: John Wiley and Son.
- Michael, J. A. (1983). Art and adolescent: Teaching art at the secondary level. New York: Columbia University.
- Pumipuntu, S. (1994). Learning styles and problem solving of industrial art student in teacher's colleges in Northeast Thailand. Dissertation Abstracts International 54 (10): 3686-A.
- Partridge, R. (1983). Learning style: A review of selected models. Journal of nursing education 22 (June): 243-248.
- Paston, H.S. (1973). Learning to teach art. London: Professional Educator
- Rayner, S.G., Riding, R.J. (1997). Towards a categorization of cognitive styles and learning styles. Educational psychology 17: 5-28.

- Rezler, A.G., Rezmovic, V. (1981). The Learning Preferences Inventory, Journal of allied health (February): 28-34
- Robert. G.M., Leslic, B.J. (1974) Principles of Instructional design. New York: Renchart and Ivinsion.
- Schmeck, R.R. (1983). Learning styles of college students. In R. Dillon & R. Schmeck (Eds.), Individual differences in cognition. pp. 233-279. New York: Academic Press.
- Singer, R. N. (1982). The learning of motor skills. New York: Macmillan publishing.
- Stevanov. Z. (1982). A study of three Instructional procedures in the teaching of art survey to non art majors on the collage level. Dissertation Abstracts International 43 (08): 2533-A.
- Willing, K. (1988). Learning styles in adult migrant education. Sydney: NSE Adult Migrant Education Service.
- Wood, Gail. (2000). How to study: Use your personal learning style to help you succeed when it counts. New York: Learning Express.
- Woodward, J.H. (1985). Preferred learning or teaching styles of industrial arts and home economics students teachers. Dissertation Abstracts International 46 (6) :1611-A.
- Wright, J.E. (1986). Art education in secondary school classroom: Factors relate to what students learn. Dissertation Abstracts International (46): 2167-2168 A.
- Yates, GCR. (2000). Applying learning style research in the classroom: Some cautions and the way ahead. In R.J. Riding & SG. Rayner (Eds). International Perspectives on Individual Differences (1): Cognitive Styles. Stamford, Conn.: Ablex Publishing
- Zak, F.W. (1990). Learning styles discrimination between vocation and non-vocation students. Dissertation Abstracts International 50 (12): 3843-A.



ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



ภาคผนวก ก

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

- | | |
|---|--|
| 1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พันธ์ศักดิ์ พลสารมัย | หัวหน้าภาควิชาอุดมศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย |
| 2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ศิริลักษณ์ ศรีกมล | อาจารย์ประจำโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย (ฝ่ายประถม) |
| 3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สมโภชน์ ทองแดง | อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย |
| 4. อาจารย์พรเทพ เลิศเทวศิริ | อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย |
| 5. อาจารย์สุรัชย์ เอกพลากร | อาจารย์ประจำภาควิชาทัศนศิลป์
คณะศิลปกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย |

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



ภาคผนวก ข

หนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



ที่ ศธ.0512.6(2700.0603)/2805

ฝ่ายวิชาการ คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพฯ 10330.

14 พฤศจิกายน 2546

เรื่อง ขออนุญาตทดลองใช้เครื่องมือวิจัย

เรียน หัวหน้าสาขาวิชาศิลปศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นายมนชัย พิทยวรารักษ์ นิสิตชั้นปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา สาขาวิชาศิลปศึกษา อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง "การศึกษาแบบการเรียนรู้ศิลปะปฏิบัติของนิสิตปริญญาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" โดยมี อาจารย์ ดร.อำไพ ตีรณสาร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องทดลองใช้เครื่องมือ คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ กับนิสิตระดับปริญญาบัณฑิตชั้นปีที่ 1 - 4 ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นายมนชัย พิทยวรารักษ์ ได้ทดลองใช้เครื่องมือดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศรีบุรี)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะครุศาสตร์

ฝ่ายวิชาการ

โทร. 0-2218-2680



ภาคผนวก ค

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบถามในการวิจัย

การศึกษาแบบการเขียนศิลปะปฏิบัติของนิสิตปริญญาบัณฑิต
สาขาวิชาศิลปศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำชี้แจงในการตอบแบบ

แบบสอบถามชุดนี้เป็นแบบสอบถามสำหรับนิสิตปริญญาบัณฑิต โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาเกี่ยวกับแบบการเขียนศิลปะปฏิบัติ การวิจัยครั้งนี้สำเร็จด้วยดี ก็ด้วยความอนุเคราะห์จากนิสิตในการตอบแบบสอบถามด้วยความจริงใจ และตรงกับความจริง คำตอบของนิสิตจะมีประโยชน์ทางการศึกษา ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากนิสิตด้วยดีและขอขอบพระคุณมา ณ ที่นี้ด้วย

แบบสอบถามชุดนี้ แบ่งออกเป็น 3 ตอน

- ตอนที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับสถานภาพโดยทั่วไปของนิสิต
ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบการเขียนศิลปะปฏิบัติ
ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมและข้อเสนอแนะอื่นๆ

แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) กำหนดเป็นค่าคะแนน ดังนี้

คะแนน	ระดับคำตอบที่ตรงกับลักษณะของนิสิต
5	ตรงตามลักษณะของนิสิตมากที่สุด
4	ตรงตามลักษณะของนิสิตมาก
3	ตรงตามลักษณะของนิสิตปานกลาง
2	ตรงตามลักษณะของนิสิตน้อย
1	ตรงตามลักษณะของนิสิตน้อยที่สุด

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนิสิต

คำชี้แจง โปรดเลือกข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงแล้วตอบในแบบสอบถาม
โดยใช้เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องให้ตรงกับข้อที่เลือก

1. เพศ

- ชาย
 หญิง

2. ระดับชั้นปี

- ชั้นปีที่ 1
 ชั้นปีที่ 2
 ชั้นปีที่ 3
 ชั้นปีที่ 4

3. สายวิชาที่รับเข้าทำการศึกษา

- สายวิทย์ฯ
 สายศิลป์ฯ

4. คะแนนเฉลี่ยสะสม

- น้อยกว่า 2.25
 2.26-2.99
 3.00 ขึ้นไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 2: แบบการเรียนศิลปะปฏิบัติ

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับคำตอบที่ตรงกับลักษณะของนิสิต

ข้อที่	ข้อความ	ระดับคำตอบ ที่ตรงกับลักษณะของนิสิต				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1	นิสิตปฏิบัติงาน และส่งผลงานตรงตามกำหนดเวลา					
2	นิสิตปฏิบัติงานให้เสร็จเรียบร้อยก่อน แล้วจึงนำมาปรึกษาอาจารย์ภายหลัง					
3	นิสิตใช้เวลาในการศึกษาข้อมูลก่อนเพื่อนำมา กำหนดแนวคิดและรูปแบบของผลงาน					
4	นิสิตไม่ชอบปฏิบัติงานที่มีขั้นตอนยุ่งยากและสลับซับซ้อน					
5	นิสิตทำงานให้เสร็จที่ละชิ้นมากกว่าทำงานต่อเนื่องที่ละหลายชิ้น					
6	นิสิตติดตามข่าวสารที่มีการวิเคราะห์ผลงานของศิลปิน ที่สร้างสรรค์ผลงานจนเป็นที่รู้จักอยู่เสมอ					
7	นิสิตขอให้อาจารย์สาธิตการปฏิบัติงานให้ดูก่อนลงมือปฏิบัติงานของตน					
8	นิสิตต้องการความอิสระและความเป็นส่วนตัวในการปฏิบัติงาน					
9	นิสิตรู้สึกพอใจเมื่อมีคนสนใจและพูดถึงผลงานของนิสิต					
10	นิสิตคิดว่าการจำกัดพื้นที่ในการทำงานส่งผล/อิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของนิสิต					
11	นิสิตสนุกและตื่นเต้นกับการปฏิบัติงานที่ต้องใช้วัสดุอุปกรณ์ที่มีความหลากหลาย					
12	นิสิตต้องการให้อาจารย์มีการอธิบายและเปรียบเทียบผลงานที่อยู่ในเกณฑ์ดีและไม่ดี ในงานแต่ละครั้ง					
13	นิสิตพอใจในการปฏิบัติงาน ตามกิจกรรมที่อาจารย์กำหนดหัวข้อหรืออุปกรณ์มาให้					

ข้อที่	ข้อความ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
14	นิสิตเลือกที่จะปรึกษาอาจารย์และเพื่อนก่อนปฏิบัติงาน					
15	นิสิตให้ความสำคัญกับรูปแบบผลงานหรือผลงานที่สำเร็จแล้วมากกว่ากระบวนการทำงาน					
16	นิสิตมีความต้องการและพึงพอใจที่จะปฏิบัติงานให้มีรูปแบบที่เฉพาะตัว					
17	นิสิตมีความคิดเห็นว่าผลงานที่ดี ต้องแสดงออกถึงความคิดและมีเนื้อหาสาระให้กับผู้ชมผลงาน					
18	นิสิตต้องการให้ผู้สอนมีวัตถุประสงค์และมีเกณฑ์มาตรฐานในการให้คะแนนผลงาน					
19	นิสิตมีความคิดเห็นต่อผลงานศิลปะที่ดี ต้องถ่ายทอดถึงความรู้สึกของผู้สร้างสรรค์ ที่ต้องการแสดงออก					
20	นิสิตมีความคิดเห็นต่อผลงานของตนว่าต้องแสดงออกถึงพลังของการสร้างสรรค์ที่แปลกใหม่ เร้าอารมณ์ และความรู้สึก					
21	นิสิตไม่ชอบให้มีการวิจารณ์ผลงานภายในชั้นเรียน					
22	นิสิตต้องการให้ผู้สอนประเมินคุณค่าผลงานในด้านความคิดและจินตนาการเป็นหลัก					
23	นิสิตรู้สึกหมดกำลังใจหรือหยุดปฏิบัติผลงานเมื่อพบว่าผลงานกำลังมีปัญหาที่ยากต่อการควบคุม					
24	นิสิตเลือกที่จะปฏิบัติงานตามแผนงานที่ละขั้นตอนมากกว่าการลองผิดลองถูก					
25	นิสิตกำหนดแก่นของภาพขึ้นมาก่อนแล้วค่อยจินตนาการส่วนต่างๆขึ้นมาต่อเติมจนเป็นผลงาน					
26	นิสิตสร้างสรรค์ผลงานด้วยความฉับพลันมากกว่าวางแผนหรือร่างแบบไว้ก่อน					
27	ในการวาดภาพนิสิตจินตนาการภาพให้เกิดขึ้นในความคิด ก่อนการปฏิบัติงานจริง					
28	นิสิตสนใจลวดลายหรือร่องรอยที่เกิดขึ้นอย่างบังเอิญในการทดลอง มาเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงาน					

ข้อที่	ข้อความ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
29	ในการปฏิบัติงานที่อาจารย์มอบหมาย นิสิตมักทำเมื่อมีอารมณ์และรีบทำให้เสร็จ					
30	ในการทำงานศิลปะนิสิตมักเริ่มต้นด้วยการออกแบบร่าง(sketch)					
31	นิสิตเริ่มวาดภาพจากตรงกลางก่อนแล้วค่อยเคลื่อนไหวไปตามทิศทางและความต่อเนื่องของภาพ จนเสร็จสมบูรณ์					
32	นิสิตอาศัยการปฏิบัติผลงาน(Work shop)ร่วมกับผู้อื่นเพื่อเปิดมุมมองการทำงานและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น					
33	นิสิตคิดว่าการแก้ปัญหาระหว่างการทำงานเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการทำงานของตนเอง					
34	นิสิตพยายามควบคุมการทำงานด้วยการวางแผนและกำหนดขั้นตอนการทำงาน					
35	นิสิตเลือกที่จะเดินเส้นขอบของรูปทรงให้มีความคมชัดเพราะทำให้ผลงานมีจุดเด่นและชัดเจน					
36	ก่อนส่งผลงานนิสิตจะตรวจสอบผลงานทุกส่วนของชิ้นงานว่ามีความถูกต้องและสมบูรณ์แล้วหรือไม่					
37	นิสิตเลือกที่จะใช้สีในผลงานให้ดูแล้วมีความเหมือนจริงมากที่สุด					
38	นิสิตอาศัยรูปร่างและรูปทรงพื้นฐาน มาเป็นสัญลักษณ์เพื่อแสดงถึงความรู้สึกที่ตนเองต้องการถ่ายทอด เช่นสามเหลี่ยมที่วางบนฐานสี่เหลี่ยมทำให้รู้สึกถึงบ้านหรือความมั่นคง					
39	นิสิตชอบใช้เทคนิคทางจิตรกรรม เช่น การชูด ชีต ปาด ป้าย เท สาด ปะติด มากกว่าระบายสีเรียบๆ ด้วยวิธีการธรรมดา					
40	ผลงานที่นิสิตปฏิบัติต้องมีเทคนิคและวิธีการที่ดูแล้วซับซ้อน มีรายละเอียดและต้องมีความแปลกใหม่					
41	การเปลี่ยนมุมมองของสิ่งต่างๆหรือเปลี่ยนสถานะที่ไม่ควรเป็นของสิ่งเหล่านั้นเป็นประเด็นในความคิดที่นิสิตใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน					

ข้อที่	ข้อความ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
42	นิสิตมักนำรูปทรงที่ตัดทอนหรือรูปทรงที่มีความบิดเบี้ยวมาช่วยในการสร้างสรรค์ผลงาน					
43	นิสิตให้ความสำคัญของการจัดวางสิ่งต่างๆในผลงานที่ดูแล้วสบายตา ไม่ซับซ้อน และเน้นเรื่องความสมมาตร					
44	การวาดลายเส้น(Drawing)นิสิตเน้นการถ่ายทอดสิ่งต่างๆให้เหมือนกับต้นแบบ					
45	นิสิตให้ความสนใจในการศึกษาและปฏิบัติงานในรูปแบบดั้งเดิม (Primitive Art)และ/หรือผลงานที่ดูแล้วสบายตาคล้ายผลงานศิลปะเด็ก					
46	นิสิตให้ความสนใจในการศึกษาและปฏิบัติงานโดยเฉพาะผลงานในรูปแบบสัจนิยม (Realistic)และ/หรือรูปแบบความประทับใจ (Impressionism)					
47	นิสิตให้ความสนใจในการศึกษาและปฏิบัติงานในรูปแบบเพ้อฝัน (Fantasy)และ/หรือรูปแบบเหนือจริง(Surrealism)					
48	นิสิตให้ความสนใจในการศึกษาและปฏิบัติงานโดยเฉพาะผลงาน รูปแบบสำแดงพลังอารมณ์ (Expressionism)และ/หรือ รูปแบบสำแดงพลังอารมณ์แนวนามธรรม (Abstract expressionism)					

ตอนที่ 3: ความคิดเห็นเพิ่มเติม และข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ผู้วิจัยขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

แบบสัมภาษณ์ในการวิจัย

การศึกษาแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติของนิสิตปริญญาบัณฑิต
สาขาวิชาศิลปศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ให้สัมภาษณ์
ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติ
ตอนที่ 3 ข้อแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมและข้อเสนอแนะอื่นๆ

สถาบันวิทยบริการ
ภาควิชาศิลปศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์

แบบการเรียนศิลปะปฏิบัติของนิสิตปริญญาบัณฑิต
สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์ เวลา.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนิสิต

คำชี้แจง โปรดเลือกข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงแล้วตอบในแบบสอบถาม
โดยใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องให้ตรงกับข้อที่เลือก

1. เพศ

- ชาย
 หญิง

2. ระดับชั้นปี

- ชั้นปีที่ 1
 ชั้นปีที่ 2
 ชั้นปีที่ 3
 ชั้นปีที่ 4

3. สายวิชาที่รับเข้าทำการศึกษา

- สายวิทย์ฯ
 สายศิลป์ฯ

4. คะแนนเฉลี่ยสะสม

- น้อยกว่า 2.25
 2.26-2.99
 3.00 ขึ้นไป

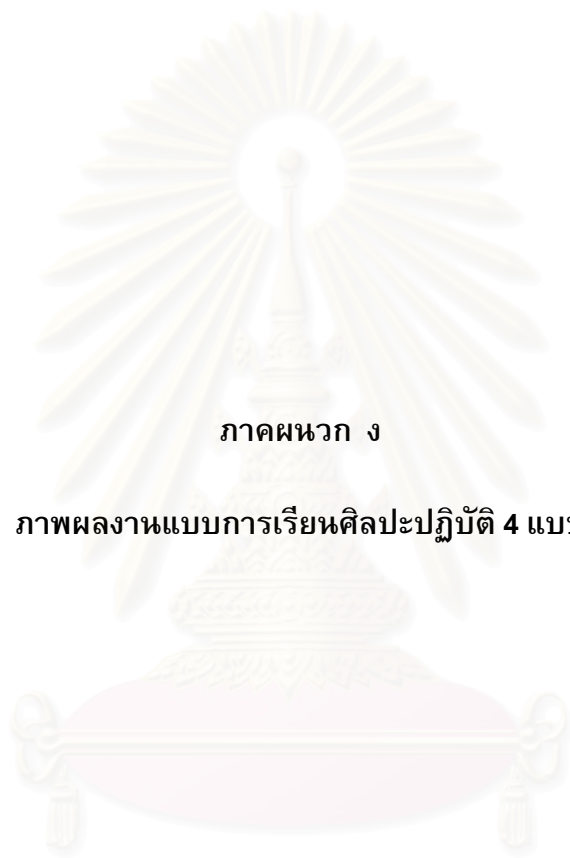
ตอนที่ 2: แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติ

บุคลิกภาพ			
ข้อความ	ใช่	ไม่ใช่	ไม่แน่ใจ
1. นิสิตปฏิบัติงาน และส่งผลงานตรงตามกำหนดเวลา			
2. นิสิตชอบให้อาจารย์สาธิตการปฏิบัติงานให้ดูก่อนลงมือปฏิบัติงานของตน			
3. นิสิตต้องการให้อาจารย์มีการอธิบายและเปรียบเทียบผลงานที่อยู่ในเกณฑ์ดีและไม่ดี ในผลงานแต่ละครั้ง			
4. นิสิตไม่ชอบปฏิบัติงานที่มีขั้นตอนยุ่งยากและสลับซับซ้อน			
5. นิสิตทำงานให้เสร็จที่ละชิ้นมากกว่าทำงานต่อเนื่องทีละหลายชิ้น			
6. นิสิตคิดว่าการจำกัดพื้นที่ในการทำงานส่งผล/อิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของตัวนิสิต			
7. นิสิตใช้เวลาในการศึกษาข้อมูลเพื่อนำมากำหนดแนวคิดและรูปแบบของผลงาน			
8. นิสิตติดตามข่าวสารที่มีการวิเคราะห์ผลงานของศิลปินที่สร้างสรรค์ผลงานจนเป็นที่รู้จัก อยู่เสมอ			
9. นิสิตรู้สึกพอใจเมื่อมีคนสนใจและพูดถึงผลงานของนิสิต			
10. นิสิตปฏิบัติงานให้เสร็จเรียบร้อยก่อนแล้วจึงนำมาปรึกษาอาจารย์ภายหลัง			
11. นิสิตต้องการความอิสระและความเป็นส่วนตัวในการปฏิบัติงาน			
12. นิสิตสนุกและตื่นตัวกับการปฏิบัติงานที่ต้องใช้วัสดุอุปกรณ์ที่มีความหลากหลาย			

ทัศนคติในการทำงาน			
ข้อความ	ใช่	ไม่ใช่	ไม่แน่ใจ
1. นิสิตปรึกษาอาจารย์และเพื่อนก่อนปฏิบัติงาน			
2. นิสิตมีความต้องการให้ผู้สอนมีวัตถุประสงค์และมีเกณฑ์มาตรฐานในการให้คะแนนผลงาน			
3. นิสิตเลือกที่จะปฏิบัติตามแผนงานที่ละขั้นตอนมากกว่าการลองผิดลองถูก			
4. นิสิตพอใจในการปฏิบัติงานตามกิจกรรมที่อาจารย์กำหนดหัวข้อหรืออุปกรณ์มาให้			
5. นิสิตมีความคิดเห็นต่อผลงานศิลปะที่ดีต้องแสดงออกถึงความรู้สึกของศิลปินที่ถ่ายทอด			
6. นิสิตรู้สึกหมดกำลังใจหรือมักจะหยุดปฏิบัติงานเมื่อพบว่าผลงานกำลังมีปัญหาที่ยากต่อการควบคุม			
7. นิสิตให้ความสำคัญกับรูปแบบผลงานหรือผลงานที่สำเร็จแล้วมากกว่ากระบวนการทำงาน			
8. นิสิตมีความคิดเห็นว่าผลงานที่ดี ต้องแสดงออกถึงความคิด และเนื้อหาสาระให้กับผู้ชม			
9. นิสิตต้องการให้ผู้สอนประเมินคุณค่าผลงาน ด้านความคิดและจินตนาการเป็นหลัก			
10. นิสิตมีความต้องการและพึงพอใจที่จะปฏิบัติงานให้มีรูปแบบที่เฉพาะตัว			
11. นิสิตมีความเห็นต่อผลงานของตนเองว่าต้องแสดงออกถึงพลังของการสร้างสรรค์ที่แปลกใหม่ ไร้อารมณ์และความรู้สึก			
12. นิสิตไม่ชอบให้มีการวิจารณ์ผลงานภายในชั้นเรียน			

กระบวนการทำงาน			
ข้อความ	ใช่	ไม่ใช่	ไม่แน่ใจ
<ol style="list-style-type: none"> 1. ในการวาดภาพนิสิตมักจินตนาการภาพให้เกิดขึ้นในความคิด ก่อนปฏิบัติงานจริง 2. ในการทำงานศิลปะนิสิตเริ่มต้นด้วยการออกแบบร่าง (sketch) 3. นิสิตพยายามควบคุมการทำงานด้วยการวางแผนและกำหนดขั้นตอนการทำงาน 4. นิสิตนำลวดลายหรือร่องรอยที่เกิดขึ้นอย่างบังเอิญในการทดลองมาเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงาน 5. ในการทำงานที่อาจารย์มอบหมาย นิสิตมักทำเมื่อมีอารมณ์และรีบทำให้เสร็จ 6. นิสิตเลือกที่จะเดินเส้นขอบของรูปทรงให้มีความคมชัดเพราะทำให้ผลงานมีจุดเด่นและชัดเจน 7. นิสิตกำหนดแก่นของภาพขึ้นมาก่อนแล้วค่อยจินตนาการส่วนต่างๆขึ้นมาต่อเติมจนเป็นผลงาน 8. นิสิตอาศัยการปฏิบัติผลงาน (Work shop) ร่วมกับผู้อื่นเพื่อเปิดมุมมองการทำงานและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น 9. นิสิตจะตรวจผลงานทุกส่วนของชิ้นงานว่ามีความถูกต้องและสมบูรณ์ ก่อนส่งผลงานทุกครั้ง 10. นิสิตสร้างงานอย่างฉับพลันมากกว่าวางแผนหรือร่างแบบไว้ก่อน 11. นิสิตเริ่มวาดภาพจากตรงกลางก่อนแล้วค่อยเคลื่อนไหวไปตามทิศทางและความต่อเนื่องของภาพจนเสร็จ 12. นิสิตคิดว่าการแก้ปัญหาระหว่างการทำงานเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการทำงานของนิสิต 			

ผลงาน			
ข้อความ	ใช่	ไม่ใช่	ไม่แน่ใจ
<ol style="list-style-type: none"> 1. นิสิตเลือกใช้สีในผลงานให้ดูแล้วมีความเหมือนจริงมากที่สุดการวาดลายเส้น (Drawing) 2. นิสิตเน้นการถ่ายทอดสิ่งต่างๆให้เหมือนกับต้นแบบ 3. นิสิตให้ความสนใจและเลือกปฏิบัติงานโดยเฉพาะผลงานในรูปแบบสัจนิยม (Realistic) และ/หรือรูปแบบความประทับใจ (Impressionism) 4. นิสิตอาศัยรูปร่างและรูปทรงพื้นฐาน มาเป็นสัญลักษณ์ เพื่อแสดงถึงความรู้สึกที่ตนเองต้องการถ่ายทอด เช่น สามเหลี่ยมที่วางบนฐานสี่เหลี่ยมทำให้รู้สึกถึงบ้านหรือความมั่นคง 5. นิสิตให้ความสำคัญของการจัดวางสิ่งต่างๆในผลงานที่ดูแล้วสบายตา ไม่ซับซ้อน และเน้นเรื่องความสมมาตร 6. นิสิตให้ความสนใจในการศึกษาและปฏิบัติงานในรูปแบบดั้งเดิม(Primitive Art)และ/หรือผลงานที่ดูแล้วสบายตา คล้ายผลงานศิลปะเด็ก 7. ผลงานที่นิสิตปฏิบัติต้องมีเทคนิคและวิธีการที่ดูแล้วซับซ้อน มีรายละเอียดและต้องมีความแปลกใหม่ 8. การเปลี่ยนมุมมองของสิ่งต่างๆหรือเปลี่ยนสถานะที่ไม่ควรเป็นของสิ่งเหล่านั้นเป็นประเด็นในความคิดที่นิสิตใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน 9. นิสิตให้ความสนใจในการศึกษาและปฏิบัติงานในรูปแบบเพ้อฝัน (Fantasy)และ/หรือรูปแบบเหนือจริง (Surrealism) 10. นิสิตชอบใช้เทคนิคทางจิตรกรรม เช่น การขีด ขีด ปาด ป้าย เท สาด ปะติด มากกว่าระบายสีเรียบๆด้วยวิธีการธรรมดา 11. นิสิตมักนำรูปทรงที่ตัดทอนหรือรูปทรงที่มีความบิดเบี้ยวมาช่วยในการสร้างสรรค์ผลงาน 12. นิสิตให้ความสนใจในการศึกษาและปฏิบัติงานในรูปแบบสำแดงพลังอารมณ์(Expressionism) และ/หรือรูปแบบสำแดงพลังอารมณ์แนวนามธรรม 			



ภาคผนวก ง

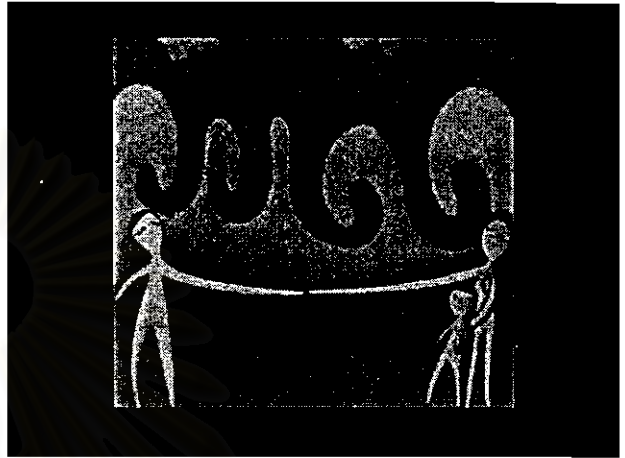
ภาพผลงานแบบการเรียนศิลปะปฏิบัติ 4 แบบ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

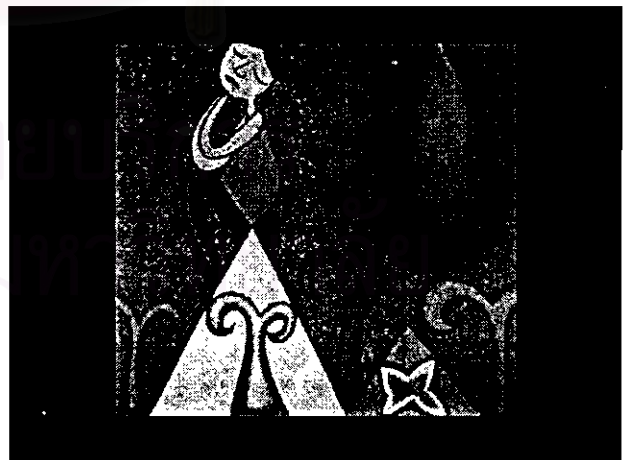
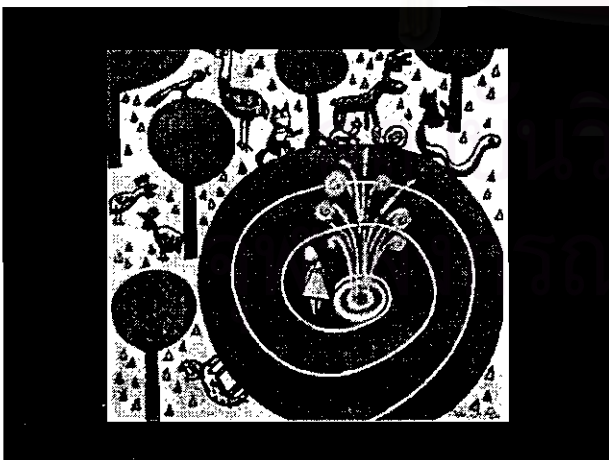


ศิลปะปฏิบัติแบบเชิงกล



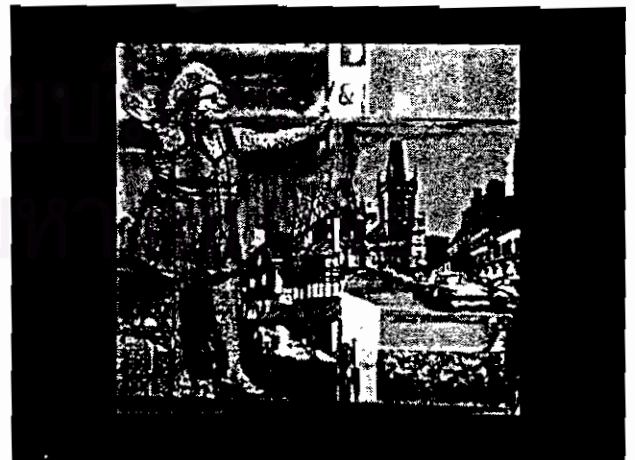
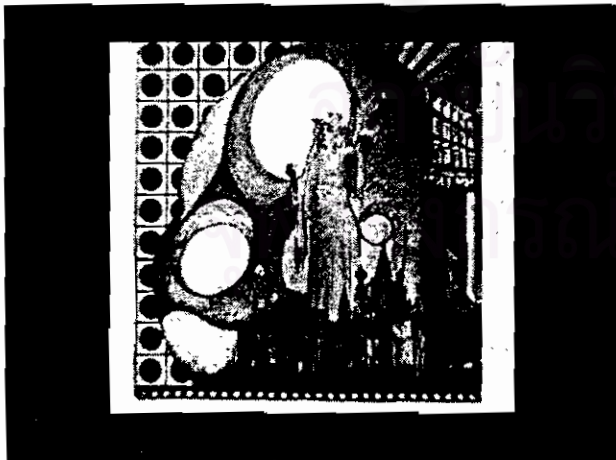


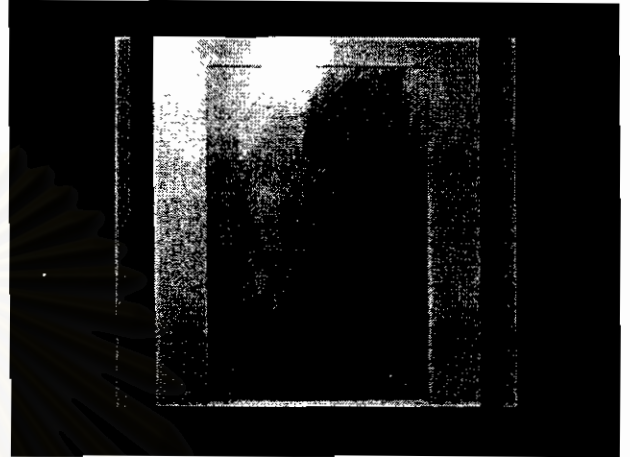
ศิลปะปฏิบัติแบบดั้งเดิม



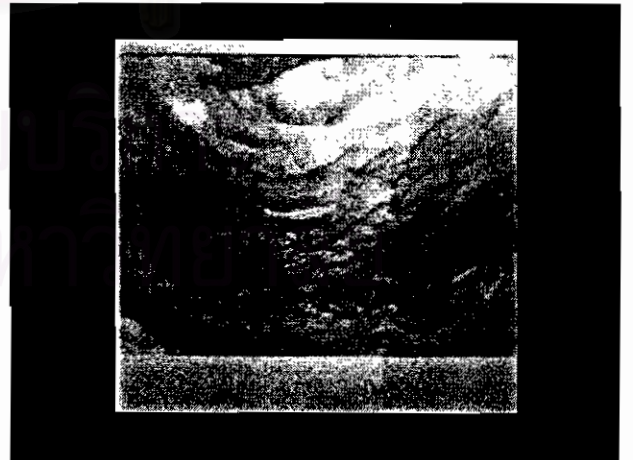
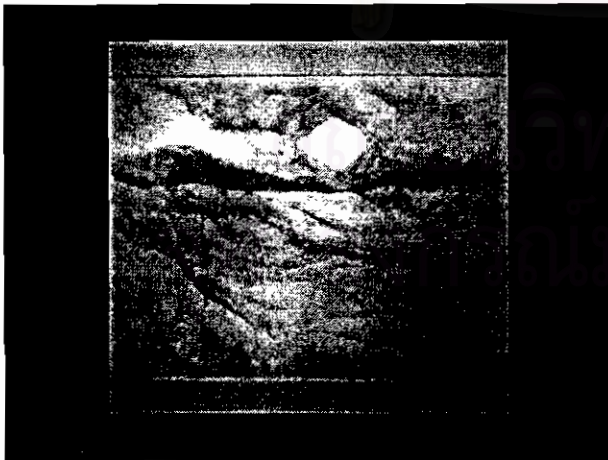


ศิลปะปฏิบัติแบบปัญญา





ศิลปะปฏิบัติแบบสัญชาตญาณและอารมณ์



ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายมนชัย พิทยวราภรณ์ เกิดวันที่ 26 มิถุนายน 2518 จังหวัดกรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษา คณะครุศาสตร์บัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2542 เข้าศึกษาในหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2544 ปัจจุบันทำงานที่ศูนย์ศิลปะอาร์ต ออฟ อาร์ต 146 ซอยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 15 แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10330 เบอร์ติดต่อ 02-611-6055, 01-3333-143



สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย